

Fremstillingen av afghanske kvinner under Talibans regime:

En kritisk diskursanalyse av norske avisers utenriksdekning

OsloMet – storbyuniversitetet

Institutt for journalistikk og mediefag

Master i medieutvikling

Studieretning: Journalistikk

Veileder: Professor Kristin Skare Orgeret

Innlevering: 26. mai 2023

Fremstillingen av afghanske kvinner under Talibans regime:

En kritisk diskursanalyse av norske avisers utenriksdekning

© Martine Tangenes

2023

Fremstillingen av afghanske kvinner under Talibans regime: En kritisk diskursanalyse av norske avisers utenriksdekning

Martine Tangenes

Sammendrag

Afghanistan har vært preget av konflikt i mange tiår, og afghanske kvinner er spesielt sårbare under Talibans regime og deres strenge tolkning av sharia. Tidligere forskning har kritisert mediene for å ha en begrenset dekning og ensidig fremstilling av afghanske kvinner. Denne masteroppgaven undersøker hvordan de blir dekket og fremstilt i norske nettaviser i periodene august til oktober i 2021 og samme måneder i 2022. Studien bruker en metodetriangulering som kombinerer kvantitativ og kvalitativ analyse for å besvare forskningsspørsmålene: (1) *Hvor ofte dekkes Afghanistan og afghanske kvinner i utvalgte nyhetsmedier i gitte tidsperioder;* og (2) *hvordan fremstilles kvinnene under Talibans regime i disse mediene?* Den kvantitative analysen gir en oversikt over dekningen av Afghanistan og kvinnene i fem norske nettaviser, mens den kvalitative diskursanalysen undersøker hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i ti utvalgte nyhetsartikler. Oppgaven belyser viktige aspekter ved medienes dekning av afghanske kvinner og deres situasjon både under og etter Talibans maktovertakelse i 2021. Funnene viser at afghanske kvinner blir fremstilt gjennom ulike utvalgte diskurser; som helter, ofre, «som oss» og som «de andre». Disse diskursene anerkjenner den komplekse virkeligheten deres. Konklusjonen fokuserer på medienes rolle i dekningen av afghanske kvinner under Talibans regime, og påpeker at norske aviser har muligheten til å bidra til en mer rettferdig og inkluderende dekning av afghanske kvinner ved å gi større plass for deres egne stemmer og erfaringer. Dette kan oppnås ved å unngå ensidige fremstillinger og stereotypiske diskurser som identifiseres i analysen, samt ved å kontekstualisere deres opplevelser innenfor den kulturelle og politiske konteksten i Afghanistan. Kritisk og undersøkende utenriksjournalistikk spiller en viktig rolle i avdekkingen av mekanismene som begrenser kvinners rettigheter og i å belyse mulige løsninger for deres fremtidige deltakelse i samfunnet.

Abstract

Afghanistan has faced ongoing and long-lasting conflicts for many decades, indicating a consistent presence of instability and turmoil in the country. Afghan women are particularly vulnerable under the Taliban regime and their strict interpretation of Sharia law. Previous research has criticized the media for limited coverage and one-sided portrayal of Afghan women. This master's thesis examines how Afghan women are covered and depicted in Norwegian online newspapers during the periods from August to October in 2021 and the same months in 2022. The study employs a methodological triangulation, combining both quantitative and qualitative analysis, to address the research questions: *(1) How frequently is Afghanistan and Afghan women covered in selected news media during the given time periods?* and *(2) How are women under the Taliban regime portrayed in these media outlets?* The quantitative analysis provides an overview of the coverage of Afghanistan and Afghan women in five Norwegian online newspapers within the specific timeframes, while the qualitative discourse analysis investigates how Afghan women are portrayed in ten selected news articles. The thesis highlights important aspects of the media's coverage of Afghan women and their situation both during and after the Taliban's takeover in 2021. The findings reveal that Afghan women are portrayed through various selected discourses; such as heroes, victims, «like us», and «the others». These discourses acknowledge the complexity of their reality. The conclusion focuses on the media's role in the coverage of Afghan women under the Taliban regime, emphasizing that Norwegian newspapers have the opportunity to contribute to fair and inclusive coverage by giving greater space for their own voices and experiences. This can be achieved by avoiding one-sided depictions and stereotypical victim discourses identified in the analysis, as well as contextualizing their experiences within the cultural and political context of Afghanistan. Critical and investigative foreign journalism plays a vital role in uncovering the mechanisms that limit women's rights and shedding light on possible solutions for their future participation in society.

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på min studietid ved OsloMet. Arbeidsprosessen har vært krevende, lærerik og preget av mange følelser. Det har vært en berg-og-dal-bane av alt fra frustrasjon og nysgjerrighet til mestringsfølelse og engasjement, og jeg har utviklet meg både faglig og personlig.

Jeg vil gjerne takke alle som har støttet meg i løpet av arbeidet med denne oppgaven. Takk til venner og familie for oppmuntring og forståelse av mine prioriteringer. Tusen takk til min kjære samboer for alle middagene, luftturene og for at du får meg til å le hver eneste dag. Du vil bli en fantastisk pappa i oktober, og jeg gleder meg til å endelig kunne omfavne graviditeten.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder, Kristin Skare Orgeret, for verdifull hjelp gjennom hele høsten 2022 og våren 2023. Tusen takk for engasjementet ditt!

Til slutt vil jeg takke Stiftelsen Fritt Ord som har støttet dette prosjektet med et stipend på 30.000 kroner.

Martine Tangenes

Oslo, mai 2023

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	iv
Abstract	v
Forord	vi
Innholdsfortegnelse	vii
1 Introduksjon	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Valg av tema og oppgave	3
1.3 Relevans og aktualitet.....	4
1.4 Oppgavens oppbygning	5
2 Teoretisk rammeverk	6
2.1 Afghanistan	7
2.1.1 Afghanske kvinner.....	8
2.1.2 Taliban.....	10
2.1.3 En globalisert verden	11
2.1.4 Menneskerettighetene	13
2.2 Journalistikk	14
2.2.1 Nyhet som sjanger	16
2.2.2 Utenriksjournalistikk.....	18
2.2.3 Norsk mediedekning av Afghanistan	23
2.2.4 Vestlige mediers fremstilling av afghanske og muslimske kvinner	26
3 Metodisk tilnærming	30
3.1 Forskningsdesign.....	30
3.2 Utvalg	31
3.3 Kvantitativ innholdsanalyse	36
3.4 Kritisk diskursanalyse	36
3.4.1 Diskursens makt	38
3.4.2 Faircloughs modell tilpasset pressetekster	40
3.4.3 Fire diskurser.....	43
3.4.4 Metodenes svakheter	46
3.5 Datainnsamling	47
3.6 Datakvalitet.....	49
3.7 Etikk.....	51
4 Funn og analyse	53
4.1 Kvantitativ innholdsanalyse	53
4.2 Kritisk diskursanalyse	58
4.2.1 Tekstanalyse.....	59
4.2.1.1 Heltediskurs	60
4.2.1.2 Offerdiskurs.....	69
4.2.1.3 «Som oss»-diskurs	78
4.2.1.4 «De andre»-diskurs	81
4.2.2 Tekstuell- og situasjonskontekst.....	90
4.2.3 Kulturkontekst	94
4.2.3.1 Tekstutformingen	95
4.2.3.2 Ideologiske effekter	97

5	Avslutning	99
5.1	Diskusjon og konklusjon.....	100
5.2	Oppgavens begrensninger	103
5.3	Forslag til videre forskning.....	104
	Litteraturliste	106
	Analyserte avisartikler	113

1 Introduksjon

«I Vesten hadde det blå, heldekkende plagget blitt selve symbolet på Talibans undertrykkelse av kvinner.»

- Fredrik Græsvik om burka (2021, s. 14–15).

I denne masteroppgaven vil jeg undersøke dekningen og fremstillingen av afghanske kvinner i norske nettaviser i to ulike tidsperioder. Dette vil kunne bidra til å øke forståelsen for hvordan Norges største aviser dekker kvinnenenes kamp for likestilling og rettigheter under Talibans regime (Hansen & Machin, 2019, s. 116).

Norsk presse trakk seg ut fra Afghanistan høsten 2021 grunnet økt sikkerhetsrisiko etter Talibans retur til makten (Græsvik, 2021), men har siden returnert for å dokumentere hendelsene i det kriserammede landet. For å undersøke mediedekningen og fremstillingen av afghanske kvinner vil jeg i denne oppgaven gjennomføre en kvantitativ og kvalitativ analyse (Jensen, 2012a, s. 283–284). Jeg vil studere fem av Norges største nasjonalaviser som består av VG, Aftenposten, Dagbladet, Dagens Næringsliv og Nettavisen for å undersøke forskningsspørsmålene: (1) *Hvor ofte dekkes Afghanistan og afghanske kvinner i utvalgte nyhetsmedier i gitte tidsperioder;* og (2) *hvordan fremstilles kvinnene under Talibans regime i disse mediene?* Gjennom kvantitativ innholdsanalyse vil jeg undersøke hvor mye oppmerksomhet afghanske kvinner får i mediene gjennom august, september og oktober i 2021 og de samme månedene i 2022 i forhold til andre saker fra Afghanistan. Deretter vil jeg ved bruk av en kvalitativ kritisk diskursanalyse (Critical Discourse Analysis, forkortet til CDA) utforske hvordan mediene har fremstilt kvinnene i samme tidsperioder gjennom helte-, offer-, «som oss» og «de andre»-diskurser. Ved bruk av CDA vil oppgaven avdekke hvordan språklige og kulturelle normer og verdier påvirker sosiale fenomener (Skovholt & Veum, 2014, s. 37).

1.1 Bakgrunn

Terrorangrepet 11. september 2001 var det mest ødeleggende angrepet mot USA siden bombingene av Pearl Harbor under 2. verdenskrig (Græsvik, 2021, s. 48). Fire passasjerfly ble kapret av selvmordsaksjonister. To av flyene styrtet inn i Verdens handelssenter (World Trade Center) i New York, det tredje styrtet inn i forsvarsdepartementets hovedkvarter, The Pentagon, like utenfor Washington D.C., og det fjerde flyet gikk i bakken i Pennsylvania.

Over 3000 mennesker ble drept. USAs daværende president, George W. Bush, ble informert om at angrepene kom fra Al-Qaida, et internasjonalt terrornettverk opprettet av Osama bin Laden, som hadde sin hovedbase i Afghanistan (FN-sambandet, 2023b). «Vi vil ikke skille mellom terroristene som utførte disse handlingene, og de som skjuler og beskytter dem», sa Bush i sin tale til det amerikanske folk og resten av verdens befolkning samme dag som terrorangrepet fant sted (Græsvik, 2021, s. 50). Slik ble Taliban-regjeringen i Afghanistan også ansvarliggjort for angrepet, og Bush erklærte «krig mot terror» da Taliban nektet å utlevere bin Laden og andre Al-Qaida-medlemmer (Bergem, 2009, s. 62).

NATO-allierte¹ startet angrepet mot Afghanistan i oktober 2001 for å sørge for at landet ikke skulle bli et tilfluktssted for internasjonale terrorister som kunne angripe alliansen igjen. De støttet også lokale militser som kjempet mot Taliban-regimet (Bergem, 2009, s. 62). I løpet av de siste to tiårene har det ikke vært noen terrorangrep på alliert territorium fra Afghanistan (NATO, 2022). USA er Norges viktigste allierte, og fire måneder etter terrorangrepet var norske soldater også til stede i Afghanistan for å bidra i krigen og støtte amerikanerne. NATOs artikkel 5, kalt «gjensidig støtte-artikkelen», ble tatt i bruk for første gang i alliansens historie (Græsvik, 2021, s. 53). Artikkel 5 stadfester at dersom et eller flere NATO-land utsettes for et væpnet angrep, skal dette regnes som et angrep på samtlige av landene. På denne måten gir artikkelen uttrykk for den folkerettslige retten til kollektivt selvforsvar. «Det var ikke bare USA som var målet, men alle oss som delte de samme verdiene. Vi måtte stå sammen», skrev Storbritannias tidligere statsminister, Tony Blair, i sine memoarer (Blair, 2010, sitert i Græsvik, 2021, s. 55–56). Også Norges daværende FN-ambassadør², Ole Petter Kolby, forsvarte Norges deltakelse i krigen: «Gårsdagens angrep var ikke bare et angrep på USA, men også på frihet og demokrati. Det var et angrep på oss alle», sa han under FNs møte i sikkerhetsrådet 12. september 2001 (Græsvik, 2021, s. 57).

Tall fra august 2022 viser at omkring 243.000 mennesker har blitt drept i krigssonene i Afghanistan og nabolandet Pakistan siden 2001, og 70.000 av dem var sivile (Crawford et al., 2022). Også flere nordmenn har mistet livet i krigen, hvor ti av dem var soldater, en var lege og en journalist (Græsvik, 2021, s. 333). Til tross for tap av menneskeliv, store investeringer og forsøk på å etablere en stabil stat med respekt for menneskerettighetene,

¹ Forsvarsorganisasjonen NATO (North Atlantic Treaty Organization) er en allianse bestående av 31 land i Europa og Nord-Amerika, deriblant Norge.

² FN er forkortelsen for De forente nasjoner, som på engelsk heter The United Nations (UN).

returnerte Taliban til makten i august 2021 like etter at NATO begynte sin militære tilbaketrekning etter 20 år i krigen. Den raske maktovertakelsen sjokkerte en hel verden og førte til stor mediedekning av Afghanistan i norske aviser. Spesielt kvinners rettigheter ble mye omtalt, da Taliban har skapt en atmosfære av frykt og usikkerhet blant afghanske kvinner (Jan et al., 2022). Den nye Taliban-regjeringen har offentlig uttalt at de vil sikre kvinners rettigheter og tillate dem å delta i samfunnet, men på grunn av regimets tidligere undertrykkelse av kvinner, har mange problemer med å tro på dette løftet. Talibans regjering ble styrtet i desember 2001, og siden har NATO forsøkt å utvikle demokratiske institusjoner, styrke landets økonomi og styrke kvinners rettigheter i Afghanistan.

Ifølge en rapport fra FNs utviklingsprogram i 2015 ble kvinners livsvilkår bedre da NATO var tilstede i Afghanistan sammenlignet med situasjonen under Talibans forrige regjering. Rapporten viser at kvinner fikk økt tilgang til utdanning og helsetjenester, og større muligheter til å delta i politikken og samfunnet generelt (UNDP, 2015). Også forskeren Farooq Yousaf hevder at det ble gjort betydelige fremskritt i å gi kvinner høyere utdanning og flere profesjonelle muligheter i løpet av de to tiårene (2022). Det er imidlertid verdt å merke seg at det fortsatt var mange utfordringer knyttet til kvinners rettigheter også med Vestens tilstedeværelse. Vesten har blant annet blitt kritisert for å satse ensidig på militære tiltak (Bergem, 2009, s. 62). En rapport fra Amnesty International fra 2015 peker på økende vold mot kvinner i Afghanistan, inkludert trakassering og seksuelle overgrep, til tross for økt oppmerksomhet til rettighetene. Rapporten viser at myndighetene i landet ikke gjorde nok for å beskytte kvinner mot vold (2015). Human Rights Watch peker også på økende vold og diskriminering mot kvinnene i Afghanistan i sin rapport fra 2018. Den hevder at kvinners rettigheter fortsatt ble truet av militante grupper, og at myndighetene ikke klarte å beskytte kvinner og jenter på en tilstrekkelig måte (2018).

1.2 Valg av tema og oppgave

Det er flere grunner til hvorfor det er viktig å undersøke tematikken nevnt ovenfor og hvorfor jeg ønsker å utforske dette i en masteroppgave i journalistikk. Mediene har en betydelig påvirkning på vår oppfatning av verden og dannelsen av våre meninger og holdninger, og de blir ofte omtalt som «den fjerde statsmakt» (Handgaard et al., 2013, s. 15; Waldahl & Beyer, 2015, s. 35). Derfor kan det være interessant å se nærmere på hvordan norske medier fremstiller afghanske kvinner under Talibans regime, og om det er noen

mønstre eller skjevheter i dekningen (Handgaard et al., 2013, s. 52). For det andre kan det å undersøke hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i norske medier være med på å belyse problemstillinger knyttet til mediernes rolle i samfunnet, for eksempel mediernes ansvar for å gi en balansert og nyansert dekning av hendelser, og hvordan mediene kan bidra til å forme samfunnets syn på ulike grupper og temaer (Ottosen, 2009, s. 80). I tillegg kan en masteroppgave som tar for seg denne tematikken være med på å skape større bevissthet av livsvilkårene for afghanske kvinner under Talibans regime, og bidra til en mer informert og nyansert debatt rundt dette. Det kan også være med på å øke kunnskapen om journalistikk og mediernes rolle, samt bidra til å utvikle journalistikken som fagfelt (Nilssen, 2012, s. 33).

Afghanske kvinner burde ha en viktig stemme i samfunnet fordi de utgjør nesten halvparten av befolkningen i landet (World Bank, 2021), og deres stemmer og perspektiver er avgjørende for å forstå situasjonen i Afghanistan. Kvinnene har i flere tiår vært undertrykt og deres rettigheter begrenset, men de engasjerer seg likevel i samfunnet (E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 278–280). Deres stemmer er derfor verdifulle og bør høres (Yousaf, 2022, s. 2–4). Norske medier har et ansvar for å rapportere objektivt om det som skjer i Afghanistan og å gi en helhetlig dekning (Fossum & Meyer, 2008, s. 89–90). Dette inkluderer å gi plass og oppmerksomhet til afghanske kvinner. Afghanske kvinners stemmer er også viktige fordi de kan gi innsikt i hvordan de påvirkes av den pågående krisen og hvordan de ser på Afghanistans fremtid. Deres erfaringer kan bidra til å identifisere områder der det er behov for økt støtte (Handgaard et al., 2013, s. 305). Jeg vil også argumentere for at inkluderingen av afghanske kvinners perspektiver i mediedekningen kan ha en symbolsk verdi ved sende en beskjed om at deres stemmer blir verdsatt og at de er en viktig del av verdenssamfunnet (Handgaard et al., 2013, s. 29).

I min masteroppgave ønsker jeg som journaliststudent og kvinne å bidra i den offentlige samtalen om mediedekningen av afghanske kvinner. Jeg vil undersøke og analysere fem nettaviser og ti artikler, og vise hvor mye oppmerksomhet som gis til afghanske kvinner i den pågående krisen, samt hvordan de fremstilles for publikum.

1.3 Relevans og aktualitet

Som vist ovenfor har Afghanistan vært et konfliktområde i flere tiår, og kvinnene er særlig sårbare under Talibans styre og deres strenge tolkning av de islamske lovene (sharia) (Yousaf, 2022, s. 2–4).

«Sammenliknet med situasjonen i 2001, da mye av Afghanistan lå i ruiner etter tiår med borgerkrig, kunne den internasjonale og norske innsatsen ved utgangen av 2014 vise til resultater særlig innen helse og utdanning. Gitt ambisjonene om en fredelig og demokratisk utvikling slik disse var på det høyeste, var resultatene likevel skuffende, særlig i lys av de betydelige ressursene som er gått inn i prosjektet. Krigen fortsatte med økende intensitet og truet allerede oppnådde resultater» (Godal et al., 2016).

Dette skrev Afghanistanutvalget i sin rapport til Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet i juni 2016. Å undersøke hvordan norske medier fremstiller afghanske kvinner kan gi innsikt i hvordan mediene ser på kvinners rettigheter i et land hvor Norge har vært involvert i to tiår. Forskning på temaet har stor samfunnsrelevans og kan gi verdifull innsikt for både journalister og beslutningstakere (Waldahl & Beyer, 2015, s. 42–43). Studien kan bidra til å fremme en mer rettferdig og balansert mediefremstilling av afghanske kvinner og situasjonen i Afghanistan. Besvarelsen av oppgavens to forskningsspørsmål vil gi en bredere forståelse av hvordan mediedekningen av Afghanistan og fremstillingen av afghanske kvinner under Talibans regime kan påvirke den offentlige debatten om kvinners rettigheter i internasjonale konflikter, og hvordan norske medier kan bidra til å øke bevisstheten og engasjementet rundt dette.

1.4 Oppgavens oppbygning

Dette masterprosjektet er delt inn i fem kapitler. I denne delen vil jeg kort redegjøre for kapitlenes fokusområder som følger den tradisjonelle oppbyggingen av en slik oppgave (Hansen & Machin, 2019, s. 29).

Kapittel 1 – Introduksjon: I det første kapitlet ble oppgavens tema introdusert, som er oppmerksomheten rundt og fremstillingen av afghanske kvinner i norske aviser. Det ble gitt bakgrunn for temaet og hvorfor det er aktuelt, samt presentert oppgavens to forskningsspørsmål og formål.

Kapittel 2 – Teoretisk rammeverk: I det neste kapitlet vil jeg utforske oppgavens teoretiske rammeverk mer inngående. Dette omfatter å kritisk vurdere og diskutere eksisterende litteratur, teori og tidligere forskning om utenriksdekningen av Afghanistan,

samt medienes fremstilling av afghanske og muslimske kvinner. Kapittelet vil starte med Afghanistanens historie og frem til 2023, og gi en redegjørelse av Taliban, afghanske kvinner, internasjonale konflikter og menneskerettigheter, etterfulgt av definisjoner av journalistikk i Norge og medienes samfunnsrolle. Kapittelet vil konkludere med tidligere funn på forskningsfeltet om afghanske kvinner spesielt og muslimske kvinner generelt.

Kapittel 3 – Metodisk tilnærming: I denne delen vil fokuset være på oppgavens metodiske tilnærminger og forskningsdesign. Jeg vil beskrive hvorfor det er hensiktsmessig å benytte en metodetriangulering bestående av både en kvantitativ innholdsanalyse og en kritisk diskursanalyse. Videre vil jeg presentere forskningsutvalget og forklare prosessen for innsamling av data, samt vurdere datakvaliteten og etiske hensyn.

Kapittel 4 – Funnsanalyse: Når både det teoretiske rammeverket og oppgavens forskningsdesign er forklart, vil det være hensiktsmessig å presentere resultatene fra datainnsamlingen. Forskningsfunnene vil bli analysert og diskutert i denne delen.

Kapittel 5 – Avslutning: I masteroppgavens avsluttende kapittel vil jeg trekke en konklusjon basert på funnene, og oppsummere og diskutere dem i lys av tidligere teori og forskning. Jeg vil også reflektere over begrensninger i studien og foreslå områder for videre forskning innenfor temaet utenriksdekning av afghanske kvinner og deres representasjon og fremstilling i norske aviser.

2 Teoretisk rammeverk

For å belyse temaet grundig vil jeg først presentere det teoretiske rammeverket som oppgaven er forankret i (Hansen & Machin, 2019, s. 30). Dette rammeverket består av relevant teori og begreper innen både medievitenskap og krig- og konfliktteori, samt tidligere forskning og annen faglitteratur på feltet. I dette kapittelet vil jeg vise til historisk bakgrunns litteratur av Afghanistan og gi en redegjørelse for hva som menes med afghanske kvinner i denne oppgaven, samt definere begreper innen blant annet internasjonale væpnede konflikter og menneskerettigheter. Jeg vil også diskutere medienes rolle i det norske samfunnet. Avslutningsvis i kapittelet vil jeg presentere tidligere forskning på mediedekningen av muslimske og afghanske kvinner for å belyse relevante perspektiver til prosjektet.

2.1 Afghanistan

Ettersom forskningsspørsmålene i denne oppgaven tar utgangspunkt i mediedekningen av kvinner i Afghanistan, vil det være nyttig å først gi en introduksjon av landets historie. Afghanistan oppnådde nasjonal uavhengighet fra Storbritannia i 1919 og var et monarki frem til 1978 (Johannessen & Strand, 2021). Landet er preget av flere tiår med konflikt (FN-sambandet, 2023a); fra kommunistregjeringen gjennomførte et statskupp i 1978, til Talibans retur til makten i 2021 og regimets styre nå i 2023. Da det afghanske kommunistpartiet tok makten på 70-tallet, utløste det en borgerkrig mellom den nye regjeringen og de konservative, islamistiske kreftene i Afghanistan. Sovjetunionen invaderte landet i 1979 for å sikre seier for kommunistregjeringen, men disse soldatene trakk seg ut igjen i 1989 etter at den afghanske motstandsbevegelsen Mujahedin³ fikk støtte fra USA og dermed klarte å felle kommunistregjeringen (Græsvik, 2021, s. 29). Borgerkrigen pågikk samtidig som den kalde krigen⁴, og USA bidro med penger og våpen til Afghanistan for å vise makt overfor Sovjetunionen (FN-sambandet, 2023a). Fra 1989 oppsto det en ny borgerkrig i maktvakuemet i Afghanistan. Denne krigen varte frem til den islamistiske Taliban-bevegelsen gradvis fikk kontroll over Kabul og tok regjeringsmakten i 1996 (Græsvik, 2021, s. 19). Taliban fremsto på dette tidspunktet som en garantist for ro og orden i landet, og fikk støtte fra Pakistan, Saudi-Arabia og De forente arabiske emirater (Johannessen et al., 2022). Det samme året, i 1996, fikk terrornettverket Al-Qaida etablere sin hovedbase i Afghanistan (Johannessen & Stenersen, 2022). Taliban-regimet lot gruppen bruke landet som operasjonsbase og ble som nevnt betraktet som medansvarlig i terrorangrepet mot USA 11. september (Notaker, 2022). Al-Qaida hevdet å stå bak angrepet, som førte til at Afghanistan ble målet for USAs «krig mot terror» (FN-sambandet, 2023a). USA invaderte Afghanistan 7. oktober 2001 med bakgrunn i at dette var i tråd med folkerettens prinsipp om retten til selvforsvar. NATO støttet invasjonen. I løpet av krigen gikk Taliban-styret til å igjen være en opprørsgruppe. NATO klarte aldri å skape fred og stabilitet i Afghanistan.

Etter to tiår år med krig, erklærer USAs president Joe Biden at de militære styrkene skulle være ute av Afghanistan innen 11. september 2021, nøyaktig 20 år etter Al-Qaidas

³ Mujahedin er en betegnelse på den islamske opprørs- og motstandsbevegelsen. Etter at kommunistregimet falt i 1992 var det borgerkrig mellom mujahedinfraksjoner, noe som førte til store tap av menneskeliv. Dette reagerte befolkningen på, og Taliban tok dermed makten i 1996 (Skare, 2023).

⁴ Den kalde krigen er betegnelsen på den intense politiske konfrontasjonen som oppstod mellom USA og Sovjetunionen i perioden 1945–1991.

terrorangrep. Dette gjaldt også for deres allierte i NATO (Godbolt, 2022). Det som skjedde i tiden etter, overrasket hele den vestlige verden (FN-sambandet, 2023a). Taliban tok raskt kontroll over makten igjen 15. august 2021, noe som resulterte i kaos og evakuering av både internasjonale styrker og sivile.

2.1.1 Afghanske kvinner

Afghanske kvinners status har vært påvirket av politiske og historiske faktorer. Selv om Talibans undertrykkelse av kvinner har fått mye oppmerksomhet i Vesten, er det en lang historie med kvinners undertrykkelse i Afghanistan, blant annet under Mujahedin-regimet på 1990-tallet. For å forbedre kvinners situasjon i Afghanistan må man derfor forstå landets historie og kontekst (Gellner, 1983; Hobsbawm, 1984, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 118). Mujahedin tok makten i 1992, og erklærte landet som en islamsk stat (Ahmed-Ghosh, 2003, s. 7). I 1992 ble kvinner i økende grad utelukket fra offentlige tjenester. I konservative områder i 1994 viste mange kvinner seg bare offentlig hvis de var kledd i en heldekkende drakt med en nettingdekket åpning for øynene (USAs utenriksdepartement, 1995, sitert i Ahmed-Ghosh, 2003, s. 7). Forskeren og sosiologen Valentine Moghadam hevder at:

«Spørsmålet om kvinners rettigheter i Afghanistan har historisk blitt begrenset av (a) det patriarkalske kjønns- og sosiale relasjoner som er dypt forankret i tradisjonelle samfunn, og (b) eksistensen av en svak sentralstyrt stat som har vært ute av stand til å gjennomføre moderniseringsprogrammer og -mål i møte med «tribal feudalism»⁵ (Moghadam, 1997, sitert i Ahmed-Ghosh, 2003, s. 3, egen oversettelse).

Forsker og professor Huma Ahmed-Ghosh argumenterer for at utenlandsk innblanding fra Storbritannia, Sovjetunionen og USA, som dateres tilbake til 1880-tallet, har hindret sosial utvikling i Afghanistan (2003, s. 3). Hun hevder at betydningen av det rurale Afghanistan i formingen av nasjonen og kvinners status bør fokuseres mer på, og argumenterer for at økonomisk utvikling og en hybridisering av islamske og sekulære idealer om kjønnsroller kan bidra til å forbedre kvinners liv (2003, s. 11–12). Økonomisk og sosial utvikling er nødvendig

⁵ «Tribal feudalism» (oversatt til «stammefeilisme» på norsk) refererer til en situasjon hvor tradisjonelle stammestrukturer har stor makt og påvirkning, og derfor kan motsette seg eller begrense sentralstatens moderniseringsprogrammer.

for å sikre demokrati og redusere fattigdom, og dette kan kun oppnås gjennom deltakelse av kvinner fra hele Afghanistan, inkludert rurale områder.

Frem til konflikten på 1970-tallet hadde man i det 20. århundre sett en jevn fremgang for kvinners rettigheter i Afghanistan. De fikk stemmerett i 1919, som til sammenligning var et år etter at kvinnene i Storbritannia fikk det, og et år før kvinnene i USA. På 1960-tallet brakte en ny grunnlov likestilling på mange områder, inkludert innen politisk deltakelse for kvinnene (Amnesty International, 2022c). Dagens kvinner i Afghanistan, spesielt i de urbane områdene, har levd med relativ frihet, like rettigheter og tilgang til utdanning og arbeid under NATOs tilstedeværelse siden 2001. Det ble blant annet opprettet et kvinnedepartement, og kvinner fikk igjen innflytelse i politiske prosesser (Johannessen & Strand, 2022). Nå er Taliban tilbake til makten, og afghanske kvinner blir minnet på lidelsene og restriksjonene fra 1990-tallet (Yousaf & Jabarkhail, 2021). Kvinners menneskerettigheter er truet under Talibans strenge regime (Amnesty International, 2022a, 2022b; Maizland, 2022; Nordli, i.d.). Kvinnedepartementet ble lagt ned høsten 2021, og Taliban har også varslet om mulige endringer i Afghanistans grunnlov (Johannessen & Strand, 2022). Taliban har sterke røtter i et hypermaskulinitet og patriarkalsk verdensbilde⁶. Kvinner i Afghanistan som tar initiativ, engasjerer seg eller uttrykker sine meninger, blir ofte møtt med trusler og bakvaskelse (E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 323). I 2011 ble Afghanistan rangert som det verste landet i verden for kvinner, og i 2012 ble de rangert på bunnen av FNs utviklingsprogram som nummer 139 av 145 etter kjønnsulikhetsindeksen (Lough et al., 2012, sitert i E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 324).

Tall fra The World Bank viser at Afghanistan består av 49,5 prosent kvinner (2021), som tilsvarer cirka 20,8 millioner av landets 42 millioner innbyggere (FN-sambandet, 2021). Det er dermed flere menn enn kvinner, noe som skiller seg fra de fleste andre land i verden. Årsaken er delvis den systematiske dårlige behandlingen av jentebarn helt fra fødselen av (E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 328). Dødelighetsraten for fødende kvinner i Afghanistan har endret seg fra 1450 i år 2000 til 638 i 2017 (World Bank, 2023). De dør på grunn av tidlig giftealder og manglende tilgang til fødselshjelp. Tall fra 2012 viser at 135 av 1000 barn dør før de fyller et år, og barnedødeligheten (før fylte fem år) er på 230 per 1000 barn (E. Eide &

⁶ Et patriarkat beskrives vanligvis som «et system av sosiale strukturer og praksiser, der menn styrer, undertrykker og utnytter kvinner» (Regeringen & Regeringskansliet, 2015, s. 8).

Skaufjord, 2014, s. 328). Det er også bekymringsfullt at omtrent halvparten av afghanske jenter blir giftet bort før de fyller 18 år. Den offisielle minstealderen er 16 år, men mange jenter blir giftet bort og får sitt første barn før de når denne alderen.

2.1.2 Taliban

Taliban-bevegelsen oppstod i Afghanistan i 1994 og kunngjorde opprettelsen av Det islamske emiratet Afghanistan. I begynnelsen ble de ansett som frelsere av Afghanistan, men dette snudde raskt da de introduserte en uvanlig versjon og forståelse av islam med strenge tolkninger av sharia (Yousufi, 2021, s. 2). De begrenset blant annet kvinners bevegelsesfrihet i det offentlige rom, og forbød dem utdanning og arbeid utenfor hjemmet. Det fantes ingen anerkjente medier; det var kun *Radio Sharia* og en avis med tilsvarende religiøst innhold (E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 23). I oktober 2001 ble Taliban-regimet styrtet av USA, men fra 2003 dukket bevegelsen opp igjen og startet sin geriljakrig mot utenlandske styrker og regjeringen. I 2006 beordret Taliban sine krigere til å angripe alle regjeringsdrevne jenteskoler. Rundt 2010 til 2012 tillot de jenter å gå på skole igjen, og kvinner fikk jobbe som lærere og leger. Men dette kom med vanskelige krav som fortsatte å hindre kvinner i å få utdanning og arbeid utenfor hjemmet (Yousufi, 2021, s. 4). Mange studier hevder at Taliban-bevegelsens holdninger har endret seg når det gjelder kvinners rettigheter, men oppførselen til Taliban-krigere og ledelsens handlinger sier noe annet. Endringene i bevegelsens politikk virker taktisk med formål om å tiltrekke oppmerksomhet fra nasjonale og internasjonale medier og øke folkelig støtte til deres regjering (Yousufi, 2021, s. 12).

15. august 2021, før den amerikanske tilbaketrekningen var helt avsluttet, tok den islamsk fundamentalistiske bevegelsen over makten i Kabul. Den afghanske presidenten Ashraf Ghani flyktet fra landet, og den afghanske hæren kapitulerte (Græsvik, 2021, s. 333). I løpet av noen timer hadde Taliban inntatt presidentpalasset, og dermed tatt kontroll over storparten av Afghanistan (Johannessen et al., 2022). Talibans regjering består kun av menn, og de fleste av dem er religiøst utdannede pashtunere⁷ (Johannessen et al., 2022). Siden de kom tilbake til makten har Taliban innført begrensninger på kvinners mulighet til å ta

⁷ Pashtunere er også kjent som pathanere, afghanere og pakhtuner, og utgjør cirka halvparten av befolkningen i Afghanistan. Pashtunere regner Afghanistan som sitt opprinnelige hjemland (Strand, 2022).

utdanning, arbeide og til å bevege seg i offentligheten uten mannlig følge. Løfter om at jenter fra 6. klasse skulle komme tilbake til skolen fra våren 2022 ble reversert i mars det samme året (Johannessen et al., 2022), mens universiteter ble offisielt stengt for kvinner i desember 2022 (Greenfield & Yawar, 2022). På julaften 2022 ga også Taliban forbud mot at afghanske kvinner kan jobbe i lokale eller utenlandske hjelpeorganisasjoner (Clinton, 2022). Dette fører til at den humanitære krisen i landet går fra ille til katastrofal. Krigshandlingene har ødelagt sykehus og mange mennesker har blitt skadet av landminer og angrep. I deler av landet har befolkningen minimal tilgang til helsetjenester (Johannessen & Strand, 2022).

Taliban har et tungt internasjonalt press på seg for å oppheve de strenge lovene. FNs generalsekretær António Guterres sin talsperson, Stephane Dujarric, uttalte seg på vegne av organisasjonen i april 2023 og fordømte Talibans avgjørelse om å nekte afghanske kvinner å arbeide for FN: «– Dette er et brudd på kvinnenenes grunnleggende, umistelige menneskerettigheter. Kvinnelige ansatte er essensielle for FNs arbeid, inkludert i arbeidet med å gi livreddende hjelp. Denne avgjørelsen vil skade det afghanske folk, hvorav flere millioner trenger denne hjelpen» (NTB-Reuters, 2023). Flere afghanere, muslimske skriftlærde, FN og det internasjonale samfunnet protesterer mot regimet, og ingen land i verden har så langt gitt anerkjennelse til Talibans regjering (Johannessen & Stenersen, 2022). Det er også uenigheter innad i Taliban-ledelsen, hvor utdanningsnekt for kvinner kommer fra de konservative og kompromissløse lederne, mens de mer pragmatiske ønsker at universitetene åpner opp igjen (Wolasmal, 2023).

Taliban i det 21. århundre er på noen måter ulik Taliban på 1990-tallet, spesielt på områder innen teknologi, propaganda og politisk manøvrering. Men selv med denne endringen, er status for kvinner og den frie pressen dyster også i 2023 (Yousaf & Jabarkhail, 2021). Professor i journalistikk og Afghanistanekspert Elisabeth Eide har vist hvordan journalister nå blir truet, mishandlet og pålagt nye regler for hvordan de skal oppføre seg, og at forhåndssensur og sensur er et omfattende problem (2022).

2.1.3 En globalisert verden

Internasjonal væpnet konflikt refererer til en væpnet konflikt mellom to eller flere stater, og blir også kalt krig. Partene er bundet av regler i internasjonal humanitærrett, inkludert de

fire Genèvekonvensjonene fra 1949⁸. «Konflikt» er et begrep som ikke krever at en eller flere av de involverte statene anerkjenner at det er en konflikt. På den annen side er «krig» et rettslig begrep i henhold til humanitærretten, som krever at det foreligger en anerkjent krigstilstand fra partene (Mujezinović Larsen, 2020). For å unngå tvil om bruken av internasjonal humanitærrett i situasjoner hvor partene ikke anerkjenner en krigstilstand, ble anvendelsesområdet til Genèvekonvensjonene ved vedtakelsen i 1949 koblet til begrepet konflikt i stedet for krig.

Terrorangrepet 11. september endret oppfatningen av hva globalisering handlet om, spesielt i den nordatlantiske delen av verden (Hylland Eriksen, 2019, s. 151). Tidligere ble globaliseringen sett på som noe positivt, gjerne knyttet til internett, politisk frihet, individualisme og demokrati, men etter terroren ble globaliseringen i økende grad sett på som noe farlig preget av tap av kontroll. Frihet ble nå erstattet av utrygghet.

Begrepet «terrorisme» er omstridt, men kan sies å være negativt ladet (Sitter, 2017, s. 11–12). Journalister bruker ofte begrepet uten å definere det, men det er en fare ved dette. Ifølge professor Nikolai Sitter kan man uten en klar definisjon bruke ordet selektivt, og den samme handlingen kan bli sett på som enten terrorisme eller frihetskamp, avhengig av perspektivet til den som bruker begrepet (2017, s. 12). Dette kan føre til forvirring og uenighet i samfunnsdebatten. Definisjonen på terrorisme har vært diskutert av forskere i flere tiår. Terrorforskeren Alex P. Schmid og hans medarbeidere har jobbet i lang tid med å studere og dokumentere ulike definisjoner for å komme frem til en konsensusdefinisjon. Denne tar utgangspunkt i at terrorisme skaper redsel gjennom trusler om gjentatte voldshandlinger, og kan utføres av ulike aktører med forskjellige målsettinger. Videre understreker definisjonen at ofrene for vold og målgruppen ikke er de samme, og at selve voldshandlingen utgjør kommunikasjonen mellom terroristene og målgruppen. Det er noen fellestrekk ved de viktigste og mest innflytelsesrike definisjonene, knyttet til vold, politiske målsettinger, betydningen av frykt, og at formålet først og fremst er kommunikasjon (Sitter, 2017, s. 11–13). Om noe skal anses som et terrorangrep, avhenger ikke av selve handlingen, men heller hvilken effekt det har på publikum. Det er det budskapet som kommuniseres som er avgjørende, og det er dette som skiller terrorangrep fra andre typer krigshandlinger.

⁸ Genèvekonvensjonene er en samlebetegnelse for flere internasjonale avtaler som omhandler beskyttelse av personer som rammes av krig. Disse avtalene utgjør en viktig del av folkeretten (OHCHR, 1949).

Betegnelsen «krigen mot terror» kom til av flere faktorer, blant annet den traumatiske opplevelsen som mange amerikanere opplevde 11. september. USA var ikke lenger uovervinnelig. Betegnelsen ble formet av politikere som skapte en ny språkbruk for å regulere betydningen av en ny tid i verdenspolitikken; å bekjempe internasjonale terroristgrupper og terrornettverk. Bildene og videoene fra angrepene ble også viktige for å forsterke hendelsen. Dette skapte en kraftig og følelsesladet diskurs som har ført til en langvarig og kostbar krig (Holland, 2021).

2.1.4 Menneskerettighetene

Den tidligere amerikanske presidenten Franklin D. Roosevelt startet planleggingen av De forente nasjoner (FN) under 2. verdenskrig (Bergem, 2009, s. 52). Den globale og internasjonale organisasjonen ble så etablert like etter krigen i 1945. Dens hovedoppgave er å fremme fred og sikkerhet på verdensbasis. FN består av 193 medlemsland, som, med få unntak, består av suverene stater i verden. Verdenserklæringen om menneskerettigheter er grunddokumentet i det internasjonale arbeidet for menneskerettigheter, og ble vedtatt 10. desember 1948. Erklæringen består av 30 artikler og gjelder for alle medlemslandene (FN-sambandet, 2022). Kort oppsummert slår verdenserklæringen fast at alle mennesker har samme iboende verdighet og like rettigheter. Den sier også at disse rettighetene må beskyttes av loven for å sikre frihet, rettferdighet og fred i verden. Det fastslås at ingen må utsettes for slaveri, tortur eller grusom behandling. Alle har rett til lik beskyttelse av loven uten diskriminering på grunn av rase, kjønn, religion, politisk overbevisning eller andre faktorer, og rett til en rettferdig og uavhengig rettssak (UN, 1948).

Flere kvinnelige delegater fra ulike land spilte en viktig rolle i å få kvinners rettigheter inkludert i erklæringen. Hansa Mehta fra India var en av disse, og er anerkjent for å ha endret frasen «alle menn er født frie og like» til «alle mennesker er født frie og like» i artikkel 1 (Rebecca Adami, 2018, sitert i UN, u.å.). Den tidligere amerikanske presidentfruen Eleanor Roosevelt var den første lederen av FNs menneskerettighetskommisjon, og en ledende representant i komiteen som laget utkastet til Verdenserklæringen om menneskerettigheter (Bergem, 2009, s. 56).

Noen kan betrakte menneskerettighetene som en form for vestlig misjonær virksomhet ifølge journalisten Jathushiga Bridget Rajah (2008). Hun problematiserer i sin artikkel for Amnesty International påstanden om at menneskeverdet gjelder alle, uansett

bakgrunn, og om den er uproblematisk i en differensiert og globalisert verden. Menneskerettighetene kan med andre ord sees som vestlig kulturimperialisme og orientalisme⁹, og hun diskuterer hvordan det blir oppfattet i Østen i forhold til Vesten. Tore Lindholm, professor ved Norsk Senter for Menneskerettigheter, mener at menneskerettighetene kan betraktes som vestlige spesialiteter, men at det viktigste er at stater oppfører seg ordentlig. Ashfaq Sadiq, foreleser i menneskerettigheter og religion, mener at påstanden om at menneskerettighetene er et vestlig paradigme kan komme både fra de som omfavner menneskerettighetene og fra de som er motstandere av dem. Ifølge Sadiq kommer tradisjonelt motstanden fra ikke-sekulære samfunn. Foreleseren mener at det er en svakhet ved menneskerettighetsdokumentet, da de fokuserer lite på menneskerettighetsansvar, og spør hvem som har ansvaret når en stat bryter menneskerettighetene (Rajah, 2008). Arbeidet for menneskerettighetene møter stadig nye utfordringer. Anti-globaliseringsbevegelser utfordrer menneskerettighetene som universell standard, da de kjemper for lokal kultur og mot økonomisk utbytting av fattige land og flernasjonale selskaper (Bergem, 2009, s. 64). Vestlige land som kjemper i «krigen mot terror» blir også kritisert for å i for stor grad angripe problemer med militære og politimessige tiltak. FN har flere organisasjoner og institusjoner som direkte eller indirekte er engasjert i å beskytte menneskerettighetene. Blant annet FNs barnefond (UNICEF) som overvåker barnekonvensjonen, Høykommissær for flyktninger (UNHCR) som arbeider for å fremme flyktningers menneskerettigheter og FNs utviklingsprogram (UNPD) som bistår land i å beskytte menneskerettighetene ved å utvikle blant annet rettsvesen, lover og institusjoner (Bergem, 2009, s. 97–98).

2.2 Journalistikk

Det finnes mange definisjoner på hva journalistikk er, og i denne delen vil det gis noen eksempler. Fire kjennetegn på journalistikk er at den skal være sannferdig, nyskapende, konsentrert og lettfattelig, og i tillegg ha en kommersiell appell (Dahl, 1989, sitert i Fossum & Meyer, 2008, s. 23). I læreboken «Journalistikk: Metode og fag» står det at «praktisk yrkeserfaring er ofte taus kunnskap» (Østlyngen & Øvrebø, 1999, sitert i Handgaard et al.,

⁹ Orientalisme refererer til et vestlig og stereotypisk syn på østlig kultur, og har en negativ betydning (Fosshagen, 2021).

2013, s. 17), altså at journalistikk er en type kunnskap man kan opparbeide seg gjennom erfaring og praksis. Dette betyr at selv om det finnes formell utdanning og teori i journalistikk, så vil mye av den virkelige kunnskapen om faget, som hvordan man gjør et godt intervju eller skriver en engasjerende artikkel, ofte være basert på erfaring. Denne type kunnskap kan derfor være «taus» eller vanskelig å uttrykke i lærebøker, men likevel verdifull og viktig for å utvikle ferdigheter som er nødvendige for å lykkes som journalist.

En annen definerer journalistikk ved hjelp av denne formelen: «K x 3 F», hvor K representerer kunnskap, og F representerer kilde-, analyse- og formidlingsferdigheter (Reinton, 1992, sitert i Fossum & Meyer, 2008, s. 24). Med dette menes det at journalistikk handler om å formidle informasjon som er basert på kunnskap og fakta, og ikke personlige meninger eller spekulasjoner. Reinton hevder at kunnskapen som er nødvendig for å utøve god journalistikk kan tilegnes ved å stille de tre klassiske spørsmålene: Hvem, hva og hvor. Disse spørsmålene hjelper journalisten med å identifisere de grunnleggende elementene i en sak, nemlig hvem saken gjelder, hva som har skjedd og hvor det har skjedd. Men i tillegg til dette, er det også viktig at journalisten har ferdigheter i å håndtere informasjonen de samler inn. Kildeferdighet handler om å finne pålitelige kilder og vurdere informasjonens troverdighet, mens analytisk ferdighet handler om å kunne analysere og tolke informasjonen på en grundig og kritisk måte. Formidlingsferdighet handler om å kunne kommunisere informasjonen på en klar og forståelig måte til publikum.

Medieprofessor Martin Eide definerer journalistikk som «(...) en moderne institusjon som innhenter, bearbeider og formidler informasjon som gjør krav på å være sann, og som kan være demokratisk relevant» (2011, sitert i Handgaard et al., 2013, s. 18). Journalistens rolle innebærer med andre ord en kollektiv oppgave om å formidle sannheten til allmennheten. Det betyr også at journalisten ikke bare kan fokusere på sine egne interesser, men at de må ta hensyn til hvordan deres rapportering kan påvirke og være relevant for samfunnet som helhet. Dette igjen gir journalisten makt og ansvar. Handgaard et al. understreker også dette, og hevder at «journalisten er en sosialt ansvarlig samfunnsaktør», som betyr at journalistene har en viktig rolle i å formidle informasjon som kan påvirke samfunnet på ulike måter (2013, s. 18). Journalistikk handler ikke bare om å rapportere nyheter eller underholdning, men også om å bidra til å spre kunnskap og bevissthet om viktige saker og problemstillinger, og sådan er journalisten en forvalter av et samfunnsoppdrag. Journalisten har et ansvar for å være nøyaktig, objektiv og åpen om sine

kilder, og å respektere retten til privatliv og ytringsfrihet, ifølge Vær Varsom-plakaten (Pressens Faglige Utvalg, 1936/2020¹⁰).

Journalistikk består av flere trinn; fra innsamling av informasjon til det ferdige medieproduktet og publikums mottakelse av produktet (Fossum & Meyer, 2008). Nordmenn er et avislesende folk, og mange leser avisen på nett fremfor på papir. Moderne mediebrukere er selektive når de leser og søker etter informasjon på nettet. Ved hjelp av søkemotorer, lenker og navigasjonsmenyer kan brukere enkelt finne informasjon om det de er interessert i (Hågvar, 2003, s. 56–57). I demokratiske modeller er det viktig at alle borgere har lik tilgang til grunnleggende informasjons- og kulturelle ressurser (Murdock, 2012, s. 53). Dette inkluderer behovet for omfattende og upartisk informasjon om saker som påvirker deres personlige og politiske valg, spesielt når slike endringer blir fremmet av mektige aktører som regjeringer eller næringslivet. I tillegg har borgere rett til å se sine egne erfaringer, meninger og ambisjoner rettferdig representert i de viktigste mediene som utgjør den offentlige kulturen. Borgere har også rett til å delta i åpne debatter der ulike forklaringer på eksisterende forhold og rivaliserende forslag til endring blir diskutert og vurdert.

2.2.1 Nyhet som sjanger

Vesentlighet, identifikasjon, sensasjon, aktualitet og konflikt, forkortet til «VISAK», er kriterier som ligger til grunn for hva som kan bli en nyhet (Handgaard et al., 2013, s. 43). Det kan i hvert fall være gunstig eller hjelpsomt å benytte seg av disse som journalist, og for publikum til å forstå hvordan journalistene tenker. Vesentlighet refererer til nyhetens betydning og relevans for en stor andel av leserne. Identifikasjonskriteriet krever at leserne kan relatere til nyheten og føle en nærhet til den, og til det kan også kjente ansikter benyttes. Sensasjonskriteriet innebærer at nyheten må inneholde noe som vekker oppsikt og gir en «wow-effekt». Aktualitetskriteriet kan skape forvirring fordi begrepet ofte brukes til å beskrive noe som er populært eller tidsmessig, men innenfor nyhetssjangeren er det knyttet til noe som er nytt. Konfliktkriteriet krever tilstedeværelsen av konfliktelementer,

¹⁰ Vær Varsom-plakaten ble først lansert i 1936, men har senere blitt revidert en rekke ganger av Pressens Faglige Utvalg, hvorav den siste gangen var i 2020 (gjeldende fra 1. januar 2021).

som ikke nødvendigvis behøver å være oppsiktsvekkende, vesentlige eller av ny dato (Gjermundshaug, 2016, s. 33–34).

Publikum blir daglig presentert med nyheter fra hele verden. Forsker og førsteamanuensis ved OsloMet, Yngve Benestad Hågvar, påpeker at det er et kontinuum av sosiokulturelle praksiser som hver dag må oversettes til avisdiskurs. Imidlertid fokuserer avisdiskursen på enkelthendelser og punktnedslag, da virkeligheten ikke består av nyheter i seg selv, men skapes av avisene ut ifra den virkeligheten som er tilgjengelig for dem (2003, s. 34). Dette komplekse normsamspillet, som utgjør vår lokale og samtidige tekstkultur, har ulike normer, diskurssystemer, sjangerkonvensjoner og institusjoner som påvirker nyhetsskapingen. Det betyr at språklig skapte nyheter alltid er underlagt føringer som vil prege fremstillingen av verden som publikum får se på trykk. Det er derfor viktig å forstå rammene for nyhetsskaping når man analyserer avistekster.

«Frames», eller rammer på norsk, peker på spesifikke deler av informasjon om et emne, og gir dermed høyere grad av oppmerksomhet til akkurat dette. Med andre ord gjør rammer en informasjonsbit mer merkbar, meningsfull eller minneverdig for publikum (Orgeret & Simonsen, 2009, s. 271). Når oppmerksomheten øker, øker også sannsynligheten for at mottakerne vil oppfatte informasjonen, forstå betydningen av den, bearbeide den og lagre den i minnet (Fiske & Taylor, 1991, sitert i Entman, 1993, s. 53). Den anerkjente medieforskeren Robert M. Entman påpekte en mangel på forklaring på hvordan rammene for nyheter dannes og hvilken påvirkning de kan ha på publikum. Han introduserte derfor en begrepsdefinisjon:

«Å innramme betyr å velge ut noen aspekter av en oppfattet virkelighet og gjøre de mer fremtredende i en kommuniserende tekst, på en slik måte at det fremmer en bestemt problemdefinisjon, årsaksfortolkning, moralsk vurdering og/eller behandlingsanbefaling for det beskrevne elementet» (1993, s. 52, egen oversettelse).

Teorien om innramming identifiserer forskjellige funksjoner for rammene, inkludert definering av problemer, kartlegging av årsaker, moralske vurderinger og forslag til behandling eller midler. Entman gir et eksempel fra terrorangrepet 11. september for å forklare denne teorien: Problemet var tusenvis av sivile dødsfall, årsaken ble knyttet til

Taliban-regjeringen i Afghanistan og terrornettverket Al-Qaida, den moralske vurderingen var fordømmelsen av agentene som onde, og middelet var USAs krig mot terror (2004, s. 6).

Massekommunikasjonsforskeren Denis McQuail påpeker at det er en forskjell mellom publikums og medieteoretikers forståelse av nyhetsproduksjon. Journalister kan tenke at nyheter produseres i en lineær sekvens av hendelser, nyhetskriterier, nyhetsrapporter og nyhetsinteresse. McQuail mener at dette gir et feilaktig bilde av hva som skjer, og foreslår en alternativ modell som ser slik ut: Nyhetsinteresse → nyhetskriterier → hendelser → nyhetsrapport. Mediene skaper et sett med nyhetskriterier, sjangre og stilarter basert på publikums interesser. Journalister leter deretter etter hendelser som passer inn i denne rammen, og sakene utformes etter mediets rutiner og praksiser, med mindre vekt på den faktiske virkeligheten og hva publikum trenger å vite (1994, sitert i Hågvar, 2003, s. 34).

I litteraturvitenskapen har man tradisjonelt operert med tre grunnleggende sjangere: Epikk, lyrikk og dramatikk. Men dette har endret seg med tiden, og i dag mener mange litteraturvitere at sjangre er kulturbundne og foranderlige institusjoner (Ledin, 1996, sitert i Hågvar, 2003, s. 42). Sjangerteorien gjelder også for skriftlige tekster, og litteraturviter Mikhail Bakhtin mente at sjangrene er et resultat av ytringens natur (1979;2005, sitert i Skovholt & Veum, 2014, s. 41). Han hevder at hver gang vi ytrer oss, er det med henblikk på å bli forstått og få en form for respons som vil styre formuleringsmåten vår og dermed betinge vårt sjangervalg. Sjangrene er sosialt betinget. I dag er det bred aksept for denne forståelsen innen tekstvitenskapen (Hågvar, 2003, s. 43).

2.2.2 Utenriksjournalistikk

Definisjonen av utenriksnyheter kan variere, men typiske eksempler inkluderer konflikter mellom stater, internasjonale økonomiske kriser som også berører Norge, og maktkamp i en enkelt stat. Slike hendelser dominerer ofte nyhetsagendaen, men hva som rapporteres er også påvirket av ulike menneskelige, sosiale og organisatoriske faktorer. For eksempel kan nyheter om konflikter og kriser være mer synlige og lettere å rapportere om, mens andre hendelser kan bli oversett eller nedprioritert (Kjos Fonn, 2022, s. 179).

«I skrivende stund er det krigen i Ukraina¹¹ og energikrisen i Europa som dominerer utenriksnyhetene, mens gårsdagens kriger – som for eksempel at Taliban har tatt tilbake makten i Afghanistan – har glidd inn i nyhetenes bakgård for bare å bli tatt frem av og til» (Kjos Fonn, 2022, s. 179).

Utenriksjournalistikk skisserer i dag økningen i informasjonsstrømmer og utviklingen av 24/7-nyhetsdekninger som når ut til et globalt publikum. Sjangeren er preget av en global rekkevidde, og bidrar til utviklingen av en «global offentlig plass» (Volkmer, 2005; Heinrich, 2015, sitert i Joye et al., 2016, s. 19). Begrepet «global journalistikk» brukes også, og beskriver en endring i journalistiske orienteringer. Ifølge medieforskeren Stephen D. Reese gjør den økte sammenkoblingen at journalister over hele verden påvirker hverandre, og han spår utviklingen av en rekke «felles normer og verdier tilpasset behovene til et mer globalisert system» (2008, sitert i Joye et al., 2016, s. 19). Korrespondentstillinger har fortsatt høy status, selv om de har mistet noe av sin tidligere glans (Orgeret & Simonsen, 2009, s. 275). Korrespondentene tjener mindre enn før og de har betydelig færre ressurser tilgjengelig når de er ute i felten. Dette begrenser deres mulighet til å bli kjent med og dra nytte av sin faktiske tilstedeværelse. Som et resultat mister også publikummet hjemme sin representant i feltet, til tross for at korrespondenten paradoksalt nok kanskje er mer synlig og publiserer mer enn noensinne.

Johan Galtung og Mari Holmboe Ruge sin forskning fra 1965 om nyhetsverdier regnes som en grunnleggende referanse i feltet og viktig kategorisering av utenriksnyheter. Deres kritikk av massemedienes dekning for å formidle forvrengte verdenssyn, er fremdeles relevant i dag. Galtung og Ruge hevder at utenrikshendelser blir presentert som betydningsfulle og interessante dersom de har en tilknytning til Vesten, og det må i tillegg være noe sensasjonelt som kan fange oppmerksomheten til publikum. Samtidig kreves enkle forklaringer fra journalistene for å sikre at publikum forstår innholdet (Galtung & Ruge, 1965, sitert i Sorenson, 1991, s. 225).

¹¹ Ukraina-konflikten er en politisk og militær krise som oppstod mellom Russland og Ukraina i perioden 2013-2014. Dette resulterte blant annet i annektering av Krimhalvøya av Russland. I februar 2022 eskalerte konflikten da Russland invaderte Ukraina med mål om å ta kontroll over hele landet. Krigen pågår fremdeles (Holm-Hansen & Paulsen, 2023).

Krig har alltid hatt stor nyhetsverdi. Beskrivelser av krigens forløp, seire og nederlag, er svært dramatiske og påvirker mange mennesker. Krigsnyheter tiltrekker seg et stort publikum og engasjerer ofte mennesker både emosjonelt og intellektuelt. Offentlig opinion mobiliseres i en grad som ellers ikke har sin like, selv ikke i de etablerte demokratiene (Gitlin & Hallin, 1994, sitert i Nohrstedt, 2009, s. 96).

«Historier fra krig og konflikt er en del av vår kulturelle arv, og fra barndommen av har vi blitt vant til å dele på heltenes vanskeligheter og suksesser i vår fantasi. Disse historiene har en nesten uimotståelig tiltrekningskraft, og frister oss til å ta parti for de gode heltene i deres kamp mot det onde» (Nohrstedt, 2009, s. 96, egen oversettelse).

Mediene har en sentral rolle i moderne krigføring ved å påvirke publikums holdning og støtte til krigen. Sammen med de militære kampene, utkjemper også en mediekrig for å påvirke både folket og soldatene i deres vilje til å fortsette krigen. Journalister blir involvert i konflikten og spiller en viktig rolle ved å rapportere fra frontlinjene. På grunn av den økte tilgangen til nyheter, blir presset på journalistene større, og deres evne til å påvirke offentlig mening gjør dem til en viktig aktør i propagandaen¹² til krigførende parter. Derfor legger disse partene innsats i å påvirke, kontrollere og styre mediene (Nohrstedt, 2009, s. 95–96).

Utenriksdekningen i norske medier kan bidra til å skape et skille mellom «oss» og «de andre» i saker om alt fra internasjonale hendelser til konflikter og kulturer. Journalister kan ha en tendens til å fremmedgjøre andre land og mennesker utenfor Vesten¹³ ved å skape et skille mellom det nære og det fjerne (Handgaard et al., 2013, s. 52–53). Ved å fokusere på «de andre», kan det samtidig tolkes som at «vi»-diskursen bygger på det norske samfunnets verdier. Medienes skille mellom «oss» og «de andre» i krig- og konfliktdekning kan også føre til at det oppstår en oppfatning av «verdige» og «uverdige» ofre, som beskrevet av forskerne Edward S. Herman og Noam Chomsky:

¹² En av flere definisjoner er: «Propaganda kjennetegnes gjerne ved at en styrer informasjonsflommen og presenterer vridd informasjon. Avsender skjuler sin hensikt og identitet og søker ikke gjensidig forståelse eller gjensidig utbytte» (Ihlen & Robstad, sitert i Isaksen, 2022).

¹³ Begrepet «Vesten» kan i seg selv være problematisk ettersom det kan skape et skille mellom «oss i Vesten» og «de andre i mindre utviklede land».

«Et propagandasystem vil konsekvent fremstille mennesker som blir mishandlet i fiendtlige stater som verdige ofre, mens de som blir behandlet med like stor eller større alvorlighet av sitt eget styresett eller deres allierte vil bli ansett som uverdige. Beviset på verdighet kan leses ut fra omfanget og karakteren av oppmerksomhet og indignasjon» (1988, s. 37, egen oversettelse).

Herman og Chomsky hevder at verdige ofre får mer oppmerksomhet og sympati fra pressen, og blir presentert gjennom detaljerte og følelsesladde historier som appellerer til lesernes interesse, samtidig som de ofte inneholder et krav om rettferdighet. Uverdige ofre får derimot mindre oppmerksomhet og blir i større grad umenneskeligjort (Herman & Chomsky, 1988, s. 39). Etter terrorangrepet mot USA i 2001 følte Vesten behovet for å ta opp kampen mot militante islamistiske grupper som mange anser som en trussel mot vårt sekulære demokratiske system (Ottosen, 2007, s. 27). President Bushs tale 20. september 2001 var ment for et hjemlig publikum, men også for å gjøre det klart for resten av verden hvor amerikanerne sto. Det var en genuin empati med de over 3000 som døde i terrorangrepet, og dette ble minnet om ved at mediene viste bilder av de omkomne, samt de pårørende og sørgende borgere. De ble sett på som verdige ofre og var svært synlige, mens de uverdige ofrene (den afghanske sivilbefolkningen) som døde i like stor grad som uskyldige ofre for Vestens angrep i tiden som fulgte, fikk vi i liten grad navnene på og se bildene av. Disse ofrene ble ansett som en «utilsiktet bivirkning i en uunngåelig og nødvendig krigshandling i det godes tjeneste», og ble ikke gitt samme verdighet og oppmerksomhet som de vestlige ofrene. Ifølge journalistikkprofessor Rune Ottosen var dette et eksempel på mediepropaganda der de amerikanske mediene bevisst eller ubevisst fokuserte på å fremstille de vestlige ofrene som mer verdige enn de afghanske ofrene (2007, s. 28).

Journalister som dekker konfliktområder står i fare for å bli angrepet og drept (Ottosen, 2009, s. 80–81). Resolusjon 1738, vedtatt av FNs sikkerhetsråd i 2006, fastslår at bevisste angrep på journalister er et brudd på internasjonal humanitær lov. Det er viktig å huske på at lokale journalister er mest utsatt og sjelden får oppmerksomhet i norske medier når de blir drept på jobb. Mens vestlige journalister kan reise hjem til trygghet etter en tid i felt, har ikke lokale journalister i krig- og konfliktområder den samme tryggheten å returnere til (Ottosen, 2009, s. 80). Organisasjonen Nai SOMA dokumenterer overgrep mot

journalister i Afghanistan. Fra Talibans maktovertakelse i 2021 og frem til 31. mars 2022 har de registrert 36 voldelige overgrep mot journalister, inkludert seks drap og flere arrestasjoner. Av disse overgrepene er det bevist at Taliban står bak 23 av dem, mens de resterende er begått av «ukjente», et begrep som ofte brukes i afghansk presse (E. Eide, 2022). Det var også mange tilfeller av journalistdrap før Taliban tok over, og bevegelsen mistenkes for å stå bak flere av dem. Retten til ytringsfrihet, som ble godkjent i artikkel 34 i Afghanistans grunnlov i 2003, ble ansett som en av de største prestasjonene til den tidligere regjeringen (International Federation of Journalists, 2023). Til tross for opp- og nedturen betydde det at borgere, journalister og medier kunne uttrykke meninger uten frykt for trakassering eller innblanding fra regjeringsorganer. Imidlertid forsvant denne retten da Taliban tok makten igjen. I dagens Afghanistan sier journalister at de ikke kan fritt dekke nyhetsaker eller skrive kritiske rapporter om Taliban. I et tilfelle ble en journalist i Kabul arrestert for å bruke ordene «Taliban» og «overvåkingsregjering» i en sak. Noen representanter fra Taliban har de siste årene virket mer forsonlige overfor uavhengige medier, ved å erkjenne at de informerer den offentlige opinionen. Likevel har bevegelsens grunnleggende holdning til uavhengige medier vært konsekvent fra den forrige Taliban-regjeringen til i dag. Taliban forventer at mediene støtter dem i å skape et samfunn i samsvar med deres tolkning av islam, og mistenker uavhengige medier for opprør mot staten og religionen. Underholdning, inkludert musikk og TV-serier, fremmer ifølge dem umoral og truer deres visjon for samfunnet. Familiens ære og religiøs dyd er tett knyttet til kvinners isolasjon, og kvinner oppfordres til å ikke være synlige i det offentlige rom. Taliban har vært mer liberale i Kabul og nordlige byer, men mer aggressive i Kandahar og sør, ifølge International Federation of Journalists (IFJ). Som et resultat har halvparten av landets provinser ikke lenger kvinner som jobber i mediebransjen per 2023.

Norske journalister som dekket krigen i Afghanistan var *embedded*¹⁴ med de norske forsvarsstyrkene, og dette førte til etiske problemer. På grunn av dette valgte den norske frilansjournalisten og dokumentarfilmskaperen Anders Hammer å bosette seg i Kabul og bygge sitt eget kildenettverk for å sikre uavhengig journalistikk (Høiby & Ottosen, 2019).

¹⁴ «Embedded» (oversatt på norsk til «innkapslet») i denne sammenhengen betyr at journalistene ble plassert i nærheten av militære enheter for å følge og rapportere om krigen fra deres perspektiv. Det kan bety at journalistene må følge strenge regler for hva de kan rapportere om da det kan sies at de er under militær kontroll og påvirkning.

Artikkelen hevder at lovgivningen som beskytter journalister i konfliktsoner er tilstrekkelig i teorien, men i praksis respekteres den ikke. FN har som nevnt vedtatt en lov for å beskytte journalister og forfølge straffefrihet for overgrep mot dem, men dette har ikke blitt fulgt opp av regjeringene (Høiby & Ottosen, 2019). Forskerne hevder at medier kan bli påvirket av politiske agendaer og begrensninger som kan gå ut over journalistenes evne til å utføre sitt arbeid, og dermed øke risikoen for å bli utsatt for fare. Samtidig øker presset på frilansere som ofte jobber uten noen form for sikkerhetsnett for å dekke konflikter.

2.2.3 Norsk mediedekning av Afghanistan

«Hva ville de? Hvordan ville de behandle journalister?», spør TV2s utenrikskorrespondent Fredrik Græsvik i sin bok *Den tapte krigen* idet Taliban rullet inn i Kabuls gater 15. august 2021 (2021, s. 334). NRKs Midtøsten-korrespondent Yama Wolasmal befant seg midt i folkehavet på hovedstadens flyplass, mens Græsvik fikk beskjed fra afghanske vakter om å gjemme seg på hotellrommet i Kabul. Dette var de eneste norske journalistene i Afghanistan på dette tidspunktet. «20 års krigføring til hvilken nytte?», spør Græsvik (2021, s. 333).

Ifølge Hammer er det å skildre hvordan sivilbefolkningen lever det mest meningsfulle man kan gjøre som journalist i krig- og konfliktområder (2019, s. 59). Men for å forstå konflikter på en dypere og mer nyansert måte, er det nødvendig å engasjere seg med de stridende partene også. Innenfor medieteorien om fredsjournalistikk er denne tilnærmingen imidlertid kritisert, da den kan oppmuntre til mer vold og konflikt. I stedet oppfordres journalister til å identifisere konstruktive løsninger på konfliktene som kan føre til fredelige resultater. Krigen i Afghanistan har skapt muligheter for mange sikkerhetspolitiske eksperter til å gi råd om hvordan konflikten kan løses. Disse rådene har ikke ført til noen betydelige fremskritt i å oppnå fred i regionen. Konflikter er ofte resultater av politiske beslutninger, og som journalist kan man spille en viktig rolle i å påvirke disse prosessene. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at dersom man forsøker å utarbeide planer for fred og utvikling samtidig som man unngår å intervju personer man ikke er enig eller sympatiserer med, kan man bevege seg over i politisk aktivisme og dermed miste sin objektivitet som journalist (E. Eide & Simonsen, 2009, s. 307). Dette er derfor en utfordring i praksisen av det som ofte kalles fredsjournalistikk (Hammer, 2019, s. 59–60).

Ifølge forskeren Philip Hammond har Det hvite hus brukt hundretusenvis av dollar på PR og desinformasjon for å skape et bilde av Afghanistan-krigen som en humanitær innsats.

Pentagon har sensurert informasjon og forsøkt å begrense tilgangen til satellittbilder og nyheter fra krigssonen, amerikanske myndigheter har kontrollert journalisters tilgang til nyheter fra krigen, og nyhetsmedienes dekning av krigen stemmer dermed også overens med den amerikanske regjeringens politikk (2004, s. 174–175). Også i den norske utenriksdekningen har pressen opplevd begrenset tilgang til åpenhet rundt Norges engasjement i krigen og utfordringer knyttet til å etterprøve informasjon i et farlig og ustabil konfliktområde (Ottosen, 2009, s. 79). Ottosen peker på flere utfordringer for norske journalisters dekning av krigen, blant annet det nære båndet til USA: «Norge og norske medier befinner seg i en lojalitetskonflikt ved å være en nær USA-alliert, men med et selvbilde som fredsskaper og megler på den internasjonale arena» (Ottosen, 2009, s. 79).

Tidligere OsloMet-student og nå vaksjef i NRK, Irene E. Rosslund, har analysert hvordan norske journalister dekket krigen på en pressetur til Kirgisistan og Afghanistan arrangert av Forsvaret. Rosslunds funn viser at journalistene fokuserte lite på potensielle problemer knyttet til det norske nærværet, og artiklene var preget av positivt fokus på norske soldaters høye fagmilitære kompetanse. Kritik mot USAs krigføring ble nevnt i noen artikler, men ble ikke rettet mot de norske soldatene. Journalistene intervjuet stort sett kun militære elitekilder¹⁵, og ingen av artiklene nevnte sivile tap. Selv om det ble nevnt hemmelighold rundt de norske soldatene, ble det ikke uttrykt kritikk mot dette. Dette førte til at problematiske sider ved Forsvarets virksomhet ble nedtonet (Rosslund, 2003, sitert i Ottosen, 2009, s. 79–80).

I vestlige medier er det vanlig å ha et vestlig perspektiv (Ottosen, 2007, s. 28). Historiker og professor Edward Said påpekte i bøkene *Orientalism*¹⁶ og *Covering Islam* at den muslimske verden ofte blir fremstilt på en nedlatende måte i vestlige medier (1978;1981, sitert i Ottosen, 2007, s. 28). Problemet forsterkes ved å vurdere krigsofre som «verdige» eller «uverdige» avhengig av om de er fra den vestlige krigførende parten eller de lokale ofrene. En rapport om dekningen i BBC News¹⁷ fra mars 2002 trekker frem et eksempel på dette: «Åtte amerikanske soldater har dødd og 49 har blitt såret så langt. Flere allierte

¹⁵ En elitekilde er en kilde som befinner seg i en maktposisjon i forhold til det saken dreier seg om. En NRK-undersøkelse fra 2005 viser at 75 prosent av kildene i mediene er toppledere i offentlig forvaltning, politikk eller næringsliv – altså tre av fire kilder (Handgaard et al., 2013, s. 138).

¹⁶ I boken etableres begrepet «orientalisme» som et kritisk konsept for å beskrive Vestens foraktfulle fremstilling og skildring av Østen (Orienten).

¹⁷ British Broadcasting Corporation (BBC) er ansvarlig for innsamling og kringkasting av nyheter og aktuelle saker i Storbritannia og rundt om i verden.

afghanere har også blitt drept» (egen oversettelse). Rapporten stiller deretter spørsmål til dette utdraget fra BBC-artikkelen, om hvor mange afghanere som ble såret og hvorfor det er så mye vanskeligere å holde styr på lokale ofre (Eide, 2003, sitert i Ottosen, 2007, s. 28–29).

Avdelingsdirektør i Norges forskningsråd, Christian Haug, forsket i sin avhandling ved Universitetet i Oslo i 2006 på hvordan amerikanske myndigheter definerte angrepet på Afghanistan etter 11. september, og hvordan dette ble gjenspeilet i mediene. Hans funn viser at mediene brukte den samme språkbruken og definisjonene som myndighetene, og la vekt på to aspekter i sin dekning av krigen: Å fremstille angrepet som et svar på 11. september, og å plassere angrepet innenfor rammeverket av en humanitær intervensjon. Dette førte til at USAs krig mot terror ble fremstilt som rettferdig og nødvendig, og at kritiske stemmer i liten grad ble hørt i mediene. Propagandaen fra amerikanske myndigheter la vekt på at krigen var rettet mot terroristene og ikke mot sivilbefolkningen, og dette ble gjenspeilet i mediene ved at alle avisene i Haugs utvalg la vekt på at det var terroristene angrepene var ment å ramme. I amerikanske medier ble også afghanske kvinner og barn fremstilt som ofre for Talibans regime, og dette bidro til å understreke behovet for en humanitær intervensjon (2006, s. 100). Haug hevder at amerikanske medier har en viss grad av innvirkning på dekningen i norske medier. Han viser til funn fra Aftenposten:

«Et bombeangrep mot sivile i Afghanistan omtales generelt som påstander, og de sivile lidelsene blir sjeldent fremhevet i form av bilder og skildringer. Sammenlignet med konflikten mellom Hizbollah og Israel sommeren 2006, er det tydelig at det er store forskjeller i hvilken oppmerksomhet norske medier gir sivile lidelser. Der sivilbefolkningen i Libanon på mange måter ble den konflikten verdige ofre, ble Afghanistans sivilbefolkning i 2001, i norske medier, konflikten uverdige ofre» (Memo, 2006, sitert i Haug, 2006, s. 80).

I artikkelen *Kvinnefrigjøring og krig – en selvmotsigelse? FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og kvinners rettigheter i Afghanistan* utfordrer også professor Berit von Der Lippe og førsteamanuensis Kirsti Stuvøy bruken av kvinners rettigheter som begrunnelse for krig eller militære intervensjoner. De problematiserer forestillingen om likestilling, som virker mer

rettet mot å legitimere Vestens bruk av makt, enn mot å for eksempel forstå de lokale maktforholdene som påvirker kvinners liv (2013).

Ottosen kritiserer norske medier for å svikte i sin rolle som kritisk vaktbikkje i sikkerhetspolitiske spørsmål (2022). Han diskuterer den reelle situasjonen bak retorikken om nordisk forsvarssamarbeid. De nordiske landene har blitt stadig mer involvert i USAs globale krig mot terror. Norge har beveget seg bort fra sin tradisjonelle forsvarspolitik for å tillate at spesialstyrker deltar i krigene og konfliktene i Midtøsten. Norge har styrket bilaterale militære bånd til USA, og alle de nordiske landene er nå involvert i militære øvelser langs grensen til Russland. Ottosen hevder at medieoppmerksomheten har med noen få unntak ikke vært i stand til å skape en offentlig diskurs om de langsiktige konsekvensene av denne endringen i politikken. Hovedfokuset i dekingen har vært Russlands krig i Ukraina, noe som truer europeisk sikkerhet (Ottosen, 2022, s. 174).

2.2.4 Vestlige mediers fremstilling av afghanske og muslimske kvinner

Utenriksjournalist Kristin Solberg hevder at internasjonale medier ofte fremstiller muslimske kvinner som ofre, hvor deres liv blir bestemt av andres beslutninger og omstendigheter, og sjelden er basert på deres egen vilje, styrke og mot. Denne offerdiskursen bidrar til å gjøre kvinner til passive deltakere i egne liv og umyndiggjør dem (2013). Medienes representasjon av kvinner i krigsherjede områder kan påvirke folks holdninger og oppfatninger om krig. For å øke støtten til en krig, kan mediene bruke stereotype og negative bilder av kvinner og deres lidelser for å bygge opp et fiendebilde. Dette kan igjen bidra til å forsterke fordommer og stereotyper om krigens offer og om «fienden» som skal bekjempes. Krisen i Afghanistan gir en god mulighet til å evaluere hvordan pressen skildrer mennesker som er rammet og sterkt påvirket av den langvarige konflikten (Rasul & McDowell, 2015, s. 24).

Ifølge forskerne Azmat Rasul og Stephen D. McDowell er kvinner og barn de mest sårbare gruppene i krigsherjede områder. De har tidligere forsket på hvordan kvinner i Afghanistan ble fremstilt i de amerikanske nyhetsmagasinene Time Magazine og Newsweek over en tiårsperiode fra 2001, og hvordan dette påvirket synet på krigen i Afghanistan. I tidsskriftartikkelen deres *Images of oppression* argumenteres det for at kvinner som lider under umenneskelige forhold sjelden blir dekket av pressen, med mindre det kan brukes til å rettferdiggjøre tilstedeværelsen av internasjonale styrker i Afghanistan. De hevder at

journalister som dekker konflikten ofte er plassert i Kabul eller Islamabad¹⁸, og dermed har begrenset tilgang til og kontakt med kvinner som bor i mer fjerntliggende og rurale områder. Mediene fremstiller ofte kvinner i Afghanistan som enten ofre for krig eller som symboler på undertrykkelse. Rasul og McDowell argumenterer for at det er viktig å inkludere mangfoldet av opplevelser som kvinner i Afghanistan har, og å unngå stereotype fremstillinger av dem (2015, s. 21–22).

Journalisten Omar Sacirbey undersøkte muslimske kvinners fremstilling i amerikanske medier syv år etter terrorangrepet i 2001 og den påfølgende invasjonen av Afghanistan. Han hevder at medierapporteringen om muslimske kvinner har blitt bedre med tiden, primært som et resultat av erfaring og konstruktiv kritikk fra lesere, men at store deler av den amerikanske offentligheten fremdeles antar at muslimske kvinner er svake og lavt utdannet. Denne misoppfatningen skyldes hovedsakelig muslimske kvinners påståtte overholdelse av islamsk tro og praksis, en religion som i Vesten er sterkt assosiert med patriarkalske verdier og praksiser som krever at kvinner skal dekke til håret og kroppen med hijab eller burka. Noen ser på slike plagg som verktøy for undertrykkelse av kvinner, og på grunn av denne oppfatningen, kobles islam ofte med kvinners undertrykkelse, vold og totalitarisme. Sacirbey hevder at bruken av hijab eller burka har blitt brukt som et middel til å fremme negative stereotypier og fordommer mot muslimske kvinner. Kvinnene fortsetter å bli fremstilt som undertrykte, uvitende ofre. (Sacirbey, 2010, s. 262).

«Europeere var nysgjerrige på å lære om «de andre», men bare på et nivå som ville bekrefte deres tro på overlegenheten til sin egen kultur», skrev Judy Mabro i boken *Veiled Half-Truths: Western Travelers' Perceptions of Muslim Women* (1991, sitert i Sacirbey, 2010, s. 265, egen oversettelse). Vestlige ledere brukte bilder av muslimske kvinner som undertrykte som et påskudd for å rettferdiggjøre imperialistisk politikk. Det vil si at de brukte dette bildet for å fremme sine egne interesser og sin egen agenda, mens de utga seg for å være opptatt av å «befri» muslimske kvinner. Dette kan tolkes som en form for kulturell imperialisme, der vestlige land forsøker å påtvinge sin egen kultur og verdier på andre samfunn og nasjoner.

¹⁸ Kabul er hovedstaden i Afghanistan, mens Islamabad er hovedstaden i Pakistan, Afghanistans naboland.

Forsker og forfatter Fauzia Ahmad utforsker medierepresentasjoner av muslimer, og britiske muslimske kvinner spesielt, etter bombingene i London 7. juli 2005¹⁹. Som i perioden etter terrorangrepet mot USA i 2001, fikk muslimske kvinner, deres rolle i islam og spørsmålet om klesvalg, igjen oppmerksomhet i britiske medier. Ahmad stiller spørsmål ved om fremstillingen av muslimske kvinner reflekterer faktiske realiteter eller bare gjenspeiler en offerbasert diskurs av muslimske kvinner som selektivt opprettholdes av de største mediene. I forskningen hevder hun at diskurser om muslimske kvinner som ofre for islam har blitt brukt for å marginalisere muslimske kvinners stemmer. Ahmad påpeker at bruken av stereotypiske fremstillinger av muslimske kvinner som undertrykte og i behov av å bli «befrikket» av vestlige verdier, har blitt brukt for å blant annet rettferdiggjøre militære aksjoner. Videre trekker hun frem den britiske pressens bidrag til demoniseringen²⁰ av muslimske kvinner ved å knytte dem til nyheter om terrorangrep og krig i Midtøsten. Ahmad hevder at maktforholdene som er innebygd i slike diskurser har hindret muslimske kvinner i å definere sine egne identiteter og erfaringer på egne premisser og med egne stemmer (2010, s. 258–259).

Også afghanske medier har bidratt til å fremstille afghanske kvinner som svake, noe som har bidratt til å forsterke maskuline verdier og marginalisere kvinners rolle i samfunnet, ifølge forskeren Mostafa Hassanzadeh (2018, s. 5–6). Dette kan igjen føre til vold mot kvinner, da maskuline verdier i et patriarkalsk samfunn rettferdiggjør marginalisering av kvinner og bruk av vold mot dem. Hassanzadeh hevder også at mediernes fremstilling av kvinner kan påvirke kvinners oppførsel og rolle i samfunnet. Dersom kvinner blir positivt fremstilt i mediene, som sterke, selvstendige og utdannede, kan det øke selvtiliten til andre kvinner og bidra til en positiv oppfatning av dem. En negativ fremstilling av kvinner kan ha en negativ innvirkning på kvinners selvtillit og bidra til en mindreverdige oppfatning.

Førsteamanuensis Saumava Mitra forsker på ulike spørsmål knyttet til mediernes forhold til vold og konflikter. I sin artikkel *'Picturing Afghan Women' for Western audiences* fra 2020 påpeker han at selv om afghanske fotojournalister nå tar ansvar for mye av den visuelle dekningen av Afghanistan, kan bildene deres fremdeles gjenspeile stereotypiske og unøyaktige fremstillinger av afghanske kvinner som eksisterer i vestlige medier. Mitra mener

¹⁹ 52 mennesker ble drept av selvmordsbombere i London 7. juli 2005. Al-Qaida tok etter hvert skylden.

²⁰ Demonisering betyr å fremstille noen som demonisk, altså ond, for eksempel «demonisere motstanderen i debatten» eller «demonisere fremmede kulturer».

det må skje endringer høyere oppe i produksjonskjeden og distribusjonen av bilder i mediene, som i bildebyråer, hos redaktører og blant andre som bestemmer hva slags bilder som skal publiseres i ulike mediekkanaler, da det er de som bestemmer hva publikum ser fra Afghanistan. Selv om afghanske fotojournalister nå produserer bildene, så er det fortsatt de globale nyhetsmediene som bestemmer hvilke bilder som blir valgt ut og publisert. Mitra oppfordrer vestlige nyhetsorganisasjoner til å støtte afghanske fotojournalister ved å gi dem økonomisk kompensasjon og redaksjonell frihet, slik at de kan øke bevisstheten om lokale forhold og bidra til å korrigere eventuelle tidligere skjevheter i fremstillingen av afghanske kvinner. Videre påpeker han også det etiske ansvaret vestlige medier har for hvordan de fremstiller afghanske kvinner, og kritiserer den fortsatte fortellingen om å redde brune kvinner fra brune menn som kan true livene deres og skape mer vold (2020).

I en studie fra 2004 ble det utforsket hvordan afghanske kvinner ble portrettert på fotografier under og etter Talibans regime. Analyse materialet viste at til tross for tegn på visuell underordning og stereotypiske fremstillinger, ble kvinner etter Talibans regime fremstilt som mer engasjerte, interaktive, sosialt nære og symbolsk likestilt med leseren. Dermed kunne den visuelle fremstillingen av afghanske kvinner gi leseren inntrykk av at krigen i Afghanistan hadde bidratt til å frigjøre afghanske kvinner. I en tidligere studie fra 2003 konkluderte forskeren med at afghanske kvinner som ikke brukte burka skulle representere krigens suksess (Fahmy, 2004; Louw, 2003, sitert i Boller, 2016, s. 92).

Tidligere forskning har kritisert mediene for å ha en begrenset dekning når det gjelder både representasjonen og fremstillingen av afghanske kvinner. Min oppgave vil bidra til å utforske disse temaene og gi en analyse av dekningen av afghanske kvinner i norske medier i nyere tid. Som forsker på temaet, medienes fremstilling av afghanske kvinner under Talibans retur til makten og tiden etterpå, ser jeg en aktualisering av problematikken. Det er viktig å undersøke hvordan norske medier har dekket krisen. Ved å benytte CDA vil jeg avdekke og analysere ulike diskurser, og gi ny innsikt i hvordan kvinnene blir representert og fremstilt i utvalgte aviser. Jeg mener at resultatene av min oppgave vil kunne bidra til økt bevissthet blant mediebrukere, journalister og redaktører om hvordan krisen vinkles. Dette kan igjen bidra til en mer nyansert og balansert dekning, samt økt forståelse for hvordan mediene kan påvirke publikums oppfatning av verden (Skovholt & Veum, 2014, s. 37–38).

3 Metodisk tilnærming

I denne delen vil jeg først redegjøre for forskningsdesignet som benyttes i prosjektet, og deretter forklare nærmere blant annet prosessen med utvalget, metodiske refleksjoner, innsamling av data og etiske vurderinger (Hansen & Machin, 2019, s. 30–31).

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesignet, eller planen for hvordan man skal samle inn og analysere data i en forskningsstudie, er avgjørende for hvilke funn man vil gjøre (Hansen & Machin, 2019, s. 14–15). Det er viktig å ha en systematisk tilnærming til datainnsamling og analyse for å kunne trekke konklusjoner og besvare forskningsspørsmålene på en pålitelig måte (Tjora, 2017, s. 253–254), og det er ulike metoder til dette avhengig av hva man ønsker å finne ut og hva forskningsspørsmålene er. I samfunnsvitenskapen skilles det hovedsakelig mellom kvantitative og kvalitative undersøkelser. Kvantitative studier fokuserer på tall, statistikk og kvantifiserbare data, mens kvalitative studier er tekstbaserte og undersøker kvalitative aspekter ved et fenomen (Tjora, 2017, s. 24).

Forskningsspørsmålene som er stilt i denne masteroppgaven er som nevnt innledningsvis: *(1) Hvor ofte dekkes Afghanistan og afghanske kvinner i utvalgte nyhetsmedier i gitte tidsperioder; og (2) hvordan fremstilles kvinnene under Talibans regime i disse mediene?* Jeg har valgt å kombinere både en kvantitativ og kvalitativ metode, også kalt metodetriangulering, for å besvare forskningsspørsmålene på best mulig måte. Ved å benytte begge metodene kan man få flere perspektiver på det samme fenomenet, og på den måten få et mest mulig korrekt bilde av det som undersøkes (Tjora, 2017, s. 37). Den første delen av analysen vil være kvantitativ, hvor studien gir en oversikt over hvor mye oppmerksomhet Afghanistan og afghanske kvinner får i norske aviser. Men det er ikke bare antall saker som er viktig, men også hva journalistene inkluderer i artiklene. Medienes diskurser påvirker publikums forståelse av verden, deres holdninger og følelser (Waldahl & Beyer, 2015, s. 42–43). Den andre delen vil derfor være en kvalitativ analyse som gir en dypere forståelse av hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i ti utvalgte artikler. CDA er en relevant og effektiv tilnærming for å undersøke hvordan språkbruk og diskurser benyttes av journalistene, og det er derfor denne metoden som er valgt (Tjora, 2017).

3.2 Utvalg

To hovedstrategier for utvalg er representativ og strategisk utvelgelse. Representativ utvelgelse sikter på å velge et utvalg som representerer en større populasjon og brukes ofte når forskere ønsker å trekke generelle konklusjoner fra funnene. Strategisk utvelgelse innebærer å velge kilder som er mest relevante og interessante i henhold til de teoretiske og analytiske formålene (Østbye et al., 2013, s. 49). I dette prosjektet har jeg valgt en strategisk utvelgelse av aviser for å sikre en tilstrekkelig dekning av temaet (Hansen & Machin, 2019, s. 94–95). Jeg tok også hensyn til avisenes størrelse og makt, hvor nasjonale aviser har flere daglige lesere enn lokal- og regionalaviser. Ved å benytte en strategisk utvelgelse, vil studien kunne gi et bredt bilde av den norske mediedekningen (Østbye et al., 2013, s. 249).

Utvalget består av Verdens Gang, Aftenposten, Dagbladet, Dagens Næringsliv og Nettavisen. Disse fem er inkludert i både den kvantitative og kvalitative analysen. Dette er medier som skriver nyhetsreportasjer og dekker utenriksfeltet kontinuerlig. For den kvalitative analysen vil jeg undersøke to artikler fra hver avis; en fra august, september eller oktober i 2021, og en fra samme tidsperiode i 2022. Slik kan prosjektet sammenligne funn med et års mellomrom, og samtidig måle dem opp mot den kvantitative analysen som fungerer som et bakteppe i dette prosjektet (Hansen & Machin, 2019, s. 23). Imidlertid ble det oppdaget at Dagens Næringsliv ikke hadde noen publiserte artikler om afghanske kvinner i månedene i 2022, og derfor vil det analyseres to artikler fra 2021 fra denne avisen.

Verdens Gang (ofte omtalt som VG) er en Oslo-basert dagsavis som ble grunnlagt i 1945 og har det største antallet lesere i Norge. Avisen blir utgitt hver dag. I 1963 byttet VG til tabloidformatet, og i 1966 ble avisen kjøpt opp av Schibsted, som fortsatt eier den (M. Eide & Norsk presses historie, 2023a). Aftenposten er også en Oslo-basert dagsavis. Den ble grunnlagt i 1860 og har det største papiroplaget av alle norske aviser. Også denne avisen eies av Schibsted (Smith-Meyer et al., 2023). I kvalitativ analyse er det inkludert en artikkel fra A-magasinet, som er en del av Aftenposten. Dagbladet har base på Løren i Oslo, og er en dagsavis som ble grunnlagt i 1869. Dagbladet er en av landets største riksdekkende løssalgaviser og eies av Aller Media AS (M. Eide & Norsk presses historie, 2022). Den fjerde avisen i utvalget er Dagens Næringsliv (DN), som er den største avisen i Norge med hovedfokus på økonomi og næringsliv. Den ble grunnlagt i 1890 og utgis som en daglig avis fra mandag til lørdag. DN eies av NHST Media Group, og inkluderer også DN Magasinet som begge artiklene i kvalitativ analyse er hentet fra (M. Eide & Norsk presses historie, 2023b).

Sist ut er Nettavisen; en norsk nettavis som startet i 1996 som den første norske dagsavisen som kun ble publisert på nett. Fra januar 2018 overtok Amedia alle aksjene i Nettavisen (Pettersen, 2023). Noen av artiklene fra de ulike avisene er hentet fra Norsk Telegrambyrå, bedre kjent som NTB. Byrået ble grunnlagt i 1867 og er det sentrale nyhets- og bildebyrået for den norske pressen. Blant eierne finner man noen av de største aktørene i norsk mediebransje, inkludert Schibsted og Amedia. NTB har flere ulike virksomheter, hvor hovedvirksomheten er nyhetsformidling fra både inn- og utland, inkludert produksjon av foto og video (Garvik & Solheim, 2023). Ellers er artiklene skrevet av avisenes egne ansatte journalister eller frilansere. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 4.

Utvalget består av Norges største og mest innflytelsesrike aviser. Deres nyhetsdekning av Afghanistan vil ha stor innvirkning på publikums forståelse og oppfatning av situasjonen i Afghanistan og av afghanske kvinner. Avisene har en lang historie og er godt etablert i det norske mediemiljøet, noe som kan bidra til å sikre påliteligheten og kvaliteten på dataene som samles inn (Solheim & Syvertsen, 2022). Utvalget er også gjort basert på avisenes tilgjengelighet i digital form, noe som gjør det enkelt å samle inn data fra dem (Tjora, 2017, s. 48–49). Alle avisene utenom Dagens Næringsliv er gratis gjennom et studenttilbud ved OsloMet. Jeg har abonnert på DN under arbeidet med denne oppgaven.

Det er viktig å understreke at flere norske aviser er valgt bort for dette prosjektet, og det kan være noen ulemper ved å begrense utvalget til fem aviser (Hansen & Machin, 2019, s. 96–97). For det første kan det hende at noen aviser som ikke er inkludert i studien kan gi en annen eller mer nyansert fremstilling av afghanske kvinner under og etter Talibans maktovertakelse. Utvalgte aviser kan være for begrenset og dermed ikke gi et bredt nok bilde av hvordan afghanske kvinner ble fremstilt i norsk presse. Det kan også hende at aviser som dekker mer regionale eller lokale hendelser kan ha en annen tilnærming til saken, og dermed gi verdifull innsikt som ikke er tilgjengelig i de nasjonale avisene. For det andre kan det være en utfordring å generalisere funnene, eller til å gjøre sammenligninger mellom land eller regioner, når utvalget er begrenset til disse fem, norske avisene. Men jeg bestemte tidlig i prosessen at analysen skulle baseres på dekningen i de største nasjonale nyhetsavisene, noe som utelukket lokale og regionale aviser. Årsaken til dette er at lokal- og regionalaviser fokuserer hovedsakelig på hendelser som skjer i lokalsamfunnet, mens nasjonale nyhetsmedier har større lesertall og dermed en større innflytelse på Norges publikum. Derfor vil utvalget svare bedre på forskningsspørsmålene (Tjora, 2017, s. 184).

Dersom jeg hadde hatt mer tid og ressurser, kunne jeg inkludert flere aviser. Blant dem som ble vurdert var Klassekampen. Dette er en norsk dagsavis som ble grunnlagt i 1969. Avisen har et sterkt fokus på arbeiderklassen og sosial ulikhet (Brandal et al., 2021). Morgenbladet ble også vurdert; en norsk ukentlig avis med fokus på kultur, samfunn og politikk. Avisen ble grunnlagt i 1819 og er den nest eldste i Norge (Norland et al., 2023). Bergens Tidende er en av Norges største dagsaviser. Den ble grunnlagt i 1868 og dekker nyheter fra hele Vestlandet (M. Eide et al., 2023). Adresseavisen er en annen norsk dagsavis, med hovedkontor i Trondheim. Denne avisen ble grunnlagt i 1767 (Grut, 2021). Jeg vurderte også Vårt Land, som er en kristen dagsavis som ble grunnlagt i 1945. Vårt Land dekker nyheter fra både Norge og utlandet (Furre et al., 2022). Etter nøye vurderinger landet utvalget likevel på Norges største nasjonale aviser da disse kan ha mer ressurser til å dekke større og mer komplekse saker, og dermed gi et mer helhetlig bilde av afghanske kvinners situasjon. Også TV2 og NRK er valgt bort, da disse anses som allmennkringkastere, og ikke rene aviser slik oppgaven er begrenset til (Enli et al., 2023; Enli & Syvertsen, 2022).

Datamaterialet som vil bli analysert i denne studien vil utelukkende inkludere nettartikler. Stadig flere nordmenn leser nyheter på nett, og dermed publiserer redaksjonene ofte de samme artiklene både på nett og i papirform (Hågvar, 2007, s. 15). En av fordelene med nettaviser er at det er færre begrensninger på antall artikler som kan publiseres og lengden på de ulike artiklene sammenlignet med en papirutgave (Tjora, 2017, s. 48–49). Imidlertid er det også noen ulemper ved å inkludere nettaviser i utvalget, blant annet at forskere ikke nødvendigvis har tilgang til de originale artiklene fordi teknologien gjør det mulig å gjøre endringer i publiserte saker. Dermed er det rimelig å anta at analysedataet flere ganger har blitt oppdatert av journalistene etter første publisering. Artikler kan da bli vinklet om og endret. I tillegg kan nettaviser publisere saker bak en «betalingsmur», som vil si at leserne må ha et abonnement på avisen for å få tilgang til mange av artiklene deres (Hågvar, 2007, s. 33). Pluss-sakene, som disse artiklene gjerne kalles, er bare tilgjengelige for de som har råd til å betale for et abonnement. Dette kan føre til at kun en del av befolkningen har tilgang til informasjonen som presenteres, noe som kan begrense debatten og diskusjonen rundt viktige temaer. Pluss-saker på nett er ofte mer omfattende enn åpne saker, med dypere analyser og mer undersøkende journalistikk. Det kan også sies at disse artiklene er rettet mot et mer dedikert og spesialisert publikum. Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) leser 64 prosent av den norske befolkningen nettaviser, og

halvparten av befolkningen leser to eller flere nettaviser daglig (Schiro, 2023). Noen av artiklene i utvalget er pluss-saker. Dersom man kun inkluderer artikler som er gratis, kan man gå glipp av viktig informasjon og perspektiver som finnes i pluss-sakene.

Analyseperiodene for både den kvantitative og kvalitative analysen omfatter august, september og oktober i 2021 og 2022 for alle titler om Afghanistan i den kvantitative delen, og artikler om kvinner i Afghanistan i den kvalitative delen. Valget av tidsperioder skyldes aktualiteten rundt perioden da Taliban tok over makten igjen i Afghanistan og den påfølgende tiden, samt et år senere for sammenligning i dekningsomfanget (Hansen & Machin, 2019, s. 95). På grunn av prosjektets begrensninger vil ikke alle nyhetsartikler som omtaler afghanske kvinner bli inkludert i den kritiske diskursanalysen. Den kvalitative analysen består som nevnt av totalt ti artikler. Den er også som nevnt begrenset til nyhetsartikler. Artiklene varierer i lengde og vinkling for å gi et mer omfattende bilde av deknningen og for å belyse forskningsspørsmålet best mulig (Hansen & Machin, 2019, s. 96–97). De vil refereres til med avisenes initialer og artiklenes publiseringsdato i analysen. For eksempel heter VGs artikkel fra 1. oktober 2021: «VG, 01.10.21», og vil som oftest refereres til med parentes bak utdrag fra artikkelen.

I forskningen blir denne metoden referert til som dokumentstudier. En viktig egenskap ved dokumenter er at de gir oss informasjon om en sak som er nedtegnet på et spesifikt tidspunkt og sted, og ofte med spesifikke lesere i tankene (Tjora, 2017, s. 183). Fra VG er artiklene publisert 1. oktober 2021 og 17. august 2022. Den første handler om situasjonen i Afghanistan etter Talibans maktovertakelse, spesielt fokusert på de restriksjonene jenter og kvinner opplever når det gjelder tilgang til utdanning og arbeid, samt bekymringer omkring kvinners rettigheter og likestilling under Talibans regime. Den andre artikkelen handler om afghanske jenter som trosser Talibans forbud mot skolegang og holder hemmelige skoler for jenter i Afghanistan. Situasjonen er preget av stor fattigdom, begrensede rettigheter for kvinner og jenter, samt internasjonale krav om jenters utdanning i landet. Aftenpostens artikler er publisert 16. august 2021 og 11. august 2022. Den første handler om situasjonen i Kabul etter at Taliban har tatt kontroll, og fokuserer spesielt på hvordan kvinner i byen forbereder seg på en usikker fremtid under Talibans regime. Den andre handler om livet i Afghanistan et år etter at Taliban tok kontroll, og fokuserer spesielt på endringer i kvinners rettigheter og tilgang til utdanning under det nye regimet. Dagbladets artikler er fra 17. august 2021 og 13. august 2022. Den første handler om

kvinner i Kabul som gjemmer seg i frykt for Taliban, og om deres bekymringer for tap av rettigheter og sikkerhet, mens den andre handler om en gruppe journalister, inkludert en fra Norge, som ble anholdt i Afghanistan mens de dekket en kvinners rettighetsdemonstrasjon, hvor kvinnene ble slått og trakassert av Taliban-soldater. Begge artiklene fra Dagens Næringsliv er fra 2021; den første 08. september og den andre 17. september. Den ene handler om frykten for at unge kunstnere, journalister og forfattere i Afghanistan vil bli mål for Taliban-regimet og miste yringsfriheten og kreativiteten de har hatt de siste årene, mens den andre handler om en afghansk familie som flykter fra Taliban og reiser gjennom Pakistan, Iran og Tyrkia i håp om å finne trygghet. Nettavisenes artikler er publisert 30. september 2021 og 27. september 2022. Den første handler om hvordan Taliban brukte makt for å avbryte en kvinneprotest i Kabul, der kvinnene ønsket å demonstrere for lik rett til utdanning, mens den andre handler om hvordan Norge, sammen med andre medlemsland i FNs sikkerhetsråd, krever at Taliban gjenåpner jenteskoler i Afghanistan og respekterer jenters rett til utdanning. Under «Analyserte avisartikler» i oppgavens appendix vises nærmere informasjon samt URL-lenker til analyse materialet.

Utvalget dekker som nevnt en tidsmessig variasjon over en periode på et år, noe som gir en unik mulighet til å undersøke hvordan fremstillingen av afghanske kvinner i norske aviser eventuelt har utviklet seg over tid. Videre representerer utvalget et bredt spekter av nasjonale aviser. Dette bidrar til å få et mer nyansert bilde av diskursene, da hver avis har ulike redaksjonelle tilnærminger. Å inkludere flere aviser unngår en ensidig avhengighet av en enkelt avis og gir et mer mangfoldig og omfattende grunnlag for analyse. Det er også et mangfold av temaer og perspektiver i utvalget. Artiklene dekker forskjellige temaer knyttet til afghanske kvinner, som tilgang til utdanning, arbeid, rettigheter, likestilling, sikkerhet og flukt. Dette gir muligheten til å utforske ulike problemstillinger som kan analyseres og sammenlignes. Det gir også en dypere forståelse av kompleksiteten og variasjonen i den diskursive fremstillingen av kvinnene (Skovholt & Veum, 2014, s. 32). Ved å analysere denne konkrete samlingen av artikler kan forskningen bidra til en grundig forståelse av hvordan afghanske kvinner blir fremstilt og representert i den norske medieoffentligheten (Skovholt & Veum, 2014, s. 33).

3.3 Kvantitativ innholdsanalyse

I denne masteroppgaven har kvantitativ innholdsanalyse en begrenset rolle, og har som funksjon å kartlegge dekningen av Talibans maktovertakelse og norske mediers oppmerksomhet til afghanske kvinner. Ved å telle antall artikler med titler som relaterer til Afghanistan, vil oppgaven kunne si noe om hvor mye oppmerksomhet afghanske kvinner får i forhold til andre temaer fra landet, og i hvilken grad de blir oversett eller neglisjert. Denne innholdsanalysen vil besvare det første forskningsspørsmålet i oppgaven. Kvantitative metoder er representert av tall eller andre mengdetemer, og kvantitativ innholdsanalyse gir en objektiv og systematisk gjennomgang av nettavisene med formålet å finne relevant informasjon om temaet som studeres (Grønmo, 2016, s. 22). Søkordene vil bli beskrevet nærmere i delkapittelet 3.5. På grunn av sin strukturerte og transparente tilnærming som forskningsmetode, har innholdsanalyse lenge vært en av de mest brukte metodene for å studere journalistiske og politiske bekymringer om nøyaktighet, balanse eller skjevhet, rettferdighet og upartiskhet i medier og offentlig kommunikasjon (Hansen, 2016, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 101).

Det er som nevnt gjort en bevisst tidsbegrensning for å kunne måle og sammenligne nyhetsdekningen av Afghanistan i kvantitativ analyse (Hansen & Machin, 2019, s. 95–96). Datamaterialet som er benyttet er begrenset til en tidsperiode på tre måneder fra august til oktober 2021, da Taliban tok tilbake makten og de påfølgende månedene, og et år senere i 2022. Tallene fra den første perioden vil bli sammenlignet med de samme månedene i den andre perioden for å måle en eventuell nedgang i nyhetsdekningen av den pågående krisen i Afghanistan. Ved å begrense datamaterialet til en spesifikk tidsperiode, vil oppgaven kunne analysere nyhetsdekningen mer presist og undersøke endringer over tid.

3.4 Kritisk diskursanalyse

Den kritiske diskursanalysen vil være den største og mest sentrale delen av prosjektet, og undersøker nærmere hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i norske aviser. Dette er en metodologisk tilnærming som fokuserer på hvordan språkbruk og diskurser brukes til å produsere og opprettholde sosiale maktforhold og ulikheter. Diskurser har generelt blitt behandlet som de bredere ideene som kommuniseres gjennom en tekst (van Dijk, 1993; Fairclough, 2000; Wodak, 2001, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 154). Med andre ord kan en diskurs omfatte verdier, ideologier, forestillinger eller måter å tenke på som påvirker

hvordan noe blir presentert eller tolket i en tekst. Når diskurser analyseres, vil jeg undersøke tankesettene og meningene som formidles gjennom språket og teksten. Språk er makt, og dette er også sentralt innen diskursanalysen (Skovholt & Veum, 2014, s. 35). Ifølge Michel Foucault, en fransk idéhistoriker og filosof, blir makt skapt og spredt gjennom sosiale praksiser, språklige ytringer og tekster. Den britiske lingvisten Norman Fairclough, en av de mest kjente bidragsyterne til kritisk diskursanalyse, hevder at makt ligger i samfunnsstrukturene, språklige ytringer, og i sjangre og tekster som skapes og formidles av forskjellige institusjoner, for eksempel mediene (Skovholt & Veum, 2014, s. 37). Forskerne Karianne Skovholt og Aslaug Veum argumenterer for at det eksisterer makt i hvordan institusjoner og samfunnsgrupper definerer fenomener og handlinger i samfunnet. Eksempelvis kan myndigheter velge å bruke alternative begreper for «krig» for å skape en mindre negativ oppfatning av en militær handling. Disse valgene kan påvirke hvordan publikum oppfatter det omtalte fenomenet. Dersom mediene også benytter «Norges fredsbevarende engasjement», «militær aksjon» eller «militært bidrag» i stedet for ordet «krig», vil myndighetene trolig få mer støtte fra opinionen. Skovholt og Veum påpeker at det ene begrepet ikke nødvendigvis er mer korrekt enn det andre, men at ulike begreper skaper ulike inntrykk (2014, s. 35). Ved å analysere diskurser som brukes i medienes fremstilling av afghanske kvinner, vil prosjektet kunne identifisere og utforske de ideologiene og verdiene som ligger bak medienes dekning av denne tematikken (Hansen & Machin, 2019, s. 120).

En grunn til å analysere nyhetstekster er å avdekke skjevheter og bias som kan føre til at visse perspektiver og grupper blir oversett eller marginalisert, eller at visse temaer får mer oppmerksomhet enn andre. CDA gir også innsikt i journalistisk praksis og kan bidra til å forstå hvordan nyheter blir produsert og formidlet. Dette kan være nyttig for å kunne evaluere nyheter og kilder på en kritisk måte, og for å kunne ta informerte beslutninger basert på nyhetsstoff (Tjora, 2017, s. 185). I den kvalitative analysen vil CDA med Faircloughs tredimensjonale modell benyttes, da denne metoden er en relevant og effektiv tilnærming for å analysere hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i norske medier under Talibans regime. Først og fremst argumenteres det for at CDA passer godt for det andre forskningsspørsmålet da det fokuserer på maktkampen mellom ulike diskurser og hvordan de former og påvirker samfunnets oppfatninger (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 15, sitert i Skovholt & Veum, 2014, s. 36). Taliban har en bestemt ideologi og diskurs som har hatt en

sterk påvirkning på afghanske kvinners liv og frihet, og analysen av mediene kan bidra til å forstå hvordan disse diskursene blir spredt og formidlet videre. For det andre, argumenterer jeg for at Faircloughs tredimensjonale modell er en passende tilnærming for å analysere hvordan disse diskursene blir uttrykt i mediene (Fairclough, 1992, s. 61, sitert i Skovholt & Veum, 2014, s. 37). Modellen inneholder tre dimensjoner som er tilpasset analyse av pressetekster: Tekst, tekstuell- og situasjonskontekst og kulturkontekst. Disse lar forskeren undersøke hvordan språket brukes til å skape mening, hvordan det er knyttet til større samfunnsmessige diskurser, og hvordan det påvirker samfunnsstrukturene og maktforholdene (Hågvar, 2007). Dette vil bidra til å identifisere mønstre og trender i måten afghanske kvinner blir omtalt på i mediene og hvordan dette kan reflektere og forme samfunnets oppfatning av dem (Hågvar, 2007, s. 35). Til slutt argumenteres det for at analysen av utvalgte medier vil gi en bredere og mer mangfoldig forståelse av hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i norske aviser. Ved å analysere flere medier, vil en kunne se hvordan forskjellige diskurser og perspektiver blir formidlet gjennom ulike nettaviser, og hvordan dette kan påvirke samfunnets oppfatninger av afghanske kvinner (Hågvar, 2007, s. 15–17).

3.4.1 Diskursens makt

Norman Fairclough er som nevnt en ledende bidragsyter innen kritisk diskursanalyse, og det er hans tradisjon som er utgangspunktet for kvalitativ analyse i dette prosjektet. Ifølge Skovholt og Veum vil en slik diskursanalyse kunne «vise hvordan vi mennesker gjennom språkbruk, bevisst eller ubevisst, kan videreføre tankemønstre og perspektiver som kan være negative eller krenkende for ulike grupper i samfunnet» (2014, s. 37). Faircloughs tilnærming tar utgangspunkt i at språkbruk har en samfunnsmessig effekt og kan enten bidra til å reprodusere eller forandre måten vi ser verden på. Han hevder at det ikke er tilstrekkelig å utføre en ren tekstanalyse for å forstå hvordan tekster og ytringer er knyttet sammen i en sosial dimensjon, og vektlegger behovet for en tverrfaglig kombinasjon av tekstanalyse og sosial analyse (2012, s. 9, sitert i Skovholt & Veum, 2014, s. 38). En slik tilnærming har som mål å systematisk utforske ofte uklare årsaks- og determinasjonsforhold mellom: A) diskursive praksiser, hendelser og tekster, og b) bredere sosiale og kulturelle strukturer, relasjoner og prosesser. Målet er å undersøke hvordan slike praksiser, hendelser og tekster oppstår av- og er ideologisk formet av maktrelasjoner og maktkamper (Hansen &

Machin, 2019, s. 120). CDA tar sikte på å utforske hvordan uklarheten i disse forholdene mellom diskurs og samfunn i seg selv er en faktor som sikrer makt og hegemoni. Fairclough mener altså at diskurser er mer eller mindre ideologiske og at aktører blir styrt av maktforhold. Begrepet «hegemoni» står sentralt i hans teori, og refererer til makten en sosial institusjon har over samfunnet. Det handler om å fremstille visse elementer som universelle og oppnå suksess dette. Hegemoni er ikke stabilt, men en kontinuerlig kamp mellom institusjoner og samfunnsklasser for å opprettholde eller utfordre dominansrelasjoner i politiske og ideologiske sammenhenger. Det gjelder forskjellige områder som økonomi, politikk, kultur og ideologi. Hegemoni oppnås aldri fullstendig eller er varig, men er en «ustabil likevekt». Innenfor diskursanalyse handler hegemoni om normhierarkier og maktrelasjoner. Kritisk diskursanalyse bidrar til å forstå hvordan sosiale maktforhold og maktkamp påvirker sosiale og kulturelle praksiser, hendelser og tekster. Det avslører også hvordan den skjulte ideologien i forholdet mellom diskurs og samfunn opprettholder makt og hegemoni (Hågvar, 2003, s. 23–24). Det argumenteres for at forbindelsen mellom språk og makt ofte er usynlig eller fremstår nøytrale, men at det alltid er ideologiske implikasjoner. Maktforholdene blir sådan til antakelser som oppfattes som objektive og uforanderlige for diskursens mottaker.

Journalistikk er et eget felt med interne maktstrukturer som påvirker journalistenes handlinger. Feltets rutiner og normer danner grunnlaget for felles forståelser blant journalister, kjent som feltets doxa. Sosiologen Pierre Bourdieu vektlegger også habitus i sin teori, som betyr at journalistenes bakgrunn, og deres økonomiske og kulturelle kapital, påvirker journalistikken. Økonomisk og kulturell kapital varierer innenfor ulike felt, og i det journalistiske feltet blir økonomisk kapital uttrykt gjennom opplag, annonseinntekter eller lesertall, mens kulturell kapital tar form av intelligent kommentar, grundig journalistikk og lignende. Dette er den typen journalistisk praksis som blir belønnet hvert år med Pulitzer-prisen i USA og SKUP-prisen i Norge²¹ (Bourdieu, 1998, sitert i Benson & Neveu, 2005, s. 4; Handgaard et al., 2013, s. 34). Sannferdighet og objektivitet er sentrale journalistiske idealer, men journalistikken innebærer å velge hvilke deler av virkeligheten som skal trekkes frem, og dette kan påvirkes av journalistenes bakgrunn og feltets doxa. Pressen har stor makt i samfunnet. Bourdieu bruker begrepet «virkelighetseffekt» for å beskrive denne

²¹ SKUP-prisen deles ut av Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse (etablert i 1990).

påvirkningen, og påpeker at journalistikken kan være ladet med politiske og etiske implikasjoner som påvirker lesernes oppfatning av virkeligheten (Benson & Neveu, 2005, s. 16–17). Massemediens beskrivelse av virkeligheten kan dermed også påvirke politikernes agenda og samfunnsutviklingen for øvrig. Bourdieu mener at journalister både produserer en virkelighetseffekt og bidrar til å produsere virkeligheten, og at dette opprettholder maktrelasjoner. CDA kan avdekke pressens doxa og synliggjøre underliggende ideologier som kan føre til sosial forandring (Hågvar, 2007, s. 52). Skovholt og Veum vektlegger betydningen av å beskrive tekstens språklige fremstilling, diskutere bakgrunnen for de språklige valgene og vurdere hvilke konsekvenser de kan ha (2014, s. 38–45).

Hågvar påpeker at man ikke kan si at en kommunikativ hendelse er usann selv om den fungerer ideologisk. Videre hevder han at dette ikke betyr at man står i en posisjon hvor man kan bedømme hva som er sant eller usant. Det han derimot mener er at en kommunikativ hendelse bidrar til reproduksjon av maktrelasjoner (2003, s. 17). Fairclough mener at kritisk diskursanalyse ikke kan være likegyldig til sannhetsgehalt, men at man må tørre å belyse maktforhold i en diskursorden (1995, s. 18-19, sitert i Hågvar, 2003, s. 17). Det finnes ulike former for maktutøvelse, og ikke all maktutøvelse er negativ. Kritiske diskursanalytikere fokuserer ikke bare på dominans og undertrykkelse, men også på mer subtile maktstrukturer som påvirker folks oppfatninger og handlinger. Å få folk til å kjøpe visse produkter ved å skape en illusjon om at det vil gjøre dem lykkelige, er et eksempel på en slik subtil makt (Wodak & Meyer, 2009, s. 9, sitert i Skrede, 2017, s. 28). Makt er nødvendig for samfunnets funksjon, for eksempel stemmer vi ved valg og har et system hvor regjeringen har legitim makt, men når makt blir utøvd på en måte som fører til negative konsekvenser for visse grupper, blir den gjenstand for kritisk analyse (Fairclough, 2015, s. 26-27, sitert i Skrede, 2017, s. 28). CDA handler om å avdekke og utfordre slike maktrelasjoner.

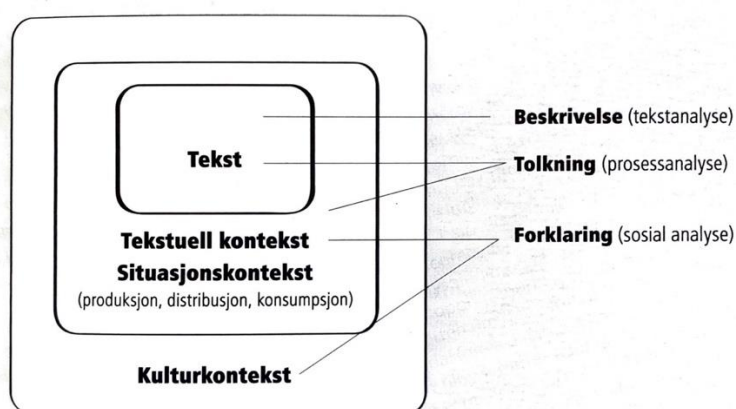
3.4.2 Faircloughs modell tilpasset pressetekster

Faircloughs tredimensjonale modell for kritisk diskursanalyse kan ha flere styrker når man forsker på medietekster. Blant annet tar den som nevnt en helhetlig tilnærming til diskursanalyse, ved å integrere både språklige og sosiale faktorer i analysen. Dette gjør det mulig å analysere både formelle og uformelle strukturer i mediediskursen, og å identifisere komplekse maktrelasjoner som kan påvirke medieproduksjon og -reproduksjon. I tillegg kan

modellen tilpasses forskjellige typer tekster og kontekster. Dette gjør det mulig å benytte den til å analysere ulike typer medier, fra tradisjonelle nyhetsmedier til sosiale medier (Fairclough, 1995, sitert i Hågvar, 2003, s. 14–15).

Faircloughs modell er basert på teori om sosial endring og kritisk refleksjon, og kan dermed hjelpe forskere med å utforske og utfordre maktrelasjoner i mediediskursen. Samtidig gir modellen praktiske verktøy for å analysere medietekster og -praksiser, som kan bidra til å utvikle kritisk bevissthet hos både forskere og publikum. Modellen gir mulighet for å sammenligne diskurser i ulike medier, eller i ulike tidspunkter i samme medium. Dette gjør det mulig å se endringer i diskursen over tid, og å identifisere trender og mønstre i medieproduksjonen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 28, sitert i Hågvar, 2003, s. 16).

Faircloughs tredimensjonale modell deles inn i tekst, den diskursive praksisen og den sosiale praksisen. Disse tre dimensjonene kalles gjerne nivåer. Ifølge Hågvar inngår alle tekster i sosiale prosesser på flere nivåer, og dette utgjør konteksten. Formålet med modellen er å avdekke sammenhengen mellom disse tre dimensjonene (Hågvar, 2007, s. 34–35). Faircloughs modell for diskursanalyse har i senere tid blitt tilpasset analyse av presstekster, og det er denne modellen, som vist i figur 1 nedenfor, som er utgangspunktet for den kvalitative delen i kapittel 4 (Hågvar, 2007). Her er de tre nivåene kalt: Tekst, tekstuell- og situasjonskontekst og kulturkontekst.

Figur 1: Den britiske lingvisten Norman Faircloughs tredimensjonale modell for kritisk diskursanalyse tilpasset presstekster av forsker og førsteamanuensis ved OsloMet Yngve Benestad Hågvar (hentet fra Hågvar, 2007, s. 35).

Det lingvistiske konstruksjonsnivået, som er det innerste nivået «tekst», fokuserer på analysen av språket og strukturen i teksten. Kritiske lingvister bruker analyse av språklige mønstre for å avdekke holdninger og verdier som er tatt for gitt innenfor en bestemt

diskursorden (Skovholt & Veum, 2014, s. 21–22). Begrepet «diskursorden» brukes for å beskrive summen av diskurstyper og sjangre som brukes i en sosial institusjon eller et sosialt domene, samt forholdet mellom dem. I denne oppgaven er «afghanske kvinner» den overordnede diskursorden, da prosjektet ønsker å kartlegge de dominerende diskursene i mediefremstillingen av dem. En optimal tekstanalyse inkluderer flere modaliteter, som tekst, bilde og layout (Fairclough, 1995, s. 1-2, sitert i Hågvar, 2003, s. 16). I CDA er det nødvendig å foreta en avgrensning av forskningsomfanget for å oppnå en grundig analyse. Forskningsspørsmålet er spesifikt rettet mot fremstillingen av afghanske kvinner i norske avisers utenriksdekning, og det er viktig å holde seg innenfor denne avgrensningen for å oppnå en dyp og relevant analyse. Selv om en optimal tekstanalyse vanligvis er multimedial, vil analysen i denne oppgaven fokusere på det skriftlige innholdet i utvalget. Dette er både grunnet forskningsspørsmålet, men også oppgavens begrensninger. Analysen av det skriftlige materialet vil kunne bidra til å besvare forskningsspørsmålet på en grundig og relevant måte. Ved å fokusere på tekstene kan man utforske språklige valg, diskursive strategier og konstruksjonen av diskurser knyttet til kvinnene. Dette vil gi innsikt i hvordan de blir representert og hvordan deres rettigheter og opplevelser blir diskutert og kontekstualisert i avisartiklene. Å inkludere analyse av bildene i tillegg til teksten ville kreve betydelig mer tid, plass og ressurser, og det er kanskje ikke mulig å gi den samme grundige og detaljerte analysen av begge modalitetene innenfor rammene av denne oppgaven. Det er viktig å merke seg at begrensningen av analysen til det skriftlige materialet ikke betyr at bildene er mindre betydningsfulle eller uinteressante. Bildene kan være svært relevante og påvirke den diskursive fremstillingen av afghanske kvinner (Skovholt & Veum, 2014, s. 68). Imidlertid vil en fokusert analyse av det skriftlige materialet alene gi et solid grunnlag for å belyse forskningsspørsmålet og oppnå en forståelse av fremstillingen av afghanske kvinner i norske aviser.

Hågvar deler det midterste nivået i Faircloughs modell, som der heter «diskursiv praksis», inn i to deler: Tekstuell- og situasjonskontekst. På dette nivået analyseres det hvordan teksten blir produsert og konsumert. Tekstuell kontekst refererer til de ulike forbindelsene mellom tekster, og hvordan tekstnormer og sjangre påvirker betydningen av en tekst. Situasjonskonteksten refererer til de mer umiddelbare og flyktige omgivelsene rundt en tekst (Hågvar, 2007, s. 31). I tilfellet med presstekster kan det være flere situasjonskontekster, som inkluderer både redaksjonsinterne forhold og publikums møte

med teksten. I denne oppgaven er afghanske kvinners rettigheter under og etter Taliban-regimets retur til makten den konkrete situasjonskonteksten som har skapt alle artiklene i datamaterialet, og dette er dermed utvalgets situasjonskontekst.

På det ytterste nivået, «kulturkontekst», undersøkes det om den diskursive praksisen reproducerer eller omstrukturerer den eksisterende diskursordenen den tilhører, og hvilke konsekvenser det kan ha for en bredere sosial praksis. Kulturkonteksten samsvarer med Faircloughs ytre nivå, «social praksis», og refererer til tekstens generelle kulturelle bakgrunn (Hågvar, 2007, s. 30). Ifølge forskeren Jan Svennevig er kulturkonteksten «de kjennetegnene som gjør hendelsen til en gjenkjennelig type hendelse ut fra allmenne, kulturelle mønstre» (2020, s. 28). Norsk presse betraktes som en viktig maktfaktor i samfunnet og spiller en rolle som en uavhengig og profesjonell aktør. Norske lesere har høye forventninger til saklighet og nøytralitet i nyhetsformidlingen, og det er derfor viktig å forstå den kulturelle konteksten for å kunne identifisere hva som er viktig i norske medier og hvordan nyheter blir presentert (Hågvar, 2007, s. 30). For å kunne utføre en grundig analyse av norske aviser, er det nødvendig å forstå kulturelle faktorer som påvirker hvordan journalistene velger å dekke ulike temaer.

3.4.3 Fire diskurser

Diskurser er måter å representere virkeligheten på (Fairclough, 2010, s. 232, sitert i Skrede, 2017, s. 35), og i denne oppgaven analyseres hvordan afghanske kvinner fremstilles i norske aviser. Diskurser, eller måter å snakke og tenke om verden på, reflekterer ikke bare den faktiske verden, men også mulige verdener som er forskjellige fra den faktiske. Sosiolog og forsker Joar Skrede påpeker at diskurser spiller en rolle i å påvirke samfunnet i visse retninger, og at relasjonene mellom diskurser er en semiotisk del av relasjonene mellom mennesker (2017, s. 35). Det vil si at diskurser kan utfylle hverandre, konkurrere mot hverandre eller dominere hverandre, og dette har en påvirkning på samfunnet. De fire diskursene som presenteres og analyseres i denne oppgaven er heltediskurs, offerdiskurs, «som oss»-diskurs og «de andre»-diskurs. I denne delen vil jeg argumentere for at disse kan bidra til å skape et bredt spekter av hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i norske aviser, og at de er relevante.

Heltediskursen refererer til en tendens i mediedekningen til å fremstille afghanske kvinner som modige og heltedige krigere for kvinners rettigheter og frihet. Dette kan

være et forsøk på å gi anerkjennelse til afghanske kvinners mot og styrke, men det kan også føre til en ensidig fremstilling som ikke tar hensyn til afghanske kvinners komplekse situasjon og de vanskelighetene de møter i sin kamp. Heltediskursen kan også føre til at afghanske kvinners innsats for rettigheter og frihet blir sett på som en individuell kamp, og ikke som en kollektiv og politisk bevegelse. Dette kan begrense vår forståelse av hvordan afghanske kvinners kamp er en del av større samfunnsendringer som krever politisk og økonomisk endring (Orgeret & Eide, 2009, s. 134–135). Det er derfor viktig å være oppmerksom på slike diskurser.

Videre vil jeg beskrive **offerdiskursen**. Den refererer til en tendens i mediedekningen til å fremstille afghanske kvinner som passive og hjelpeløse ofre for patriarkalske og konservative kulturer (Abdelkader, 2012). Dette kan være et forsøk på å skape empati og forståelse for afghanske kvinners situasjon, men det kan også føre til en ensidig fremstilling som ikke tar hensyn til afghanske kvinners egen rolle og aktivitet i å kjempe for sine rettigheter og friheter (B. Eide & Ottosen, 2009, s. 93; Orgeret & Eide, 2009, s. 127). Offerdiskursen kan også føre til at afghanske kvinners erfaringer og utfordringer blir sett på som unike og isolerte, og dermed ikke sett i en større politisk og økonomisk sammenheng. Dette kan begrense vår forståelse av hvordan faktorer som krig, globalisering og økonomisk underutvikling påvirker afghanske kvinners liv og frihet. Videre kan også denne diskursen føre til at norske medier og samfunn ser seg selv som redningsmenn for afghanske kvinner, og dermed overse afghanske kvinners egne erfaringer og perspektiver (Orgeret & Eide, 2009, s. 125–126). Det er derfor, igjen, viktig å være oppmerksom på slike diskurser og søke å forstå afghanske kvinners situasjon i lys av deres egne kontekster og kamp for rettigheter og frihet (E. Eide et al., 2013, s. 192).

«Som oss»-diskursen refererer til en tendens i norske medier til å fremstille afghanske kvinner som lignende norske kvinner, og dermed å trekke på felles erfaringer og verdier for å skape empati og forståelse. Dette kan være et forsøk på å humanisere afghanske kvinner for norske lesere, men det kan også føre til en forenkling av deres situasjon og erfaringer. Denne diskursen kan være problematisk fordi den kan ignorere de store forskjellene i kulturelle, historiske og politiske sammenhenger mellom Norge og Afghanistan (Rasul & McDowell, 2015, s. 21–22). Afghanske kvinners erfaringer og utfordringer kan være forskjellige fra norske kvinners, og det kan være vanskelig å forstå deres komplekse situasjon ved å bruke en «som oss»-diskurs. Videre kan diskursen også

fremheve norske verdier og normer som universelle, overlegne og bedre, og dermed overse og undergrave afghanske kvinners egne erfaringer og perspektiver. Det er derfor viktig å være oppmerksom på slike diskurser og søke å forstå afghanske kvinners erfaringer og utfordringer i lys av deres egne kulturelle og politiske sammenhenger (Kjos Fonn & Khan-Østrem, 2009, s. 242–243).

«**De andre**»-diskursen refererer til en måte å representere en gruppe mennesker som skiller dem fra det som oppfattes som normalt eller akseptabelt. Det er en diskurs som kan brukes til å skape og opprettholde forskjeller mellom ulike grupper i samfunnet (Kjos Fonn & Khan-Østrem, 2009, s. 242–243). I tilfellet afghanske kvinners fremstilling i norske medier, kan en «de andre»-diskurs brukes til å skape en forestilling om at afghanske kvinner er annerledes, undertrykte eller mindreverdige enn kvinner i vestlige land, slik Said har påpekt. Han hevder som nevnt at muslimer blir fremstilt på en nedlatende måte i vestlige medier (Said, 1978;1981, sitert i Ottosen, 2007, s. 28). Dette kan gjøres ved å fokusere på stereotyper og generaliseringer, og ved å skape en forestilling om at afghanske kvinner ikke er i stand til å ta ansvar for seg selv eller å kjempe for sine egne rettigheter. Diskursen kan også brukes til å fremheve forskjellene mellom nordmenn og afghanske kvinner, og kan dermed bidra til å opprettholde stereotyper og fordommer mot kvinnene i Afghanistan (E. Eide et al., 2013, s. 190).

Det kan være overlapp mellom disse fire diskursene, og tekstutdrag og artikler i sin helhet kan inneholde flere diskurser samtidig. Det er også viktig å merke seg at disse diskursene kan være implisitte eller eksplisitte i teksten, og at de kan variere avhengig av konteksten og formålet med teksten.

Jeg vurderte å inkludere flere diskurser i den kvalitative analysen av norske avisers fremstilling av afghanske kvinner, men valgte å konsentrere meg om de fire nevnte. Blant de som ble vurdert er islamdiskursen, som kan undersøke hvordan mediene beskriver og diskuterer islam i forhold til afghanske kvinner og Talibans regime. Dette kan omfatte diskusjoner om islam og likestilling, kvinners rettigheter i islam, og hvordan norske medier og samfunnet generelt oppfatter islam overfor kvinner (Baker-Beall, 2016, s. 147–148). Kolonidiskursen er en annen som ble vurdert, og den undersøker gjerne hvordan afghanske kvinner blir representert i mediene i lys av Norges historiske og nåværende forhold til Afghanistan. Dette kan være diskusjoner om norsk utenrikspolitikk, kolonialisme og imperialisme, og hvordan disse faktorene kan påvirke måten afghanske kvinner blir fremstilt

og representert i mediene (Saba, 2021, s. 53). Globaliseringdiskursen kunne bidratt med undersøkelse av hvordan afghanske kvinner blir representert i mediene i lys av globalisering og kulturelt mangfold. Her diskuteres gjerne globalisering og kulturell assimilering, kulturell relativisme og hvordan disse faktorene kan påvirke måten afghanske kvinner blir representert i mediene (Castellsagué & Carrasco, 2020, s. 1070). Feministdiskursen er også interessant, og kan undersøke hvordan afghanske kvinner blir representert i mediene i forhold til feminisme og likestilling. Dette kan omfatte diskusjoner om feministisk teori, kvinners rettigheter og likestilling, og hvordan mediene diskuterer og fremstiller disse temaene (Nurmila, 2011, s. 36).

De nevnte diskursene ville trolig ha bidratt til å gi et bredere bilde av hvordan afghanske kvinner blir representert i norske medier, og hvordan ulike faktorer som religion, kultur, politikk og ideologi kan påvirke måten de blir fremstilt på. Jeg argumenterer for at jeg har valgt heltediskurs, offerdiskurs, «som oss»-diskurs og «de andre»-diskurs til analysen da disse fire diskursene ofte brukes til å analysere representasjoner av minoriteter eller marginaliserte grupper i mediene (Cleland et al., 2017, s. 1548). Afghanske kvinner under Talibans regime kan betraktes som en slik gruppe, og de kan komme til å bli fremstilt gjennom en eller flere av disse diskursene. Kort oppsummert kan heltediskursen fremstille afghanske kvinner som modige og motstandsdyktige, mens offerdiskursen kan beskrive dem som passive og uskyldige ofre for Talibans undertrykkelse. «Som oss»-diskursen kan understreke likhetene mellom afghanske og norske kvinner, mens «de andre»-diskursen kan skape en separasjon mellom oss. Årsaken til at blant andre islam-, koloni-, globaliserings- og feministdiskurs er valgt bort, er grunnet begrenset tid og plass i oppgaven, samt at jeg har valgt å fokusere på de diskursene som jeg mener er mest relevante for å besvare forskningsspørsmålet (Jensen, 2012b, s. 281–282). Det er viktig å påpeke at det ikke nødvendigvis betyr at de andre diskursene ikke er relevante for en analyse av afghanske kvinner i mediene, men at de ikke passet inn i den spesifikke rammen for dette prosjektet.

3.4.4 Metodenes svakheter

Selv om kritisk diskursanalyse har mange styrker, har metoden også noen svakheter. Den kan for eksempel være preget av forskerens subjektive tolkninger av dataene som samles inn og analysen som utføres (Tjora, 2017, s. 31). Noen kan hevde at forskeren velger ut noen få utsagn fra en større tekst som støtter deres posisjon, mens resten av teksten kan peke i

en annen retning, og dermed kan dette bli sett på som «cherry-picking» (Skrede, 2017, s. 159). Når det er sagt vil all tekstanalyse involvere et utvalg av tekster som skal undersøkes, og dette utvalget vil avhenge av forskerens motivasjon og interesse, samt forskningsspørsmålene som blir undersøkt.

I tillegg kan tekster som blir analysert innenfor CDA for eksempel tolkes som rasistiske, uavhengig av avsenderens intensjon. Noen forskere argumenterer for at intensjonen bak tekster er irrelevant for å fastslå om de kan tolkes som rasistiske eller ikke. Dette kan skyldes at avsenderen ikke alltid er klar over de implisitte hensiktene sine når de bruker språk og ideologi. Fairclough argumenterer for at det bør kombineres tekstanalyse med en analyse av både tekstproduksjon og tekstresepsjon for å bedre forstå hva slags effekt tekstene har på leserne. Det er uansett viktig å huske på at effekten av en tekst ikke nødvendigvis er i tråd med avsenderens intensjoner (Skrede, 2017, s. 151–154).

Faircloughs tredimensjonale modell kan være for kompleks for noen forskere å benytte, spesielt dersom man ikke har erfaring med diskursanalyse eller lingvistikk. Den er tidskrevende å bruke da den krever grundig analyse av både språklige og sosiale faktorer. Dessuten er ikke modellen alltid standardisert, og forskere kan ha forskjellige tolkninger og tilnærminger til analysen av samme datasett (Hågvar, 2007, s. 105–106). Men selv om CDA har noen begrensninger, kan metoden likevel være et nyttig verktøy for å analysere diskurser i mediene, så lenge forskeren er oppmerksom på svakhetene.

3.5 Datainnsamling

Formålet med oppgaven er å undersøke norske mediers dekningsomfang- og fremstilling av afghanske kvinner under og i tiden etter Talibans retur til makten. Det er som nevnt kun nasjonale aviser som er utvalgt til studien for å si mest mulig om den norske dekningen i sin helhet (Hansen & Machin, 2019, s. 165–166). VG, Aftenposten, Dagbladet, DN og Nettavisen er også blant landets mest leste aviser, og som vi har sett har de stor makt i samfunnet.

Grafene som presenteres i den kvantitative innholdsanalysen i studien er generert ved hjelp av Microsoft Word (stående stolpediagram → 2D → gruppert stolpediagram) via Excel. På grunn av overlappende temaer i titlene, har jeg ikke inkludert alle søkeordene i en felles graf, da dette kunne ført til dobbelttelling av noen titler. Derfor er det laget fire separate grafer for de fire utvalgte søkeordene, som er: «Afghanistan», «Kabul», «Taliban» og «kvinner i Afghanistan». Disse søkeordene er valgt fordi de var gjentakende i dekningen

av Afghanistan i de to tidsperiodene som blir analysert. Opprinnelig telte jeg kun titler som inneholdt «Afghanistan» og «kvinner i Afghanistan», men da det viste seg at mange saker inkluderte «Kabul» og/eller «Taliban» i tittelen i stedet, utvidet jeg søkeordene til å omfatte disse også. Det antas i denne oppgaven at norske lesere er kjent med at «Kabul» og «Taliban» også refererer til Afghanistan etter 20 års norsk tilstedeværelse i landet, og derfor kunne artiklene som omhandler disse temaene også telles med i oversikten. For å undersøke oppmerksomheten som blir gitt til situasjonen i Afghanistan i norske aviser, er det kun inkludert artikler med titler der dekningen er tydelig eller fremtredende. Det kan imidlertid være flere artikler om krisen i Afghanistan, men uten de utvalgte søkeordene kan det være vanskelig for publikum å forstå at artiklene faktisk handler om dette. Dermed kan krisen miste oppmerksomhet i norsk presse blant publikum. Det er derfor manuelt telt antall artikler med de utvalgte søkeordene i nettavisene, hvor jeg videre også har klikket inn på hver sak for å sikre at artikkelen faktisk handler om situasjonen i Afghanistan (Hansen & Machin, 2019, s. 96). Søkeordene kunne føre til at noen artikler ble telt med bare de inkluderte sitater som «dette er jo ikke Afghanistan», og derfor, med manuell telling, kunne det sikres at studien kun inkluderer artikler som fokuserer på krisen i Afghanistan. Fordi jeg forsker på afghanske kvinner spesielt, var det viktig å vise hvor mange saker i utvalgte perioder som ga dem oppmerksomhet. Etter å ha telt titler med Afghanistan, Kabul og Taliban, undersøkte jeg hvor mange titler som inneholder afghanske kvinner eller jenter også. Denne tematikken kommer til syne på flere måter, med ord som «kvinner» eller «jenter», men også blant annet kvinners etternavn, «kvinneaktivist», «småjenter» og «henne».

Da jeg telte VGs artikler med Taliban i tittelen fra 2021, viste ikke søkemotoren på nettavisen lenger tilbake enn i midten av august det året. Derfor tok jeg i bruk Retriever²², som jeg kun brukte til å telle artikler med Taliban i tittelen i VGs arkiv. De andre søkeordene ble vist på VG.no, og kunne dermed telles manuelt via deres nettavis slik som i de andre avisene. I medietekstarkivet Retriever ble tidsrommet avgrenset fra 1. august 2021 til 31. oktober 2021. Ved å søke «Taliban» kom alle sakene med ordet «Taliban» opp, og ikke bare artiklene med dette i tittelen. Derfor telte jeg manuelt gjennom disse treffene også, for å

²² Retriever er et medieselskap som tilbyr søk i nyhetsarkiv, medieovervåking og analyse. Arkivet er også kjent under navnet Atekst, som opprinnelig var Aftenpostens digitale artikkelarkiv.

utelukke sakene som ikke brukte «Taliban» i tittelen. Dette er for å vise at oppmerksomheten til Afghanistan kommer frem på nettavisenes front²³.

For å utføre det selektive utvalget av datamaterialet i den kvalitative delen av studien, ble det gjennomført nok en grundig søkeprosess. Utgangspunktet var å finne artikler som omhandlet eller hadde relevant informasjon om afghanske kvinner (Hansen & Machin, 2019, s. 97). Først gjorde jeg et overordnet søk i de ulike tilgjengelige søkemotorene på nettavisenes digitale arkiver for å identifisere artikler relatert til temaet. Deretter foretok jeg en prosess med inklusjons- og eksklusjonskriterier for å avgjøre hvilke artikler som skulle bli en del av det endelige utvalget (Tjora, 2017, s. 184). Inklusjonskriteriene var klare og presise: Artikkene måtte ha en direkte kobling til afghanske kvinner og deres situasjon, enten ved å diskutere deres rettigheter, likestilling, utdanning, arbeid eller andre relevante temaer. Representativitet er et sentralt aspekt som må tas i betraktning. Selv om det fantes et større antall tilgjengelige artikler om kvinnene, ble utvalget begrenset for å tillate en grundig og omfattende analyse av det spesifikke forskningsspørsmålet. Jeg måtte også ta hensyn til begrensninger knyttet til tid og ressurser, og det var ikke mulig å inkludere alle artikler om afghanske kvinner i dette prosjektet. Likevel vil jeg argumentere for at denne selektive tilnærmingen sikrer at dokumentene som empirisk materiale er representative og relevante (Tjora, 2017, s. 185). Utvalget gir en god dekning av ulike aspekter ved afghanske kvinners situasjon og gir et grundig grunnlag for å utforske og analysere diskursive fremstillinger i norske aviser.

3.6 Datakvalitet

Målet med forskning er å skaffe ny kunnskap om samfunnet, og forskning vil i likhet med mediene være en representasjon av virkeligheten (Hansen & Machin, 2019, s. 32). Men forskere kan også kvalitetssikre dataene sine for å sikre størst mulig samsvar med virkeligheten. Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet er tre kjernebegreper innen forskningsmetode som regnes som kriterier for å vurdere forskningens kvalitet (Tjora, 2017, s. 231). Validitet handler om studiens gyldighet. Forskere kan benytte flere verktøy for å sikre høy validitet, blant annet ved å basere studien på tidligere forskning og teori på feltet,

²³ Nettavisens front er forsiden eller startsiden til en nettavis som viser en oversikt over viktige nyheter og artikler, og fungerer som et inngangspunkt for lesere som ønsker å få en rask oppdatering om aktuelle nyheter og hendelser.

samt ved å bruke metodetriangulering. Validitet refererer til om svarene man finner i forskningsprosessen faktisk svarer på de spørsmålene som er stilt (Tjora, 2017, s. 232). Gyldigheten er med andre ord høy dersom datainnsamlingen resulterer i data som er nyttige for å besvare forskningsspørsmålene. I den kvantitative delen i dette prosjektet ble søkeordene i datautvelgelsen utvidet for å sikre at studien ville belyse de områdene som er relevant for å besvare det første forskningsspørsmålet. På denne måten kan validiteten i den kvantitative innholdsanalysen regnes som høy, da datagrunnlaget egner seg til å besvare spørsmålet som stilles. Ifølge professor og forsker Aksel Tjora utvikles kunnskap i små skritt. Ved å sammenstille prosjektets kvalitative funn med funn fra tidligere forskning av samme tematikk, vil prosjektet bidra til kommunikativ gyldighet ved en eventuell publisering dersom resultatene anses som trygge og nyttige (2017, s. 233–234).

Reliabilitet handler om datamaterialets pålitelighet og bestemmes av graden av samsvar mellom forskjellige innsamlinger av empiri av samme fenomen basert på samme undersøkelsesopplegg. Tjora spør eksempelvis: «Ville resultatene blitt de samme dersom en annen forsker gjorde den samme jobben?» (2017, s. 238). Stabilitet og ekvivalens er vanlige måter å skille mellom reliabilitet på. Stabilitet handler om samsvaret mellom data og samme fenomen samlet inn ved hjelp av samme undersøkelsesopplegg på ulike tidspunkt, mens ekvivalens handler om samsvaret mellom uavhengige datainnsamlinger på samme tidspunkt. Høy reliabilitet krever pålitelige og faktuelle funn uten subjektive vurderinger eller feilkilder. I kvantitative studier kreves det objektivitet i arbeidet med søkeord og utvalg, mens i kvalitative studier, spesielt i analyse av tekster, kan det være vanskelig å oppnå nøytralitet. Likevel er det mulig å oppnå høy reliabilitet ved å være åpen om og forberedt på å justere forutforståelsen av fenomenet som studeres (Tjora, 2017, s. 235–237).

Forskere fokuserer på generaliserbarhet eller overførbarhet, spesielt i kvantitative studier der målet er å trekke generelle slutninger basert på forskningsresultatene. Selv om denne kvantitative studien er vesentlig mindre enn den kvalitative, kan funnene brukes til å generalisere og antas å være relevante for avisenes gitte oppmerksomhet til kvinner i Afghanistan. Tjora påpeker at trekk ved utvalget kontra trekk ved populasjonen må beregnes i kvantitative studier (2017, s. 238). I kvalitative studier brukes ulike typer generalisering, inkludert naturalistisk-, moderat- og konseptuell generalisering (Tjora, 2017, s. 239). I dette prosjektet er konseptuell generalisering mest relevant, og forskningsfunnene kan føre til nye hypoteser om avisers dekning av afghanske kvinner.

Transparens, eller gjennomsiktighet, betyr å gi innsikt i forskningen og dens funn, spesielt gjennom presentasjonen av forskningen. Dette innebærer blant annet å beskrive undersøkelsesprosessen, valgene som ble tatt, hvordan analyse materialet ble valgt ut, problemer som oppstod, og hvilke teorier som ble benyttet. Validitet og reliabilitet reflekterer over valgene som ble tatt, mens transparens handler om hvor godt disse valgene blir formidlet i forskningsrapporten. Hensikten med transparens er å gi leseren nok innsikt i forskningen til å kunne vurdere dens kvalitet (Tjora, 2017, s. 248).

3.7 Etikk

I forskning må man ta hensyn til etiske spørsmål og dilemmaer gjennom hele forskningsprosessen (Nilssen, 2012, s. 144). I Norge har Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) utviklet forskningsetiske retningslinjer som tar sikte på å ivareta de etiske kravene som gjelder mellom forskere og forskningsdeltakere i kvalitative studier (NESH, 2021). Disse retningslinjene har som overordnet mål å sikre respekt for menneskeverdet, integritet, frihet og medbestemmelse. Som forskere har vi et etisk ansvar for å sette oss inn i disse retningslinjene (Nilssen, 2012, s. 144–145). I denne oppgaven vil jeg basere analysen på tekster som er produsert av andre. Når forskere henter informasjon fra kilder utenfor forskningen, for eksempel offentlige dokumenter eller internett, legger NESH, gjennom Forskningsetisk veileder for internettforskning, vekt på viktigheten av nøyaktige henvisninger til kildematerialet (NESH, 2019). Dette er avgjørende for at andre skal kunne spore informasjonen tilbake til den aktuelle kilden og kontrollere eventuelle sitater. I analysen har jeg referert til artiklene med publiseringsdato, samt lagt ved URL til alle artiklene under litteraturlisten, slik at utvalget fra nettavisene er tilgjengelig for alle som leser oppgaven.

Ifølge NESH er det et krav om å melde inn et forskningsprosjekt til Norsk senter for forskningsdata²⁴ hvis det innebærer innsamling av personvernopplysninger (2021). Dette kravet gjelder ikke for mitt prosjekt, ettersom jeg baserer analysene på offentlige publikasjoner. Imidlertid er det andre aspekter av forskningsetikken som jeg må være oppmerksom på. Det er blant annet viktig at forskningen min ikke påvirkes av mine

²⁴ 1. januar 2022 etablerte Kunnskapsdepartementet forvaltningsorganet «Sikt» – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. Norsk senter for forskningsdata (NSD) inngikk i dette.

personlige forutinntatte oppfatninger og forståelser. Jeg må være forsiktig så jeg ikke lar mine egne antagelser om temaet påvirke hvordan jeg analyserer medietekstene, slik at dataene mine er så objektive som mulig. Det ville være uetisk å tilpasse dataene for å passe teorien eller forskningsspørsmålene etter egne meninger eller hypoteser. (NESH, 2021).

Jeg må være oppmerksom på mine egne forutinntatte oppfatninger om avisene i utvalget, slik at det ikke påvirker hvordan jeg analyserer dem. Hvis ikke kan det føre til at jeg fremstiller medieinnholdet feil, og at forskningsresultatet mitt ikke er pålitelig. Dette ville ha vært uetisk (NESH, 2021). Forskere har et ansvar for å presentere resultater på en sannferdig måte. Selv om hva som anses som sannferdig er avhengig av forskerens virkelighetsforståelse, ville det likevel vært uetisk å presentere en virkelighet som jeg visste ikke stemte.

Artiklene som danner grunnlaget for dette prosjektet inneholder i stor grad ytringer av navngitte personer. Ifølge NESH er det vanlig praksis at forskere har rett til å bruke informasjon fra redaktørstyrte medier når de studerer et bestemt emne. Det innebærer at når en person blir intervjuet eller omtalt i slike medier, som følger redaktørplakaten²⁵, bør vedkommende være oppmerksom på at den offentliggjorte informasjonen kan bli brukt til forskning (2019). Med utgangspunkt i dette og retningslinjene om nøyaktig henvisning, har jeg valgt å ikke anonymisere aktørene som uttaler seg i datautvalget. I dette prosjektet er det også et annet viktig etisk aspekt å ta hensyn til, nemlig muligheten for at min tolkning av journalistenes tekster kan avvike fra deres intensjoner uten at de får mulighet til å forklare seg. Det er essensielt å ta hensyn til alternative tolkningsrammer av hensyn til etisk refleksjon. Hvis jeg for eksempel kritiserer måten en journalist fremstiller afghanske kvinner på, kan det være problematisk at journalistene ikke har mulighet til å komme med sin forklaring (Nilssen, 2012, s. 152). Jeg har likevel valgt å ikke anonymisere journalistenes navn i artiklene som analyseres, da navnene kan bli funnet ved å se på referansene. Medietekster er offentlige dokumenter (Hansen & Machin, 2019, s. 26), og journalistene er klar over at navnet deres vil bli publisert i artiklene de skriver.

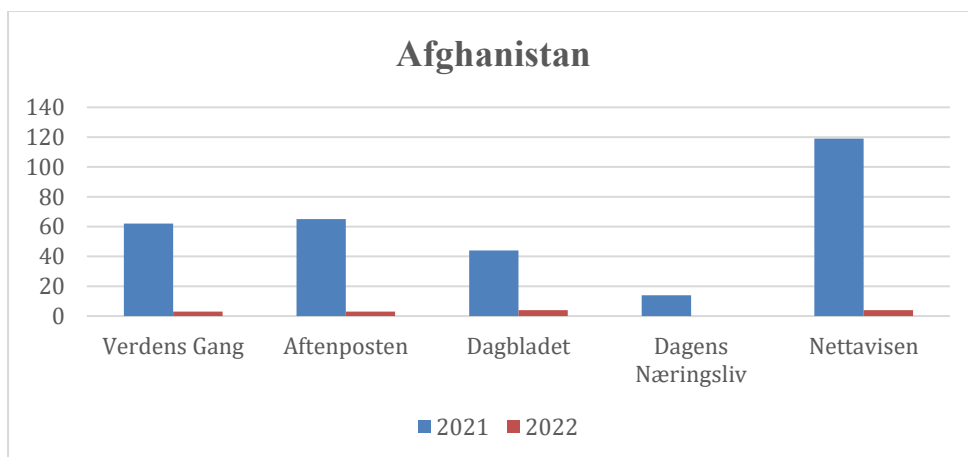
²⁵ Redaktørplakaten er en avtale fra 1953 mellom Norsk Redaktørforening og Mediebedriftenes Landsforening som omhandler redaktørens uavhengighet, plikter og ansvar. Plakaten er revidert i 1973, 2004 og 2019.

4 Funn og analyse

I det foregående har jeg beskrevet det teoretiske og metodologiske rammeverket for dette prosjektet. I dette kapitlet vil jeg presentere forskningsresultatene. For å besvare oppgavens forskningsspørsmål vil jeg først presentere resultatene fra den kvantitative delen som gir en generell innsikt i mediernes dekning av Afghanistan. Målet med denne analysen er å undersøke hvor mye oppmerksomhet afghanske kvinner får i norske aviser i forhold til andre sentrale temaer fra landet (Gunter, 2012, s. 249). Deretter vil jeg presentere resultatene fra den kvalitative delen som er en kritisk diskursanalyse. Denne vil diskutere de fire forskjellige diskursene om de afghanske kvinnene (Hansen & Machin, 2019, s. 31).

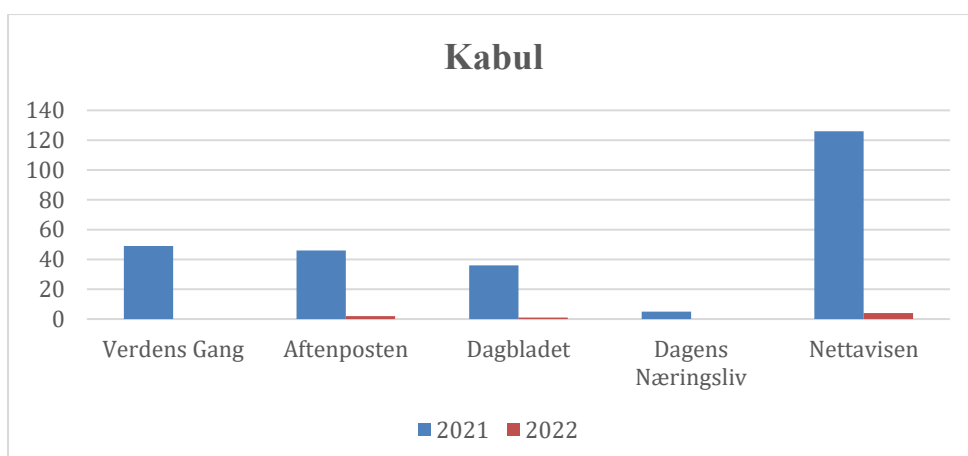
4.1 Kvantitativ innholdsanalyse

Dataene i den kvantitative innholdsanalysen er saker publisert i Verdens Gang, Aftenposten, Dagbladet, Dagens Næringsliv og Nettavisen mellom 1. august og 31. oktober 2021, samt tilsvarende periode året etter. Datautvalget inneholder en variasjon av sjangre, inkludert kronikker og nyhetsartikler, som omhandler Afghanistan. Ved å benytte søkeordene «Afghanistan», «Kabul», «Taliban», og «kvinner i Afghanistan» gjennomførte jeg søk i søkemotorene til de ulike nettavisene. Dette muliggjør identifisering og telling av titler som handler om landet i perioden rundt og etter Talibans maktovertakelse, samtidig som man undersøker oppmerksomheten rettet mot afghanske kvinner på avisenes digitale forsider. Jeg benyttet en manuell metode for å selektere relevante saker. Søkemotoren til hver avis ble brukt for å søke etter ønskede ord eller fraser, og deretter ble saker fra den spesifiserte tidsperioden manuelt telt per måned. Ved å sortere resultatene etter dato kunne man enkelt navigere mellom sidene og telle antall titler som inneholdt det ønskede ordet fra 1. august til 31. oktober både i 2021 og 2022. For å sikre nøyaktighet i analysen, ble hver enkelt sak også åpnet og sjekket for å verifisere at søkeordet også var til stede i selve artikkelen, og ikke bare på søkesiden (Hansen & Machin, 2019, s. 98). Formålet med den kvantitative innholdsanalysen er å besvare (1): *Hvor ofte dekkes Afghanistan og afghanske kvinner i utvalgte nyhetsmedier i gitte tidsperioder?*

Graf 1: Antall titler med «Afghanistan» i nettavisene i utvalgte tidsperioder.

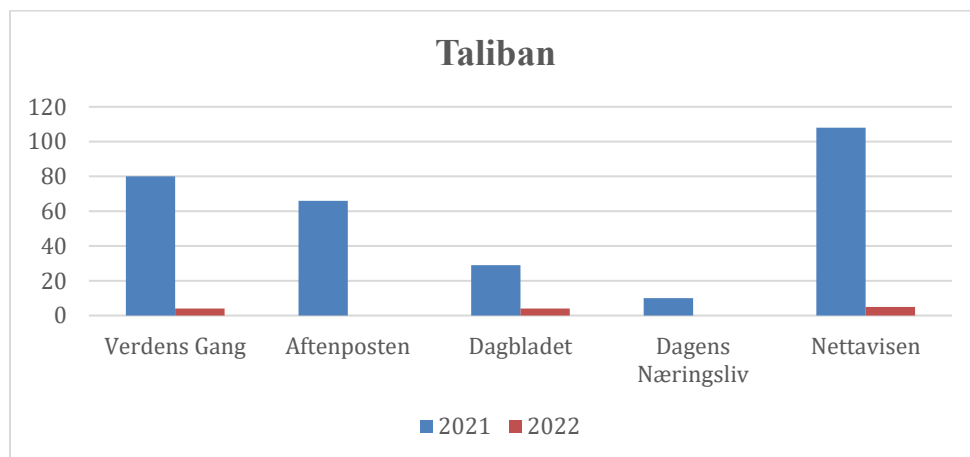
Graf 1 viser resultatene fra søket etter det første søkeordet «Afghanistan». I august, september og oktober 2021 hadde VG 62 titler som inkluderte dette søkeordet, mens antallet sank til bare tre titler i de samme månedene i 2022. Aftenposten hadde 65 titler med «Afghanistan» i 2021, men kun tre titler i 2022. Dagbladet hadde 44 titler i utvalgte måneder i 2021, og bare fire titler i 2022. Dagens Næringsliv hadde det laveste antallet titler blant de fem avisene, med 14 titler i 2021 og ingen titler året etter. Nettavisen hadde betydelig flere titler med «Afghanistan» i 2021, med 119 titler, men kun fire titler i 2022.

Graf 2: Antall titler med «Kabul» i nettavisene i utvalgte tidsperioder.

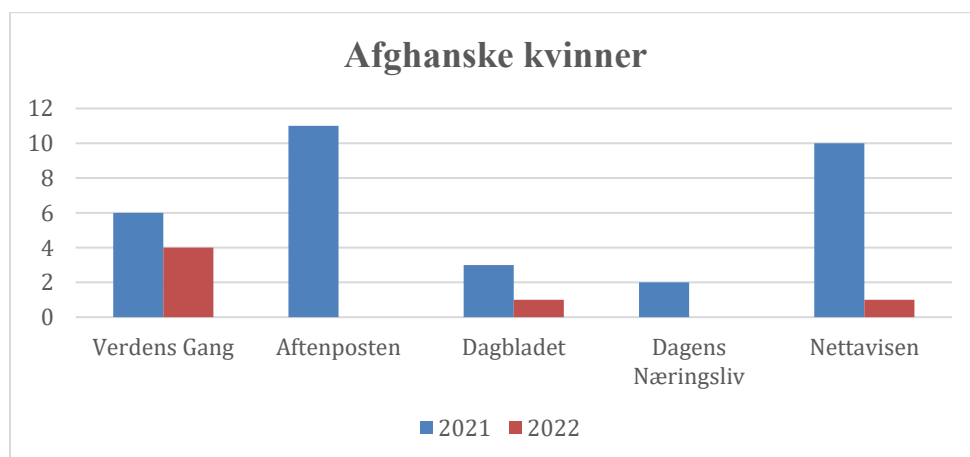
Jeg inkluderte også søket etter antall titler med «Kabul» da dette er hovedstaden hvor Taliban tok kontroll den 15. august 2021, og hvor evakueringskaoset på flyplassen utspilte seg. Flere titler henviser spesifikt til Kabul, og ikke nødvendigvis til Afghanistan. Graf 2 viser at VG hadde 49 titler med «Kabul» i 2021, men ingen titler i 2022. Aftenposten hadde

«Kabul» i titlene til 46 av sakene sine i 2021, men kun to titler i 2022. Dagbladet hadde 36 titler med «Kabul» i 2021, og kun én tittel med «Kabul» i 2022. Dagens Næringsliv hadde fem titler med søkeordet i 2021, og ingen titler året etter. Nettavisen hadde hele 126 titler med «Kabul» i 2021, mens antallet sank til fire titler i 2022.

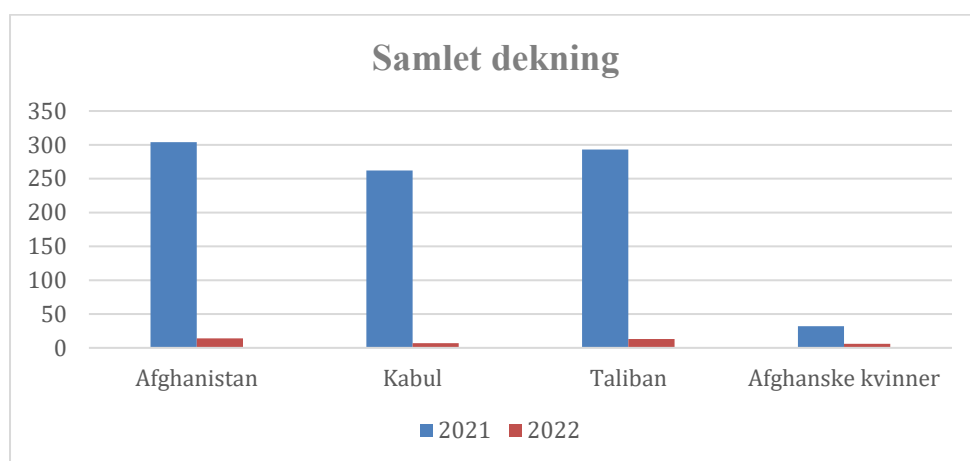
Graf 3: Antall titler med «Taliban» i nettavisene i utvalgte tidsperioder.

Etter å ha utført søk med nøkkelordene «Afghanistan» og «Kabul», la jeg merke til at mange titler inneholdt ordet «Taliban» i stedet for å referere til landet eller hovedstaden direkte. Derfor utvidet jeg søket for å inkludere titler som inneholdt «Taliban» også, og telle antallet av disse. Graf 3 illustrerer at VG hadde 80 titler som inkluderte «Taliban» i 2021, mens antallet sank til fire titler året etter. Aftenposten viste 66 slike titler i 2021, men ingen titler i 2022. Dagbladet brukte «Taliban» i titlene 29 ganger i 2021, og fire ganger i 2022. Dagens Næringsliv hadde ti slike titler i 2021, men ingen titler i 2022. Nettavisen hadde flest titler, med 108 titler som inneholdt «Taliban» i 2021, mens antallet gikk ned til fem titler i 2022.

Graf 4: Antall titler med frasen «afghanske kvinner» i nettavisene i utvalgte tidsperioder. Søket viser også titler som inneholder ord som «kvinnene», «jenter», «jentene», «henne», «hun», «feminist» og andre hunkjønn-ord i samtlige aviser.

Antallet artikler med titler som fokuserer på afghanske kvinner er betydelig lavere enn de tidligere nevnte søkeordene. Graf 4 viser at VG hadde seks slike titler i utvalgte måneder i 2021, og fire titler i 2022. Aftenposten hadde elleve titler rettet mot afghanske kvinner i 2021, men ingen året etter. Dagbladet hadde kun tre titler som omhandlet afghanske kvinner i august, september og oktober 2021, og en tittel i 2022. Dagens Næringsliv hadde kun to slike artikler i 2021, og ingen i 2022. Nettavisen hadde totalt ti titler rettet mot afghanske kvinner i 2021, mens antallet sank til én tittel i de tre månedene i 2022.

Graf 5: Nedgang i Afghanistan-dekningen basert på søkeordene i norske aviser fra utvalgte tidsperioder i 2021 og 2022.

Grafene viser en nedgang i dekkningen av krisen i Afghanistan fra 2021 til 2022. Denne nedgangen kan relateres til nyhetskriteriene og en potensiell oppfatning blant mediehusene om at Talibans regime ikke lenger er vesentlig eller relevant for deres målgrupper i Norge (Handgaard et al., 2013, s. 51). Totalt sett ble det registrert 891 titler som inkluderte søkeordene «Afghanistan», «Kabul», «Taliban» og/eller «afghanske kvinner» i 2021, mens dette tallet sank betydelig til 40 i 2022. I perioden da Taliban inntok makten i Kabul, ble det viet stor oppmerksomhet til dem i norske avisers overskrifter, mens afghanske kvinner fikk begrenset fokus. Dette kan observeres i graf 5, der tallene viser at de fem utvalgte avisene hadde 304 titler med «Afghanistan» i 2021, sammenlignet med 14 titler i 2022. «Kabul» ble nevnt 262 ganger i 2021, men kun syv ganger i 2022. Videre inkluderte avisene «Taliban» i titlene 293 ganger i 2021, og kun 13 ganger året etter. Når det gjelder afghanske kvinner, ble de bare nevnt i titlene 32 ganger i 2021, og seks ganger i 2022.

Mediene dekker ikke alle typer kriser like godt, deriblant situasjonen i Afghanistan. Afghanere som flyktet etter at Taliban tok makten i 2021, har ifølge NRKs utenrikskorrespondent Sidsel Wold fått lite oppmerksomhet på grunn av fokuset på Ukraina-krigen som eskalerte i februar året etter. Krigen i Ukraina får stor oppmerksomhet fordi den er geografisk nærmere Norge, og dermed blir andre kriser satt i bakgrunnen. Wold hevder at utfordringen med «evig krise» er at folk blir vant til at det alltid er slik i visse områder, og viser til Gaza som et eksempel. For å få oppmerksomhet må man finne en god vinkling og presentere en sterk historie, gjerne en families historie, som gjør saken personlig og berører følelsene til publikum, ifølge Wold (Simonsen, 2023).

Afghanske kvinner kommer selv til ordet i flere av nettavisene saker, men det er også nordmenn og andre kilder som snakker på vegne av dem. Analysen er basert på en hegemonisk ramme, et konstruktivt perspektiv og et rammeverk for sosiale representasjoner, og det er avgjørende å undersøke hvem som blir portrettert, hva de sier og gjør, hvem de retter seg mot, og hvilke viktige egenskaper de har. Dette bidrar til å forstå medienes rolle i sosiale representasjoner og maktforhold i samfunnet (Hansen & Machin, 2019, s. 99). Sosial stereotypisering, feilrepresentasjon og det som Gerbner (1972, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 99) kaller «symbolsk utslettelse» (gjennom underrepresentasjon eller ikke-representasjon) av ulike grupper og typer mennesker i samfunnet har vært sentrale temaer innen innholdsanalyser så lenge medie- og kommunikasjonsforskning har eksistert. For eksempel fant en studie av radioprogrammer ut at arbeiderklassefolk var underrepresentert (Arnheim, 1944, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 100). En annen studie av fremstillingen av yrkesroller i TV-serier kom til en lignende konklusjon, og viste at visse yrker var overrepresentert mens andre var nesten fraværende (DeFleur, 1964, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 100). Mange innholdsanalyser har blitt gjennomført for å undersøke den sterkt selektive representasjonen av yrker, kjønn, rase og etnisitet i mediene. Kjernen i denne typen innholdsanalyse er å sammenligne hvordan ulike grupper blir representert i medier med statistikk som beskriver dem. Slike innholdsanalyser fortsetter å gi referansepunkter for politiske debatter om eksempelvis nøyaktighet, rettferdighet og objektivitet i offentlig kommunikasjon (Hansen & Machin, 2019, s. 99–100). Hvem som kommer til orde i utvalgte nyhetsartikler vil vi se nærmere på i diskursanalysen, men eksempelvis blir Afghanistan-forsker Torunn Wimpelmann (VG, 01.10.21), Ap-politiker Henrik Thune (AP, 11.08.22), Talibans talsperson Suhail Shaheen (DB, 17.08.21) og

fredsaktivist og medieviser Zahir Athari (DN, 08.09.21), samt organisasjoner som Redd Barna (VG, 17.08.22) og Human Rights Watch (AP, 16.08.21), sitert på sine omtalelser av afghanske kvinners situasjon. Forskning har vist at hvordan man navngir mennesker i en tekst eller tale kan påvirke hvordan de blir oppfattet (Fairclough, 2003; Kress, 1989, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 125). Når man refererer til en person, har man ulike valgmuligheter. Disse valgene lar oss plassere mennesker i samfunnet, og lar oss fremheve bestemte egenskaper eller trekk man ønsker å fokusere på, samtidig som man kan skjule andre aspekter.

Krig blir ofte ansett som et mannsdominert tema (Boller, 2016, s. 91). Det handler gjerne om mannlige politikere og mannlige soldater, og det er ofte mannlige korrespondenter som rapporterer om det. I krig deler militæret og maskulinitet også tradisjonelt sett de samme stereotypiske konseptene, som styrke, aggresjon og fysisk utholdenhet (Klaus & Kassel, 2008; Schiesser, 2002, s. 48, sitert i Boller, 2016, s. 91). Dette kan ha sammenheng med funnene i innholdsanalysen, hvor afghanske kvinner får betydelig mindre oppmerksomhet enn de andre tre søkeordene. Menn blir vanligvis fremstilt i mediene som forsvarere og beskyttere av sitt hjemland og sin familie, mens kvinner blir i krigssammenheng vanligvis fremstilt som typiske ofre; den passivt lidende, sorgfulle moren til soldater, flyktningmoren med barn i armene og generelt offeret for vold og forfølgelse (Klaus & Kassel, 2008, s. 266; Pater, 1993, sitert i Boller, 2016, s. 91). Fremstillingene av afghanske kvinner vil undersøkes i analysen nedenfor.

4.2 Kritisk diskursanalyse

CDA har som mål å avdekke de implisitte perspektivene, verdiene og ideologiene som ligger bak ytringer og tekster (Skrede, 2017, s. 20). I denne masteroppgaven brukes metoden til å undersøke språkbruken i norske artikler og avdekke eventuelle underliggende agendaer, tankesett, verdier eller ideologier. Analysen benytter en modell som tar hensyn til språket i de valgte artiklene, samt andre faktorer som kan påvirke tekstens utforming. Faircloughs tredimensjonale modell, tilpasset av Hågvar for analyse av pressetekster (figur 1 i kapittel 3.4.2), danner grunnlaget for analysen (Hågvar, 2007). De tre dimensjonene som analyseres er: Tekst, tekstuell- og situasjonskontekst, og kulturkontekst. Den første dimensjonen innebærer en analyse på setnings- og ordnivå for å identifisere ideologiske agendaer i språkbruken. I denne oppgaven vil det være en tekstanalyse (Fairclough, 1992, s. 73; 1995, s. 98, sitert i Hågvar, 2007, s. 34–35). Bilde- og layoutanalyse vil ikke inkluderes, som forklart

i kapittel 3.4.2. I den andre dimensjonen blir teksten sett i en større sammenheng ved å undersøke hvordan tekstene produseres og konsumeres, og hvordan dette kan påvirke tekstens innhold. Den tredje og siste delen av analysen knytter funnene fra de to foregående analysene til sosiale strukturer i samfunnet. Den kritiske diskursanalysen vil fokusere på de diskursene som anses som mest relevante og meningsfulle i forhold til oppgavens andre forskningsspørsmål, som lyder (2): *Hvordan fremstilles kvinnene under Talibans regime i disse mediene?*

4.2.1 Tekstanalyse

I denne delen av analysen undersøker jeg språkbruken i utvalgte norske aviser (VG, Aftenposten, Dagbladet, Dagens Næringsliv og Nettavisen) for å analysere fremstillingen av afghanske kvinner. Journalister tar et aktivt valg om hva hen ønsker å formidle til publikum, og hvordan det skal formidles. Dette innebærer å velge ut bestemte aspekter av virkeligheten, samtidig som man utelater eller nedtoner andre aspekter. Med andre ord, journalistikk handler ikke bare om å objektivt rapportere fakta, men også om å utøve en viss grad av subjektivitet når man presenterer nyhetene (Handgaard et al., 2013, s. 18).

Ved å studere språkbruken i presstekster, vil studien kartlegge hvordan norske aviser beskriver afghanske kvinner under Talibans regime i Afghanistan, og dermed få en bedre forståelse av hvordan disse kvinnene blir fremstilt for publikum. Tekstanalysen består av tekstutdrag fra artiklene som er nødvendige for å forstå avisenes fremstilling, og resultatene vil bli presentert gjennom de avdekkede diskursområdene. Denne inndelingen gir en god struktur, men det kan også føre til at det ser ut som om forskeren plukker ut eksempler fra datamaterialet for å underbygge en forhåndsbestemt teori. Derfor understrekes det at analysen har vært systematisk til tross for den oppsummerende presentasjonen (Skrede, 2017, s. 159).

Journalister bruker ulike språklige teknikker for å formidle budskapet sitt. Presupposisjoner blir blant annet mye brukt, noe som refererer til setninger eller uttrykk som er antatt å være sanne. Det forutsetter at mottaker deler eller aksepterer de samme holdningene som journalisten selv har. Det er med andre ord det som tas for gitt og er underforstått i en tekst (Hågvar, 2007, s. 92). Det finnes mange slike eksempler i de ti utvalgte nyhetsartiklene, men det er imidlertid ikke nødvendig å gjennomgå og analysere alle presupposisjonene, ettersom at noen av de kan være åpenbare og ikke spesielt

interessante (2007, s. 93). I tekstanalysen vil jeg fokusere på de presupposisjonene som er mest relevante for oppgaven og som kan gi mest innsikt i hvordan afghanske kvinner fremstilles i norske medier. Jeg vil også undersøke agens, patiens og andre verbalspråklige trekk (Hågvar, 2007, s. 40).

4.2.1.1 Heltediskurs

En heltediskurs kan vanligvis assosieres med å fremme individer eller grupper som har oppnådd imponerende prestasjoner eller som har overvunnet store utfordringer. En slik diskurs kan også inkludere beskrivelser av disse personene eller gruppene som modige, utholdende og inspirerende, og deres historier kan brukes til å motivere andre til å følge i deres fotspor. Det er viktig å sammenligne flere artikler for å se om det er en kontinuerlig fremstilling av afghanske kvinner som modige og inspirerende i norske medier, og om dette kan bli betraktet som en diskursiv trend. I denne delen vil det trekkes frem utdrag fra utvalgte artikler for å se nærmere på heltediskursen.

VGs tittel fra 1. oktober 2021 lyder: «Slik er Talibans Kabul: Kun småjenter får gå på skolen», og ingressen fortsetter: «Skolene i Afghanistan har åpnet igjen. Men mange jenter får ikke lov av Taliban til å vende tilbake til skolebenken» (VG, 01.10.21). I den gitte tittelen og ingressen kan man se at det er en beskrivelse av en vanskelig situasjon som afghanske jenter står overfor under Talibans styre. Det kan tolkes som en beskrivelse av en utfordring, og deres evne til å overvinne denne utfordringen kan bli sett på som en heltediskurs. Det kan også være mulig å tolke at tittelen og ingressen legger vekt på at jenter som ønsker å gå på skole og oppnå utdanning er modige og utholdende.

Videre i artikkelen benytter journalisten, Kyrre Lien²⁶, flere beskrivelser som bidrar til å fremstille afghanske kvinner som helter. I brødteksten gir han ordet til overlærer Azizi. Hun sier: «– Taliban har endret seg. Bare det at jeg kan stå her og snakke med en mann er en stor endring», og Lien legger til:

«Læreren mener at det at Taliban har fått utdanning er grunnen til at jenter i det hele tatt har fått lov til å komme tilbake på skolen. – Første gang Taliban styrte var

²⁶ Kyrre Lien er VGs Midtøsten-korrespondent, og har i en årrekke rapport fra området.

de ikke utdannet. Nå har de studert mer, bruker teknologi og er blitt kjent med det moderne liv, forteller hun» (VG, 01.10.21).

Uttalelsen fra overlæreren kan sees som en form for heroisering av afghanske kvinner som trosser Talibans restriksjoner og kjemper for retten til utdanning. Azizi hevder at Taliban har endret seg, og at det å kunne snakke med en fremmed mann, her Lien, er et tegn på en slik endring. Hun viser også til «Taliban 2.0», hvor hun hevder at de nå er annerledes enn for 20 år siden, og blant annet benytter seg mer av teknologi, som kan bidra til å presentere henne som en afghansk kvinne som er utholdende i møte med den konservative og undertrykkende ideologien til Taliban.

Overlæreren Azizi kommer mer til ordet også videre i VG-saken: «– Jenter er også en del av samfunnet og bør få jobbe for deres fremtid, slik at de også kan støtte deres nasjon» (VG, 01.10.21). Her understreker VG gjennom hennes sitat viktigheten av å inkludere jenter i samfunnet, som kan bidra til å presentere afghanske jenter og kvinner som handlekraftige aktører som trosser Talibans restriksjoner og kjemper for sin rett til å delta i samfunnet. Artikkelen har også med en annen afghansk kvinne som kilde, Nasima Saberi. Hun er rektor ved Soria-skolen i Kabul:

«– Jeg håper alle kvinner kan komme tilbake til jobb og utdanningen sin. Slik det var før, for det er sånn det burde være. Det er så utrolig viktig, forteller rektor Nasima Saberi, ved Soria-skolen. Da Taliban tok over landet, fryktet hun at Taliban skulle kjøre en like hard linje som de gjorde da de regjerte fra 1996–2001. – Jeg fryktet det var som før, for forrige gang fikk jeg ikke lov til å jobbe. Men denne gangen sa de etter to dager at vi kunne komme tilbake på jobb» (VG, 01.10.21).

Dette utdraget inneholder også elementer av heltediskursen, spesielt når rektoren uttrykker sitt håp om at kvinner kan komme tilbake til jobb og på skolen, og understreker hvor viktig det er. Hun beskriver også sin egen frykt for at Taliban skal regjere som de gjorde under sin forrige regjeringstid, og gir uttrykk for lettelse over at hun denne gangen har fått lov til å jobbe. Disse uttalelsene kan også bidra til å fremme afghanske kvinner som modige og sterke, som kjemper for sine rettigheter og deltakelse i samfunnet.

VG-artikkelen fra 17. august 2022 er hentet fra NTB. Saken starter med en heldediskurs i tittelen og ingressen, som lyder: «Afghanske jenter trosser Talibans skolenekt. De fleste tenåringsjenter i Afghanistan har ikke satt sine bein i et klasserom siden Taliban kom til makten, men noen trosser de nye makthaverne og holder skole i hemmelighet» (VG, 17.08.22). Ved å bruke ordet «trosser» og beskrive at noen jenter avholder skole i hemmelighet, blir disse jentene fremstilt som modige og handlekraftige da de kjemper for sine menneskerettigheter. Utdraget kan tolkes som en beskrivelse av en realitet som jentene i Afghanistan opplever, samt en positiv omtale av deres mot og vilje.

«Nylig samlet flere titalls jenter i ungdomsskolealder seg til undervisning på en uformell skole et sted i Kabul. Sodaba Nazhand og søsteren underviser i engelsk, forskning og matte til jenter som skulle vært i videregående skole» (VG, 17.08.22). VG skriver at det har vokst frem mange undergrunnskoler etter Talibans maktovertagelse. Nazhand og andre kvinner som underviser jenter, beskrives som utfordrere av Talibans beslutning om å nekte jenter og kvinner utdanning etter 6. klasse, og dette fremstiller kvinnene som helter. Artikkelen legger også vekt på hvordan jentene lider under skolenekt og ekstrem fattigdom, og fremhever dermed deres motstandskraft og styrke i møte med disse utfordringene.

I Aftenpostens artikkel fra 16. august 2021, skrevet av Gina Grieg Riisnæs²⁷, åpner saken med denne ingressen: «Taliban sier bevegelsen vil være mer liberal enn før. Men Kabuls kvinner forbereder seg på det verste» (AP, 16.08.21). Utdraget beskriver ikke hvordan kvinnene forbereder seg på det verste, eller om de vil gjøre motstand mot Taliban. Det kan hende, og noen vil trolig tolke det slik, men utdraget gjør likevel ikke heldediskursen synlig nok. Senere i artikkelen skriver Riisnæs: «På universitetet i sistnevnte by er over halvparten av studentene kvinner. I helgen forsøkte de å gå gjennom dørene og sette seg ved studieplassene sine. Da ble de nektet av Taliban-soldater» (AP, 16.08.21). I dette utdraget kan man argumentere for at det er en heldediskurs, da det viser afghanske kvinner som trosser Talibans strenge regler og risikerer sin egen sikkerhet for å fortsette sin utdanning. De tar et aktivt valg om å kjempe for sine rettigheter. Dette kan sees på som en form for motstand og heldedåd.

25 år gamle «Fatima» jobbet som journalist i Kabul, og forteller om trusler hun har mottatt etter Talibans retur til makten: «– Jeg var forlovet. Av personlige årsaker avbrøt jeg

²⁷ Gina Grieg Riisnæs er korrespondent for Aftenposten i Øst-Europa, men har også dekket Afghanistan i 2021.

planene om ekteskap. Det likte ikke familien hans. Så de sendte brev til Taliban. De klaget og sa at jeg ikke fulgte islamsk lov» (AP, 16.08.21). Videre får leseren vite at hun måtte holde seg borte fra jobb etter truslene fra eks-forlovedens familie og Taliban. Selv om «Fatima» har tatt et aktivt og selvstendig valg om å avbryte forlovelsen, noe som kan tolkes med en heldediskurs, beskrives hun ikke som en helt i saken eller blir på noen måte hyllet for sine handlinger. I stedet beskrives hun som en kvinne som har fått trusler fra Taliban på grunn av dette valget. Selv om det kan være beundringsverdig at hun står opp for sine egne valg, er det ikke nødvendigvis en heldediskurs når hun må takle konsekvensene av disse valgene, inkludert truslene hun har mottatt. Leseren får ikke innsyn i hva som skjer videre med «Fatima», men får kun vite at hun holder seg hjemme innenfor husets fire vegger.

Det er likevel en gjennomgående heldediskurs overfor afghanske jenter og kvinner i denne artikkelen fra Aftenposten. Artikkelen i sin helhet beskriver hvordan afghanske kvinner må endre sin klesstil og dekke seg til for å unngå å bli straffet av Taliban. Artikkelen beskriver også hvordan to kvinner, Nasrin Nawa og hennes søster, forsøker å forlate Afghanistan, og hvordan kvinner ved universitetene blir nektet å studere under Talibans styre. Disse eksemplene gjør det mulig å vise styrke og motstand fra kvinnene. De beskrives som ofre for en undertrykkende makt som er motstandere av likestilling og frihet for kvinner, men heldediskursen kommer til syne ved å vise at de kjemper mot makten for å oppnå nettopp likestilling og frihet. Artikkelen beskriver også Talibans løfter om å være mer liberale som en taktikk for å bli akseptert av verdenssamfunnet og ikke som en faktisk endring i deres syn på kvinner og kvinners rettigheter.

Året etter publiserte Aftenposten en artikkel med tittelen «Tilbake til start» den 11. august 2022. Den er skrevet av Midtøsten-korrespondent Hanne Christiansen. Saken fokuserer hovedsakelig på den desperate situasjonen til afghanske borgere, spesielt kvinner, etter Talibans overtakelse av makten i Afghanistan året før. I sin helhet kan det ikke sies at artikkelen inneholder en heldediskurs overfor afghanske kvinner, men den beskriver deres situasjon under Talibans styre som vanskelig og undertrykkende. Artikkelen gir også et bilde av de skremmende opplevelsene til afghanere som forsøkte å flykte fra flyplassen i Kabul i august 2021. Videre skriver Aftenposten om økonomien i Afghanistan som har kollapset siden regimet tok over. Flere familier har mistet jobbene sine, matprisene har steget, og ekstrem tørke har forverret situasjonen. Det kommer frem i saken at mange kvinner opplever at de ikke lenger har råd til næringsrik mat til barna sine, og FN har nylig varslet om

at to av tre familier står i fare for å sulte. Kvinner blir også tvunget til å dekke ansiktene sine i offentligheten, og mange av dem er bekymret for fremtiden og de usikre forholdene i landet. Artikkelen fokuserer på hvordan kvinners rettigheter og livssituasjon har endret seg under Talibans regime, men det er som nevnt ikke en gjennomgående heldediskurs.

Likevel finnes heldediskursen i noen utdrag. For eksempel skriver Christiansen: «Fordi hun har demonstrert mot Talibans regler, er Zholia Parsi alltid på vakt. Hun sier hun får dødstrusler og frykter å bli arrestert» (AP, 11.08.22). Parsi blir presentert som en aktivist som har demonstrert mot Taliban-regimet og kjemper for frihet og likestilling. Hun utsettes for trusler, noe som kan oppfattes som en fare som hun utsetter seg selv for i kampen for det hun tror på. Parsi anses som en helt som trosser en autoritær regjering, og hennes handlinger kan inspirere andre til å ta opp kampen mot undertrykkelse. Et annet eksempel, også om Parsi, vil være:

«Parsi og mannen er arbeidsledige. Deres eldste sønn forsørger nå hele familien på åtte. Én av grunnene til det er at Parsi nekter å holde kjeft. Slik hun gang på gang er blitt bedt om å gjøre av Talibans fotsoldater. Sammen med en gruppe andre kvinner har hun demonstrert i Kabuls gater. Ropt slagord og veivet med bannere. Det har kostet henne lærerjobben» (AP, 11.08.22).

Parsi har tatt en aktiv rolle i å protestere mot Talibans undertrykkende regime. Hun «nekter å holde kjeft» og har demonstrert offentlig, noe som har kostet henne jobben. Dette kan betraktes som en heltediskurshandling. Senere skriver Aftenposten også om Niazi, en annen kvinne i Afghanistan:

«I mai fikk Sapai beskjed av Taliban om at de kvinnelige nyhetsankrene ikke lenger kunne bruke bare hodesjal. Da var det bedre å kaste inn håndkleet, tenkte han. Men kollegene overtalte ham. – Kvinnene ville fortsette å jobbe. Jeg har ikke rett til å ta fra dem det. Det er Sonia Niazi glad for. Som 22-åring fikk hun drømmejobben som nyhetsanker. – Alternativet er å sitte hjemme. Da er det bedre å presentere nyhetene med ansiktet dekket til, sier Niazi» (AP, 11.08.22).

Niazi blir beskrevet som en modig kvinne som nekter å gi opp jobben sin til tross for regimets strenge restriksjoner.

Dagbladets sak fra 2021 er skrevet av Anette Beckhaug²⁸. Artikkelen ble publisert 17. august 2021, to dager etter Talibans maktovertakelse i Kabul, og fokuserer primært på situasjonen i hovedstaden. Kvinnelige innbyggere gjemmer seg i frykt for Taliban, og flere vitner forteller om bevæpnede menn som fjerner kvinner uten burka fra offentlige steder. Artikkelen beskriver videre hvordan kvinnelige journalister er redde for å bli drept av Taliban. Det er ingen tydelig heltediskurs overfor afghanske kvinner i denne artikkelen. Tvert imot skrives det om kvinner i Kabul som lever i frykt for Taliban og de strenge reglene som ble påført dem under Talibans forrige regjeringstid. Selv om Taliban denne gangen har lovet at kvinner vil ha flere rettigheter, er situasjonen i Kabul usikker.

Likevel finnes det noen utdrag hvor heltediskursen kommer til syne, for eksempel: «- For meg har burka alltid vært et tegn på slaveri. Jeg har aldri forestilt meg å bruke det. Men nå – hvis jeg vil overleve – føler jeg at jeg må» (DB, 17.08.21). Dette utdraget kan sies å inneholde både en helte- og offerdiskurs. Sitatet fremstiller kvinnen som modig og sterk fordi hun er villig til å bruke et plagg som hun tidligere anså som et symbol på undertrykkelse for å overleve under Talibans regime. Dette kan tolkes som at hun er en helt som overvinner vanskelige forhold og kjemper for å beskytte seg selv. Men sitatet kan også tolkes som en erkjennelse av en vond realitet. Kvinnen sier at hun føler at hun må bruke burka for å overleve, noe som kan sees som en resignasjon overfor Talibans undertrykkelse.

Det kan også argumenteres for at det er en heltediskurs i dette utdraget:

«- Ingen støtter kvinnelige journalister i Afghanistan. Vi er redde for at Taliban finner oss. De vil definitivt drepe oss, sier en kvinnelig journalist til The Guardian. - Og hvis de skulle latt oss leve, vil de ikke la oss gå tilbake på jobb, noe som fører til en økonomisk krise for kvinner som bor alene» (DB, 17.08.21).

Kvinnen risikerer livet sitt ved å fortsette i jobben sin som journalist, og dette kan tolkes som en handling av heltemot. Hun fortsetter å jobbe til tross for at det er farlig, og hun gjør det blant annet for å tjene penger og opprettholde sin økonomiske situasjon. Dette kan også

²⁸ Anette Beckhaug er tidligere masterstudent ved OsloMet og nå fast ansatt i Dagbladet.

tolkes som en handling av overlevelse og styrke. Ved å fortsette å jobbe viser kvinnen at hun nekter å la seg skremme av Taliban og at hun kjemper for sine rettigheter.

Året etter publiserte Dagbladet en artikkel hentet fra NTB. Fokuset i artikkelen ligger på at en gruppe journalister, inkludert en norsk journalist, ble anholdt mens de dekket en demonstrasjon for kvinners rettigheter i Kabul. Artikkelen beskriver også hvordan kvinnene som deltok i demonstrasjonen ble slått av Taliban-soldater og at kvinner generelt har blitt nektet undervisning og mistet jobbene sine etter at Taliban overtok makten. Det er ingen tydelig fremstilling av afghanske kvinner som modige eller sterke i artikkelen, selv om kvinnene som deltok i demonstrasjonen kan tolkes som modige. For eksempel kan dette utdraget bidra til å fremme diskursen, da de tør å protestere mot Taliban og kjempe for sine rettigheter til tross for risikoen for voldelige konsekvenser: «Rundt 40 kvinner hadde samlet seg foran bygget til utdanningsdepartementet i Kabul lørdag formiddag, der de ropte «mat, arbeid og frihet»» (DB, 13.08.22). Et annet utdrag som kan tolkes med en heltediskurs er: «Kvinnene hadde også med seg en plakate med teksten «15. august er en mørk dag». Taliban grep makten i Kabul denne datoen for ett år siden» (DB, 13.08.22). Fremdeles handler det om afghanske kvinner som demonstrerer mot Talibans regime. Plakaten kan sees som et symbol på kampen mot undertrykkelse, og dette kan bidra til å fremstille kvinnene som modige og sterke. Den kan også fungere som et inspirerende symbol for andre kvinner som ønsker å kjempe for rettighetene sine.

Dagens Næringsliv publiserte en artikkel om Afghanistan 8. september 2021, skrevet av frilansjournalist Margrethe Zacho Haarde. Artikkelen legger vekt på bekymringen til den afghanske fredsaktivisten og medievitoren, Zahir Athari, for de som har trykket ytringsfriheten til brystet de siste 10-20 årene. Artikkelen viser hvordan Taliban begrenser ytringsfriheten og kreativiteten, og det vises eksempler på hvordan forfattere, journalister og kunstnere blir utsatt for vold og undertrykkelse. Artikkelen beskriver også Norsk Pens arbeid for å redde ut afghanske journalister, forfattere og kunstnere, og viser hvordan Forfatternes Hus i Kabul, som var en viktig kilde til litteratur og frie ytringer, ble stengt etter at Taliban tok makten igjen. Artikkelen fremstiller afghanske kvinner som ofre for Talibans undertrykkelse av ytringsfrihet, og det er ingen eksplisitt heltediskurs som fremhever disse kvinnene som modige og sterke, eller som inspirerende forbilder for andre kvinner.

I sitatet fra Athari «– Min kone overlevde en massakre i Kabul under i borgerkrigen og opplevde livet som tenåringsjente under Talibans islamske emirat mellom 1996 og 2000.

Å se hva som skjer i Afghanistan nå, er veldig skremmende og smertefullt» (DN, 08.09.21) kan det argumenteres for at det er en heldiskurs til stede. Hans kone blir presentert som en overlevende av en massakre og at hun har opplevd vanskelige forhold under Talibans regime. Det kan tolkes som en hyllest til hennes mot og styrke. Samtidig kan det argumenteres for at dette utdraget fokuserer mer på den farlige situasjonen i Afghanistan, og hvordan det påvirker mennesker som har opplevd lignende traumer tidligere. Dermed kan det være mer fokus på å vise solidaritet med og empati for kvinnene og deres opplevelser, heller enn å fremstille dem som helter.

Ikke lenge etter den første artikkelen, publiserte Dagens Næringsliv en til sak om afghanere; denne gangen om en familie som flyktet fra Taliban. Saken er skrevet av den norsk-brasilianske journalisten André Liohn, og publisert i DN Magasinet 17. september 2021. Artikkelen presenterer ikke en heldiskurs overfor afghanske kvinner. Den fokuserer heller på flyktningeproblematikken og en families flukt fra Afghanistan til Tyrkia på grunn av trusselen fra Taliban. Selv om det kan være muligheter for å inkludere elementer av heldiskurs i saken, for eksempel om hvordan familien overvinner hindringer underveis, blir ikke afghanske kvinner gjennomgående fremstilt som helter, eller modige og sterke individer, som kjemper for sine rettigheter her. Likevel kan det argumenteres for at Marwe, den afghanske kvinnen i saken, fremstilles som en helt i noen utdrag, for eksempel her:

«– Vi måtte hoppe over (piggtråder), noen ble sittende fast. Buksene og skoene mine satt fast, sier Marwe. (...) På en klippe på den tyrkiske siden kunne hun nesten ikke gå lenger og (ektemannen) Omeid var borte. Da ba Marwe om hjelp fra en ung flyktning, som fortsatte med den sovende sønnen hennes uten å vente. Med det lille hun hadde av krefter måtte hun fortsette å gå alene til hun ble gjenforent med gruppen, der datteren Sama og Omeid var» (DN, 17.09.21).²⁹

Marwe blir presentert som en kvinne som trosser fare og risiko for å beskytte seg selv og sin familie fra Taliban. Hun opplever også flere utfordringer på veien, inkludert å miste kontakt

²⁹ Dette sitatet inneholder opprinnelig ikke ordene «piggtråder» eller «ektemannen» som er skrevet inn i parentesene. Det er gjort i denne oppgaven for at leseren skal forstå hva som menes med sitatet i løpende tekst.

med sin mann og å måtte bære sin sønn gjennom farlige områder, før hun etter hvert også mister syne av han. Til tross for dette fortsetter hun reisen til Tyrkia.

I artikkelen fra Nettavisen kan det argumenteres for at det er en heltediskurs overfor afghanske kvinner. Saken er skrevet av Trond Lepperød og publisert 30. september 2021. Kvinnene som prøvde å gjennomføre en demonstrasjon for deres rett til utdanning blir fremstilt som modige, da de trosser de strenge restriksjonene og risikerer å bli møtt med vold og trakassering fra Taliban. Artikkelen gir også ros til disse kvinnene og deres engasjement for kvinners rettigheter i Afghanistan. De blir presentert som rollemodeller og inspirerende personer, som kjemper for en sak som er viktig og nødvendig. Dette kan bidra til å styrke synet på afghanske kvinner som sterke, og til å oppmuntre andre kvinner til å følge deres eksempel. Lepperød skriver:

«Seks unge kvinner forsøkte torsdag morgen å gjennomføre en demonstrasjon i Kabul for å hevde sin rett til utdanning. På kort tid ble de forhindret av soldater fra Taliban som viste kvinnene bort og forsøkte å hindre journalister på stedet fra å ta bilder, melder AFP» (NA, 30.09.21).

De går ut i offentligheten og demonstrerer for sin rett til utdanning. Det å stå opp mot en undertrykkende gruppe som Taliban kan betraktes som en modig handling. «- Ikke knekk pennene våre, ikke brenn bøkene våre, ikke lukk skolene våre, sto det på et av bannerne som kvinnene brukte i demonstrasjonen» (NA, 30.09.21). Dette er en tydelig uttalelse fra kvinnene som demonstrerer.

Et annet eksempel på heltediskursen i artikkelen vil være: «En del kvinner har modig protestert mot de nye, ekskluderende reglene, men Taliban har flere ganger svart med slå hardt ned på – og forby – demonstrasjoner» (NA, 30.09.21). Afghanske kvinner fremstilles som helter her fordi utdraget beskriver hvordan de trosser Taliban og protesterer mot de nye lovene i landet. Ved å beskrive deres mot og tapperhet i å utfordre det autoritære regimet, kan kvinnene fremstilles som inspirerende rollemodeller. Å beskrive deres handlinger som «modige» kan også bidra til å anerkjenne deres mot og offer, og legge grunnlaget for støtte fra andre samfunn.

27. september 2022, året etter Talibans maktovertakelse, publiserte Nettavisen en artikkel om stengte jenteskoler i Afghanistan hentet fra NTB. Også her kan det

argumenteres for at det er en heltediskurs overfor afghanske jenter og kvinner. Artikkelen fokuserer på Norges appell, gjennom FNs sikkerhetsråd, til Taliban om å gjenåpne afghanske jenteskoler og respektere den universelle retten til utdanning. FN-ambassadør Mona Juul beskriver Taliban som de som nekter jenter over tolv år skolegang i Afghanistan, og FNs nestkommanderende i Afghanistan, Markus Potzel, sier at verdenssamfunnet nå er i ferd med å miste tålmodigheten med regimet. Dette kan også bidra til å gi inntrykk av at det internasjonale samfunnet støtter og heier på dem i kampen for deres rettigheter. Artikkelen benytter ingen afghanske kvinner som kilder i saken, men de fremstilles som helter i form av at det fortsatt kjempes for gjenåpning av jenteskolene i landet gjennom «på-vegne-av»-uttalelser³⁰.

Analyse av språket i artiklene viser hvordan journalistene bruker spesifikke ord og beskrivelser som fremmer heltediskursen. Uttrykk som «trosser», «utfordrer» og «motstandskraft» blir brukt for å formidle kvinnenes mot og styrke. Sitater fra kvinnene selv gir også en stemme til deres handlinger og intensjoner, og bidrar til å forsterke heltediskursen. Det er også viktig å merke seg at ikke alle utdragene inneholder en gjennomgående heltediskurs. Noen av de beskriver den vanskelige og undertrykkende situasjonen for afghanske kvinner uten å fremheve deres motstand og handlinger som heroiske. Dette viser at ikke alle artiklene har en konsekvent diskursiv trend, og at det er variasjoner i hvordan heltediskursen blir brukt.

4.2.1.2 Offerdiskurs

Det var stor mediedekning av Talibans retur til makten 15. august 2021. Kvinners rettigheter ble ofte omtalt i disse sakene, da det spesielt er jenter og kvinner som undertrykkes av regimet og deres strenge tolkning av sharia. Tidligere forskning viser at norske og vestlige medier har en tendens til å fremstille afghanske og muslimske kvinner som ofre gjennom sin dekning (Ahmad, 2010; Mitra, 2020; Rasul & McDowell, 2015; Sacirbey, 2010). I denne delen vil det trekkes frem utdrag fra utvalgte artikler for å se nærmere på offerdiskursen.

VG skriver som vist ovenfor: «(...) Mange jenter får ikke lov av Taliban til å vende tilbake til skolebenken» (VG, 01.10.21), noe som inneholder en offerdiskurs da denne

³⁰ «På-vegne-av»-uttalelser refererer til situasjoner der en person eller en gruppe uttaler seg på vegne av en annen person eller gruppe. Det betyr at den som uttaler seg hevder å representere andres meninger, interesser eller perspektiver.

diskursen innebærer å beskrive en gruppe mennesker som passive ofre for en annen gruppe eller en struktur i samfunnet. Ved å bruke ordene «får ikke lov» og fremstille Taliban som en fiendtlig aktør, kan det skape inntrykk av at jentene er maktesløse ofre som lider under Taliban-regimet. Videre i saken skriver Kyrre Lien: «Fremdeles nekter de nye makthaverne jenter i 7.-12. klasse å returnere til skolene» (VG, 01.10.21). Dette gir igjen inntrykk av at jentene er passive ofre. For å se nærmere på presupposisjoner, kan det sies at den samme setningen presupponerer at det eksisterer skoler i områdene som Taliban styrer over, og at jenter tidligere har gått på disse skolene og ønsker å returnere til dem. Lien følger opp med: «Kun gutter har fått lov til å vende tilbake til skolegang på ungdoms- og videregående trinnet» (VG, 01.10.21). Ved å kun nekte jenter utdanning, blir dette sett på som kjønnsdiskriminering. Setningen kan også inneholde en form for medfølelse med jentene som blir nektet skolegang, noe som også er en del av offerdiskursen. Samtidig må det understrekes at dette gjengir virkeligheten. Selv om det er en offerdiskurs, betyr det ikke at teksten ikke er sann.

Videre i saken fra 2021 intervjues læreren Azizi, som vi også ble introdusert for i heldediskursen. Hun sier: «– Førrige gang Taliban regjerte kunne ikke jenter gå på skolen. Jeg fikk heller ikke jobbe da» (VG, 01.10.21). Læreren beskriver at hun selv og jenter generelt ikke hadde tilgang til utdanning og arbeid under det førrige Taliban-styret fra 1996 til 2001. Dette kan sees som en måte å fremheve at kvinner har vært ofre for diskriminering og undertrykkelse under Taliban også tidligere. VG skriver:

«Taliban har videre sagt at kvinner skal få lov til å jobbe, så lenge det er i henhold til sharia. Hva det betyr i praksis, er det kun Taliban som vet. Frem til nå er svært få kvinner tilbake i arbeid» (VG, 01.10.21).

Selv om Taliban har sagt at kvinner skal få lov til å jobbe, så antyder den andre setningen at få kvinner faktisk er tilbake på jobb etter maktovertakelsen i august. Dette kan tolkes som at afghanske kvinner blir offer for begrensinger til å arbeide, og at det er usikkert hvordan situasjonen vil utvikle seg videre. Offerdiskursen overfor jenter som ikke får gå på skolen og kvinner som ikke får arbeide fortsetter videre i artikkelen. I neste utdrag kommer den til syne ved å fremme at jenter og kvinner ikke har like muligheter som menn til å delta i samfunnet og utdanne seg, og at de derfor er ofre for undertrykkelse og diskriminering.

«I gatene av Kabul er majoriteten av dem som er ute, menn. Utenfor skolen henter Mohammad sin syv år gamle sønn, Afzal. Hjemme sitter datteren hans som ikke får lov av Taliban til å gå på skolen. – Hun ønsker utdannelse, og hun er bekymret. Jeg ønsker også at hun skal få lov til å starte på skolen igjen. Datteren Morkhama går egentlig i 10. klasse og drømmer om å bli lege. – Jeg håper virkelig hun får lov til å ta utdannelsen sin, forteller han» (VG, 01.10.21).

I artikkelen publisert i VG et år senere, kommer offerdiskursen også til syne, blant annet i utdraget som viser en undersøkelse gjennomført av Redd Barna:

«Svarene fra de 1.700 barna viser at 45 prosent av jentene og 20 prosent av guttene ikke går på skole. Blant jentene viste 26 prosent tegn på depresjon, langt høyere enn de 16 prosent av guttene som viste det samme» (VG, 17.08.22).

I denne artikkelen brukes også mangelen på retten til utdanning som bakgrunn for offerdiskursen. Utdanningsmulighetene til jenter blir presentert som begrenset, og videre blir det presentert at en høy prosentandel av jentene som ikke går på skole viser tegn på depresjon, noe som kan tolkes som en konsekvens av Talibans lover.

VG-artikkelen, som er hentet fra NTB, fortsetter senere: «Taliban har begrenset kvinners rett til å arbeide, oppmuntret dem til å være hjemme, krevd at de dekker til hele ansiktet utenom øynene, selv om kleskoden ikke nødvendigvis ble innført ved tvang» (VG, 17.08.22). Her kan man se offerdiskursen overfor jenter og kvinner gjennom beskrivelser av begrensningene som Taliban har satt på deres rettigheter og friheter. Kravet om å dekke til ansiktet kan oppleves som tvang og begrensning av kvinners frihet til å velge selv hva de vil ha på seg.

I begge VG-artiklene blir Taliban fremstilt som den aktive part i flere setninger, altså ytringens agens, for eksempel her: «På Soria-skolen midt i hovedstaden Kabul har ikke alle elevene fått lov av Taliban til å komme tilbake» (VG, 01.10.21). Agens i denne setningen er Taliban, fordi det er de som utfører handlingen, mens patiens er elevene på Soria-skolen, fordi det er de handlingen blir utført mot.

«Da Taliban styrte Afghanistan for første gang på 1990-tallet, innførte de mye mer brutale forbud for kvinner enn i dag. Alle jenter ble stengt ute fra skolegang. Kvinner fikk ikke lov å arbeide, og de måtte bære en heldekkende burka hvis de oppholdt seg utendørs» (VG, 17.08.22).

Agens i dette utdraget er også Taliban, da de var den aktive parten som innførte forbudene, mens pasienter er jenter og kvinner fordi det er de som blir begrenset av forbudene som Taliban innførte.

I Aftenpostens artikkel fra 2021 skriver journalisten Gina Grieg Riisnæs i ingressen: «Taliban sier bevegelsen vil være mer liberal enn før. Men Kabuls kvinner forbereder seg på det verste» (AP, 16.08.21), noe som kan sies å inneholde en offerdiskurs. Ved å si at de forbereder seg på det verste, beskriver setningen kvinner som er utsatt for en trussel og som tar forholdsregler for å beskytte seg mot det. Det antyder at Taliban-regimet potensielt kan true kvinnenes frihet og rettigheter. Ingressen sier ikke hvordan kvinnene forbereder seg, eller om de har tenkt å gjøre motstand mot Talibans regime.

Brødteksten starter med en afghansk kvinne som heter Nasrin Nawa. Etter Talibans retur til makten flyktet hun fra hjemlandet sitt. Riisnæs skriver: «Maktskiftet gjør at Afghanistans over 14 millioner kvinner går en usikker tid i møte. En av dem er Nasrin Nawas søster» (AP, 16.08.21). Kvinnene plasseres i en sårbar posisjon og det kan tolkes som at de vil bli påvirket negativt av det politiske maktskiftet.

Videre i saken blir offerdiskursen synlig gjennom dette utdraget, som vi også har sett starten på tidligere i tekstanalysen:

«– Jeg var forlovet. Av personlige årsaker avbrøt jeg planene om ekteskap. Det likte ikke familien hans. Så de sendte brev til Taliban. De klaget og sa at jeg ikke fulgte islamsk lov. (...) Som følge av dette ba sjefene henne om å ta en pause fra jobben. De hadde god grunn til å være urolige over truslene. I månedene før ble en rekke kvinnelige journalister drept i hovedstaden» (AP, 16.08.21).

Den siste setningen, om kvinnelige, afghanske journalister som har blitt drept i Kabul, viser hvordan kvinners rettigheter og frihet til å utøve yrket sitt kan bli truet av politiske og religiøse ideologier. I dette utdraget fra artikkelen blir den afghanske kvinnen presentert

som et offer for trusler og diskriminering fra både individuelle personer og Taliban. Slik vi så i kapittel 4.2.1.1 er dette også et eksempel på heltediskursen, hvor hun fremstilles som handlende kvinne innenfor de strenge rammene som eksisterer.

Også året etter, i Aftenpostens artikkel fra 2022, kommer offerdiskursen til syne:

«Det så hun med egne øyne da naboens datter en dag ble med – uten burka. På vei til byen ble de stoppet av Taliban-soldater. Menn med langt skjegg, løse klær og kalasjnikov hengene over skulderen. Parsi ble stående maktesløs og se på at soldatene ga nabojenta juling» (AP, 11.08.22).

Dette utdraget gir et bilde av kvinner som sårbare ofre for undertrykkelse. Journalisten Hanne Christiansen beskriver vold mot nabojenten, som kan skape en følelse av hjelpeløshet og dermed gi afghanske jenter og kvinner en offerrolle. Det må påpekes at det å gå ut i offentligheten uten burka også kan vise motstand mot regimet, og dermed er en modig handling.

Christiansen benytter også presupposisjoner som virkemiddel: «Dagen Taliban kom, var det bare ett spørsmål som sto i hodet på Sana: Ville hun noensinne få se klassekameratene sine igjen?» (AP, 11.08.22). En mulig presupposisjon er at Sana hadde klassekamerater som hun ønsket å se igjen. Denne antakelsen er innebygd i spørsmålet som Sana stiller seg selv og gir antydning om at hun var bekymret for å miste kontakten med vennene sine etter at Taliban kom til makten.

«Snart stengte Taliban skolene. Da de åpnet igjen en måned senere, var det bare guttene og jentene under 12 år som fikk komme tilbake. De eldre jentene måtte vente, sa Taliban. Først måtte de få på plass et system med kvinnelige lærere, egen transport og riktig bekledning. Det systemet er fortsatt ikke på plass. Det siste året har Sana stort sett tilbrakt hjemme» (AP, 11.08.22).

Dette utdraget gir jenter som Sana en offerrolle ved å fremheve begrensningene som pålegges av Taliban og konsekvensene det har for deres utdanning og liv.

Dagbladets artikkel fra 2021 starter med offerdiskursen i tittelen: «Kvinner i Kabul: - De vil drepe oss», og forsetter videre i ingressen: «Kvinner i den afghanske hovedstaden

gjemmer seg i frykt for Taliban» (DB, 17.08.21). Sitatet «de vil drepe oss» viser at kvinnene føler seg utsatt for en trussel fra Taliban. Videre beskrives kvinnene som gjemmer seg i frykt, noe som gir inntrykk av at de er forsvarsløse. Kvinnene fremstilles som uskyldige ofre for en trussel som de ikke har noen kontroll over.

Videre i artikkelen blir de også fremstilt som ofre for økonomisk krise dersom de ikke får lov til å gå tilbake på jobb, spesielt kvinnene som bor alene. En annen måte afghanske kvinner blir fremstilt som ofre på, er gjennom beskrivelsen av deres begrensede rettigheter under Talibans regime. Eksempelvis står det: «Da gruppa styrte Afghanistan for 20 år siden, ble kvinner nemlig nærmest utestengt fra det offentlige liv. De fikk bare ferdes ute ikledd burka og i følge med menn» (DB, 17.08.21). Videre skriver Anette Beckhaug: «Denne gangen har Taliban lovet at kvinner vil ha flere rettigheter, ifølge CNN, men det skal imidlertid fremdeles være påbudt med burka - et plagg de færreste i Kabul eier» (DB, 17.08.21). Selv om Taliban har lovet at kvinner vil ha flere rettigheter denne gangen, er det fremdeles påbudt med burka. Dette kan bidra til å fremstille kvinner som undertrykte og i behov av frigjøring.

Til tross for beskrivelsene i artikkelen om at Taliban har oppfordret innbyggerne til å leve som normalt og at landet trenger alle afghanere, inkludert kvinner, blir det like etterpå skrevet at det er risiko for kvinners liv. Slik fremstilles afghanske kvinner som i fare og i behov av beskyttelse. Samlet sett viser artikkelen hvordan afghanske kvinner blir fremstilt som passive og hjelpeløse ofre under Talibans styre. De blir beskrevet som sårbare og undertrykte. Saken handler om Talibans erobring av Kabul og de dramatiske scenene som fulgte. Situasjonen beskrives som kaotisk, og det trekkes som nevnt frem at kvinnelige innbyggere nå frykter for livet. Det blir også påpekt at kvinner blir fjernet fra offentlige steder dersom de ikke har på seg burka. Gjennom disse beskrivelsene blir afghanske kvinner fremstilt som ofre som ikke er i stand til å ivareta sin egen sikkerhet. Dette kan ha negative konsekvenser, da fremstillingen kan føre til at kvinner blir fratatt sin egen stemme og muligheten til å ta egne valg. Det kan også føre til at nordmenn som leser mediene ser på afghanske kvinner som en gruppe som må reddes, heller enn å støtte dem i deres kamp for likestilling og rettigheter.

I Dagbladets artikkel fra året etter, 13. august 2022, blir afghanske kvinner fremdeles fremstilt som ofre på flere måter. For å kort gjenta innholdet handler artikkelen om en gruppe journalister ble anholdt da de dekket denne kvinnedemonstrasjonen.

«- En av dem fortalte meg at han ble dyttet til av Taliban. De tok fra ham kamera og utstyr og tok ham med til politistasjonen. Der ble de holdt et kvarters tid. Bildene de tok ble slettet og den lokale kommandanten oppfordret de lokale journalistene til å ikke dekke denne typen demonstrasjoner fordi han mener det skader landets omdømme, sier Wolasmal» (DB, 13.08.22).

Dette illustrerer hvordan friheten til å rapportere om situasjonen i Afghanistan blir truet under Taliban-regimet. Dagbladets journalist skriver så: «I tiden etter at de overtok makten, har mange jenter og kvinner blitt nektet undervisning, mens andre har mistet jobbene sine. Alle kvinner har fått ordre om å dekke seg til i offentligheten» (DB, 13.08.22). Dette utdraget illustrerer hvordan jenter og kvinner i Afghanistan blir diskriminert og frarøvet sine grunnleggende menneskerettigheter under Taliban-regimet. I artikkelen blir det klart at de afghanske kvinnene som deltok i demonstrasjonen ble utsatt for vold og trakassering av Taliban. Dette gir igjen et inntrykk av at afghanske kvinner er i en sårbar posisjon og i behov av beskyttelse. En slik fremstilling kan bidra til å styrke offerrollen til afghanske kvinner og undergrave deres handlekraft og evne til å motstå undertrykkelse.

I artikkelen fra Dagens Næringsliv 8. september 2021 blir offerdiskursen uttrykt flere ganger, spesielt gjennom sitatene fra sakens kilder som er den afghanske fredsaktivisten og medieviseren Zahir Athari og lederen for Norsk Pen Hege Newth. Athari uttrykker som nevnt bekymring for unge afghanere som har benyttet seg av ytringsfriheten de siste årene. Han beskriver Talibans tolkning av islam som snever og sier at det vil føre til at ytringsfriheten forsvinner i Afghanistan. Han nevner også at venner som driver forlag og bokhandlere nå forsøker å kvitte seg med bøker som kan provosere regimet. Mens Newth forteller om arbeidet som Norsk Pen har gjort for å redde ut afghanske journalister, forfattere og kunstnere, og bekrefter at flere har blitt banket opp, fengslet eller drept. Hun sier også:

«— Over natten ble frie ytrere kneblet. Flere av de vi så langt hadde hatt tett kontakt med turte ikke lenger sende fra seg informasjon. Mange ble redde for å flykte fordi de fryktet hva som ville skje med dem hvis de forsøkte. Våre utfordringer med å hjelpe folk ut av landet økte betraktelig» (DN, 08.09.21).

Offerdiskursen kommer til syne ved å beskrive at Talibans regime begrenser menneskerettigheter, og kildene i saken frykter nå at dette vil gjenta seg etter at Taliban returnerte til makten i Afghanistan. Når afghanske kvinner blir fremstilt som ofre, kan det bidra til å mobilisere støtte for å hjelpe dem, i tillegg til å være en måte å understreke Talibans undertrykkende regime og legitimere internasjonale inngrep for å beskytte afghanske kvinner og støtte ytringsfriheten.

Den andre artikkelen fra Dagens Næringsliv er også fra 2021, og handler om familien som flyktet fra hjemlandet i frykt for Taliban. Offerdiskurs kommer til syne flere ganger. Et eksempel er allerede i tittelen, «Marwe Saida på flukt fra Taliban» (DN, 17.09.21), som legger vekt på Marwe som en person som har flyktet fra en farlig situasjon, og som ikke har noe annet valg enn å forlate Afghanistan. Dette bidrar til å fremstille henne som et offer for maktskiftet. Samtidig må det påpekes at det å flykte er en aktiv og modig handling i visse sammenhenger, og utdraget har ikke en utelukkende offerdiskurs.

Videre i artikkelen beskrives Marwe og ektemannens flukt fra Afghanistan til Tyrkia. Hun fremstilles hjelpeløs og blant annet ute av stand til å finne sønnen sin i folkemengden. Artikkelen beskriver også endringene i Afghanistan etter Talibans fall på tidlig 2000-tallet, og hvordan situasjonen forbedret seg spesielt for kvinnene i landet. Men så tar Taliban makten igjen i 2021 og ødelegger det som har blitt bygget opp. Dette kan igjen bidra til å fremstille afghanske kvinner som ofre for Talibans regime og krisen i Afghanistan. Selv om disse utdragene kan bidra til å skape sympati og medfølelse for flyktningene og deres situasjon, kan det også føre til stereotyper og en ensidig fremstilling av afghanske kvinner som hjelpeløse ofre som trenger redning og beskyttelse fra vestlige land. Som vist i kapittel 4.1 fremstiller mediene ofte kvinner i krigsområder som ofre, for eksempel ved å beskrive dem som lidende mødre som bærer på barna sine (Klaus & Kassel, 2008, s. 266; Pater, 1993, sitert i Boller, 2016, s. 91). Dette er også tilfellet i DN-artikkelen: «Skremt begynte hun å løpe barbert. Føttene ble fulle av blåmerker, kroppen var utmattet. Hun slet med å holde følge med gruppen, og i armene hadde hun den lille sønnen» (DN, 17.09.21).

I Nettavisens artikkel fra 30. september 2021 er det en offerdiskurs i beskrivelsen av kvinnene som forsøkte å demonstrere for retten til utdanning i Kabul. De blir beskrevet som «forhindret» av Taliban og «vist bort» fra stedet, noe som impliserer at de var passive og hjelpeløse. Det nevnes også at Taliban grep inn med makt og at det ble skutt flere skudd i luften, noe som bidrar til å fremstille kvinnene som utsatte for vold og trusler.

Sitatet «- Disse jentene tilhører en generasjon i Afghanistan som har fått vokse opp med håp om mangfold og like rettigheter» (NA, 30.09.21) understreker deres sårbare posisjon som ofre for regimet. Tidligere leder i Norsk Studentorganisasjon, Tuva Todnem Lund, blir sitert på at kvinnene i Afghanistan blir møtt på en «veldig syndig» måte, og hun oppfordrer norske myndigheter til å ta ansvar for at kvinnene får fullføre utdanningen sin.

Offerdiskursen kan forklares på flere måter, for eksempel mediernes behov for å skape et enkelt og forståelig bilde for leserne (Joye et al., 2016), samt rette søkelyset mot Talibans brutale regime og kvinners undertrykkelse. Videre kan offerdiskursen også være et resultat av den politiske konteksten, hvor blant andre Norge har engasjert seg for kvinners rettigheter i Afghanistan og dermed har norske medier en tendens til å fremstille afghanske kvinner som ofre for Talibans regime.

I Nettavisens artikkel publisert året etter, 27. september 2022, vises offerdiskursen blant annet i disse utdragene: «Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler» (NA, 27.09.22), og:

«Norge leder Sikkerhetsrådets arbeid med Afghanistan, og i forkant av tirsdagens møte gikk FN-ambassadør Mona Juul ut med en appell til Taliban-regimet i Kabul. Den holdt hun på vegne av de ti valgte medlemslandene i Sikkerhetsrådet, samt de fem landene som trer inn i rådet neste år. I appellen ba Juul Taliban om straks å omgjøre sin beslutning om å nekte jenter over tolv år skolegang i Afghanistan» (NA, 27.09.22).

Afghanske jenter bli fremstilt som ofre for Talibans utdanningspolitikk, og det legges til grunn at de trenger beskyttelse og hjelp fra andre land. Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler og oppfordrer dem til å respektere den universelle retten til utdanning. Dette kan bidra til å fremstille afghanske jenter som hjelpeløse og at de trenger hjelp fra Norge.

Det er imidlertid viktig å merke seg at en offerdiskurs ikke nødvendigvis er problematisk i seg selv. Den kan være viktig for å øke bevisstheten i samfunnet og mobilisere støtte for å forbedre situasjonen i Afghanistan. Men det er samtidig viktig å være bevisst på hvordan en offerdiskurs kan påvirke måten en gruppe blir fremstilt på, og unngå å skape en ensidig og stereotypisk fremstilling av individer eller grupper.

Tittelen «Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler» (NA, 27.09.22) har to mulige presupposisjoner. For det første presupponerer journalisten at det eksisterer jenteskoler i Afghanistan som ble stengt av Taliban, og for det andre at Taliban har makt til å gjenåpne jenteskoler i Afghanistan. Videre er det også en presupposisjon i ingressen: «De valgte medlemslandene i FNs sikkerhetsråd, med Norge i spissen, ber i en felles appell Taliban om å gjenåpne afghanske jenteskoler» (NA, 27.09.22). Presupposisjonen er at afghanske jenteskoler er stengt, noe som igjen indikerer at afghanske jenter ikke har tilgang til utdanning på grunn av regimet. Det er presupposisjoner i brødtekstens start også, om at Taliban nekter jenter over tolv år skolegang i Afghanistan. Det antas at dette er en etablert sannhet. Dette kommer frem i setningen: «I appellen ba Juul Taliban om straks å omgjøre sin beslutning om å nekte jenter over tolv år skolegang i Afghanistan» (NA, 27.09.22) og i Juuls sitat: «Taliban har gjort Afghanistan til det eneste landet i verden der jenter nektes slik skolegang» (NA, 27.09.22).

Analysen viser at VG, Aftenposten, Dagbladet, Dagens Næringsliv og Nettavisen har benyttet offerdiskursen i mediedekningen av kvinner i Afghanistan. Ved å gi afghanske kvinner en offerrolle i norske aviser, kan det gi et ensidig og forenklet bilde av situasjonen. Det er viktig understreke at kvinner i Afghanistan ikke bare er passive ofre, men at de også kjemper for sin frihet og likestilling. Det er en spenning i analysematerialet som viser at offerdiskursen kommer ofte til syne, men samtidig vises heltediskursen i flere utdrag. Videre vil analysen ta for seg «som oss»- og «de andre»-diskursene.

4.2.1.3 «Som oss»-diskurs

Det er en «som oss»-diskurs overfor afghanske kvinner i den første artikkelen fra VG. Diskursen antyder at jenter og kvinner i Afghanistan bør ha de samme mulighetene som innbyggerne i Vesten, blant annet samme rett til utdanning og jobb. Artikkelen beskriver som nevnt hvordan Taliban fortsatt nekter jenter fra 7. til 12. klasse å komme tilbake til skolen, mens gutter har fått lov til å vende tilbake til sin skolegang på ungdoms- og videregående trinnet. Læreren Azizi sier til VG: «– Jenter er også en del av samfunnet og bør få jobbe for deres fremtid, slik at de også kan støtte deres nasjon» (VG, 01.10.21), noe som kan vise en forventning om at afghanske kvinner ønsker de samme mulighetene som nordmenn, som her er å jobbe og støtte samfunnet. Dette kan være sant for mange

afghanske kvinner, men det er ikke en universell sannhet, og det kan være problematisk å anta at afghanske kvinners ønsker og verdier er identiske med vestlige verdier.

Også i den andre artikkelen publisert av VG er det en «som oss»-diskurs, da den beskriver afghanske jenter som ønsker å utdanne seg, noe som er en grunnleggende verdi og en menneskerettighet som norske lesere kan forstå og identifisere seg med. For eksempel i utdraget: «De fleste tenåringsjenter i Afghanistan har ikke satt sine bein i et klasserom siden Taliban kom til makten, men noen trosser de nye makthaverne og holder skole i hemmelighet» (VG, 17.08.22), der det antas at norske lesere vil kunne relatere til betydningen av utdanning og retten til å gå på skole. Videre, når det nevnes i artikkelen at Taliban begrenser kvinners rett til å arbeide, oppmuntret dem til å være hjemme og krever at de dekker til hele ansiktet utenom øynene, kan det antas at norske lesere vil kunne oppfatte dette som undertrykkende og i strid med deres egne verdier og normer.

I Aftenpostens artikkel fra 2021 er det en «som oss»-diskurs hvor afghanske kvinner blir presentert som noen som er i ferd med å miste rettigheter og friheter som nordmenn gjerne tar for gitt. De blir beskrevet som noen som nå må kjøpe hijab og dekke seg til fordi Taliban har tatt kontrollen over landet, og som noen som går en usikker tid i møte. På den måten trekker artikkelen på felles erfaringer og verdier mellom norske og afghanske kvinner for å skape empati og forståelse.

De fleste av vennene til Nasrin Nawa kjøper hijab for første gang, og dette indikerer at kvinnene i Kabul er like vestlige kvinner, og at de kan sammenlignes med kvinner i Norge. Utdraget «For åtte måneder siden gjorde Nasrin Nawa (27) det hun liker aller best. Hun plasserte de raske brillene sine på nesen. Så satte hun seg på sykkelen og rullet gjennom Kabuls gater» (AP, 16.08.21) presenterer Nawa som en ung kvinne som gjør ting som andre unge mennesker i andre deler av verden også gjør. Beskrivelsen av henne som en person som liker å sykle gjennom byen og bruke raske briller, skaper et bilde av en moderne og aktiv kvinne. Ved å presentere Nawa som en person «som oss», kan leserne lettere identifisere seg med henne og relatere til hennes opplevelser og utfordringer. På denne måten kan utdraget fra artikkelen bidra til å bryte ned stereotype oppfatninger om afghanske kvinner som passive og undertrykte, og heller presentere dem som en del av et globalt samfunn av kvinner som har like interesser og ønsker.

Året etter, i Aftenpostens artikkel fra 2022, kan det også argumenteres for at det er en «som oss»-diskurs overfor afghanske kvinner. Artikkelen starter med en referanse til en

«sjokkert verden» som så på mens desperate afghanere flyktet fra Kabul. Dette kan implisitt antyde at resten av verden deler vår oppfatning om hva som er sjokkerende. Videre fremheves enkeltpersoners erfaringer som kan vekke medfølelse og empati hos leserne, spesielt når Zholia Parsi beskriver hvordan hun som 16-åring ble tvunget til å bruke burka. Parsi beskrives også som en fembarnsmor, som kan vekke sympati og vise en likhet med norske mødre spesielt. Også tankene til Parsi nevnes, hvor hun undrer over hva som vil skje med barna, som igjen kan antyde fellestrekk mellom nordmenn og afghanere som bekymrer seg for barnas fremtid.

I artiklene fra Dagbladet, både fra 2021 og fra 2022, er det noen tendenser til «som oss»-diskursen. Artiklene beskriver den forferdelige situasjonen som kvinner i Afghanistan står overfor, med Taliban som har tatt kontroll over landet og fjerner kvinner fra offentlige steder. Kvinner og journalister som dekker kvinners rettigheter blir anholdt og trakassert av Taliban. Artiklene viser hvordan kvinner i Afghanistan ikke kan leve som de ønsker og ikke kan uttrykke seg og utfolde seg fritt slik nordmenn kan.

Et eksempel på «som oss»-diskursen kan sees når artikkelen fra 2021 skriver: «- Ingen støtter kvinnelige journalister i Afghanistan. Vi er redde for at Taliban finner oss. De vil definitivt drepe oss» (DB, 17.08.21). Ved å trekke på fellesverdier som ytrings- og pressefrihet kan dette skape empati og forståelse for afghanske kvinner som står overfor trusler om vold og undertrykkelse fra Taliban. I artikkelen fra 13. august 2022 kan man se eksempler på «som oss»-diskursen når det refereres til demonstrasjonen for kvinners rettigheter. Den blir beskrevet som en hendelse som norske lesere kan relatere til, ved å bruke fraser som «kvinnedemonstrasjon» og «kvinners rettigheter». Dette viser at menneskerettighetene er universelle og at afghanske kvinner kjemper for det samme som oss. Videre kan det også være et forsøk på å skape empati og forståelse ved å trekke på felles erfaringer og verdier. En annen indikasjon på «som oss»-diskursen kan sees når det nevnes at afghanske kvinner ropte «mat, arbeid og frihet» (DB, 13.08.22). Disse ordene er verdier som er viktige for nordmenn også, og kan dermed skape en forbindelse mellom oss.

I Dagens Næringslivs første artikkel er det også en «som oss»-diskurs. Dette kan sees i uttalelser som: «Jeg frykter for unge kvinner og menn som har trykket ytringsfriheten til brystet de siste ti-tyveårene», og: «Vi har fortløpende fått rapporter om forfattere, journalister, kunstnere og andre som opplever at Taliban kommer på døren deres» (DN, 08.09.21). Disse uttalelsene antyder at afghanere er like nordmenn i sine ønsker om

ytringsfrihet og muligheter for kreativitet. Dessuten bidro den norske økonomiske støtten til oppstarten av Forfatterens hus i Kabul til å fremme ideen om at afghanske forfattere er en del av et globalt fellesskap av forfattere og intellektuelle.

Den andre artikkelen har også elementer av en «som oss»-diskurs overfor afghanske kvinner. Omeid og Marwe Soleimani Zaida beskrives som et ektepar med barn som flyktet fra Afghanistan. Journalisten skriver at paret møttes på skolen, at de fullførte utdanningene sine og fikk jobber. Disse detaljene kan bidra til å fremstille dem som mennesker med samme ønsker og behov som nordmenn.

Diskursen kommer til syne i den første artikkelen fra Nettavisen, blant annet i uttalelsen vi så fra den tidligere lederen i Norsk Studentorganisasjon om at «disse jentene tilhører en generasjon i Afghanistan som har fått vokse opp med håp om mangfold og like rettigheter» (NA, 30.09.21). Dette kan bidra til å fremstille afghanske kvinner som lignende norske kvinner, med samme verdier, ønsker og behov. Det å fokusere på kvinners rett til utdanning og å oppfordre norske myndigheter til å ta ansvar for at studentene i Afghanistan får fullføre utdannelsen sin og for å jobbe for at også flyktninger fra Afghanistan får fullføre sin utdanning, kan bidra til å fremme et globalt fellesskap.

I den andre artikkelen fra Nettavisen, om Norge som krever at Taliban gjenåpner jenteskoler, er det også en «som oss»-diskurs. Flere land i FNs sikkerhetsråd ber om at Taliban respekterer den universelle retten til utdanning for alle kvinner og jenter. Dette kan også bidra til å fremstille afghanske kvinner som en del av et globalt fellesskap som jobber for likestilling og rettferdighet.

4.2.1.4 «De andre»-diskurs

«De andre»-diskursen kan bidra til å fremstille afghanske kvinner som «annerledes» eller «fremmede» i forhold til nordmenn. De kan sådan bli fremstilt som en gruppe som skiller seg fra det norske samfunnet og den norske kulturen.

VG-artikkelen fra 2021 kan sies å inneholde en «de andre»-diskurs. Dette gjøres gjennom fokus på stereotypier og generaliseringer, og ved å skape en forestilling om at afghanske kvinner ikke er i stand til å ta ansvar for seg selv eller å kjempe for sine egne rettigheter.

«Taliban har videre sagt at kvinner skal få lov til å jobbe, så lenge det er i henhold til sharia. Hva det betyr i praksis, er det kun Taliban som vet. Frem til nå er svært få kvinner tilbake i arbeid» (VG, 01.10.21).

Dette utdraget, som også er vist tidligere, kan tolkes som at ingen vet hva som vil skje med afghanske kvinner nå som Taliban har tatt kontrollen igjen. Dette kan bidra til å skape en forestilling om at afghanske kvinner er passive og hjelpeløse, og at deres skjebne nå ligger i hendene på Taliban. Dette kan igjen forsterke stereotyper om afghanske kvinner som ofre og undertrykte, og bidra til å redusere deres handlekraft og selvstendighet.

Videre blir det lagt vekt på forskjellene mellom norske og afghanske kvinner, noe som kan bidra til å opprettholde stereotyper og fordommer. Journalisten Kyrre Lien skriver blant annet: «På barneskolene blir det et lignende system, med egne gutte- og jenteklasser. Dette er riktignok ikke noen endring, for slik har det også vært under den nylig avgåtte vestligstøttede regjeringen» (VG, 01.10.21). Utdraget kan antyde at denne praksisen ikke er spesifikk for Taliban og deres styre, men at den er en del av afghansk kultur og tradisjon. Dette kan bidra til å normalisere praksisen og gjøre det vanskeligere å utfordre den eller arbeide for å endre den. Videre kan dette bidra til å styrke et «oss mot dem»-narrativ, der afghanske kvinner og deres frihet blir sett på som en kulturell eller religiøs utfordring som ikke kan løses av vestlige land.

I artikkelen nevnes det flere faktorer som bidrar til at afghanske kvinner opplever undertrykkelse i sitt daglige liv. Lien skriver at kvinner opplever begrensninger i sin bevegelsesfrihet og ikke har tilgang til utdanning og arbeid utenfor hjemmet. Saken legger vekt på det negative og konfliktfylte aspektet ved afghanske kvinners liv, som kan føre til at det positive og ressurssterke aspektet blir oversett. Dette kan igjen føre til at afghanske kvinner ikke får anerkjennelse for sine prestasjoner og bidrag i samfunnet.

VG-artikkelen fra 17. august 2022 inneholder også denne diskursen, da den beskriver afghanske jenter og kvinner som undertrykte og utsatt for en patriarkalsk kultur som hindrer deres rett til utdanning og selvstendighet. Dette kan bidra til å skape en forestilling om at afghanske kvinner er annerledes enn kvinner i vestlige land, og kan også brukes til å underbygge en tanke om at vestlige land er overlegne når det gjelder rettigheter og likestilling. Det er imidlertid viktig å huske på at denne diskursen ikke tar hensyn til de komplekse kulturelle, historiske og politiske faktorene som påvirker kvinners situasjon i

Afghanistan, men kun analyseres gjennom et utvalg norske artikler. Men man bør være bevisst på «de andre»-diskursen og unngå å fremstille andre kulturer og samfunn som mindreverdige. Det er også viktig å forstå at ulike kulturer og samfunn kan ha ulike normer og verdier som ikke nødvendigvis er bedre eller verre enn hverandre, men bare annerledes.

«De andre»-diskursen viser seg i det faktum at afghanske kvinner og jenter blir behandlet annerledes enn nordmenn når det gjelder deres rett til utdanning. Videre kommer «de andre»-diskursen til syne i beskrivelsen av Taliban-regimets begrensninger på kvinners mulighet til å arbeide. Taliban krever også at kvinner som forlater hjemmet dekker hele ansiktet bortsett fra øynene, som i dette utdraget: «Taliban har begrenset kvinners rett til å arbeide, oppmuntret dem til å være hjemme, krevd at de dekker til hele ansiktet utenom øynene, selv om kleskoden ikke nødvendigvis ble innført ved tvang» (VG, 17.08.22). Dette kan tolkes som er en annen måte å behandle kvinner annerledes enn menn på, og annerledes enn nordmenn.

I dette utdraget kan det også sies at det er elementer av «de andre»-diskursen: «Sanksjonene i kjølvannet av Talibans maktovertagelse kastet nesten hele den afghanske befolkningen ut i fattigdom. Foreldre, lærere og eksperter sier alle at det er jentene og kvinnene som lider mest under de store krisene som rir landet» (VG, 17.08.22). Utdraget fremhever hvordan afghanske jenter og kvinner lider mer enn andre grupper i Afghanistan, og dermed antyder at disse kvinnene er annerledes og kanskje mer sårbare enn andre. Dette kan også bidra til en «oss og de»-tenkning, der «oss» representerer vestlige, norske verdier og norsk kultur, og «de» representerer afghanske jenter og kvinner. Det er imidlertid viktig å merke seg at dette ikke nødvendigvis betyr at dette spesifikke utdraget er preget av en bevisst «de andre»-diskurs. Det kan være at journalisten, ukjent fra NTB, bare ønsker å fokusere på hvordan jenter og kvinner lider i en vanskelig situasjon, uten noen intensjon om å skape en «oss og de»-dynamikk.

Artikkelen fra Aftenposten 16. august 2021 skrevet av Riisnæs inneholder en «de andre»-diskurs overfor afghanske kvinner. Den kommer til syne gjennom ulike uttalelser som fokuserer på at afghanske kvinner er annerledes og mer undertrykte enn kvinner i vestlige land, som kan skape en forestilling om at de er mindreverdige. I artikkelen blir det beskrevet at afghanske kvinner må kjøpe hijab for første gang og at de er tvunget til å følge sharialover, noe som kan bidra til å fremheve forskjellene. Artikkelen fokuserer også på vold mot kvinner og at de har begrenset mulighet for rettferdighet, noe som kan bidra til å skape

en forestilling om at afghanske kvinner ikke er i stand til å kjempe for sine egne rettigheter. Dette kan opprettholde fordommer og stereotyper mot afghanske kvinner og fremstille dem som «annerledes» eller «fremmede» i forhold til nordmenn.

«I et intervju med Aftenposten forrige uke sa Suhail Shaheen, en av Talibans talspersoner, at bevegelsen vil innføre sharialover. På spørsmål om utro kvinner fremdeles skal steines, svarte han: – Selvsagt. Dette er en del av islamske lover og regler» (AP, 16.08.21).

Dette utdraget kan bidra til å synliggjøre «de andre»-diskursen overfor afghanske kvinner på flere måter. For det første viser det at regimet, som tidligere har brutt menneskerettighetene og undertrykt kvinner, innfører sharialover nå som de igjen har makten. Dette fører til at kvinnene i landet blir undertrykt og diskriminert, og at de kan bli straffet med metoder som ikke finner sted i Norge. I tillegg viser uttalelsen fra Talibans talsperson at de vil bruke lovene for å rettferdiggjøre steining av utro kvinner. Dette kan føre til at kvinner igjen vil bli utsatt for vold og drap på grunn av kjønnsdiskriminerende lover og praksiser. Utdraget kan også synliggjøre «de andre»-diskursen ved å skape en forestilling om at afghanske kvinner er annerledes enn kvinner i vestlige land, og at deres kultur krever at de behandles annerledes. Dette kan føre til at afghanske kvinner blir sett på som mindreverdige og i større grad undertrykt enn kvinner i vestlige land.

Et annet eksempel på synliggjøring av «de andre»-diskursen kan være: «Taliban sa at de ikke er imot jenters utdanning. Likevel tillot veldig få at kvinner får gå på skole etter at de når puberteten. Andre tillot ikke skole i det hele tatt» (AP, 16.08.21). Utdraget kan tolkes som å understreke afghanske kvinners forskjeller og avvik fra normene i det norske samfunnet. Ved å fremheve at Taliban har begrenset utdanningsmulighetene for kvinner, sies det samtidig at afghanske kvinner lever under et regime som undertrykker dem. Dette kan bidra til å styrke forestillingen om at afghanske kvinner er ulike fra norske kvinner og at de trenger beskyttelse og støtte fra Vesten.

Aftenpostens artikkel fra året etter, 11. august 2022, har ikke en tydelig «de andre»-diskurs, men det finnes utdrag fra teksten som kan tolkes med denne diskursen likevel. For eksempel skriver Christiansen: «Tankene raste gjennom hodet til fembarnsmoren. Ville døtrene hennes få fullføre utdannelsen? Ville sønnene bli tvunget til å gro skjegg? Hadde

hun fortsatt en jobb å gå til?» (AP, 11.08.22). Spørsmålet om hvorvidt døtrene vil få fullføre utdannelsen sin kan indikere at afghanske jenter ikke har like rettigheter som nordmenn, og spørsmålet om jobben hennes kan også indikere at afghanske kvinners arbeidsmuligheter og økonomiske frihet kan være begrenset i forhold til våre. Spørsmålene som stilles i utdraget kan bidra til å fremstille afghanske kvinner som ofre for et system som ikke tillater dem å leve fullverdige liv, og dermed forsterke et bilde av dem som «fremmede». Det er viktig å understreke at journalisten kan forsvare dette utdraget ved å si at det gjenspeiler virkeligheten for afghanske kvinner og derfor er relevant å inkludere i artikkelen. Dette utdraget viser bekymringene som afghanske kvinner kan ha for fremtiden etter Talibans retur til makten, og viser hvordan deres rettigheter er truet. Slike perspektiver bør inkluderes for å gi leserne et mer nyansert bilde av situasjonen i Afghanistan. Imidlertid bør journalisten også være bevisst på hvordan språket og formuleringene kan bidra til å fremme en «de andre»-diskurs og sørge for å inkludere flere afghanske kvinners perspektiver og stemmer i artikkelen for å unngå å fremme stereotypier eller fremmedgjøring. Det er flere afghanske, kvinnelige kilder i denne artikkelen.

Et annet eksempel på utdrag med elementer av «de andre»-diskursen vil være:

«Veggene er dekket med plakater av vestlige kvinner og menn med stramt treningstøy og vaskebrettmager. Men det er ikke én kvinne å se i lokalene til Friendly Gym. – Vi stengte for kvinner ganske raskt etter at den forrige regjeringen falt, sier Ramish Usmani» (AP, 11.08.22).

Diskursen synliggjøres ved å skape et bilde av afghanske kvinner som ekskludert fra det offentlige rom og begrenset i sin tilgang til trening og fysisk aktivitet. Plakatene av vestlige kvinner og menn kan videre understreke et inntrykk av at afghanske kvinner er annerledes og mindre frigjorte enn vestlige kvinner. Dette kan bidra til å skape en følelse av «oss mot de andre» og fremme en stereotypisk oppfatning av afghanske kvinner som undertrykte og avhengige av hjelp fra Vesten for å oppnå likestilling og frigjøring.

«– Alternativet er å sitte hjemme. Da er det bedre å presentere nyhetene med ansiktet dekket til, sier Niazi. Det er ikke lett, sier hun. Én ting er å snakke tydelig bak

stoffet, en annen er varmen under de flere timer lange sendingene. – Men det verste er at de tvinger oss til dette. Det er ikke en del av vår kultur» (AP, 11.08.22).

Dette utdraget kan også bidra til å synliggjøre «de andre»-diskursen ved å fremstille afghanske kvinner som annerledes enn norske kvinner. Kvinnen i utdraget beskriver hvordan det er å presentere nyhetene med ansiktet dekket til. Dette kan bidra til å skape en følelse av at afghanske kvinner er annerledes enn norske kvinner som ikke bærer ansiktsdekkende plagg i samme grad, selv om kilden, Niazi, presiserer at dette ikke er en del av deres kultur.

Begge artiklene fra Dagbladet kan sies å ha en «de andre»-diskurs overfor afghanske kvinner. I den første artikkelen, «Kvinner i Kabul: - De vil drepe oss» fra 17. august 2021 blir kvinnene presentert som en gruppe som skiller seg fra norske kvinner. Det blir nevnt at kvinnelige innbyggere i Kabul gjemmer seg i frykt for Taliban, og at de må gå ut ikledd burka og i følge med menn. Videre blir det også nevnt at de fleste butikker og bedrifter i Kabul er stengt, og at det er ingen støtte for kvinnelige journalister i Afghanistan. Disse beskrivelsene kan bidra til å fremstille afghanske kvinner som annerledes og fremmede.

«Flere vitner forteller om bevæpnede menn som fjernet kvinner uten burka fra offentlige steder. - For meg har burka alltid vært et tegn på slaveri. Jeg har aldri forestilt meg å bruke det. Men nå - hvis jeg vil overleve - føler jeg at jeg må» (DB, 17.08.21).

Ved å fokusere på kvinners påtvungne bruk av burka, blir afghanske kvinner fremstilt som annerledes i forhold til norske kvinner som ikke bruker burka. Videre blir afghanske kvinner fremstilt som en gruppe som er tvunget til å bryte med sine egne verdier og tradisjoner for å overleve, noe som kan bidra til å forsterke en forestilling om dem som «de andre» som skiller seg fra det norske samfunnet og den norske kulturen.

I den andre artikkelen, «Norsk journalist anholdt i Afghanistan» fra 13. august 2022 blir afghanske kvinner presentert som en gruppe som kjemper for sine rettigheter og som blir undertrykt av Taliban. Det blir skrevet at journalister dekket en demonstrasjon for kvinners rettigheter og at de ble anholdt av Taliban. Den lokale kommandanten oppfordrer også lokale journalister til å ikke dekke denne typen demonstrasjoner, noe som kan bidra til å fremstille kvinners kamp for sine rettigheter som noe negativt og uønsket i samfunnet.

Dette kan også bidra til å fremstille afghanske kvinner som annerledes og fremmede i forhold til norske kvinner.

Journalisten i NTB skriver: «I tiden etter at de overtok makten, har mange jenter og kvinner blitt nektet undervisning, mens andre har mistet jobbene sine. Alle kvinner har fått ordre om å dekke seg til i offentligheten» (DB, 13.08.22). Fokuset på kleskoden for kvinner, mangelen på utdanningsmuligheter og tap av jobber kan skape et bilde av afghanske kvinner som undertrykte og uten rettigheter. Dette kan bidra til å fremme en oppfatning av at kvinner i Afghanistan er mindreverdige sammenlignet med norske kvinner og ikke har samme rettigheter og friheter. Denne fremstillingen kan forsterke «de andre»-diskursen og øke avstanden mellom vestlige og afghanske kvinner. Det kan også bidra til å skape en «oss mot de andre»-holdning som kan føre til økt polarisering og forsterket fordommer.

Artikkelen fra Dagens Næringsliv 8. september 2021 inneholder elementer som kan bidra til en «de andre»-diskurs. Det kan tolkes som at kvinnene blir fremstilt som annerledes og fremmede, spesielt når det gjelder deres tilgang til ytringsfrihet og kunstnerisk frihet. Selv om artikkelen viser en sterk solidaritet med afghanske intellektuelle, kan den fortsatt inneholde «de andre»-diskursen.

«– Vi har fortløpende fått rapporter om forfattere, journalister, kunstnere og andre som opplever at Taliban kommer på døren deres. De blir banket opp, noen blir fengslet og vi har fått meldinger om drap, forteller Hege Newth, generalsekretær i Norsk Pen» (DN, 08.09.21).

Dette utdraget kan bidra til å synliggjøre «de andre»-diskursen overfor afghanske kvinner ved å presentere dem som en gruppe som er utsatt for vold og undertrykkelse fra Taliban. Det skaper også et bilde av afghanske kvinner som passive ofre som trenger beskyttelse fra Norge, som igjen kan føre til en økt polarisering mellom «oss» og «dem».

Dagens Næringsliv-artikkelen fra litt senere i september 2021 beskriver som nevnt en afghansk familie som har flyktet fra Afghanistan og nå befinner seg i Tyrkia. Familien har måttet forlate hjemlandet på grunn av økt fare for vold og undertrykkelse etter at Taliban igjen har tatt makten. Artikkelen kan sees som et eksempel på «de andre»-diskursen fordi den beskriver afghanske flyktninger som annerledes i forhold til norske lesere. Eksempler på utdrag som bidrar til å fremstille afghanske kvinner som «de andre» inkluderer beskrivelsen

av hvordan Marwe hadde problemer med å gå under fluktruten, eller hvordan familien måtte unngå steder der Taliban var for å overleve. Disse beskrivelsene kan bidra til å skape et inntrykk av at afghanske kvinner ikke har samme frihet og trygghet som norske kvinner. Samtidig fremheves også fremskrittene som ble gjort for afghanske kvinner etter Talibans fall i 2001, som å tillate jenter den samme utdannelsen som gutter. Men i sin helhet kan artikkelen bidra til å fremstille afghanske kvinner som en annen gruppe som skiller seg fra nordmenn. For eksempel kan beskrivelsen av Omeid og Marwe som afghanske flyktninger som gjemmer seg fra tyrkisk grensepoliti og har reist flere hundre mil gjennom Pakistan og Iran fra Kabul, bidra til dette. Diskursen forsterkes gjennom beskrivelsen av Marwes liv og hennes erfaringer:

«Endringene skjedde sakte, men etter hvert kunne jenter delta i klasserom og få den samme utdannelsen som tidligere var forbeholdt gutter. – Jeg er glad for at jeg kunne fullføre skolegangen min. Jentene i Afghanistan kunne gå på skole med guttene, sier Marwe» (DN, 17.09.21).

Slike beskrivelser kan gi inntrykk av at afghanske kvinner er en gruppe som skiller seg fra det norske samfunnet og den norske kulturen. Dette kan være problematisk da det kan bidra til å opprettholde stereotyper og fordommer mot afghanske kvinner.

De to artiklene fra Nettavisen handler om situasjonen for kvinner og jenter i Afghanistan etter Talibans overtakelse av makten. «De andre»-diskursen er til stede. I den første artikkelen blir afghanske kvinner og jenter fremstilt som undertrykte og ofre for Talibans diskriminerende politikk. Dette kommer frem i setninger som: «Siden Taliban tok over makten i landet i august har de i økende grad ekskludert kvinner fra det offentlige liv» (NA, 30.09.21) og: «Det er innført strenge restriksjoner for jenter som ønsker å ta høyere utdanning» (NA, 30.09.21). Det er fokus på kvinners undertrykkelse og Talibans diskriminerende politikk.

I den andre artikkelen blir de også fremstilt som ofre for Talibans politikk. Dette kommer blant annet frem i setninger som: «Taliban har gjort Afghanistan til det eneste landet i verden der jenter nektes slik skolegang» (NA 27.09.22), og: «Vi ber Taliban om å respektere den universelle retten til utdanning, også for alle kvinner og jenter» (NA,

27.09.22). Ved å fremheve forskjellene mellom afghanske kvinner og nordmenn, blir det antatt at kvinnene i Norge har flere rettigheter og mer frihet enn kvinnene i Afghanistan.

Journalistene kan argumentere for at «de andre»-diskursen bidrar til å sette fokus på situasjonen for afghanske kvinner og øke oppmerksomheten rundt deres lidelse og utfordringer. De kan også argumentere for at ved å fremstille dem som «de andre» kan leserne lettere forstå forskjellene i livene til kvinner og jenter i ulike deler av verden, samt vekke empati og sympati for deres situasjon. Samtidig er det viktig å være bevisst på hvordan denne diskursen kan forsterke stereotyper og skape avstand mellom forskjellige kulturer og samfunn. Journalister kan jobbe med å unngå å skape en ensidig fremstilling av «de andre» og heller fokusere på å presentere et mer nyansert bilde av situasjonen og de menneskene det gjelder. Det kan også være viktig å inkludere flere perspektiver fra afghanske kvinner slik at de får muligheten til å presentere sine erfaringer og synspunkter direkte til leserne. Den første artikkelen fra Nettavisen har ingen afghanske, kvinnelige kilder. Saken siterer som vist Tuva Todnem Lund, daværende leder i Norsk studentorganisasjon, som uttaler seg om kvinnes situasjon i Afghanistan og kvinners rettigheter generelt. I den andre artikkelen fra Nettavisen er det heller ingen afghanske kvinner som kommer til ordet. Artikkelen siterer Mona Juul som appellerer til Taliban om å gjenåpne jenteskoler, Markus Potzel, FNs nestkommanderende i Afghanistan, som orienterer sikkerhetsrådet om situasjonen i landet, og FNs generalsekretær António Guterres som la frem en kvartalsrapport på møtet.

I artikkelen med tittelen «Taliban avbrøt kvinneprotest i Kabul med makt» (NA, 30.09.21) kan man identifisere noen språklige virkemidler. Disse kan bidra til å gjøre saken mer engasjerende og forståelig for leseren. Journalisten benytter seg av patos ved å bruke uttrykk som «viste kvinnene bort», «forsøkte å hindre journalister på stedet fra å ta bilder» og «skutt i luften» (NA, 30.09.21), noe som kan skape en følelsesmessig reaksjon hos leseren ved å beskrive en voldelig konflikt. Journalisten benytter logos ved å referere til enkelte fakta som gjør at leseren kan få en bedre forståelse av situasjonen, som å nevne at kvinnene bar slør og munnbind, og at de hadde et banner med teksten «Ikke politiser utdanningen» (NA, 30.09.21). Dette gir leseren et inntrykk av at kvinnene var fredelige demonstranter og ikke utgjorde noen trussel. Det er også eksempler på presupposisjoner i saken. Ved å si at kvinnene «ville demonstrere for lik rett til utdanning» og at de bar et banner med teksten «Ikke knekk pennene våre, ikke brenn bøkene våre, ikke lukk skolene våre» (NA, 30.09.21),

legger journalisten til grunn at lik rett til utdanning er en grunnleggende menneskerettighet og at Taliban er en trussel mot denne rettigheten. Dette blir ikke eksplisitt sagt, men antas av journalisten.

I artikkelen «Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler» (NA, 27.09.22) er det også noen eksempler på språklige virkemidler. Etos kommer til syne ved å nevne at Norge leder sikkerhetsrådets arbeid med Afghanistan og at FN-ambassadør Juul er en av dem som har appellert til Taliban. Her kan man argumentere for at journalisten forsøker å gi inntrykk av at Norge har en ledende rolle i arbeidet for å fremme kvinners rettigheter i Afghanistan og at vårt engasjement er betydningsfullt. Det er også logos i saken, eksempelvis hvor journalisten refererer til FNs resolusjoner og internasjonale lover som slår fast at alle mennesker har rett til utdanning. Dette gir inntrykk av at kravet om gjenåpning av jenteskoler ikke bare er et spørsmål om moralsk ansvar, men også en juridisk forpliktelse. Presupposisjoner benyttes ved å si at «Taliban har gjort Afghanistan til det eneste landet i verden der jenter nektes slik skolegang» (NA, 27.09.22), hvor journalisten viser at det er en grunnleggende rettighet for jenter å ta utdanning og at Taliban nekter dem dette.

Språklige virkemidler som brukes i artiklene kan som nevnt bidra til å engasjere leserne og gi dem en bedre forståelse av situasjonen. Men det er viktig å være oppmerksom på hvordan disse virkemidlene kan påvirke lesernes oppfatning og holdninger.

4.2.2 Tekstuell- og situasjonskontekst

I denne delen vil jeg utforske betydningen av tekstene i lys av diskursiv praksis, som tar hensyn til produksjon, distribusjon og konsumpsjon av artiklene (Hågvar, 2007, s. 35). Tekstuell kontekst refererer til intertekstualitet, tektnormer og sjangere, mens situasjonskonteksten vil bli fokusert på kvinners rettigheter under Talibans regime, som er som nevnt i kapittel 3.4.2 den overordnede situasjonskonteksten i dette prosjektet (2007, s. 30–31). Dette er fordi Talibans retur til makten og uroligheter overfor afghanske kvinner er den konkrete situasjonen som har skapt de ti utvalgte artiklene. Imidlertid kan pressetekster oppleves og forstås forskjellig avhengig av situasjonskontekster, inkludert hvordan leseren møter teksten og den interne situasjonen i redaksjonen. I de fleste diskursanalyser blir mottakerne sjelden inkludert, og det er vanligere å diskutere ulike måter tekster kan tolkes på, noe som også er tilfellet i denne masteroppgaven grunnet blant annet tids- og ressursbegrensninger (2007, s. 31).

Tekstnormer er konvensjoner for språkbruk som begrenser de språkvalgene man kan gjøre når man skriver en tekst. Sjangre er basert på slike tekstnormer, og de er førende for tekstutformingen og lesningen av en tekst. Når man setter en sjangerlapp på en tekst, vil den bli sett i lys av andre tekster i samme sjanger, og det skaper orden og forutsigbarhet for leseren. I analysen av pressetekster er det nyttig å reflektere over tekstenes sjangertilhørighet, fordi det kan bidra til innsikt i hvordan tekstene kan mottas av publikum (Hågvar, 2007, s. 30–31). I denne oppgaven består utvalget av nyhetsartikler, som er en sjanger med et informativt formål om å opplyse om brudd på normalen og å oppdatere leseren på dagsaktuelle temaer. Nyhetsartikler skal være saklige og objektive, og de belyser saksforholdet grundig og med flere sider av samme sak (2007, s. 26–27). De består gjerne av en veksling mellom fakta og intervjuerplikker, og bygges opp med den omvendte pyramidemodellen, hvor det viktigste i hendelsen presenteres først (Hågvar, 2007, s. 64). Sjansen for at publikum ikke får med seg noe, øker proporsjonalt med hvor langt ned i en artikkel informasjonen befinner seg.

Reportasjer er mer subjektive enn nyhetsartikler, og gir større rom for journalisten til å inkludere personlige erfaringer og beskrivelser av situasjonen de rapporterer om. Reportasjesjangeren gir sådan muligheten til å skape mer innlevelse og følelser hos leserne, i tillegg til å formidle fakta (Handgaard et al., 2013, s. 230–231). Noen av artiklene i denne analysen har elementer av reportasje i seg. Dette kan skape en uklarhet rundt sjangeren til artikkelen, og gi leserne inntrykk av at artikkelen er mer objektiv enn den egentlig er. Dette kan igjen påvirke lesernes oppfatning og holdning til saksforholdet som blir beskrevet i artikkelen. Eksempler på dette er: «Med en gang døren til klasserommet åpnes og VG kommer inn i rommet, får de unge jentene beskjed av læreren om å justere på hijaben slik at håret dekkes helt» (VG, 01.10.21) og: «Noen få veltrente unge menn i tettsittende singlet rusler avslappet mellom treningsapparater og vektbenker. Mellom repetisjonene stopper de og studerer seg selv i speilet» (AP, 11.08.22). Som nevnt i kapittel 2.2.2 gjør den økte sammenkoblingen i verden at journalister påvirker hverandre i større grad, og D. Reese mener dette fører til felles normer og verdier tilpasset et globalisert system (2008, sitert i Joye et al., 2016, s. 19). Nyhetsverdiene utviklet av Galtung og Ruge benyttes også til utenriksdekning, som er en annen sjanger de utvalgte artiklene faller inn under. Dette er uavhengig om journalistene har vært i Afghanistan selv eller ikke. I flere av sakene benyttes annenhåndskilder, og det tyder på at journalistene skriver artiklene fra Norge, mens i noen

av dem rapporterer journalisten selv hva hen finner, noe som tyder på at de er tilstede der det skjer (Handgaard et al., 2013, s. 230). Blikket journalister ser med, kan være preget av fordommer og enkle forestillinger av hvem «de andre» er (Eide & Simonsen, 2004, sitert i Handgaard et al., 2013, s. 231). Samtidig vet vi at utenriksjournalister reiser mindre enn tidligere, og dekker hendelser fra desken³¹ i Oslo, noe som fører til at saker reproduseres gjennom blant andre BBC og NTB. Ifølge Handgaard et al. bør en god journalist alltid lete etter alternative steder å posisjonere seg, slik at det norske publikummet får et mangfold av perspektiver fra mediene (2013, s. 231).

I tekstanalysen så vi nærmere på hvem som kommer til orde i norske aviser. Afghanske kvinner uttaler seg direkte i seks av ti artikler, og er dermed førstehåndskilder (Handgaard et al., 2013, s. 134). Det er ingen afghanske kvinner som er kilder i de to utvalgte artiklene fra Nettavisen. Heller ikke i Dagens Næringslivs sak fra 8. september 2021 eller Dagbladets sak fra 13. august 2022. Dette til tross for at samtlige ti artikler omhandler afghanske kvinner. Det er alltid viktig hvem som kommer til orde og hvem som ikke gjør det i en presstekst (Hågvar, 2007). Dette kan sees som individ- og gruppediskurser hvor man analyserer om en afghansk kvinne kommer til orde for sin egen sak, eller om afghanske kvinner omtales som en gruppe av eksempelvis undertrykte muslimer som nektes menneskerettighetene (Kabgani, 2013, s. 70). De fleste redaksjoner har som mål å gjøre kildeutvalget så relevant, representativt, og mangfoldig som mulig, men Handgaard et al. ber mediene strekke seg ytterligere for inkludering av flere kvinnelige kilder, samt flere med flerkulturell bakgrunn. Dette vil trolig føre til at flere kvinner leser mediene også, dersom de er representert (2013, s. 137–138).

Kulturen og tenkemåtene i de ulike redaksjonene kan påvirke hva som oppfyller VISAK-kriteriene og dermed også produksjonen av nyheter i hver enkelt avis. Det som anses som en god sak i Nettavisen, har ikke nødvendigvis like sterk nyhetsverdi i Aftenposten. Dette henger blant annet sammen med avisenes målgrupper, hvor det er rimelig å anta at det er en forskjell mellom lesere som foretrekker tabloide nyheter og de som ikke gjør det (Handgaard et al., 2013, s. 333). Som McQuail påpeker, påvirkes mediets innhold og vinkling i stor grad av lesernes interesser, noe som også kommer til syne i prosjektets

³¹ Desken består gjerne av en gruppe mennesker på redaksjonen som har ansvar for å kvalitetssikre og eventuelt justere journalistenes artikler.

analysemateriale (1994, sitert i Hågvar, 2003, s. 35). Eksempelvis har VG en tendens til å bruke mer sensasjonalistiske overskrifter i tråd med den tabloide avisens stil i forhold til Aftenposten og Dagens Næringsliv. Likevel har analysen avdekket at det er relativt liten forskjell mellom VG og de andre fire avisene i utvalget. Det er ikke tydelige store forskjeller på fremstillinger og diskurser i tekstene. Det er viktig å påpeke at dette kun er basert på ti artikler og derfor kan man ikke trekke definitive konklusjoner om de generelle dekningene til avisene.

Titlene på nyhetsartikler kan påvirke leserens forståelse av tekstene (Handgaard et al., 2013, s. 248). Basert på overskriftene i analysematerialet, kommer både «som oss»- og «de andre»-diskurser til syne når det gjelder fremstillingen av afghanske kvinner. Artiklene som bruker «som oss»-diskursen inkluderer: «Afghanske jenter trosser Talibans skolenekt», «– De fleste av vennene mine kjøper hijab for første gang», «– Jeg frykter for unge kvinner og menn som har trykket ytringsfriheten til brystet» og «Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler». Disse titlene fokuserer på likhetene mellom nordmenn og afghanske kvinner og understreker det faktum at afghanske kvinner kjemper for mange av de samme rettighetene som vi har. Titlene som bruker «de andre»-diskursen inkluderer: «Slik er Talibans Kabul: Kun småjenter får gå på skolen», «Kvinner i Kabul: - De vil drepe oss», «Marwe Saida på flukt fra Taliban: – Jeg kunne ikke gå, det var mange mennesker og jeg kunne ikke finne sønnen min», og «Taliban avbrøt kvinneprotest i Kabul med makt». Disse titlene understreker forskjellene mellom oss og dem og viser afghanske kvinner som ofre for Talibans undertrykkelse. Det er viktig å påpeke at selv om titlene har rot i virkeligheten og kan gi et riktig bilde av situasjonen i Afghanistan, kan en overdreven bruk av «de andre»-diskursen føre til en forenkling og stigmatisering av afghanske kvinner og deres erfaringer. Det er variasjoner i hvordan journalister velger å presentere temaer, og dette kan forklares med deres bakgrunn og kulturelle kapital. Av de ti artiklene er tre saker skrevet av NTB (DB, 13.08.22, NA, 27.09.22 og VG, 17.08.22), mens resterende er skrevet av syv forskjellige journalister. Kyrre Lien er tilstede i Afghanistan fra oktober 2021 og dekker utviklingen: «VG måtte søke om godkjenning fra Taliban for å få besøke en skole, men det ble ikke lagt noen føringer på hvilken skole vi skulle skrive om» (VG, 01.10.21). Gina Grieg Riisnæs er korrespondent for Aftenposten i Øst-Europa, og analysen tyder på at hun selv ikke var i Afghanistan, men snakket med kilder via telefon: «– De fleste av vennene mine kjøper hijab for første gang. De kommer til å gå med det, eller noe lignende, snart, forteller Nasrin over

telefonen til Aftenposten» og: «(...) – Alle løp og skrek i gatene. Alle gråt og ... Hun stopper seg selv i fortellingen. Trekker pusten dypt over telefonen» (AP, 16.08.21) er eksempler på dette. Aftenpostens artikkel fra året etter tyder derimot på at Midtøsten-korrespondent Hanne Christiansen var tilstede i Kabul: «Solen er i ferd med å senke seg over den afghanske hovedstaden. Byen ligger badet i dust, blått lys» (AP, 11.08.22), skriver hun.

Det er også en variasjon i vinkling og kildebruk i dette datamaterialet, som kan være et uttrykk for deres kulturelle kapital innenfor det journalistiske feltet. Etter at journalistene har skrevet en sak, blir den vurdert på nytt av vaksjefen på desken med tanke på bildebruk, vinkling og presentasjon (Handgaard et al., 2013, s. 276). Desken har ansvar for å presentere saken på en klar og forståelig måte, og det kan derfor gjøres endringer i teksten. Det er imidlertid vanskelig å avgjøre om det er journalisten eller desken som har vinklet sakene i utvalget uten å ha intervjuet de aktuelle mediehusene selv. Hvis det er desken som står ansvarlig for hvordan en sak vinkles, så kan det skyldes at mediehuset har en bestemt måte å se verden på. Mediehusets verdier og idealer kan påvirke hvordan journalistene velger å skrive artiklene sine, og desken kan derfor følge denne linjen når de redigerer og presenterer artiklene. Alle artiklene i oppgaven handler som nevnt om afghanske kvinner, og gjennom tekstanalysen har det blitt observert at de blant annet blir fremstilt som ofre i norske aviser. Beskrivelsen av dem som passive og hjelpeløse ofre for patriarkalske og konservative kulturer er i tråd med en konservativ kjønnsrolletradisjon, og det kan ha en sammenheng med at avisene har en noe konservativ tilnærming. Selv om avisenes generelle holdninger kan påvirke sluttresultatet av avisartiklene, kan det ikke trekkes generelle konklusjoner i prosjektet på grunnlag av det begrensede utvalget i oppgaven.

4.2.3 Kulturkontekst

Fairclough anser at språkbruk både er en sosial praksis og en måte å gi betydning til opplevelser fra et bestemt perspektiv. Hans tredimensjonale modell kan benyttes for å sette tekstene og den diskursive praksisen i en større sosial sammenheng. I denne siste delen av kritisk diskursanalyse vil jeg først forklare tekstutformingen i lys av kulturkonteksten, og så drøfte hvilke ideologiske effekter artiklene kan ha (Hågvar, 2007, s. 36).

4.2.3.1 Tekstutforming

«Diskursorden» er sentral for analysen av sosiale fenomener og maktrelasjoner. Gjennom å undersøke den diskursive praksisen, det vil si hvordan språket brukes og hvilke sosiale praksiser som er involvert, søker Fairclough å forstå samfunnets funksjon og utøvelse av makt. Diskursene spiller en viktig rolle i å forme og begrense vår forståelse av virkeligheten. Ved å studere konkurransen mellom diskurser og deres forsøk på dominans i det sosiale rommet, kan vi få dypere innsikt i hvordan mening skapes og hvordan ulike perspektiver kjemper om å definere virkeligheten (Skovholt & Veum, 2014, s. 37).

I tekstanalysen så vi hvordan helte-, offer-, «som oss»- og «de andre»-diskurser kommer til syne i norske aviser, og hvordan disse diskursene kjemper om hegemoni for å oppnå en posisjon der ens egen diskurs blir den mest innflytelsesrike og aksepterte måten å forstå og tolke virkeligheten på. Den dominerende diskursen får ofte større makt til å definere hva som anses som sannhet, hva som er akseptable synspunkter, og hvilke handlinger og verdier som er ønskelige (Skovholt & Veum, 2014, s. 37). Hegemoni i diskursordenen handler med andre ord om å påvirke og kontrollere den sosiale praksisen og de sosiale strukturene gjennom diskursive strategier. Dette kan være viktig for å fremme bestemte interesser, verdier eller ideologier, og det kan ha betydelige konsekvenser for hvordan samfunnet fungerer og hvilke maktrelasjoner som eksisterer.

Journalister baserer seg på ressurser og referanser som er innenfor rammene av den eksisterende diskursordenen. Hegemoniske kamper påvirkes av kulturkonteksten, som er den generelle kulturelle bakgrunnen som preger teksten. De fem valgte nettavisene er partiuavhengige og har som mål å rapportere objektivt og nøyaktig. Likevel kan det observeres at utvalget i stor grad fremstiller afghanske kvinner som ofre i mediedekningen, og dette kan tyde på at den diskursive praksisen er forankret i konservative stereotyper. Dette kan likevel ha rot i virkeligheten, og det er igjen viktig å påpeke at en diskurs ikke er mer riktig enn den andre. Afghanske kvinner får oppmerksomhet i mediedekning i de ti utvalgte artiklene. De uttaler seg og blir plassert tidlig i nyhetsartiklene, noe som betyr at flere lesere får dette med seg (Handgaard et al., 2013, s. 137–138). Dette gir kvinnene muligheten til å legge føringer for debatten og i stor grad styre den i ønsket retning (Handgaard et al., 2013, s. 147). «De andre»- og offerdiskursen kan fungere som en motdiskurs overfor afghanske kvinner, mens «som oss»- og heltediskursen kan sies å være fordelaktig for dem. Likevel argumenteres det for at heltediskursen også kan føre til at

afghanske kvinners innsats for rettigheter og frihet blir sett på som en individuell kamp, og ikke som en kollektiv og politisk bevegelse. Som nevnt i kapittel 3.4.3 kan dette begrense vår forståelse av hvordan situasjonen deres er en del av større samfunnsendringer som krever politisk og økonomisk endring. Heltediskursen kommer også til syne gjennom «på-vegne-av»-uttalelser, uten at afghanske kvinner selv kommer til ordet. Denne typen journalistikk kan bidra til å fremstille dem som helter. «Som oss»-diskursen kan anses å være problematisk fordi den kan ignorere de store forskjellene i kulturelle, historiske og politiske sammenhenger mellom Norge og Afghanistan. Afghanske kvinners erfaringer og utfordringer kan være forskjellige fra våre egne, og det kan være vanskelig å forstå deres komplekse situasjon ved å bruke en «som oss»-diskurs. Som tidligere beskrevet kan denne diskursen fremheve norske verdier og normer som universelle, overlegne og bedre, og dermed overse og undergrave afghanske kvinners egne erfaringer og perspektiver.

Herman og Chomsky hevder at mediedekningen av «verdige ofre» gjerne fokuserer på dem på en mer oppmerksomhetsvekkende måte. Som vi har sett innebærer dette at det gis detaljerte og følelsesladde historier, samtidig som det uttrykkes et ønske om rettferdighet (1988, s. 39). Dette er også tilfelle i flere av de analyserte artiklene i prosjektets utvalg. Historier med sensasjonelt preg vekker ofte stor interesse hos publikum og er derfor attraktive for mediene. Leserne kan være fascinert av kvinnenens styrke og mot under Talibans regime, og er interessert i å lære mer om livene deres. Imidlertid betyr ikke dette nødvendigvis at alle finner de historiske og lovmessige aspektene ved saken like interessant, og dermed kan lesernes interesse påvirke hvilke diskurser mediene bruker i sin fremstilling.

Analyse av tekstene avslører tilstedeværelsen av et narrativ med en tydelig rollefordeling som presenteres i nyhetsartiklene. Det er blitt benyttet flere språklige virkemidler for å tilpasse sakene til denne fortellingen (Hågvar, 2017, s. 101). Men ifølge Hågvar er det ikke nødvendigvis en bevisst handling fra journalistenes side. Erfarne journalister har en intuitiv forståelse av at visse typer nyheter bør formidles på en spesifikk måte, eller med andre ord, at en nyhet blir mer populær hvis den blir presentert på denne måten. Vi må heller forstå dette i lys av den konteksten der avisene daglig trenger nyhetshistorier for å opprettholde sitt format (2017, s. 101).

4.2.3.2 Ideologiske effekter

Ifølge Fairclough er det et gjensidig forhold mellom diskurs og sosial praksis, hvor begge elementene påvirker og endrer hverandre i en dialektisk dynamikk. Sentralt i hans tilnærming er erkjennelsen av at all språkbruk har en samfunnsmessig effekt, idet språket formes av eksisterende sosiale praksiser og strukturer (1992, sitert i Skovholt & Veum, 2014, s. 35). Som et resultat av dette bidrar språket enten til å opprettholde eller endre vår forståelse av verden. Diskursive praksiser har en ideologisk funksjon da de medvirker til å etablere og opprettholde ulike maktforhold mellom sosiale grupper. Et eksempel på dette er hvordan diskursene kan bidra til å bevare ulikheter i makt mellom kjønnene eller mellom etniske minoriteter og majoriteten. Diskursene spiller en sentral rolle i formingen av kunnskap, forestillinger om verden, sosiale relasjoner, identitet og selvforståelse (Hågvar, 2007, s. 218).

Marta Kollárová peker i sin avhandling om internasjonale relasjoner på at fascinasjonen for og presentasjonen av kvinner fra muslimske samfunn i mediene ofte er preget av politisk objektivering og en tendens til å fremstille dem på en stereotypisk og orientalistisk måte (2016, s. 148). Hun hevder at denne fremstillingen imidlertid har endret seg med tiden, hvor mediene har skiftet fra å beskrive, i hennes oppgave, kurdiske kvinner som undertrykte eller ekstremister til å fremheve deres frigjøring og mot. Denne endringen i mediens beskrivelser utfordrer ikke nødvendigvis den underliggende maktdynamikken og orientalistiske diskursen. I stedet viser Kollárová at representasjon og politikk er tett knyttet sammen, og at mediens fremstilling av kvinner og politikernes agenda er gjensidig avhengige. Mediene og politikere har muligheten til å forme og etablere nye holdninger ved å vektlegge bestemte spørsmål og egenskaper ved kvinnene de bruker som et middel for sine politiske formål. Nyhetsartiklene i analys materialet har bidratt til å gi ny kunnskap om Taliban, deres ideologi, situasjonen i Afghanistan og kvinners livsvilkår under regimet. Tekstene har formidlet et saksinnhold som har lært leserne noe nytt om disse temaene. Men situasjonen i Afghanistan og den formidlingen som har funnet sted gjennom tekstene, er preget av bestemte diskurser. Dette innebærer at visse perspektiver, tolkninger og fortolkninger av virkeligheten blir fremstilt som legitime og riktige, noe som kan ha politiske følger (Hågvar, 2003, s. 354). Et eksempel på dette er debatten i Norge om å ta imot afghanske kvinner på universitetene, slik at de kan få muligheten til å starte eller fullføre utdanningene sine her. I februar 2023 ba Stortinget regjeringen om å vurdere å utstede

studentvisum og stipend til afghanske kvinner som har fått sin utdanning avbrutt på grunn av Talibans beslutning om å nekte jenter og kvinner adgang til universiteter, slik at de kan få tilgang til høyere utdanning (Dokument 8:120 S (2022–2023), s. 2). Dette viser at medietekstene kan formidle informasjon og samtidig ha muligheten til å påvirke den sosiale og politiske konteksten de er en del av.

Maktstrukturene som tekstene representerer er sentrale når det gjelder hvilke sosiale relasjoner de formidler og konstruerer (Hågvar, 2017, s. 103). Kjønnroller knyttet til afghanske kvinner kommer til syne i samtlige artikler, og tekstene påvirker til kvinnenes passivitet gjennom offerdiskursen, noe som kan undergrave deres makt og selvstendighet. Dette kan resultere i en oppfatning av kvinnene som mer passive og hjelpeløse enn hva de er. Videre skaper tekstene et skille mellom «oss» og «de andre», der afghanske kvinner blir fremmedgjort og fremstilt som annerledes, undertrykte eller mindreverdige enn nordmenn. Dette kan føre til økt skepsis mot muslimske kvinner og andre kulturer, og i verste fall bidra til et segregert samfunn med økt fiendtlighet. Dersom diskursen etablerer hegemonisk makt på dette området, kan de dominerende fremstillingene om afghanske kvinner bli akseptert og internalisert i samfunnet. Konsekvensen av dette kan være at samfunnet begynner å se på dem som mer passive og hjelpeløse, og det skaper en oppfatning av kvinnene som svake og med lite mot og styrke. Dette kan ha innvirkning på kvinners rettigheter, muligheter og sosiale status i samfunnet (Skovholt & Veum, 2014, s. 37).

Tekstene påvirker og skaper en oppfatning av hvem man er som individ og hvordan man forstår seg selv. Artiklene har med andre ord en innvirkning på hvordan leserne oppfatter seg selv, hvilke verdier og egenskaper de identifiserer seg med, og hvordan de forstår sin egen rolle i samfunnet (Skovholt & Veum, 2014, s. 39–40). Gjennom diskursive praksiser skaper tekstene en representasjon av identitet. De formidler en bestemt forståelse av hva det vil si å være afghansk kvinne under Talibans styre, og hvilke rettigheter og muligheter som er tilgjengelige for dem. Samtidig bidrar tekstene til å konstruere en forståelse av identitet ved å påvirke lesernes oppfatning av seg selv og deres plass i verden. Gjennom bruk av språklige virkemidler, beskrivelser og perspektiver kan tekstene bidra til å forme lesernes selvoppfatning, verdier og holdninger (Skovholt & Veum, 2014, s. 47). På denne måten er tekstene ikke bare en form for informasjonsoverføring, men de spiller en aktiv rolle i å skape og påvirke lesernes identitet og hvordan de ser seg selv i forhold til andre. Tekstene fungerer som en kilde til refleksjon og identifikasjon, og danning av

individuell og kollektiv forståelse av identitet og selvforståelse. Ved å plassere kvinnene i offerroller under Talibans styre, kan leserne identifisere seg med dem og ønske at de skal ha de samme rettighetene som vi har i Norge. Dette betyr at tekstene maler et bilde av afghanske kvinner som ofre for undertrykkelse og urettferdighet. Denne fremstillingen kan være ment til å vekke empati og sympati hos leserne, og får dem til å ønske en forandring. Ved å skape denne identifikasjonen mellom leserne og afghanske kvinner, håper kanskje journalisten å fremme en forståelse og støtte for kampen deres for rettferdighet og likestilling.

Det foregår som nevnt en kamp om hegemoni mellom ulike diskurser innenfor journalistikken. Det kan imidlertid ikke konkluderes med om journalistene bevisst sprer en bestemt ideologi knyttet til afghanske kvinners liv under Talibans regime grunnet prosjektets begrensninger, men analysen viser blant annet at den journalistiske praksisen støtter kvinnenes kamp for rettigheter og fremstiller dem som heltmodige og handlekraftige. Kvinnene i utvalget ønsker også de samme rettighetene som nordmenn, og dette reflekterer norske samfunnsverdier gjennom «som oss»-diskursen. Som vi har sett kommer også offer- og «de andre»-diskurser til syne. Den diskursive praksisen kan påvirke leserens oppfatning av virkeligheten og ha sosiale og politiske konsekvenser ved å påvirke offentlige debatter. Artikkelen som fremstiller afghanske kvinner som ofre bidrar til å opprettholde de eksisterende og dominerende oppfatningene og verdiene i både journalistikken og samfunnet generelt. Dette henger sammen med tidligere teori som vist i kapittel 2.2.4. Det samme gjelder «de andre»-diskursen, som skaper et skille mellom nordmenn og afghanske kvinner. Den etablerte måten å tenke og forstå saker på blir opprettholdt og forsterket gjennom journalistikken, og det kan være vanskelig å utfordre eller endre disse oppfatningene og verdiene utenfor rammen av de eksisterende diskursene.

5 Avslutning

I dette prosjektet har mediedekningen- og fremstillingen av afghanske kvinner under Talibans regime blitt undersøkt. I masteroppgavens siste kapittel vil jeg oppsummere og diskutere funnene som er presentert i det ovenstående og trekke konklusjoner basert på disse. Jeg vil også vurdere hva som kunne vært gjort annerledes og gi forslag til videre forskning på feltet (Hansen & Machin, 2019, s. 31).

5.1 Diskusjon og konklusjon

Innledningsvis i dette prosjektet stilte jeg spørsmål om hvor ofte Afghanistan og afghanske kvinner blir dekket i utvalgte nyhetsmedier i gitte tidsperioder, og hvordan kvinnene under Talibans regime blir fremstilt i disse mediene. For å besvare forskningsspørsmålene har jeg gjennomført en telling av antall artikler basert på ulike søkeord og analysert ti nyhetsartikler fra fem av de mest leste nettavisene i Norge som på en eller annen måte tar opp dette temaet.

Hensikten med en kritisk diskursanalyse er å avdekke skjulte maktforhold i samfunnet som kan anses som kritikkverdige (van Dijk, 1993, s. 249, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 120). Den kvalitative analysen i dette prosjektet er basert på Faircloughs tredimensjonale modell, som innebærer at den ble delt inn i tekst, situasjonskontekst og kulturkontekst. Funnene ble systematisert i modellens tre nivåer for å undersøke hvordan tekst og budskap kan formidles ved hjelp av språklige og kontekstuelle virkemidler. Analysens første del fokuserte på språk, og undersøkte eventuelle skjulte agendaer i artiklene. I del to ble teksten satt i sammenheng med nyhetssjangeren, utenriksfeltet og nyhetsproduksjonen for å undersøke hvordan disse faktorene påvirket innholdet i sakene. Den siste delen av analysen innebar å se del en og to i sammenheng med samfunnstrender, og å diskutere funnene opp mot teorier og tidligere forskning (Fairclough & Wodak, 1997, s. 258, sitert i Hansen & Machin, 2019, s. 120). Det er viktig å merke seg at den kvalitative forskningsmetoden ikke kan gi generelle funn om samfunnet, men heller gi en dypere forståelse av tekstlige analyser (Hågvær, 2007, s. 220–221). Mediene spiller en viktig rolle som en plattform for å utforske, problematisere og presentere saker til offentligheten. De har ansvar for å levere objektiv rapportering, hvor de skal presentere informasjonen på en upartisk og nøytral måte uten å favorisere noen bestemt side eller agenda (Handgaard et al., 2013, s. 16). Dette ansvaret ligger spesielt tungt på mediene, da de har makt til å påvirke offentlig opinion og forståelse av ulike temaer. Den komplekse oppgaven med å kontekstualisere spesifikke forhold, slik som beskyttelsen av kvinners menneskerettigheter i samfunnet og trusler om terrorangrep, gjør mediene sin rolle enda mer betydningsfull.

Denne oppgaven har vist at medieoppmerksomheten til de afghanske kvinnene i stor grad er begrenset på avisenes digitale frontside. Analysen viser at det kan være en sammenheng mellom heldediskursen og fraværet av afghanske stemmer. Mediene har

derfor en mulighet til å ytterligere forsterke sin innsats for en mer rettferdig og inkluderende dekning av kvinnene i Afghanistan. Samtidig som at det å fremheve afghanske kvinner som helter kan skape en skjev fremstilling, ved at de kun iscenesettes som symboler for mot og motstand. Videre kan det også gi andre negative konsekvenser som at afghanske kvinner blir underrepresentert eller oversett i mediene. Analysen belyser samtidig hvordan heltediskursen kan være et uttrykk for problematiske representasjoner av afghanske kvinner som bli synliggjort i mediedekningen. Ved å stole for mye på «på-vegne-av»-uttalelser kan mediene også risikere å marginalisere afghanske kvinners egen aktivitet og rolle i å kjempe for sine rettigheter og friheter (Hansen & Machin, 2019, s. 129–130). «På-vegne-av»-uttalelser kan medføre visse risikoer når det gjelder fremstillingen av afghanske kvinner i norske medier. For det første kan det skape en ensidig fremstilling av kvinnenenes erfaringer og perspektiver ved at de blir filtrert gjennom andres tolkninger og agendaer. Dette kan føre til at kvinners egne stemmer og erfaringer blir oversett eller feilaktig fremstilt. Slike uttalelser kan bidra til å skape et bilde av afghanske kvinner som passive mottakere av hjelp og beskyttelse, snarere enn som aktive deltakere i politiske og sosiale prosesser. Denne typen fremstillinger kan undergrave afghanske kvinners rolle som samfunnspåvirkere. Videre viser analysen at overdreven bruk av andres uttalelser om afghanske kvinner kan føre til at norske medier og samfunn kan skape et bilde av nordmenn som redningsmenn og afghanske kvinner som ofre (Rasul & McDowell, 2015). Dette kan skape en uheldig dynamikk der afghanske kvinners komplekse virkelighet og perspektiver blir overskygget av norske aktørers egeninteresser eller forestillinger om hva som er best for de afghanske kvinnene.

For å unngå å reprodusere feilaktige fremstillinger er det avgjørende at norske medier jobber hardere for å få en mer mangfoldig og inkluderende representasjon av afghanske kvinners perspektiver (E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 30). Det innebærer å gi rom for flere typer afghanske kvinners stemmer og erfaringer, og å unngå å redusere subjekter til å passe inn i stereotypiske offerdiskurser. Samtidig bør norske medier være lydhøre overfor afghanske kvinner for å gi dem anledning til å definere sine egne agendaer og prioriteringer, slik at deres virkelighet blir rettferdig og nyansert fremstilt. Ideene om afghanske kvinner kan inngå i flere forskjellige diskurser samtidig, og deres opplevelser kan omfatte elementer av både helte- og offerdiskurser, og «som oss»- og «de andre»-diskurser. Afghanske kvinner kan være helter i kampen for kvinners rettigheter og frihet. De står ofte overfor utfordringer og risikoer i et samfunn preget av konflikt, undertrykkelse og

patriarkalske strukturer (E. Eide & Skaufjord, 2014, s. 37). Deres mot, styrke og innsats er en inspirerende og verdig anerkjennelse. Samtidig kan afghanske kvinner også være ofre for strukturell undertrykkelse og voldelige handlinger. De kan lide under patriarkalske og konservative normer og systemer som begrenser deres frihet. Det er viktig å skape empati og forståelse for de individuelle og strukturelle utfordringene og arbeide for å bekjempe ulikhet og overgrep. Afghanske kvinner kan også være «som oss» på den måten at de deler universelle menneskelige behov og mål. Ved å anerkjenne dette kan vi skape broer for forståelse og solidaritet på tvers av kulturelle og geografiske grenser. Samtidig er det viktig å respektere og forsøke å forstå afghanske kvinners egne unike erfaringer og perspektiver. Å plassere dem i en «de andre»-diskurs kan bidra til å opprettholde stereotypier og fordommer, og begrense vår forståelse av deres komplekse situasjon. Derfor er det nødvendig å anerkjenne at afghanske kvinner kan være både helter og ofre, «som oss» og som «de andre». Dette innebærer å respektere deres individuelle historier og mangfoldige erfaringer, samtidig som man anerkjenner de strukturelle hindringene de står overfor.

For å komme nærmere de nevnte idealene kan mediene implementere flere tiltak. For det første bør mediene strebe hardere etter en mangfoldig representasjon ved å gi plass til ulike stemmer og perspektiver fra afghanske kvinner. Dette innebærer å presentere et bredt spekter av historier og erfaringer som reflekterer den komplekse virkeligheten de lever i. Gjennom en slik tilnærming kan mediene bidra til å unngå ensidige fremstillinger og gi et mer nyansert bilde av afghanske kvinners situasjon. Videre bør mediene kontekstualisere afghanske kvinners opplevelser og utfordringer innenfor den kulturelle, historiske og politiske konteksten i Afghanistan. Ved å sette deres erfaringer inn i en større ramme kan mediene unngå å opprettholde stereotypiske fremstillinger og skape en dypere forståelse for de komplekse realitetene deres (Ahmad, 2010; Mitra, 2020; Rasul & McDowell, 2015; Sacirbey, 2010). Dette kan oppnås gjennom bruk av fortellinger som viser deres styrke og motstand mot urettferdighet. Gjennom en slik tilnærming kan mediene bidra til å øke bevisstheten om afghanske kvinners kamp og deres rett til likestilling og frihet. En annen viktig faktor er å gi afghanske kvinner muligheten til å uttrykke seg fritt og autentisk. Mediene må også være bevisste på å unngå stereotypier og generaliseringer som begrenser afghanske kvinners virkelighet. Det er viktig å unngå å redusere dem til enten helter eller ofre, og i stedet presentere deres liv i all sin kompleksitet og variasjon. Medieaktører kan med hell arbeide mer med å være bevisste på sin egen rolle. Ved å aktivt

utfordre stereotypier og urettferdige maktstrukturer, kan journalister og redaktører skape virkelighetsnære og nyanserte fremstillinger av kvinnes liv.

Journalistiske tekster kan avdekke eller tilsløre maktforhold i samfunnet. Som nevnt i kapittel 2.2.2 er utenriksnyheter om konflikter og kriser gjerne godt synlige i pressen, mens andre typer hendelser kan bli oversett eller nedprioritert (Kjos Fonn, 2022, s. 179). Ifølge Wold er utenriksdekningen alltid preget av en slik balanse. Hun legger til grunn at folk ikke greier å håndtere mer enn to kriser på en gang (Simonsen, 2023). Nyhetsmediene har som sin oppgave å rapportere om kriser når de oppstår, og Talibans retur til makten er en pågående krise som bør belyses fra ulike vinkler. Hvordan mediene best kan dekke regimets styre og deres strenge tolkning av sharia er ved å praktisere kritisk og undersøkende journalistikk. Å lyssette mekanismene som begrenser kvinners rettigheter og kreve politikernes ansvar for deres vedvarende kamp mot regimet kan sikre kvinners deltakelse i samfunnet i fremtiden. For å kunne utøve slik utenriksjournalistikk er det nødvendig at journalistene besitter kompetanse innenfor områder som internasjonale konflikter, menneskerettigheter, politiske mekanismer, økonomi, religion og ekstreme bevegelser (Orgeret & Simonsen, 2009, s. 261–262). Utviklingen av denne kompetansen krever tilstrekkelige ressurser og spesialisering. Dessverre har nedbemanningen i mediebransjen i løpet av flere utfordrende år, i tillegg til økt globalisering, ført til færre journalister i utenriksfeltet og samtidig økt arbeidspress (Figenschou & Eide, 2021; D. Reese, 2008, sitert i Joye et al., 2016, s. 19). Det er derfor viktig at norske redaksjoner aktivt prioriterer utenriksjournalistikken. Medienes unike posisjon som bindeledd mellom publikum og politiske aktører gir anledning til å legge press på Taliban (Orgeret & Simonsen, 2009, s. 270–271).

5.2 Oppgavens begrensninger

I denne masteroppgaven har jeg forsøkt å utforske forskningsspørsmålene grundig og på best mulig måte. En rekke avgjørelser har måttet tas underveis. Jeg benyttet en kombinasjon av kvantitativ innholdsanalyse av VG, Aftenposten, Dagbladet, DN og Nettavisen for å undersøke deres dekning av Afghanistan i perioden august-oktober 2021 og tilsvarende periode i 2022, og en kritisk diskursanalyse som undersøkte avisenes fremstilling av afghanske kvinner under Talibans regime. Selv om interessante og relevante funn er oppnådd gjennom denne metodetrianguleringen, finnes det områder hvor tiltak kunne vært

gjort for å sikre ytterligere forbedring av datakvaliteten i denne studien. Tids- og ressursbegrensninger er de største utfordringene i prosjektet (Hansen & Machin, 2019, s. 23–24). Med økt tilgjengelighet av tid og ressurser, kunne en utvidet datainnsamling blitt gjennomført for å belyse flere viktige og interessante aspekter ved den norske mediedekningen av afghanske kvinners situasjon i utenriksnyhetene. Som redegjort for i kapittel 3.4.2 var det heller ikke plass til å analysere bilder eller layout i denne oppgaven, selv om dette er modaliteter som kan være relevante og påvirke fremstillingen av afghanske kvinner (van Leeuwen, 2005, s. 198, sitert i Skovholt & Veum, 2014, s. 125). Dette ville vært mulig å undersøke og analysere dersom jeg hadde hatt mer tid og plass.

Innenfor CDA er produksjon og konsumpsjon sentrale aspekter i analysen av tekstuell- og situasjonskontekst. Dette innebærer å undersøke hvordan journalistene konstruerer teksten og hvordan leserne tolker den. I analysen utforskes ulike elementer som kan påvirke journalistenes arbeid, og det diskuteres hvordan disse elementene kan påvirke lesernes forståelse og tolkning av teksten (Hågvar, 2007, s. 30–31). Det ville vært hensiktsmessig å utføre intervjuer med både journalister og redaktører for å supplere tekstanalysen. Det kan gi innsikt i hvordan redaktørene i de ulike avisene opplever egen dekning av Talibans retur til makten og situasjonen for kvinner i Afghanistan, samt deres refleksjoner rundt fremstillingen av disse temaene. Det ville også være interessant å undersøke om publikum oppfatter budskapet på samme måte, og om mediens fremstilling har en innvirkning på lesernes holdninger til det som utspiller seg i Afghanistan. Dette ville gitt en mer presis fremstilling av situasjonen og bidratt til å styrke studiens pålitelighet og validitet (Tjora, 2017, s. 231).

5.3 Forslag til videre forskning

Mediedekningen av afghanske kvinner utgjør et stort forskningsområde. I denne masteroppgaven har jeg undersøkt to definerte tidsperioder, og gjennom denne tilnærmingen har jeg bidratt med ny innsikt i hvordan afghanske kvinner blir fremstilt i mediene. Likevel er det behov for ytterligere forskning på feltet, og prosjektet har åpnet opp flere retninger for dette. Jeg har analysert dekningen av afghanske kvinner i VG, Aftenposten, Dagbladet, DN og Nettavisen. En verdifull videreføring av denne studien ville være å gjennomføre intervjuer med journalister og redaktører fra disse mediehusene. Det kan gi innsikt i de redaksjonelle beslutningene og de etiske vurderingene journalistene står

overfor før publisering (Tjora, 2017, s. 113). Videre ville det være interessant å undersøke hvordan andre mediehus har behandlet dette temaet, da dette ville gi en bredere og mer dyptgående forståelse av hvordan afghanske kvinner blir fremstilt (Hansen & Machin, 2019, s. 24). De fem analyserte avisene var et strategisk utvalg og regnet som relevante til å belyse forskningsspørsmålene. Da kan man gå i dybden på sakene, men det gir ikke grunnlag for å si noe om deknningen i aviser generelt (Østbye et al., 2013, s. 249).

Som nevnt i kapittel 5.1 viser analysen at artiklene primært fokuserer på kvinners kamp mot regimet og for deres rettigheter, samt noen få individuelle historier. Likevel representerer denne deknningen kun et fragment av mangfoldet blant afghanske kvinner, og det er tydelig fravær av stemmer fra særlig rurale områder. Derfor er det avgjørende å utforske flere kvinners historier, opplevelser og erfaringer (Ahmed-Ghosh, 2003). Den kvantitative analysen viste at afghanske kvinner har i utvalgte tidsperioder fått relativt begrenset oppmerksomhet, og dette kan gjøre det utfordrende å undersøke hvordan avisene fremstiller dem. Det er behov for mer inngående studier og forskning som tar hensyn til de stemmene som ikke blir hørt eller representert tilstrekkelig (Boller, 2016, s. 92). Gjennom en mer nyansert og inkluderende dekning kan mediene bidra til å formidle et mer helhetlig bilde av afghanske kvinners liv (Rasul & McDowell, 2015). En verdifull tilnærming ville også være å studere den norske deknningen av muslimske kvinner generelt, uavhengig av om de er afghanske eller ikke, da dette ville gi verdifull informasjon om samfunnets syn på dem. Det ville også være interessant å utforske publikums perspektiv og undersøke hvordan lesere i det norske samfunnet tolker mediedekningen. Medieorganisasjoner bør øke sin kunnskap om urettferdig og stereotypisk rapportering, slik også tidligere forskning har vist (Georgiou & Zaborowski, 2017, s. 13). Mer forskning på feltet, samt workshops og publikasjoner som er tilrettelagt for mediene og deler forskningsfunn, kan bidra til dette (Nilssen, 2012, s. 152). Dette vil kunne føre til en mer rettferdig og informert mediedekning av afghanske kvinner spesielt, men også av muslimske kvinner i norske medier generelt.

Litteraturliste

- Abdelkader, E. (2012, 27. februar). Using the Legacy of Muslim Women Leaders to Empower | ISPU. *Institute for Social Policy and Understanding*. <https://www.ispu.org/using-the-legacy-of-muslim-women-leaders-to-empower/>
- Ahmad, F. (2010). The 7/7 London Bombings and British Muslim Women Media Representations, Mediated Realities. I F. Shirazi (Red.), *Muslim Women in War and Crisis: Representation and Reality* (s. 245–261). University of Texas Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/hioa/detail.action?docID=3443487>
- Ahmed-Ghosh, H. (2003). A History of Women in Afghanistan: Lessons Learnt for the Future or Yesterdays and Tomorrow: Women in Afghanistan. *Journal of International Women's Studies*, 4(3), 1–14.
- Amnesty International. (2015). *Amnesty International Report 2014/15—Afghanistan*. <https://www.refworld.org/docid/54f07e2215.html>
- Amnesty International. (2022a). *Afghanistan: Death in slow motion: Women and girls under Taliban rule* (ASA 11/5685/2022). <https://www.amnesty.org/en/documents/ASA11/5685/2022/en/>
- Amnesty International. (2022b). *Afghanistan: The denial of human rights to women and girls by the Taliban is an attempt to erase them from Afghan society* (ASA 11/6063/2022). <https://www.amnesty.org/en/documents/asa11/6063/2022/en/>
- Amnesty International. (2022c, 24. november). *Women in Afghanistan: The Back Story*. Amnesty International UK. <https://www.amnesty.org.uk/womens-rights-afghanistan-history>
- Baker-Beall, C. (2016). Constructing the 'Muslim' other: Preventing 'radicalisation', 'violent extremism' and 'terrorism'. I *The European Union's fight against terrorism* (s. 142–171). Manchester University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv18b5nkz.9>
- Benson, R. & Neveu, E. (2005). *Bourdieu and the Journalistic Field*. Polity Press.
- Bergem, K. V. (2009). *Menneskerettigheter: En innføring* (G. M. Ekeløve-Slydal & B. Ekeløve-Slydal, Red.; 4. utg.). Humanist Forlag.
- Boller, E. (2016). «There are no women»: The war in Libya in TV news. I B. von der Lippe & R. Ottosen (Red.), *Gendering war and peace reporting: Some insights—Some missing links* (s. 91–108). Nordicom.
- Brandal, N., Hetland, T., Allkunne, & Norsk presses historie. (2021, 20. desember). Klassekampen – avis. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/Klassekampen_-_avis
- Castellsagué, A. & Carrasco, S. (2020). Schooling and development: Global discourses and women's narratives from Nepal. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 51(7), 1058–1076. <https://doi.org/10.1080/03057925.2019.1709803>
- Cleland, J., Anderson, C. & Aldridge-Deacon, J. (2017). Islamophobia, war and non-Muslims as victims: An analysis of online discourse on an English Defence League message board. *Ethnic and Racial Studies*, 41(9), 1541–1557. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1287927>
- Clinton, J. (2022, 24. desember). Taliban stop women from working for aid organisations. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/24/taliban-stop-women-from-working-for-aid-organisations>
- Crawford, C. N., De Lauri, A., Fiederlein, S., Gill, P., Lutz, C. & Suhrke, A. (2022. august).

- Afghan Civilians*. Watson Institute for International and Public Affairs: Brown University. <https://watson.brown.edu/costsofwar/costs/human/civilians/afghan>
- Dokument 8:120 S (2022–2023). *Representantforslag om utdanningsmuligheter for afghanske kvinner*. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2022-2023/dok8-202223-120s/?all=true>
- Eide, B. & Ottosen, R. (2009). Verdensbilder. I E. Eide & A. H. Simonsen (Red.), *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk*. IJ-forlaget.
- Eide, E. (2022, 13. juni). Overlever journalistikken i Afghanistan? *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/Wjp7zL/overlever-journalistikken-i-afghanistan>
- Eide, E., Kjølstad, M. & Naper, A. (2013). After the 22 July Terror in Norway: Media debates on freedom of expression and multiculturalism. *Nordic Journal of Migration Research*, 3(4), 187. <https://doi.org/10.2478/njmr-2013-0011>
- Eide, E. & Simonsen, A. H. (2009). Den globale journalisten. I E. Eide & A. H. Simonsen (Red.), *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk* (s. 307–314). IJ-forlaget.
- Eide, E. & Skaufjord, T. (2014). *Afghanistan—Ingen fred å få*. Pax Forlag. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018101007183
- Eide, M., Hetland, T., Garvik, O., & Allkunne. (2023, 3. april). Bergens Tidende. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/Bergens_Tidende
- Eide, M. & Norsk presses historie. (2022, 26. oktober). Dagbladet. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Dagbladet>
- Eide, M. & Norsk presses historie. (2023a, 25. januar). VG. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/VG>
- Eide, M. & Norsk presses historie. (2023b, 28. mars). Dagens Næringsliv. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/Dagens_N%C3%A6ringsliv
- Enli, G., Smith-Meyer, T. & Syvertsen, T. (2023, 26. januar). NRK. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/NRK>
- Enli, G. & Syvertsen, T. (2022, 23. november). TV 2. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/TV_2
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Entman, R. M. (2004). *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Figenschou, T. U. & Eide, E. (2021, 7. februar). Arbeiderklassen i medieskyggen. *Agenda Magasin*. <https://agendamagasin.no/kommentarer/arbeiderklassen-i-medieskyggen/>
- FN-sambandet. (2021, 29. september). *Afghanistan*. FN-sambandet (United Nations Association of Norway). <https://www.fn.no/Land/afghanistan>
- FN-sambandet. (2022, 8. desember). *FNs verdenserklæring om menneskerettigheter*. FN. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/fns-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>
- FN-sambandet. (2023a, 13. januar). *Afghanistan*. FN.no. <https://www.fn.no/Konflikter/Asia/afghanistan>
- FN-sambandet. (2023b, 13. januar). *Al-Qaida*. FN.no. <https://www.fn.no/konflikter/al-qaida>
- Fosshagen, K. (2021, 15. september). Orientalisme. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/orientalisme>

- Fossum, E. & Meyer, S. (2008). *Er nå det så sikkert? Journalistikk og kildekritikk* (3. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Furre, B., Hetland, T., Norsk presses historie, & Allkunne. (2022, 11. januar). Vårt Land. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/V%C3%A5rt_Land
- Garvik, O. & Solheim, J. (2023, 23. januar). Norsk Telegrambyrå. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/Norsk_Telegrambyr%C3%A5
- Georgiou, M. & Zaborowski, R. (2017). *Media coverage of the “refugee crisis”: A cross-European perspective* (DG1(2017)03). Council of Europe. <https://edoc.coe.int/en/refugees/7367-media-coverage-of-the-refugee-crisis-a-cross-european-perspective.html#>
- Gjermundshaug, R. (2016). *Å skrive nyhetsjournalistikk*. Sarepta Forlag.
- Godal, B. T., Hoogensen Gjørsv, G., Berdal, M., Hagen, T., Berg Harpviken, K., Nystuen, G., Rynning, S., Suhrke, A., Tamnes, R., Wimpelmann, T., Sigurd Hilde, P., Eikås, E., Høiback, H., Røe, A., Svendsen, E. & Widerberg, H. F. (2016). *NOU 2016: 8: En god alliert – Norge i Afghanistan 2001–2014* [NOU]. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-8/id2503028/>
- Godbolt, J. (2022, 31. oktober). Krigen mot terror. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/krigen_mot_terror
- Greenfield, C. & Yawar, M. Y. (2022, 21. desember). Female students turned away from Afghan universities after Taliban ban. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/female-students-turned-away-afghan-universities-after-taliban-ban-2022-12-21/>
- Grut, A. (2021, 14. september). Adresseavisen. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Adresseavisen>
- Græsvik, F. (2021). *Den tapte krigen: Norge og Nato i Afghanistan 2001-2021* (2. utg.). Kagge Forlag.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2020051348075
- Gunter, B. (2012). The quantitative research process. I K. B. Jensen (Red.), *A handbook of media and communication research: Qualitative and quantitative methodologies* (2. utg., s. 237–264). Routledge.
- Hammer, A. (2019). *Faryab: Arven etter Norge*. Forlaget Press.
- Hammond, P. (2004). Humanizing war: The Balkans and beyond. I S. Allan & B. Zelizer (Red.), *Reporting War: Journalism in Wartime* (s. 174–189). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203497562>
- Handgaard, B., Simonsen, A. H. & Steensen, S. (2013). *Journalistikk*. Gyldendal Akademisk.
- Hansen, A. & Machin, D. (2019). *Media and communication research methods* (2. utg.). Red Globe Press.
- Hassanzadeh, M. (2018). Women Empowerment: A Study of Media and its Role in Empowerment of Afghan’s Women. *Indian Journal of Science and Technology*, 11(23), 1–8. <https://doi.org/10.17485/ijst/2018/v11i23/120774>
- Haug, C. (2006). *Krigens uverdige ofre: En komparativ analyse av norske og amerikanske avisers dekning av angrepet på Afghanistan 2001* [Master thesis]. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/27638>
- Herman, E. S. & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. Pantheon Books.
- Holland, J. (2021). 9/11 and Critical Terrorism Studies – the emotion, culture, and discourse

- of the “War on Terror”. *Critical Studies on Terrorism*, 14(4), 441–444.
<https://doi.org/10.1080/17539153.2021.1982124>
- Holm-Hansen, J. & Paulsen, M. (2023, 18. januar). Ukraina-konflikten. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Ukraina-konflikten>
- Human Rights Watch. (2018). *Afghanistan: Events of 2018*. <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/afghanistan>
- Hylland Eriksen, T. (2019). *Globalisering: Åtte nøkkelbegreper* (5. utg.). Universitetsforlaget.
- Høyby, M. & Ottosen, R. (2019). Journalism under pressure in conflict zones: A study of journalists and editors in seven countries. *Media, War & Conflict*, 12(1), 69–86.
<https://doi.org/10.1177/1750635217728092>
- Hågvar, Y. B. (2003). *Hele folkets diskurs: En kritisk diskursanalyse av den gode VG-sak*.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2011070808020
- Hågvar, Y. B. (2007). *Å forstå avisa: Innføring i praktisk presseanalyse*. Fagbokforlaget.
- International Federation of Journalists. (2023). *Afghanistan: Standing strong*. The South Asia Media Solidarity Network. <https://samsn.ifj.org/SAPFR22-23/afghanistan/>
- Isaksen, D. E. (2022, 25. august). *Hva er propaganda?* NUPI Skole.
<https://www.nupi.no/skole/hhd-artikler/2022/hva-er-propaganda>
- Jan, A., Hassan, M., Kamboyo. Phd Public Administration, S. & Ramzan, M. (2022). Implications And Prospects Of Taliban’s Rule On Afghan Women In Afghanistan In The Post US Withdrawal Period. *Webology*, 19, 2766.
- Jensen, K. B. (2012a). The complementarity of qualitative and quantitative methodologies in media and communication research. I K. B. Jensen (Red.), *A handbook of media and communication research: Qualitative and quantitative methodologies* (2. utg., s. 283–301). Routledge.
- Jensen, K. B. (2012b). The qualitative research process. I K. B. Jensen (Red.), *A handbook of media and communication research: Qualitative and quantitative methodologies* (2. utg., s. 265–282). Routledge.
- Johannessen, B. & Stenersen, A. (2022, 23. august). Krigen i Afghanistan. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/Krigen_i_Afghanistan
- Johannessen, B., Stenersen, A. & Strand, A. (2022, 30. september). Taliban. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Taliban>
- Johannessen, B. & Strand, A. (2021, 22. desember). Afghanistan. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/Afghanistan>
- Johannessen, B. & Strand, A. (2022, 28. desember). Afghanistans befolkning. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/Afghanistans_befolkning
- Joye, S., Heinrich, A. & Wöhlert, R. (2016). 50 years of Galtung and Ruge: Reflections on their model of news values and its relevance for the study of journalism and communication today. *CM: Communication and Media*, 11(36), 5–28.
<https://doi.org/10.5937/comman11-9514>
- Kabgani, S. (2013). The Representation of Muslim Women in Non-Islamic Media: A Critical Discourse Analysis Study on Guardian. *International Journal of Women’s Research*, 3(1), 57–78.
- Kjos Fonn, B. (2022). Nye måter å dekke Vesten på. En studie av internasjonalt stoff i to norske aviser 1975–2005. *Norsk Mediehistorisk Tidsskrift*, 19(37–38), 178–203.
- Kjos Fonn, B. & Khan-Østrem, N. (2009). Den gode, den onde og den grusomme: Norsk USA-politikk og journalistikk. I E. Eide & A. H. Simonsen (Red.), *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk*. IJ-forlaget.

- Kollárová, M. (2016). Good or Bad Agents? Western Fascination with Women and the Construction of Female Objects during the ISIS/ISIL Crisis. I B. von der Lippe & R. Ottosen (Red.), *Gendering war and peace reporting: Some insights—Some missing links* (s. 143–161). Nordicom.
- Lippe, B. von D. & Stuvøy, K. (2013). Kvinnefrigjøring og krig – en selvmotsigelse? – FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og kvinners rettigheter i Afghanistan. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 30(1), 41–52. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2013-01-05>
- Maizland, L. (2022, 17. august). *The Taliban in Afghanistan*. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/background/taliban-afghanistan>
- Mitra, S. (2020). 'Picturing Afghan Women' for Western audiences: The Afghan perspective. *Journalism*, 21(6), 800–820. <https://doi.org/10.1177/1464884919849359>
- Mujezinović Larsen, K. M. (2020, 13. november). Internasjonal væpnet konflikt. I C. Guldahl Cooper (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/internasjonalt_v%C3%A6pnet_konflikt
- Murdock, G. (2012). Media, culture, and modern times: Social science investigations. I K. B. Jensen (Red.), *A handbook of media and communication research: Qualitative and quantitative methodologies* (2. utg., s. 49–66). Routledge.
- NATO. (2022, 31. august). *NATO and Afghanistan*. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm
- NESH. (2019, 12. februar). *Forskningsetisk veileder for internettforskning*. Den nasjonale forskningsetiske komité. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetisk-veileder-for-internettforskning/>
- NESH. (2021, 16. desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Den nasjonale forskningsetiske komité. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget.
- Nohrstedt, S. A. (2009). New War Journalism: Trends and Challenges. *Nordicom Review*, 30(1), 95–112. <https://doi.org/10.1515/nor-2017-0141>
- Nordli, V. (i.d.). *Hvordan vi jobber med kvinner i Afghanistan*. Care. <https://care.no/land-vi-jobber-i/afghanistan>
- Norland, A., Hetland, T., Norsk presses historie, & Allkunne. (2023, 23. januar). Morgenbladet. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Morgenbladet>
- Notaker, H. (2022, 12. april). Terrorangrepet i USA 11. September 2001. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/Terrorangrepet_i_USA_11._september_2001
- NTB-Reuters. (2023, 5. april). Taliban nekter kvinner å jobbe for FN i Afghanistan. *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/2023/04/05/taliban-nekter-kvinner-a-jobbe-for-fn-i-afghanistan/>
- Nurmila, N. (2011). The Influence of Global Muslim Feminism on Indonesian Muslim Feminist Discourse. *Al-Jami'ah: Journal of Islamic Studies*, 49(1), 33–64. <https://doi.org/10.14421/ajis.2011.491.33-64>
- OHCHR. (1949, 12. august). *Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War*. The Office of the High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/geneva-convention-relative-treatment-prisoners-war>

- Orgeret, K. S. & Eide, E. (2009). Godhetsregimet på tur: Bistandsjournalistikkens begrensninger. I E. Eide & A. H. Simonsen (Red.), *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk*. IJ-forlaget.
- Orgeret, K. S. & Simonsen, A. H. (2009). «Vår mann» i verden: NRKs korrespondentrolle i endring. I E. Eide & A. H. Simonsen (Red.), *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk* (s. 261–276). IJ-forlaget.
- Ottosen, R. (2007). Mediebildet av krigføringen i Afghanistan: Verdige eller uverdige ofre? *Internasjonal Politikk*, 65(1), 23–38. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2007-01-03>
- Ottosen, R. (2009). Journalist ved fronten. I E. Eide & A. H. Simonsen (Red.), *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk*. IJ-forlaget.
- Ottosen, R. (2022). Conflict coverage and security policy orientation: A longitudinal study of war coverage in Norway in a Nordic comparative perspective. *Norsk Mediehistorisk Tidsskrift*, 19(37–38), 164–177.
- Pettersen, Ø. B. (2023, 23. januar). Nettavisen. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Nettavisen>
- Pressens Faglige Utvalg. (2020). *Vær Varsom-plakaten*. Pressens Faglige Utvalg. <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>
- Rajah, J. B. (2008, 25. september). Menneskerettigheter og misjon: Menneskerettighetene - en ny, vestlig misjonsferd? *Amnesty International*. <https://amnesty.no/menneskerettigheter-og-misjon-menneskerettighetene-en-ny-vestlig-misjonsferd>
- Rasul, A. & McDowell, S. D. (2015). Images of oppression: An analysis of the coverage of Afghan women in Time and Newsweek after 9/11. *The Journal of International Communication*, 21(1), 21–37. <https://doi.org/10.1080/13216597.2014.987798>
- Regeringen & Regeringskansliet. (2015, 15. mai). *Patriarchal violence—An attack on human security* [Text]. Regeringskansliet; Regeringen och Regeringskansliet. <https://www.government.se/reports/2006/01/patriarchal-violence---an-attack-on-human-security/>
- Saba, C. (2021). Mainstreaming Anti-colonial Discourse on Palestine: Mohammed El-Kurd's Discursive Interventions. *Tripodos*, (51), 49–67. <https://doi.org/10.51698/tripodos.2021.51p49-67>
- Sacirbey, O. (2010). Images of Muslim Women in Post- 9/11 America. I F. Shirazi (Red.), *Muslim Women in War and Crisis: Representation and Reality* (s. 262–273). University of Texas Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/hioa/detail.action?docID=3443487>
- Schiro, E. (2023, 26. april). *Norsk mediebarometer 2022*. SSB. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/tids-og-mediebruk/artikler/norsk-mediebarometer-2022>
- Simonsen, E. (2023, 21. mai). Slik svarer Sidsel Wold på hets-mail: – «Made my day». *Medier24*. <https://m24.no/210523-gullruten-hedersprisen/slik-svarer-sidsel-wold-pa-hets-mail-made-my-day/613705>
- Sitter, N. (2017). *Terrorismens historie: Attentat og terrorbekjempelse fra Bakunin til IS*. Dreyers Forlag Oslo.
- Skare, E. (2023, 7. februar). Mujahedin. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Mujahedin>
- Skovholt, K. & Veum, A. (2014). *Tekstanalyse: Ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.
- Smith-Meyer, T., Pettersen, Ø. B. & Garvik, O. (2023, 6. januar). Aftenposten. I E. Bolstad

- (Red.), *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Aftenposten>
- Solberg, K. (2013, 22. desember). «Burkaen er usynlighetskappen som gjør reisen mulig». *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/Mg9Mo/burkaen-er-usynlighetskappen-som-gjoer-reisen-mulig>
- Solheim, J. & Syvertsen, T. (2022, 17. november). Norsk presses historie. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. https://snl.no/norsk_presses_historie
- Sorenson, J. (1991). Mass media and discourse on famine in the Horn of Africa. *Discourse & Society*, 2(2), 223–242.
- Strand, A. (2022, 14. april). Pashtunere. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/pashtunere>
- Svennevig, J. (2020). *Språklig samhandling: Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (3. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- UN. (u.å.). Human Rights Day—Women who shaped the Universal Declaration. *United Nations*. Hentet 25. april 2023 fra <https://www.un.org/en/observances/human-rights-day/women-who-shaped-the-universal-declaration>
- UN. (1948, 10. desember). *Universal Declaration of Human Rights*. United Nations; United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- UNDP. (2015). *Gender Equality and Women Empowerment II 2015 First Quarterly Project Progress Report* (00071928). United Nations Development Programme. <https://www.undp.org/afghanistan/publications/gender-equality-project-gep-ii-first-quarter-progress-report-2015>
- Waldahl, R. & Beyer, A. (2015). Offentlig opinion og politisk kommunikasjon. I Ø. Ihlen, E. Skogerbø & S. Allern (Red.), *Makt, medier og politikk: Norsk politisk kommunikasjon*. Universitetsforlaget.
- Wolasmal, Y. (2023, 17. januar). *Kvinner i Afghanistan* [Nyhetssending]. NRK. <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/202301/NNFA19011723/avspiller>
- World Bank. (2021). *Population, female (% of total population)—Afghanistan*. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=AF>
- World Bank. (2023). *Afghanistan*. World Bank Gender Data Portal. <https://genderdata.worldbank.org/countries/afghanistan/>
- Yousaf, F. (2022). *Bringing Afghan Women to the Table: How to Negotiate with the Taliban*. 2(1862-359X), 9. <https://doi.org/10.57671/gfas-22022>
- Yousaf, F. & Jabarkhail, M. (2021). Afghanistan's future under the Taliban regime: Engagement or isolation? *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 17(1), 117–134. <https://doi.org/10.1080/18335330.2021.1982139>
- Yousufi, F. (2021). The Prospect of Women's Rights in the Post-Taliban-Government Peace Agreement. *Journal of International Women's Studies*, 22(9), 1–18.
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L. O. & Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag* (4. utg.). Fagbokforlaget.

Analyserte avisartikler

- Beckhaug, A. (2021, 17. august). Kvinner i Kabul: - De vil drepe oss. *Dagbladet*.
<https://www.dagbladet.no/nyheter/kvinner-i-kabul--de-vil-drepe-oss/74118028>.
- Christiansen, H. (2022, 11. august). Tilbake til start. *Aftenposten, A-magasinet*.
<https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/v5qzKL/tilbake-til-start>.
- Grieg Riisnæs, G. (2021, 16. august). – De fleste av vennene mine kjøper hijab for første gang.
Aftenposten. <https://www.aftenposten.no/verden/i/mrMxzL/de-fleste-av-vennene-mine-kjoeper-hijab-for-foerste-gang>.
- Lepperød, T. (2021, 30. september). Taliban avbrøt kvinneprotest i Kabul med makt. *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/nyheter/taliban-avbrot-kvinneprotest-i-kabul-med-makt/s/12-95-3424185555>.
- Lien, K. (2021, 1. oktober). Slik er Talibans Kabul: Kun småjenter får gå på skolen. *Verdens Gang*.
<https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/bG7nPA/slik-er-talibans-kabul-kun-smaajenter-faar-gaa-paa-skolen>.
- Liohn, A. (2021, 17. september). Marwe Saida på flukt fra Taliban: – Jeg kunne ikke gå, det var mange mennesker og jeg kunne ikke finne sønnen min. *Dagens Næringsliv, DN Magasinet*.
<https://www.dn.no/magasinet/reportasje/afghanistan/flyktninger/fotografi/marwe-saida-pa-flukt-fra-taliban-jeg-kunne-ikke-ga-det-var-mange-mennesker-og-jeg-kunne-ikke-finne-sonnen-min/2-1-1065062>.
- NTB. (2022a, 13. august). Norsk journalist anholdt i Afghanistan. *Dagbladet*.
<https://www.dagbladet.no/nyheter/norsk-journalist-anholdt-i-afghanistan/76889294>.
- NTB. (2022b, 27. september). Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler. *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/nyheter/utenriks/norge-krever-at-taliban-gjenapner-jenteskoler/s/12-95-3424318506>.
- NTB-Polaris. (2022, 17. august). Afghanske jenter trosser Talibans skolenekt. *Verdens Gang*.
<https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/qWzvKO/afghanske-jenter-trosser-talibans-skolenekt>.
- Zacho Haarde, M. (2021, 8. september). – Jeg frykter for unge kvinner og menn som har trykket yringsfriheten til brystet. *Dagens Næringsliv, DN Magasinet*.
<https://www.dn.no/magasinet/kultur/-jeg-frykter-for-unge-kvinner-og-menn-som-har-trykket-ytringsfriheten-til-brystet/2-1-1061391>.

Vedlegg

Vedlegg 1: Akronymer brukt i oppgaven

AP: Aftenposten

Ap: Arbeiderpartiet

BBC (News): British Broadcasting Corporation

CDA: Kritisk diskursanalyse (Critical Discourse Analysis)

DB: Dagbladet

DN: Dagens Næringsliv

FN: De forente nasjoner

IFJ: International Federation of Journalists

NA: Nettavisen

NATO: North Atlantic Treaty Organizaton (Den nord-atlantiske traktats organisasjon)

NESH: De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene for samfunnsvitenskap og humaniora

NTB: Norsk Telegrambyrå

SSB: Statistisk sentralbyrå

UNHCR: Høykommissær for flyktninger

UNICEF: FNs barnefond

UNPD: FNs utviklingsprogram

VG: Verdens Gang

VISAK: Vesentlighet, identifikasjon, sensasjon, aktualitet og konflikt

Vedlegg 2: Slik er Talibans Kabul: Kun småjenter får gå på skolen (VG, 01.10.21)

NYHETER | Utenriks

annonse

MT+

⚙

SPÅRTSLØPET NORDEN

1

Slik er Talibans Kabul: Kun småjenter får gå på skolen

KABUL (VG) Skolene i Afghanistan har åpnet igjen. Men mange jenter får ikke lov av Taliban til å vende tilbake til skolebenken.

Av KYRRE LIEN (TEKST OG VIDEO) og HARALD HENDEN (FOTO)
Oppdatert 1. oktober 2021

Artikkelen er over ett år gammel

⚙

artikkelen fortsetter under annonsen

Med en gang døren til klasserommet åpnes og VG kommer inn i rommet, får de unge jentene beskjed av læreren om å justere på hijaben slik at håret dekkes helt.

Så fortsetter læreren med engelskundervisningen:

«Good morning students», sier læreren.

«Good morning teacher», sier skoleklassen i kor.

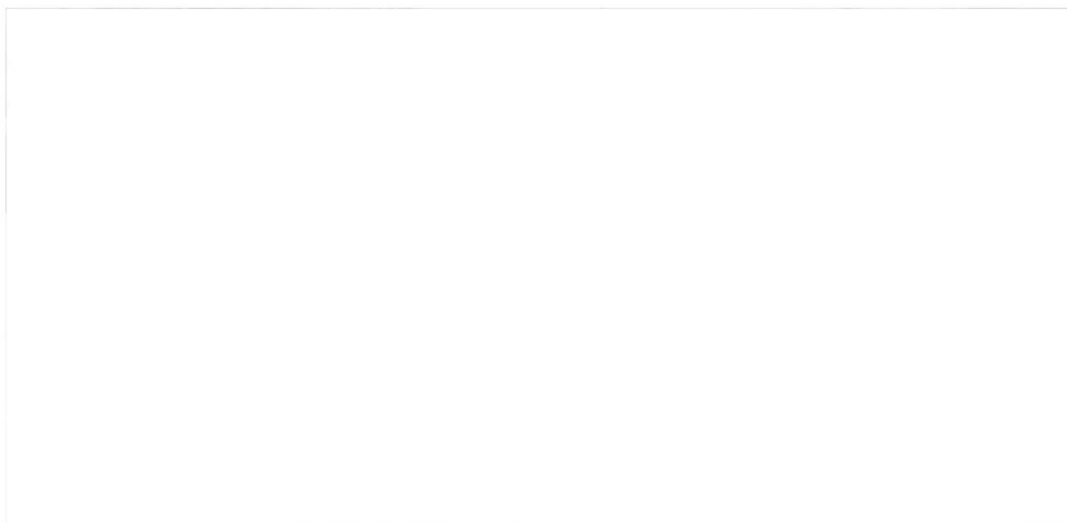
«How are you?», spør læreren.

«I'm fine, thank you», svarer elevene.

På Soria-skolen midt i hovedstaden Kabul har ikke alle elevene fått lov av Taliban til å komme tilbake.

Fremdeles nekter de nye maktøverne jenter i 7–12. klasse å returnere til skolene. Kun gutter har fått lov til å vende tilbake til skolegang på ungdoms- og videregåendetrinnet.

Se mer om den nye skolehverdagen i Afghanistan her:

Taliban 2.0

Taliban-talsmann Zabiullah Mujahid har uttalt at skolene snart skal åpne for flere jenter, og at de jobber for å finne ut hvordan det kan skje. De har sagt de blant annet må finne ut av hvordan jentene skal transporteres.

- Forrige gang Taliban regjerte kunne ikke jenter gå på skolen. Jeg fikk heller ikke jobbe da, forteller overlærer Muslina Azizi.

artikkelen fortsetter under annonsen

Hun har jobbet på skolen i 33 år, og under flere regjeringer.

Etter at Taliban sjokkerte verden i sin [lynoffensiv i august](#) har de nok en gang tatt tilbake makten. Denne gangen fra den afghanske regjeringen som Vesten, og Norge, [har støttet i 20 år](#).

VG måtte søke om godkjenning fra Taliban for å få besøke en skole, men det ble ikke lagt noen føringer på hvilken skole vi skulle skrive om.

- Taliban har endret seg. Bare det at jeg kan stå her og snakke med en mann er en stor endring, mener overlærer Muslina Azizi.

Læreren mener at det at Taliban har fått utdanning er grunnen til at jenter i det hele tatt har fått lov til å komme tilbake på skolen.

- Første gang Taliban styrte var de ikke utdannet. Nå har de studert mer, bruker teknologi og er blitt kjent med det moderne liv, forteller hun.

TYSKFINANSIERT: Skolen er blitt finansiert ved hjelp av tyske bistandsmidler.

Foto: Harald Henden, VG

Jobb i henhold til sharia

Læreren har fremdeles en tydelig oppfordring om at jenter og kvinner må inkluderes i samfunnet som nå styres av Taliban.

– Jenter er også en del av samfunnet og bør få jobbe for deres fremtid, slik at de også kan støtte deres nasjon, forteller Azizi.

artikkelen fortsetter under annonsen

– Jenter, som gutter, har rett til å jobbe, og de kan også være lederne og forsørgeren i familien, forteller hun.

Private universiteter er nå åpne for kvinner og menn, men alle de offentlige er stengt.

Den nye Taliban-regjeringen, som består av kun menn, har sagt at universitetene som til nå ikke har hatt kjønnssegregering, skal innføre dette.

KJØNNSDELT: Klassen på skolen har alltid vært kjønnsdelt, også under den tidligere vestligstøttede regjeringen. Foto: Harald Henden, VG

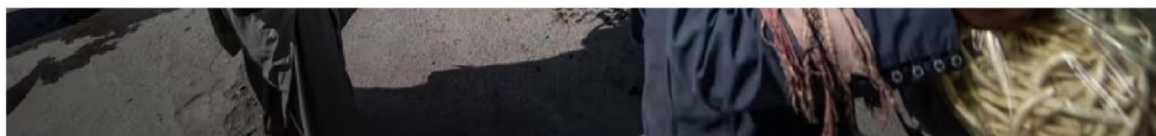
På barneskolene blir det et lignende system, med egne gutte- og jenteklasser.

Dette er riktignok ikke noen endring, for slik har det også vært under den nylig avgåtte vestligstøttede regjeringen.

Taliban har videre sagt at kvinner skal få lov til å jobbe, så lenge det er i henhold til sharia. Hva det betyr i praksis, er det kun Taliban som vet.

Frem til nå er svært få kvinner tilbake i arbeid.

TALIBAN: En patrulje med Taliban-soldater i utkanten av Kabul, tirsdag. Foto: Harald Henden, VG

Kjønnsapartheid

Afghanistan-forsker Torunn Wimpelmann mener det er bekymringsfullt at også ungdomsskoler og videregående skoler er stengt ned for jenter, fordi disse trinnene allerede var kjønnsdelt.

– Det tyder på at Taliban legger seg på en veldig restriktiv linje, skriver hun til VG.

ANNONSE

Din score

58 /100

Klikk for scoreforklaring

Hvorfor er scoren din 58?

Økonomisk risiko: Høy risiko

Sannsynlighet for at du ikke betaler regninger: 2,4%

Betalingshistorikk: Upåklagelig

Bolig: Slottsplassen I: Verdi: 10 500 000 kr

Ditt forventede rentenivå:

Billån	3,64 %
Forbrukslån	13,1 %
Boliglån	1,68 %

Du har en aktiv betalingsanmerkning

Fjern min betalingsanmerkning

ANNONSE FRA DEFERO AS

Nå er det gratis å kredittsjekke seg selv

Wimpelmann satt i det regjeringsoppnevnte Afghanistan-utvalget som evaluerte Norges innsats i landet.

Et av de viktigste satsingsområdene Norge hadde i Afghanistan har vært nettopp utdanning, et område mange nå frykter vil kollapse.

– Det er mye som tyder på at Taliban ønsker å innføre en ordning der kvinner og jenter ikke får ha kontakt med menn utenfor familien. Dette betyr ekstreme restriksjoner for kvinner når det gjelder yrkesdeltagelse og utdanning.

Hun frykter at dersom kvinner ikke får lov til å jobbe i andre jobber enn skole og helse, så vil mange familier ikke se poenget med å utdanne jentene.

– I praksis er dette en form for kjønnsapartheid, uten sidestykke i verden ellers, skriver hun.

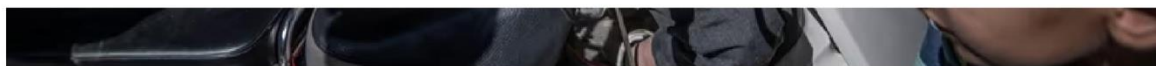
REKTOR: Nasima Saberi er rektor ved Soria-skolen i Kabul. Nå håper hun Taliban lar resten av jentene komme tilbake til skolen hennes. Foto: Harald Henden, VG

- Jeg håper alle kvinner kan komme tilbake til jobb og utdanningen sin. Slik det var før, for det er sånn det burde være. Det er så utrolig viktig, forteller rektor Nasima Saberi, ved Sori-skolen.

Da Taliban tok over landet, fryktet hun at Taliban skulle kjøre en like hard linje som de gjorde da de regjerte fra 1996-2001.

- Jeg fryktet det var som før, for forrige gang fikk jeg ikke lov til å jobbe. Men dette gangen sa de etter to dager at vi kunne komme tilbake på jobb.

HJEMME: Datteren til Mohammad må være hjemme fordi Taliban ikke har latt henne komme tilbake på skolen enda. Foto: Harald Henden, VG

Hjemmeværende

I gatene av Kabul er majoriteten av dem som er ute, menn.

Utenfor skolen henter Mohammad sin syv år gamle sønn, Afzal. Hjemme sitter datteren hans som ikke får lov av Taliban til å gå på skolen.

– Hun ønsker utdannelse, og hun er bekymret. Jeg ønsker også at hun skal få lov til å starte på skolen igjen.

Datteren Morkhama går egentlig i 10. klasse og drømmer om å bli lege.

– Jeg håper virkelig hun får lov til å ta utdannelsen sin, forteller han.

Info

Fakta om krigen i Afghanistan

* I oktober 2001, få uker etter 11. september-angrepene, hjalp USA og andre vestlige land en allianse av krigsherrer og opprørere til makten i Afghanistan. Taliban ble styrtet fra makten.

* Bakgrunnen var at al-Qaida, som sto bak terrorangrepene, hadde tilholdssted i landet.

* USA og Nato hadde på det meste over 150.000 soldater i Afghanistan. De avsluttet sine kampooperasjoner i 2014.

* Norge bidro den siste tiden med i underkant av 100 personer i den Nato-ledede styrken. Fra 2005 til 2012 hadde Norge ansvaret for sikkerheten i den afghanske Faryab-provinsen.

* Krigen anslås å ha kostet over 170.000 mennesker livet siden 2001, blant dem over 47.000 sivile. Over 2.450 amerikanske soldater ble drept, mens Norge mistet ti soldater.

* USAs samlede utgifter knyttet til krigen har oversteget 20.000 milliarder kroner, ifølge Costs of War-prosjektet ved Brown University.

* I 2020 inngikk USAs daværende president Donald Trump en avtale med Taliban om amerikansk tilbaketrekning fra Afghanistan.

* Da de vestlige styrkene begynte sin tilbaketrekning i mai i år, trappet Taliban opp sine angrep på de afghanske regjeringsstyrkene.

* Taliban inntok Kabul 15. august etter en ti dagers lynoffensiv. USAs siste soldater forlot byen litt før midnatt natt til 31. august. (NTB)
Kilder: NTB, Costs of War, FN

^ Vis mindre

VG I AFGHANISTAN: Reporter og videofotograf Kyrre Lien, og fotograf Harald Henden er i Afghanistan for VG. Foto: VG

Info

VGs Midtøsten-kontor

Kyrre Lien er VGs Midtøsten-korrespondent med base i Beirut, Libanon. Har du tips til andre reportasjer og historier vi burde fortelle fra regionen, ta gjerne kontakt.

E-post: kyrre.lien@vg.no / kyrre.lien@protonmail.com

Instagram: [@kyrrelien](https://www.instagram.com/kyrrelien)

Twitter: [@kyrre](https://twitter.com/kyrre)

Signal: Ta kontakt for nummer

^ Vis mindre

Her klamrer de seg fast til flyet

Nyheter - 16. aug. 2021

0:56

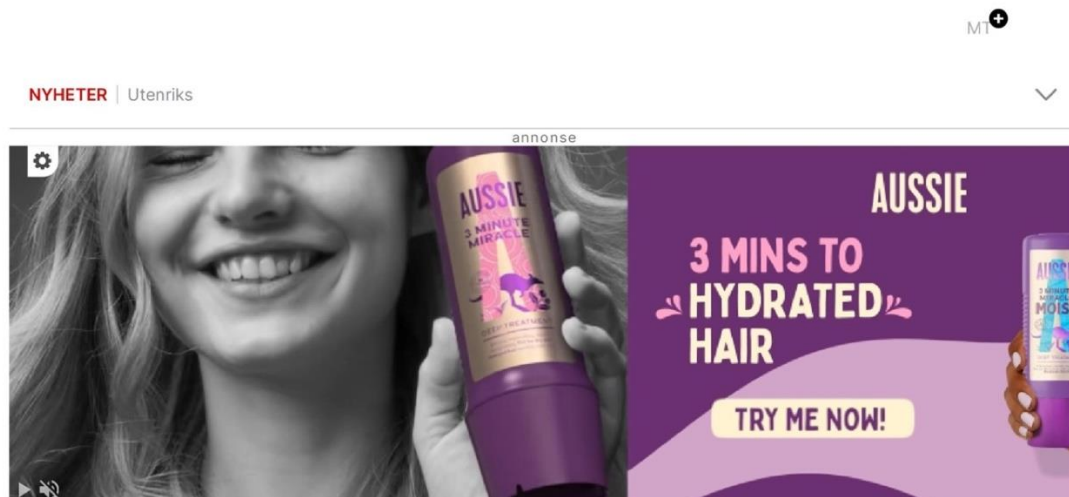
Publisert: 30.09.21 kl. 20:44
Oppdatert: 01.10.21 kl. 07:15

Mer om

Taliban Afghanistan Kabul

Flere artikler

Vedlegg 3: Afghanske jenter trosser Talibans skolenekt (VG, 17.08.22)

40 år gamle Arefeh går på en undergrunnskole i Kabul sammen med sin datter som ikke får lov å gå i offentlig skole.
Foto: Ebrahim Noroozi / AP / NTB

Afghanske jenter trosser Talibans skolenekt

De fleste tenåringsjenter i Afghanistan har ikke satt sine bein i et klasserom siden Taliban kom til makten, men noen trosser de nye makthaverne og holder skole i hemmelighet.

Av NTB-POLARIS
17. august 2022

BDO AS søker

Kommunikasjonsrådgiver med presseansvar

Nylig samlet flere titalls jenter i ungdomsskolealder seg til undervisning på en uformell skole et sted i Kabul. Sodaba Nazhand og søsteren underviser i engelsk, forskning og matte til jenter som skulle vært i videregående skole.

- Da Taliban ville ta retten til utdanning fra kvinner, ville jeg utfordre deres beslutning med å utdanne disse jentene, sier Sodaba Nazhand til nyhetsbyrået Associated Press.

Ett år siden Taliban tok makten: [Afghanistan balanserer på kanten av stupet](#)

Jenter får ikke ta videregående

Det har vokst fram mange undergrunnskoler som den søstrene Nazhand driver i Kabul etter Talibans maktovertagelse, der jenter ble nektet utdanning etter sjetteklasser. Taliban har riktignok tillatt kvinner å fortsette på universitetsutdanningen, men dette unntaket vil forsvinne ettersom jenter ikke får være elever på videregående skoler.

– Dette hullet kan ikke fylles opp, og situasjonen er bare trist og urovekkende, sier Sodaba Nazhand.

Afghanske jenter studerer koranen i en moské i Kabul. Maulvi Bakhtullah som leder moskeen, sier at tallet på jentelever er mangedoblet siden i fjor. Foto: Ebrahim Noroozi / AP / NTB

Nesten halvparten av jentene uten skole

Redd Barna har intervjuet over 1.700 afghanske barn i alderen ni til 17 år i syv ulike provinser for å se på virkningene av skolenekten for jenter. Undersøkelsen ble gjennomført i mai i år.

Svarene fra de 1.700 barna viser at 45 prosent av jentene og 20 prosent av guttene ikke går på skole. Blant jentene viste 26 prosent tegn på depresjon, langt høyere enn de 16 prosent av guttene som viste det samme.

Tilstrømmingen av jentelever har nær eksplodert i denne moskeen som lærer elevene å lese koranen. Foto: Ebrahim Noroozi / AP / NTB

Ekstrem fattigdom

Sanksjonene i kjølvannet av Talibans maktovertagelse kastet nesten hele den afghanske befolkningen ut i fattigdom. Foreldre, lærere og eksperter sier alle at det er jentene og kvinnene som lider mest under de store krisene som rir landet.

Taliban har begrenset kvinners rett til å arbeide, oppmuntret dem til å være hjemme, krevd at de dekker til hele ansiktet utenom øynene, selv om kleskoden ikke nødvendigvis ble innført ved tvang.

I et privathus i Kabul gjennomfører to jenter en ulovlig protest der de krever rett til utdanning. Foto: Ebrahim Noroozi / AP / NTB

om å lønne afghanske lærere direkte for å holde skolene åpne uten å gi pengestøtte til Taliban.

Spørsmålet om jenters rett til utdanning ser ut til å ha blitt et stridstema som Taliban vil gjøre opp på kammerset. Noen i Taliban vil at jentene skal tilbake på skolen. De har ingen religiøse innvendinger, og ser gjerne at det knyttes bånd til omverdenen. Den rurale delen av bevegelsen er sterkt imot at jenter skal gå på skolen. Det er disse landsbylederne, eldre og konservative som utgjør ryggraden i Taliban.

Foreldre, elever og lærere frykter at Afghanistan kan miste en hel generasjon jenter som nektes å gå på skole. Foto: Ebrahim Noroozi / AP / NTB

Mer strengt og brutalt i 1990

Da Taliban styrte Afghanistan for første gang på 1990-tallet, innførte de mye mer brutale forbud for kvinner enn i dag. Alle jenter ble stengt ute fra skolegang. Kvinner fikk ikke lov å arbeide, og de måtte bære en heldekkende burka hvis de oppholdt seg utendørs.

artikkelen fortsetter under annonsen

TV 2 søker

Senior Backend-utvikler - Reklame på TV 2 Play

Etter at Taliban ble drevet fra makten i 2001, har en hel generasjon kvinner gått tilbake til skole og arbeid, spesielt i byene. Taliban må åpenbart ha tatt hensyn til dette da de for ett år siden erklærte at Afghanistan ikke skulle tilbake til det knallharde styresettet første gang de satt med makten.

Mange var optimistiske da den afghanske utdanningsministeren satte 23. mars i år som dato for gjenåpningen av skoler for jenter. Men rett før ble gjenåpningen brått stanset. Ifølge AP synes det som om Talibans ubestridte leder mulla Haibatullah ga etter for opposisjonen i egne rekker.

Hjemmeundervisning i en leilighet i Kabul. Foto: Ebrahim Noroozi / AP / NTB

Sammen med spente klassekamerater gikk praten høyt og latteren satt løst.

– Helt til en lærer kom og sa at vi måtte gå hjem. Jentene begynte å gråte. Det var det verste øyeblikket i våre liv, sier Shekiba Qaderi.

Hun forsøker å undervise seg selv. Leser gjennom skolebøkene, romaner og historie. Hun studerer engelsk gjennom filmer og YouTube-videoer.

Afghanske jenter på en religiøs skole, som fortsatte å holde åpen etter Talibans maktovertagelse i fjor. Foto: Ebrahim Noroozi/ AP / NTB

Får ikke lov å arbeide

Hverken Shekiba eller hennes yngre søster får lov til å gå på skole i dag. Men det kan begge brødrene deres. Hennes eldste søster studerer jus som privatist ved et universitet.

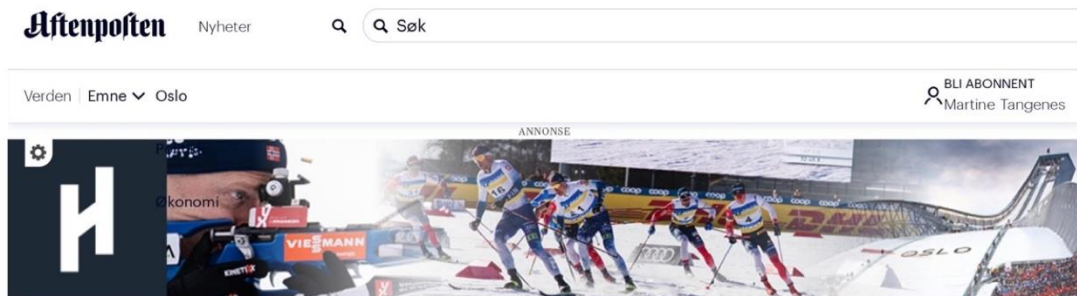
– Men det hjelper lite. De fleste professorene har forlatt landet, og vi står igjen med en mye dårligere utdanning. Selv om en ung kvinne skulle klare å ta universitetsutdanning, hva skulle hun bruke den til? Taliban gir henne ikke lov til å arbeide, sier Shekibas far Mohammad Shah Qaderi.

Publisert: 17.08.22 kl. 12:59

Flere artikler

Vedlegg 4: – De fleste av vennene mine kjøper hijab for første gang (AP, 16.08.21)

Verden | Afghanistan

- De fleste av vennene mine kjøper hijab for første gang

Taliban sier bevegelsen vil være mer liberal enn før. Men Kabuls kvinner forbereder seg på det verste.

Tusenvis av afghanere forsøkte å komme seg inn i Kabuls flyplass på mandag. Flere av kvinnene som løp gatelangs, dekket seg til. Det har ikke vært uvanlig i hovedstaden, men for noen er det helt nytt. Foto: Reuters / NTB

Gina Grieg Riisnæs

16.08.2021 18:39 | Oppdatert 17.08.2021 10:38

For åtte måneder siden gjorde Nasrin Nawa (27) det hun liker aller best. Hun plasserte de raske brillene sine på nesen. Så satte hun seg på sykkelen og rullet

passasjermyene ut av noeustaden. Tre dager senere die aignanere som forsøkte a gjøre det samme, filmet idet de falt i døden fra flyene de klamret seg fast til.

Artikkelen fortsetter under annonsen

DROPS Design AS søker

Designassistent

Et siste forsøk på å komme seg ut av landet som Taliban har tatt kontrollen over.

Maktskiftet gjør at Afghanistans over 14 millioner kvinner går en usikker tid i møte. En av dem er Nasrin Nawas søster.

Kjøper hijab for første gang

Hun forsøker å finne en vei ut av landet. Men for å få til det må hun ta ut de siste pengene hun har i banken. For å komme dit må hun ta bena fatt. Gatelangs.

Og for å gjøre dét må hun gjøre noe hun aldri har gjort før: Dekke seg til med klær til tåpissene. Pluss en hijab på hodet.

Det hadde hun ikke i klesskapet da Taliban rullet inn i byen søndag. Det hadde heller ikke de nærmeste i omgangskretsen hennes. Nå vil det endre seg:

- De fleste av vennene mine kjøper hijab for første gang. De kommer til å gå med det, eller noe lignende, snart, forteller Nasrin over telefonen til Aftenposten.

De ekstreme islamistene har ikke offisielt påbudt klesplaggene ved lov. Men, som Nasrin forteller:

- Taliban har sagt i mange intervjuer at de synes at det er greit med kvinner, men at de må følge sharialover. Da vet vi hva de mener.

Nasrin Nawa (27) kom seg ut av Kabul på fredag. I hovedstaden forbereder vennene hennes seg på en helt ny hverdag. *Foto: Privat*

Vil innføre sharia

I et intervju med Aftenposten forrige uke sa Suhail Shaheen, en av Talibans talspersoner, at bevegelsen vil innføre sharialover. På spørsmål om utro kvinner fremdeles skal steines, svarte han:

- Selvsagt. Dette er en del av islamske lover og regler.

Talibans talsperson Suhail Shaheen. Foto: Alexander Zemlianichenko, AP / NTB

Han la til at Taliban «ikke skal straffe noen med én gang». Først skal de dømmes i en Taliban-domstol. Der skal de også få forsvare seg.

Men får kvinner og menn stemmene sine hørt likeverdig der?

Spriker mellom løfter og virkelighet

Nei, ifølge en [Human Rights Watch-rapport](#) fra juni 2020.

Artikkelen fortsetter under annonsen

 FINN LEDIGE STILLINGER

BWH Hotel Group søker
Webmaster/Content Manager

Den tok et dypdykk i kvinners liv i Taliban-kontrollerte områder i Afghanistan.

Rapporten dokumenterte også at selv om Taliban sa at bevegelsen hadde mer liberale holdninger til kvinner nå enn tidligere, var det langt fra rosenrødt i virkeligheten.

Taliban sa at de ikke er imot jenters utdannelse. Likevel tillot veldig få at kvinner får gå på skole etter at de når puberteten. Andre tillot ikke skole i det hele tatt.

Politikken var basert på lokale kommandørers personlige syn på saken, slo rapporten fast.

Det er fremdeles stor usikkerhet knyttet til hvordan Taliban vil forsøke å styre Afghanistan.

Men at den islamistiske bevegelsen sier én ting og gjør en annen, har allerede begynt å bli tydelig.

Holder universitetene stengt

Et par dager før Taliban tok kontroll over Kabul, erobret de storbyene Kandahar og Herat.

 LEDIGE STILLINGER

ANNONSE

BDO AS søker

Kommunikasjonsrådgiver med presseansvar

På universitetet i sistnevnte by er over halvparten av studentene kvinner. I helgen forsøkte de å gå gjennom dørene og sette seg ved studieplassene sine. Da ble de nektet av Taliban-soldater.

Det til tross for at de ekstreme islamistenes talspersoner har sagt at kvinner skal få fortsette å utdanne seg.

Mandag sa Taliban at universitetene vil holdes stengt til sikkerhetssituasjonen bedrer seg.

I provinsen Ghazni holdes universitetene åpne. Kvinner og menn får sitte i samme klasserom. Men en skillevegg er satt opp mellom dem.

- Den var der ikke forrige uke, sier en kilde til Aftenposten.

Ble truet fra å gjøre jobben sin

hun er journalist. Men de siste par månedene har hun tatt uønsket permisjon.
Årsaken er at hun fikk trusler fra Taliban.

Artikkelen fortsetter under annonsen

 FINN LEDIGE STILLINGER

Standard Online AS søker

Markedskonsulent

- Jeg var forlovet. Av personlige årsaker avbrøt jeg planene om ekteskap. Det likte ikke familien hans. Så de sendte brev til Taliban. De klaget og sa at jeg ikke fulgte islamsk lov.

Som følge av dette ba sjefene henne om å ta en pause fra jobben.

De hadde god grunn til å være urolige over truslene. I månedene før ble en rekke kvinnelige journalister drept i hovedstaden.

Da de ekstreme islamistene marsjerte inn i Kabul på søndag, var Fatima kun 500 meter unna.

Taliban tok kontroll over presidentpalasset i Kabul søndag. Foto: Zabi Karimi, AP/NTB

Selv om de oppførte seg fredelig, frøs hun til på gaten. Truslene hun fikk knappe måneder før, var i friskt minne.

- Jeg ble sjokkert. Jeg klarte ikke å gjøre noe. Det var en grusom atmosfære i luften. Alle løp og skrek i gatene. Alle gråt og ...

Hun stopper seg selv i fortellingen. Trekker pusten dypt over telefonen.

- Når jeg husker tilbake på den dagen, begynner jeg å riste. Jeg klarer ikke snakke om det. Men jeg vil snakke om det. Fordi det er viktig.

- Vanskelig å håndtere

Hun forsøkte å finne raskeste og tryggeste vei hjem. Vanligvis er det taxi. Men på skrekkdagen søndag tok det en time å få tak i en. Og kjøreturen hjem, som vanligvis tar 15 minutter, tok to timer.

- Jeg gråt hele veien. Jeg var så skuffet. Jeg trodde aldri jeg ville måtte se Taliban i Kabul.

Dagen etter måtte hun ut av huset for å rekke en legetime. Da hun gikk ut på gaten, var det i helt andre klær enn hun hadde brukt dagen før.

- Jeg hadde på en veldig lang kjole med et stort slør. Eller hijab, som det heter, sier hun.

- Det var veldig vanskelig å håndtere.

Les også

Desperat flukt fra Kabul: Minst sju personer har mistet livet i kaoset på flyplassen

Les også

Erna Solberg: Norge har ikke et særskilt moralsk ansvar for å ta imot flyktninger fra Afghanistan

Les også

By etter by faller i Afghanistan. Hvordan klarer Taliban å ta makten så raskt?

Vedlegg 5: Tilbake til start (AP, 11.08.22)

← Flere artikler

A magasinet

A-magasinet Afghanistan

Tilbake til start

For ett år siden så en sjokkert verden på mens desperate afghanere flyktet fra Kabul. For dem som ble igjen, er alt blitt snudd på hodet.

Hanne Christiansen Korrespondent i Midtøsten
Monica Strømdahl

11.08.2022 21:47 | Oppdatert 15.08.2022 09:53

Nyhetsbrev: A-magasinet

De beste historiene fra A-magasinet, hver fredag.

Når Zholia Parsi (38) tenker på ungdomsårene sine, er det særlig ett minne som får det til å knyte seg i magen.

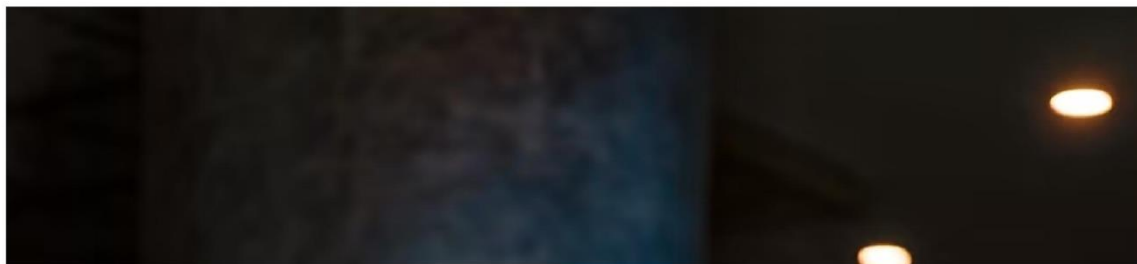
Hun var 16 år og bodde i Takhar-provinsen, nordøst i Afghanistan. Det var 1999, Taliban hadde styrt landet i tre år. Jenter og kvinner gikk sjelden ut.

Noen ganger sendte moren henne til byen for å handle. Da ble Parsi alltid bedt om å ta på seg burka, den heldekkende blå drakten med et smalt, heklet vindu foran øynene. Hun hatet det. Men konsekvensene var verre.

Det så hun med egne øyne da naboens datter en dag ble med - uten burka. På vei til byen ble de stoppet av Taliban-soldater. Menn med langt skjegg, løse klær og kalasjnikov hengene over skulderen. Parsi ble stående maktesløs og se på at soldatene ga nabojenta juling.

Hendelsen satte seg i kroppen som et støt. Noen uker senere fikk Parsi øye på en soldat på hjørnet i nabolaget. Hjertet begynte umiddelbart å hamre.

- Jeg snudde brått for å gå hjem igjen. Men man ser jo ingenting i burka. Så jeg snublet i stoffet og falt ned i kloakkanalen langs veien, forteller Parsi.

Hele sitt voksne liv har Zholia Parsi kledd seg slik hun selv vil. Nå frykter hun at friheten vil forsvinne for godt. Foto: Monica Strømdahl / Aftenposten

15. august i fjor satt Parsi i en taxi i Afghanistan's hovedstad, Kabul. Trafikken sto dønn fast. Rundt henne i gatene flyktet mennesker i panikk.

20 år etter at en USA-ledet koalisjon drev de ekstreme islamistene fra makten, var Taliban på vei inn i byen igjen.

Tankene raste gjennom hodet til fembarnsmoren. Ville døtrene hennes få fullføre utdannelsen? Ville sønnene bli tvunget til å gro skjegg? Hadde hun fortsatt en jobb å gå til?

- Jeg hadde aldri drømt om at de kunne komme tilbake, sier Parsi og retter på det røde sjalet som henger løst over hodet.

- Det kjennes fortsatt uvirkelig.

Fordi hun har demonstrert mot Talibans regler, er Zholia Parsi alltid på vakt. Hun sier hun får dødstrusler og frykter å bli arrestert.
Foto: Monica Strømdahl

Sjokkoffensiven

Det føltes som lyn fra klar himmel. Men kanskje burde vi ha sett det komme.

I april i fjor erklærte USAs president at alle amerikanske styrker skulle trekkes ut av Afghanistan innen 11. september. Da var Taliban allerede godt i gang med å stramme

grepet om flere provinser.

I månedene som fulgte, falt by etter by til den militante motstandsbevegelsen. Desillusjonerte regjeringssoldater slapp det de hadde i hendene, og forlot posten sin.

Likevel var det en verden i sjokk som fulgte med da Talibans soldater rullet inn i Kabul 15. august. Der møtte de tilnærmet ingen motstand. De internasjonale organisasjonene flyktet hals over hode.

Offensiven var over. Taliban erklærte kontroll over landet. Selv de skal ha vært overrasket over hvor fort det gikk.

For Afghanistans innbyggere fulgte uker med intens frykt og usikkerhet. I Kabul utspilte det seg hjerteskjærende scener. Tusenvis av desperate mennesker samlet seg på flyplassen i håp om å komme med evakueringsflyene. De løp etter flyene som takset ut på rullebanen.

Foreldre sendte babyene sine av gårde i armene på fremmede soldater.

En ung mann falt i døden da han ikke lenger klarte å klamre seg fast i hjulbrønnen på et fly som akkurat hadde lettet.

Desperate afghanere forsøkte forgjeves å komme seg på evakueringsflyene ut av Kabul. *Foto: AP / NTB*

Foreldre løftet babyene sine opp i armene på fremmede soldater. Foto: Omar Haidari, Reuters / NTB

20 år med krig og lidelse endte med et dystert klimaks. Over natten rykket Afghanistan tilbake til start.

Noen dager etter Kabuls fall holdt Taliban sin første pressekonferanse. Der lovet de fred og forsoning, økonomisk vekst og like rettigheter. Ingen kvinner ville bli diskriminert i Talibans nye Afghanistan.

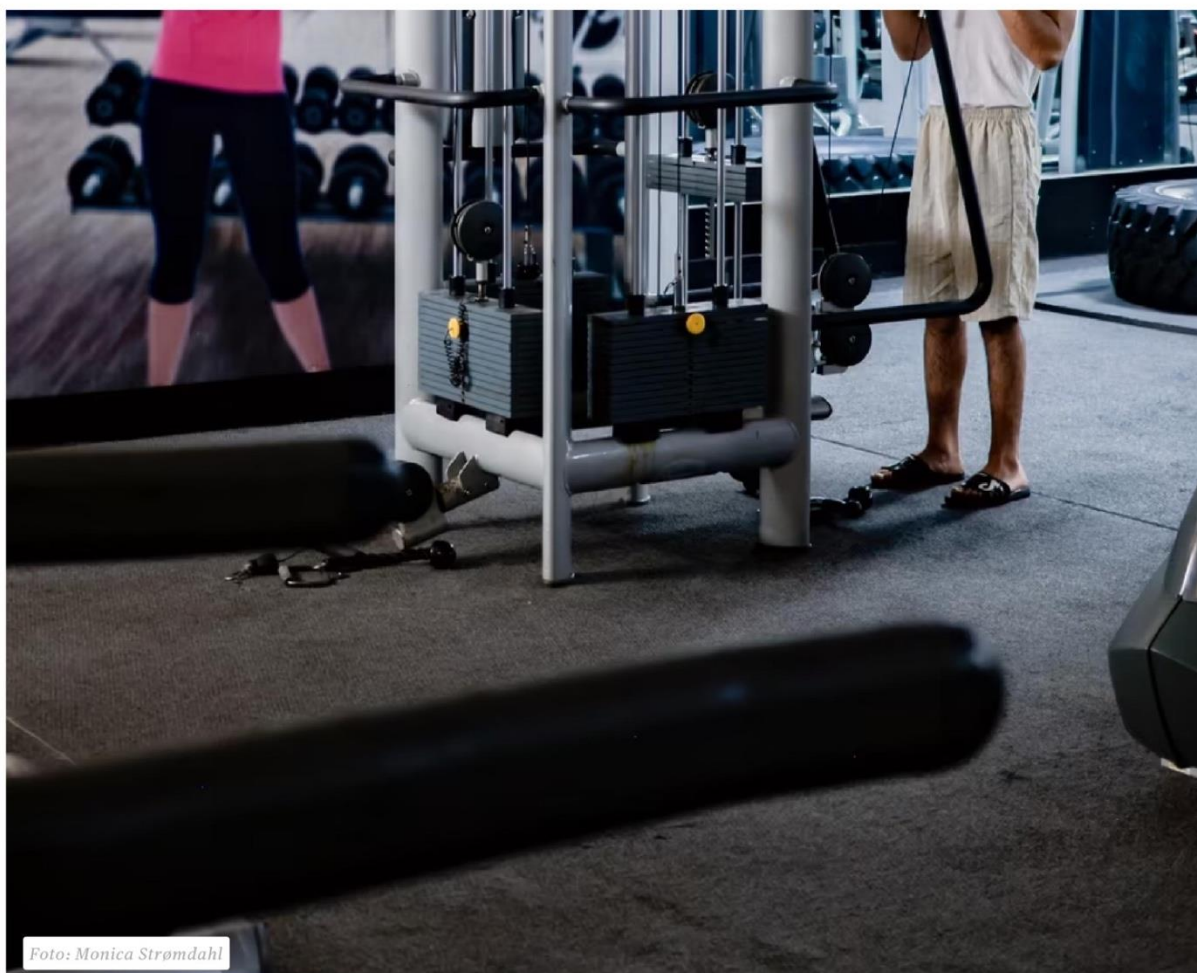
Det var det mange som hadde vanskelig for å tro på. Da det siste amerikanske militærflyet forlot flyplassen i Kabul i slutten av august, var minst 122.000 afghanere blitt evakuert bare til USA. Men de aller fleste måtte bli igjen i Afghanistan.

Hva slags land ble de sittende igjen i? Hvor mye har endret seg siden ekstremistene vant sin største seier?

Ett år etter at Kabul falt, ser fremtiden mørkere ut enn på lenge. Men i begynnelsen var det noen som våget å håpe at ting ville bli annerledes denne gangen.

Frykt og usikkerhet

Noen få veltrente unge menn i tettsittende singlet rusler avslappet mellom treningsapparater og vektbenker. Mellom repetisjonene stopper de og studerer seg selv i speilet.

Strammer armmusklene og knipser noen bilder.

Veggene er dekket med plakater av vestlige kvinner og menn med stramt treningstøy og vaskebrettmager.

Men det er ikke én kvinne å se i lokalene til Friendly Gym.

- Vi stengte for kvinner ganske raskt etter at den forrige regjeringen falt, sier Ramish Usmani.

Han er bare 21 år gammel, men eier allerede sitt eget treningsstudio. Usmani tilhører en generasjon som er vokst opp uten Taliban i en by der kvinner og menn kunne trene side om side.

Men han visste hvordan det var rett før han ble født. Han hadde hørt om kjønnssegregeringen, om totalforbudet mot idrett og om hvordan mennene ble straffet dersom kvinnene ikke oppførte seg riktig.

Men nå var det mange som snakket om at Taliban hadde endret seg. Kanskje ville det ikke bli like ille som før?

Så, 9. september, kom beskjeden Usmani hadde fryktet. Taliban la ned forbud mot kvinneidrett. Da kjente han på usikkerheten. Gjaldt det også treningsstudioer? Hvor strengt ville forbudet håndheves?

Til slutt bestemte han seg for å være på den sikre siden.

- Jeg var redd de ville straffe meg og stenge ned hele studioet dersom de oppdaget av kvinner fortsatt trente her, sier Usmani.

Mens han forteller, titter han ned på sandalene sine. Det var ingen lett avgjørelse, understreker han. Hadde han kunnet, ville han åpnet igjen på dagen.

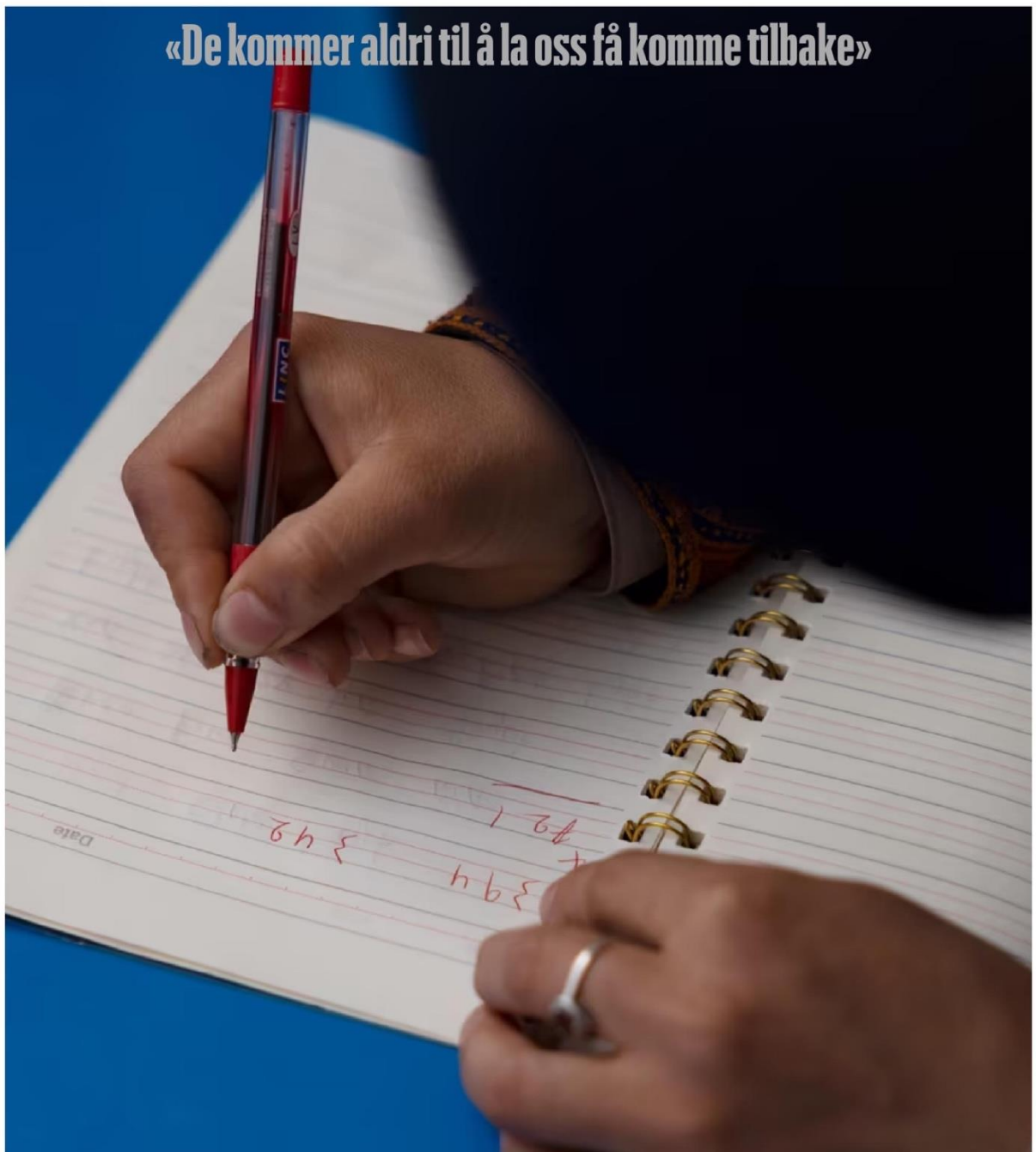
- Jeg vil jo at kvinner skal kunne trene her slik som før. Vi mistet veldig mange kunder. Men jeg følte at jeg ikke hadde noe valg, sier han.

I dag kjenner Usmani knapt igjen sin egen by. Økonomien har kollapset fullstendig, og mange bedrifter har måttet stenge, sier han.

- Men det er vanskeligst for jentene, så klart. De får ikke engang fullføre skolen.

Skolene som stengte

«De kommer aldri til å la oss få komme tilbake»

Dagen Taliban kom, var det bare ett spørsmål som sto i hodet på Sana: Ville hun noensinne få se klassekameratene sine igjen?

Om få timer skulle hun avlegge eksamen, den siste for skoleåret. Innen slutten av dagen ville hun ha fullført 10. klasse.

Hun var ikke nervøs. 15-åringen hadde best karakterer i klassen, hun var godt forberedt.

Men så begynte det å tikke inn meldinger på mobilen. Hun hadde hørt ryktene i flere uker. De hadde allerede tatt kontroll i Herat og Kandahar. Nå var det ikke lenger noen tvil: De ekstreme mennene som styrte landet før hun ble født, var på vei tilbake.

De som hatet utdanning, hatet musikk, hatet jenter.

Sana pakket tingene sine og dro hjem. Uroen gnagde i magen.

- Foreldrene mine hadde fortalt om de fem årene med Taliban, om hvordan kvinner ikke fikk gå ut uten *mahram* (mannlig ledsager), sier Sana.

Snart stengte Taliban skolene. Da de åpnet igjen en måned senere, var det bare guttene og jentene under 12 år som fikk komme tilbake.

De eldre jentene måtte vente, sa Taliban. Først måtte de få på plass et system med kvinnelige lærere, egen transport og riktig bekleddning.

Det systemet er fortsatt ikke på plass. Det siste året har Sana stort sett tilbrakt hjemme. Hun har lest så mye engelsk hun har klart på egen hånd, og tatt kurs på nettet. Men det har vært tungt, forteller hun.

- Alt har føltes så håpløst, jeg har vært så redd for at det ikke finnes noen fremtid for meg. Heldigvis har jeg foreldre som støtter meg og vil hjelpe meg med å dra til

utlandet for å studere. Men det er ikke alle familier som kan det.

23. mars i år fikk Sana nok en knekk. Da hadde Taliban lovet at tenåringsjentene skulle få komme tilbake på skolen igjen. Men så ombestemte de seg i siste liten.

- Rektor møtte oss i døren og sa vi ikke fikk komme inn. At vi ble nødt til å vente litt til, sier Sana.

Sammen med rundt 1500 andre dypt skuffede jenter snudde Sana og dro hjem igjen.

- Jeg visste det der og da, sier hun.

- At nå er det over. Jeg visste det dypt i hjertet mitt. De kommer aldri til å la oss få komme tilbake.

Talibans hodepine

Seks måneder senere har Sana fått rett. Det afghanske skoleåret er snart over. Jentene over 12 år har fortsatt ikke fått komme tilbake.

Skolesaken er blitt en slags målestokk det internasjonale samfunnet bruker for å vurdere det nye Taliban-regimet. Den er også blitt en av Talibans største hodepiner.

Akkurat hva vestlige ledere mener om dem, er regimet kanskje ikke så opptatt av. Men de mange milliardene med dollar som står fryst i utenlandske banker, skulle de gjerne hatt tilgang til.

Internasjonal anerkjennelse ville gjort livet langt enklere for en motstandsgruppe som plutselig har fått i oppgave å samle og lede en hel nasjon.

Trolig var det en viktig del av motivasjonen som gjorde at Taliban takket ja til invitasjonen fra norske myndigheter om å komme til Oslo i januar. Der møtte de vestlige land og representanter for det afghanske sivilsamfunnet. Norske myndigheter måtte tåle sterk kritikk for å fly fundamentalistene til Oslo i et privatfly.

Men regjeringen insisterte på at det var viktig å fortsette å snakke med Taliban.

Representanter for Taliban-delegasjonen møter pressen på Soria Moria hotell i Oslo i januar. Foto: Terje Pedersen, NTB

- Vi mente den gangen at møtet var viktig og nødvendig, og det mener vi fortsatt at det var, sier statssekretær Henrik Thune (Ap) i Utenriksdepartementet.

Han deltok på samtalene i Oslo.

- Men sammenligner vi med forhåpningene vi hadde i august i fjor, da Taliban tok over, så er ordet skuffelse, sier han.

Thune erkjenner at kurvene peker i feil retning.

- På helt sentrale områder går det feil vei. Det gjelder utdanning, kvinners rettigheter og politisk inkludering. Det er hjerteskjærende, sier han.

Det skjer ingen normalisering av Taliban nå, sier statssekretæren. Men han mener fortsatt at det vil være feil av Norge å kutte kontakten. Alternativet - å overlate afghanerne som kjemper for sine rettigheter, til seg selv - ville vært mye verre.

- Vi er ikke veldig håpefulle lenger. Jeg tror det beste vi kan håpe på, er små, positive endringer, sier Thune.

Noen vil si endringene allerede har skjedd. Det finnes nemlig også en litt annen historie om Talibans nye Afghanistan.

En som ikke bare handler om frykt og skuffelse, men om lettelse.

Fredeligere dager

«Det er blitt mye bedre her nå»

Solen er i ferd med å senke seg over den afghanske hovedstaden. Byen ligger badet i dust, blått lys.

På toppen av Antenna Hill, fjelltoppen som huser alle Kabuls TV- og mobiltårn, står 20 år gamle Najibullah og ser utover hjembyen sin.

Her har han bodd hele livet. I en by som har vært herjet av selvmordsangrep, vold og skuddvekslinger.

De siste tre årene har han vært medlem av Taliban. Han mener motstandsgruppen har æren for at afghanere endelig kan puste litt lettere.

- Det er blitt mye bedre her nå, sier han lavmælt.

Rundt ham styrer kollegaen Bahram (30) med å vanne plantene de har satt opp på utkikksposten. Rett nedenfor, på en betonghulle på kanten av fjellet, har Noor Mohammad (24) satt seg ned for å be.

De unge mennene er ordknappe. De har fått streng beskjed om at ledelsen tar seg av snakkingen.

Men Najibullah sier Kabul er blitt et bedre sted å være.

- Jeg er veldig glad for at vi har kontroll nå, sier han.

Najibullah (20) vokste opp i en by med tung internasjonal tilstedeværelse. Nå er han en av fotsoldatene som har ansvar for sikkerheten. Foto: Monica Strømdahl / Aftenposten

Å reise fra by til by i Afghanistan pleide å være livsfarlig. Langs de forfalne motorveiene risikerte man å havne i kryssild, kjøre på veibomber eller bli stanset av kriminelle gjenger.

- En av de tydeligste forandringene er det at man nå kan reise forholdsvis fritt rundt i landet, sier Terje Watterdal.

Han er landdirektør i den norske Afghanistankomiteen, en av få organisasjoner som fortsatt opererer i landet.

De lokalt ansatte i Afghanistankomiteen kommer fra ulike deler av landet. De som er vokst opp i relativt moderne byer som Kabul, Mazar eller Herat, opplever Talibans seier som et stort tilbakesteg. Men for dem som kommer fra krigsherjede provinser som Ghazni eller Paktia, ser regnestykket ganske annerledes ut.

- Dette er mennesker som ikke har kjent noe annet enn krig i mange tiår, sier Watterdal.

- For dem er det en befrielse at Afghanistan endelig er relativt fredelig.

Radikale fotsoldater

At afghanerne har Taliban å takke for det, slik Najibullah ser det, er ikke nødvendigvis riktig.

- Det er ikke noe grunn til å rose Taliban for at de har etablert sikkerhet når grunnen til det er at de selv har sluttet å skyte på folk, sier Kristian Berg Harpviken.

Han har forsket på Afghanistan i mange år, nå ved Institutt for fredsforskning.

Det er ikke noe grunn til å rose Taliban for at de har etablert sikkerhet når grunnen til det er at de selv har sluttet å skyte på folk

Kristian Berg Harpviken

Harpviken understreker at Taliban ikke har stått for all volden i Afghanistan de siste 20 årene. Over halvparten av alle sivile som ble drept de siste fem årene av krigen, ble drept av regjeringshæren og internasjonale styrker. FN anslår at over 100.000 sivile har mistet livet bare siden 2009.

- Men det var Taliban som satte terrortaktikken i drift i Afghanistan, sier Harpviken.
- De oppskalerte selvmordsbombingen så det nærmest ble en industri, med egne skoler og verksteder til å sy selvmordsvester og lage veibomber.

Dette er motstandsgruppen som Najibullah og tusenvis av andre Taliban-soldater vervet seg til. De unge mennene er ofte langt mer radikale i sitt syn på verden enn den politiske ledelsen som nå er nødt til å finne løsninger og inngå kompromiss.

Det kan by på problemer for Taliban fremover, mener Harpviken.

- Ledelsen er redd for hva som skjer hvis de går vekk fra idealene som krigerne har slåss for i alle disse årene. Da er det mange som kanskje vil hoppe av og slutte seg til mer ekstreme grupper som IS.

Nettopp IS har det siste året stått for brottdelen av terrorangrepene som har rammet Afghanistan. Taliban sliter vel så mye som den forrige regjeringen med å få bukt med terroren, mener Harpviken.

Likevel er sikkerhetssituasjonen fundamentalt annerledes enn for bare ett år siden.

- For mange afghanere har livet gått fra å være veldig vanskelig til å bli ganske mye bedre, sier Harpviken.
- Men du verden så mye man har mistet.

Økonomien som kollapset

«Folk har ikke lenger råd til næringsrik mat»

Foto: Monica Strømdahl / Aftenposten

På kvinneklinikken i Nijrab i Kapisa-provinsen nord for Kabul er det kø ut døren. På plenen utenfor er det lagt ut tepper og puter - et slags provisorisk venterom. Noen av barna sitter i fanget på mødrene sine og stirrer tomt fremfor seg.

- Vi ser stadig flere tilfeller av underernæring, forteller Layla Halili (23), en av jordmødrene på klinikken.

Hun tar mål av armen til en fire år gammel gutt som ikke engang ser halvparten så gammel ut. Han kan ikke gå, moren forstår ikke hvorfor.

- Folk sier de ikke lenger har råd til næringsrik mat. Barna får ikke i seg kalsium, meieriprodukter er blitt for dyrt, sier Halili.

Det siste året har utallige familier på landsbygda i Afghanistan mistet jobben. Økonomien har kollapse. Én av årsakene er at USA la ned harde sanksjoner da Taliban grep makten igjen. Det lammet banksystemet. Snart gikk landet tom for kontanter.

Ekstrem tørke og stigende matpriser forverrer situasjonen. Nylig varslet FN at to av tre familier står i fare for å sulte.

Mina Gull (65, t.h.) ble skutt i benet under krigen mot Sovjetunionen på 1980-tallet. Hun er avhengig av medisiner som familien ikke lenger har råd til. Foto: Monica Strømdahl

Fakta

Den økonomiske kollapsen

Før august 2021 mottok Afghanistan det som tilsvarer rundt 90 milliarder norske kroner i året i internasjonale bistandsmidler. Det dekket cirka 70 prosent av statsbudsjettet.

Disse pengestrømmene ble stanset da Taliban tok tilbake makten.

I de fire månedene som fulgte, falt landets BNP pr. innbygger med 34 prosent.

I tillegg er Afghanistan, for andre året på rad, rammet av den verste tørken på nesten 30 år.

Det har gjort at antallet afghanere som lider av akutt matmangel, har økt med 35 prosent det siste året.

Mer enn halvparten av alle afghanske barn under fem år står i fare for å bli underernært.

Over 24 millioner afghanere, mer enn halvparten av landets befolkning, trenger i dag humanitær hjelp.

Kilder: FN, Verdensbanken

Mange er nå helt avhengig av bistand fra organisasjoner som norske Afghanistankomiteen, som har bygget kvinneklinikken.

- Regimet? Jeg er mer bekymret for økonomien vår, sier en av pasientene, 45 år gamle Bibi Gull.

Familien har ingen inntekt lenger. Hun er kommet til klinikken for å få gratis medisiner.

Det har også seksbarnsmoren Romaisa Quayomi (23).

- Vi håper det snart blir bedre. Akkurat nå er det veldig vanskelig å overleve.

Men det er ikke bare økonomien som gjør at afghanske kvinner ser mørkt på fremtiden.

**«Jeg vil heller dø enn å la døtrene mine bære
burka»**

Zholia Parsi heller kald matolje fra en kjele tilbake på kannen. Bak henne hjelper 11 år gamle Yesna til med oppvasken.

Også under dette taket er økonomien blitt trangere. Parsi og mannen er arbeidsledige. Deres eldste sønn forsørger nå hele familien på åtte.

Én av grunnene til det er at Parsi nekter å holde kjeft. Slik hun gang på gang er blitt bedt om å gjøre av Talibans fotsoldater. Sammen med en gruppe andre kvinner har hun demonstrert i Kabuls gater. Ropt slagord og veivet med bannere. Det har kostet henne lærerjobben. Hun sier hun får dødstrusler, nå holder hun helst barna inne.

- Vi blir deprimert av å gå hjemme hele tiden, sier hun.

Likevel er alternativet verre, mener hun. Det føles utenkelig å oppdra døtre i et land der kvinner blir beordret til å dekke til ansiktet i offentligheten, slik Taliban erklærte i mai.

I Kabul blir den blå burkaen som Parsi har så vonde minner om, et stadig vanligere syn. Selv på TV dekker kvinner nå til ansiktet.

Før sommeren bestemte Taliban at kvinnelige journalister ikke lenger får vise ansiktet på TV. Foto: Monica Strømdahl

Sonia Niazi (22) hadde aldri sett for seg å presentere nyhetene med tildekket ansikt. Foto: Monica Strømdahl

- Vi holdt på å stenge, sier Khpalwak Sapai.

Han er redaktør i Tolo News, en av Afghanistans viktigste nyhetskanaler.

I mai fikk Sapai beskjed av Taliban om at de kvinnelige nyhetsankrene ikke lenger kunne bruke bare hodesjal. Da var det bedre å kaste inn håndkleet, tenkte han.

Men kollegene overtalte ham.

- Kvinnene ville fortsette å jobbe. Jeg har ikke rett til å ta fra dem det.

Det er Sonia Niazi glad for. Som 22-åring fikk hun drømmejobben som nyhetsanker.

- Alternativet er å sitte hjemme. Da er det bedre å presentere nyhetene med ansiktet dekket til, sier Niazi.

Det er ikke lett, sier hun. Én ting er å snakke tydelig bak stoffet, en annen er varmen under de flere timer lange sendingene.

- Men det verste er at de tvinger oss til dette. Det er ikke en del av vår kultur.

Usikker fremtid

Sist gang Zholia Parsi hadde på seg burka, var i 2001. Hun var blitt 18 år og ventet allerede sitt første barn. Kort tid etter ble Taliban-regimet styrtet.

I årene som fulgte, gjorde hun ferdig videregående og søkte seg til lærerutdanningen i Kabul. Svigermoren forsto ikke hvorfor hun ville jobbe. Men Parsi følte at hun svevet.

- Jeg gjorde alt husarbeidet om natten, så jeg kunne studere på dagtid. Det var tøft. Men jeg har aldri vært stoltere. Det var som om jeg hadde vinger.

Zholia Parsi er redd for at datteren Yesna ikke vil få fullføre utdannelsen eller bevege seg fritt. Foto: Monica Strømdahl

Nå frykter hun at all fremgangen er i ferd med å viskes ut.

Hadde hun hatt muligheten, ville hun tatt med seg familien og reist. Men de har hverken penger eller pass. Fremtiden er her, enten de vil det eller ei.

Yesna kommer inn i stuen med en hårbørste i hånden. Parsi setter seg opp og begynner å gre håret hennes.

Skal denne jenta tilbringe resten av livet med ansiktet gjemt bort?

- Bare tanken dreper meg, sier Parsi.

- Jeg vil heller dø enn å la døtrene mine vokse opp med å bære burka.

Tidslinje

● 1979: Sovjetunionen invaderer Afghanistan.

Sovjetiske styrker går inn i Afghanistan for å støtte kommunistpartiet, som hadde tatt makten året før. Flere motstandsgrupper (*mujahedin*) oppstår. De får penger og våpen av USA og andre land.

Mujahedinkrigere i fjellene i Kunar-provinsen i mai 1980. Geriljaen hadde sterk støtte i lokalbefolkningen. *Foto: Ap / NTB*

● 1989: Sovjetunionen trekker seg ut.

Mer enn 800.000 afghanere er blitt drept i konflikten, og 5 millioner har flyktet. Landet etterlates i kaos. Mellom motstandsgruppene bryter det ut en borgerkrig som skal vare i syv år.

En sovjetisk soldat på vei hjem etter å ha kjempet i Afghanistan. Soldatene ble fraktet med tog til Russland via Usbekistan. *Foto: Sergei Karpukhin, Reuters / NTB*

- **1994: Taliban oppstår.**

Den fundamentalistiske bevegelsen grunnlegges i Kandahar sør i landet. De lover fred og får raskt støtte hos et utslitt folk.

- **1996: Taliban tar makten.**

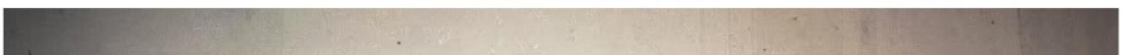
Et totalitært regime innføres. Kvinner beordres til å dekke seg helt til og holde seg hjemme. Utdanning og arbeid for jenter og kvinner blir forbudt. Sharia (islamsk lov) innføres, og lovbrudd straffes med offentlige henrettelser og amputeringer.

Taliban holdt makten i Afghanistan fra 1996-2001. Jenter og kvinner måtte gå med burka og fikk ikke gå på skole eller arbeide. Foto: Santiago Lyon, AP / NTB

- **1998–2000: Huser terrorister.**

Taliban lot terrornettverket Al-Qaida oppholde seg i Afghanistan. I 1998 bomber Al-Qaida to amerikanske ambassader i Afrika. USA krever Al-Qaida-leder Osama bin Laden utlevert, men Taliban nekter.

Osama bin Laden (i midten) avbildet under et hemmelig møte Al Qaida-møte et sted i Afghanistan i 1998. En anonym pakistansk fotograf skal ha solgt bildet til nyhetsbyrået AP noen få dager etter terrorangrepene mot USA. Foto: AP / NTB

● 2001: USA invaderer.

Terrorangrepene mot USA 11. september ryster verden. Nær 3000 mennesker blir drept. Taliban vil fortsatt ikke utlevere bin Laden. 7. oktober går en USA-ledet allianse inn i Afghanistan. To måneder senere blir Taliban-regimet styrtet. Norge deltar i alliansen.

Afghanske Røde Kors-arbeidere forsøker å redde ut mat og tepper fra et lager som ble bombet i de amerikanskledede angrepene mot Kabul i oktober 2001. *Foto: Amir Shah, AP / NTB*

● **2002–2011: Volden eskalerer.**

Taliban og Al-Qaida fortsetter å kjempe mot internasjonale styrker og afghanske regjeringssoldater. Selvmordsangrep blir stadig hyppigere. I 2003 tar Nato over ansvaret for sikkerheten i hovedstaden. USA-støttede Hamid Karzai vinner presidentvalget i 2004. 10,5 millioner afghanere avgir sin stemme.

● **2011: Osama bin Laden blir drept.**

2. mai blir Al-Qaida-lederen likvidert av amerikanske spesialstyrker i Abbottabad i Pakistan.

Jublende folkemengder feiret på Times Square i New York da det ble kjent at Osama bin Laden var blitt drept. *Foto: Tina Fineberg, AP / NTB*

● **2014: Ashraf Ghani vinner presidentvalget.**

Det skjer etter flere runder med anklager om valgfusk. Noen måneder tidligere har USAs president Barack Obama lagt frem en plan for uttrekning av amerikanske styrker innen 2016. Det løftet klarer han ikke å holde.

● **2019: USA og Taliban inngår fredsavtale.**

Der lover USA å trekke alle sine styrker ut innen mai 2021. I april det året erklærer president Joe Biden at uttrekningen skal være fullført innen 11. september.

● **2021: Den afghanske regjeringen kollapser.**

Taliban inntar Kabul den 15. august og erklærer kontroll over landet.

Taliban-soldater tok seg inn i presidentpalasset i Kabul på ettermiddagen den 15. august. Da hadde president Ashraf Ghani allerede flyktet fra landet. Foto: Zabi Karimi, AP / NTB

Les også

Tenåringsjentene får ennå ikke gå på skole. Men noen steder fortsetter undervisningen i skjul.

Les også

Munisa Mubariz (32) nektet å dekke til ansiktet. Nå gjør hun det av frykt for å bli drept.

Vedlegg 6: Kvinner i Kabul: - De vil drepe oss (DB, 17.08.21)

DB BERGEN DB TRONDHEIM PLUSS

TIPS OSS KJØP PLUSS! **AB** MENY

NYHETER

Mer ▾

Innenriks
Politikk

Utenriks

ANNONSE

Afghanistan:

Kvinner i Kabul: - De vil drepe oss

Kvinner i den afghanske hovedstaden gjemmer seg i frykt for Taliban.

EROBRET: En Taliban-kriger holder en rakett-drevet granat like utenfor Afghanistans tredje største by, Herat. Taliban kontrollerer nå store deler av Afghanistan. I hovedstaden Kabul frykter kvinnelige innbyggere for livet. Foto: AFP / NTB

Hei, denne artikkelen er **over ett år gammel** og kan inneholde utdatert informasjon

Anette Beckhaug

Publisert tirsdag 17. august 2021 - 03:06

Sist oppdatert tirsdag 17. august 2021 - 04:22

Lik side

432 k liker/di...

ARTIKKELEN FORTSETTER UNDER ANNONSEN

Den siste uka har Taliban erobret flere provinser i Afghanistan. Søndag evnet de også å ta kontroll over landets hovedstad, Kabul.

Mandag ble verden vitne til [dramatiske scener](#) i den afghanske hovedstaden. Tusenvis av mennesker forsøkte desperat å komme seg om bord på flyene som forlot det krigsherjede landet. En video av et amerikansk transportfly viser blant annet folkemassene løpe nedover flystripa mens flyet takser ut, samtidig som en rekke personer klamret seg fast til både landingshjul og dører.

Men også utenfor flyplassen var situasjonen dramatisk den første dagen under Taliban-styre.

LES OGSÅ - Trond ville snudd seg i grava

Kvinner fjernes

Kvinnelige innbyggere - som vanligvis strømmer til gatene - gjemte seg i frykt for Taliban, [skriver The Guardian](#).

Da gruppa styrte Afghanistan for 20 år siden, ble kvinner nemlig nærmest utestengt fra det offentlige liv. De fikk bare ferdes ute ikledd burka og i følge med menn. Denne gangen har Taliban lovet at kvinner vil ha flere rettigheter, [ifølge CNN](#), men det skal imidlertid fremdeles være påbudt med burka - et plagg de færreste i Kabul eier.

Klamrer seg fast

PRØVER Å FORLATE: Denne videoen fra Twitter skal vise flere mennesker som desperat prøver å komme seg ut av Kabul, etter at Taliban har tatt kontroll over hovedstaden. Video: Twitter

- **Jeg har det ikke og jeg vet ikke hvor jeg skal kjøpe det, sier en afghansk kvinne til The Guardian.**

ARTIKKELEN FORTSETTER UNDER ANNONSEN

Flere vitner forteller om bevæpnede menn som fjernet kvinner uten burka fra offentlige steder.

- For meg har burka alltid vært et tegn på slaveri. Jeg har aldri forestilt meg å bruke det. Men nå - hvis jeg vil overleve - føler jeg at jeg må.

LES OGSÅ Advarer Taliban: - Ødeleggende kraft

- Vil drepe oss

De fleste butikker og bedrifter i Kabul var mandag stengt som følge av situasjonen, til tross for at Taliban har oppfordret innbyggerne til å leve som normalt.

- Landet vårt trenger dem. Dette er deres land, et land for alle afghanere. Vi forsikrer dem om at det ikke er noen risiko for deres liv, eiendom og ære, sier Taliban-talsmann Suhail Shaheen ifølge avisa.

kvinnelig journalist til The Guardian.

- Og hvis de skulle latt oss leve, vil de ikke la oss gå tilbake på jobb, noe som fører til en økonomisk krise for kvinner som bor alene.

Talibans blodige comeback

DEL ARTIKKEL

Mer om

NYHETER

ANNONSE

An advertisement for Telenor Next mobile service. It features a man in a winter hat and scarf smiling while looking at his smartphone. The background is a blurred outdoor setting. The text is in Norwegian and promotes unlimited data. A blue Telenor logo is in the top left corner. There is a close button in the top right corner of the ad.

Med ubegrenset data blir alt både enklere og hyggeligere.

Sjekk ut Next →

Hastighet reduseres til 3 Mbit/s etter 100 GB. Ubegrenset data gjelder i Norge/EU/EØS. Egne priser fra Norge til utlandet og spesialnumre. Les mer på telenor.no

Vedlegg 7: Norsk journalist anholdt i Afghanistan (DB, 13.08.22)

DB BERGEN DB TRONDHEIM PLUSS

TIPS OSS KJØP PLUSS! AB MENY

NYHETER

Mer ▾ Innenriks Utenriks
Politikk

ANNONSE

Norsk journalist anholdt i Afghanistan

En gruppe journalister, blant dem en fra Norge, ble anholdt i Afghanistan da de dekket en kvinnedemonstrasjon, melder NRK.

ANHOLDT: En gruppe journalister ble lørdag anholdt i Afghanistan, der de dekket en demonstrasjon for kvinners rettigheter. Foto: AFP / NTB

NTB |

Publisert lørdag 13. august 2022 - 23:43

Dagbladet
Lik side 492 i liketikk

ANNONSE

de en demonstrasjon for kvinners rettigheter.

- Vi er kjent med at en norsk journalist var blant de anholdte, seier Utenriksdepartementets pressetalsperson Ane Haavardsdatter Lunde til [NRK](#).

Etter det UD kjenner til, ble journalistene holdt igjen i ti timer før de ble løslatt.

Tatt med til politistasjonen

NRKs Midtøsten-korrespondent Yama Wolasmal var også i Afghanistan lørdag, men i en annen del av landet. Han har snakket med afghanske kollegaer som ble anholdt i forbindelse med demonstrasjonen.

- En av dem fortalte meg at han ble dyttet til av Taliban. De tok fra ham kamera og utstyr og tok ham med til politistasjonen. Der ble de holdt et kvarters tid. Bildene de tok ble slettet og den lokale kommandanten oppfordret de lokale journalistene til å ikke dekke denne typen demonstrasjoner fordi han mener det skader landets omdømme, sier Wolasmal.

Ble slått

Rundt 40 kvinner hadde samlet seg foran bygget til utdanningsdepartementet i Kabul lørdag formiddag, der de ropte «mat, arbeid og frihet».

Flere kvinner ble slått da soldater avbrøt demonstrasjonen.

Talibansoldater stanset demonstrasjonen ved å skyte rifleskudd i været. Noen av kvinnene som søkte tilflukt i nærliggende butikker, ble jaget og slått med soldatenes geværkolber.

ANNONSE

Kvinnene hadde også med seg en plakat med teksten «15. august er en mørk dag». Taliban grep makten i Kabul denne datoen for ett år siden.

I tiden etter at de overtok makten, har mange jenter og kvinner blitt nektet undervisning, mens andre har mistet jobbene sine. Alle kvinner har fått ordre om å dekke seg til i offentligheten.

 Norge er «skuffet»

Norge er «skuffet»

DEL ARTIKKEL

Mer om

NYHETER **UTENRIKS**

ANNONSE

- En helt uholdbar situasjon

Vedlegg 8: – Jeg frykter for unge kvinner og menn som har trykket yringsfriheten til brystet (DN, 08.09.21)

DN

Dagens Næringsliv

Åpne i appen

Åpne

Magasinet

DNMagasinet

Hjelp

Om oss

Redaksjonen

Arbeidstider

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Redaksjonen

Foto Fredrik Solstad

8. september 2021

– Jeg er redd unge kunstnere, journalister og forfattere er blant de første som ryker i Talibans iver etter å statuere et eksempel, sier fredsaktivist og medieviter Zahir Athari

Social share

Facebook

Twitter

LinkedIn

Instagram

DETTE ER SAKEN:

Den afghanske fredsaktivisten og medieviteren Zahir Athari (46) frykter for hva som vil skje med afghanere som har omfavnet yringsfrihet og kreativitet de siste 10-20 årene.

Artikkelen fortsetter under annonsen

– Jeg har venner som driver forlag og som er bokhandlere i Afghanistan. De forteller at de nå forsøker å kvitte seg med alle titler som kan provosere Taliban.

Den afghanske fredsaktivisten og medieviteren, Zahir Athari (46), har bodd i Norge siden han kom som politisk flyktning i 2004. Etter at Taliban brått og kaotisk overtok makten i hjemlandet i august, har han holdt tett kontakt med forfattere, billedkunstnere, filmskapere og andre intellektuelle som har uttrykt seg fritt i de siste årene.

– Jeg frykter for unge kvinner og menn som har trykket yringsfriheten til brystet de siste ti-tyveårene. Når man tolker islam så snevert som Taliban gjør, forsvinner den frie tanken, yringsfriheten og kreativiteten. De mener at man ikke behøver andre bøker enn koranen, for alt det du trenger å vite står i den.

Når man tolker islam så snevert som Taliban gjør, forsvinner den frie tanken, yringsfriheten og kreativiteten

Zahir Athari – fredsaktivist og medieviter

Forfatterens Hus stengt

Zahir Athari, som til daglig er vitenskapelig assistent ved Universitet i Oslo, samarbeider blant annet med den norske avdelingen til det internasjonale forfatternettverket Pen. Norsk Pen har jobbet på høytrykk de siste ukene for å forsøke å redde ut afghanske journalister, forfattere og kunstnere.

– Vi har fortløpende fått rapporter om forfattere, journalister, kunstnere og andre som opplever at Taliban kommer på døren deres. De blir banket opp, noen blir fengslet og vi har fått meldinger om drap, forteller Hege Newth, generalsekretær i Norsk Pen.

En av dem som er bekreftet drept er historikeren og forfatteren Abdullah Atefi. Atefi ble dratt ut av sitt eget hjem den 5. august i år og skutt. Atefi var en høyt ansett og høyt utdannet poet, som i tillegg til å skrive, underviste ungdomsskoleelever i litteratur.

Magasinet
DN Magasinet
 Hurtig meny
 DN.no
 MARTIN TANGEN
 Logg inn
 Kundeservice
 X

Hege Newth, leder for Norsk Pen, jobbet hardt med å få forfattere, journalister og intellektuelle ut av Afghanistan før fristen 31. august. Nå jobber Pen mer langsiktig med nye strategier. Foto: Fredrik Solstad

Det norske utenriksdepartementet finansierte i 2004 oppstarten av Forfatterens hus i Kabul. Samarbeidet mellom Pen-sentrene i Norge og Afghanistan har siden den gang vært særlig sterkt.

– Forfatterens Hus har fungert som både litterært møtested, skrivestue og debattfora, sånn som litteraturhuset vi har i Oslo, men også som forlag, forklarer Newth.

Da Taliban igjen tok makten i Afghanistan ble Forfatterens Hus stengt.

– Over natten ble frie ytrere kneblet. Flere av de vi så langt hadde hatt tett kontakt med turte ikke lenger sende fra seg informasjon. Mange ble redde for å flykte fordi de fryktet hva som ville skje med dem hvis de forsøkte. Våre utfordringer med å hjelpe folk ut av landet økte betraktelig.

Fakta: Pen

Et globalt nettverk av forfattere, grunnlagt i London i 1921. I dag har Pen mer enn 140 nasjonale avdelinger rundt i verden. Norsk Pen ble grunnlagt i 1922.

Pen var opprinnelig et akronym for Poets, Essayists and Novelists, men foreningen inkluderer i dag skribenter innen alle former for litteratur, også journalister og historikere. Nettverket arbeider særlig med spørsmål rundt ytringsfrihet og med å beskytte forfattere som er forfulgt.

Stille etter bombing

Newth beskriver de siste ukene som en uendelig rekke med telefonsamtaler og mye usikkerhet. Internasjonale Pen, som jobber fra London, har samlet informasjon om mennesker som trenger hjelp og delt og distribuert navn mellom de ulike Pen-sentrene. Da Taliban bombet flyplassen i Kabul torsdag for rundt to uker siden, var flere av dem som sto på listene på vei til flyplassen.

– Det var svært dramatiske timer og vi sto uten kontakt med flere av dem i lang tid før vi endelig fikk kontakt igjen.

Ingen av forfatterne og de andre på evakueringslisten til Norsk Pen er kommet seg ut av Afghanistan. Heller ikke Dansk Pen har fått noen ut, ifølge den danske generalsekretæren, Mille Rode. Newth forklarer at Pen nå skifter strategi.

– Det er en veldig fortvilet situasjon. Etter at evakueringsfristen gikk ut, jobber vi med en mer langsiktig strategi. Vi ser for oss at dette arbeidet vil ta flere år og arbeider rett og slett med å finne mulige fluktvæier for å få medlemmer ut av landet.

Fakta: Veien ut av Afghanistan

Slik ble Afghanistan forlatt i løpet av noen hektiske august-dager:

2020: President Donald Trump fremforhandler en avtale med Taliban om at amerikanske tropper skal ut av Afghanistan i 2021.

2021:

13. april: President Joe Biden kunngjør at amerikanske soldater skal ha forlatt Afghanistan innen 11. september 2021, dette er også tyveårsdagen siden terrorangrepet på USA, som var foranledningen til at USA invaderte Afghanistan i oktober 2001. Siste evakueringsdato blir senere satt til 31. august.

1. mai: USA og Nato starter tilbaketrekningen.

6. august: De første meldingene om at Taliban har tatt kontrollen i enkelte provinshovedsteder kommer

15. august: Taliban beleirer Kabul, tar kontrollen over landet og president Ashraf Ghani flykter. Fra nå av har de vestlige styrkene kun kontroll over flyplassen i Kabul.

16. august: Desperate afghanere som forsøker å holde seg fast i fly som skal lette og fly vekk fra Afghanistan.

27. august: Selvmordbombere utfører terrorangrep ved flyplassen i Kabul. IS -K, en afghansk gren av terrornettverket står bak.

29. august: USA svarer på terrorangrepet ved å sende en dronebombe som treffer en ny selvmordsbomber på vei mot flyplassen i Kabul.

30. august: Den siste amerikanske soldat forlater Afghanistan.

Zahir Athari var selv forfulgt i hjemlandet på grunn av politiske meninger, før han kom til Norge i 2004.

Litteraturboom

– Til tross for at utdannelsesnivået er lavt i Afghanistan har litteratur- og forlagsmarkedet boomet de siste 10-20 årene, forteller Zahir Athari.

– De fleste i Vesten forbinder Afghanistan med krig og elendighet, men det er så mye annet, så mange gode romaner, så mye vakker poesi.

Han understreker at det har vært viktig å hjelpe mennesker som har stått i et arbeidsforhold til vestlige organisasjoner, samt profilerte afghanske politikere som åpenbart vil være utsatt i det nye regimet. Likevel mener han at det er andre grupper som lever vel så farlig akkurat nå.

– Jeg frykter særlig for flere utsatte grupper og blant dem er unge, afghanske kvinner og menn, som har tatt yttringsfriheten til seg, og som har brukt den. Disse unge menneskene står ikke på noen vestlige lister over særlige utsatte, derimot står navnene deres, åpent, på artikler i små feministiske eller sosialistiske papirmagasiner. Dette er unge folk, som ikke har opplevd Taliban før, og som har tilhørt små grupper, der de åpent og uredd har diskutert klassisk litteratur og politiske ideer.

– *Hva tenker du?*

– Foreløpig har Taliban mer enn nok med å la seg intervju av vestlige journalister og overbevise alle om at de har endret seg. Men hva skjer når vestlige medier snur ryggen til? Da er jeg redd for at disse unge kunstnere, journalister og forfattere blant de første som ryker i Talibans iver etter å statuere eksempler.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Taliban på pr-kurs

De siste månedene har vært vanskelige, forteller Zahir Athari. Han har jevnlig kontakt med familie i Afghanistan. Noen av dem har flyktet ut av de store byene for bedre å kunne gjemme seg. Han forteller at han selv ble forfulgt i Afghanistan som ung, politisk aktivist på venstresiden.

– Jeg husker godt at man under borgerkrigen på 90-tallet solgte bøker, blant annet fra universitetsbiblioteket i Kabul, for at folk kunne få noe å tenne opp i ovnen sin med og få mat og varme. Ved, gass og kull var mye dyrere.

Atharis kone er også afghansk.

– Min kone overlevde en massakre i Kabul under i borgerkrigen og opplevde livet som tenåringsjente under Talibans islamske emirat mellom 1996 og 2000. Å se hva som skjer i Afghanistan nå, er veldig skremmende og smertefullt.

Les også: Afghanistan kan bli verdens største statlige narkokartell

– *Hvordan kan du være sikker på at Taliban ikke har endret seg i løpet av de siste tyve årene?*

– Taliban har endret seg, men bare overfor Vesten, ikke overfor afghanerne. Det som har skjedd er at Taliban har brukt tyve år med vestlig innflytelse på å lære seg Vestens språk. De har lært pr og kommunikasjon, men koranen tolker de på den samme måten og de er like brutale som før. Bare se på bildene av de paniske afghanerne på flyplassen i Kabul, eller reportasjer der du ser at Taliban-krigere nekter kvinner adgang på universitetet. Vi hører også historier om kvinner som blir skutt fordi de ikke går i burka. Vi vet om kunstnere som er blitt drept, det kom flere navn på listen allerede den første uken etter Taliban hadde tatt over.

Magasinet
DN Magasinet
Hurtig meny
DN.no
MARTINE TANGENES
Logg inn
Kundeservice
X

Hege Newth forteller at jobben med å få forfulgte afghanere ut av landet for det meste foregår via ulike kilder og over telefon. All informasjon som sendes frem og tilbake må krypteres. Mange som behøver hjelp er redde for å snakke.

Kaotisk og panisk

Av sikkerhetshensyn vil Pen ikke oppgi tall på hvor mange mennesker de mener er i fare eller hvor mange de ønsker å evakuere totalt sett. Det eneste de kan si er at de i liten grad har lyktes med å få mennesker ut, så langt.

– Det er tusenvis av afghanere som lever og ånder for det frie kunstneriske uttrykk. De har en eldgammel og svært rik poetisk tradisjon, sier Hege Newth.

Det er tusenvis av afghanere som lever og ånder for det frie kunstneriske uttrykk. De har en eldgammel og svært rik poetisk tradisjon

Hege Newth – generalsekretær i Norsk Pen

Pen aldri har stått overfor en lignende utfordring, og hun beskriver det som kaotisk, men lærerikt.

– Vi hadde kosovokonflikten på 90-tallet og selvfølgelig har det vært tusenvis av journalister, forfattere og andre meningsbærere som har vært forfulgt i Syria og andre land. Men det hastverket vi hadde denne gangen, med en port som ugjenkallelig ville lukkes, det har vært helt spesielt.

Hun beskriver det som panisk.

– Det handlet jo om panikk. Det har vi alle sett på tv-bildene som har rullet over skjermen.

Les også: Amerikansk veteran: – Afghanistan betydde ingenting

* (Vilkår) Copyright Dagens Næringsliv AS og/eller våre leverandører. Vi vil gjerne at du deler våre saker ved bruk av lenke, som leder direkte til våre sider. Kopiering eller annen form for bruk av hele eller deler av innholdet, kan kun skje etter skriftlig tillatelse eller som tillatt ved lov. For ytterligere vilkår se her. Copyright Dagens Næringsliv AS og/eller våre leverandører. Vi vil gjerne at du deler våre saker ved bruk av lenke, som leder direkte til våre sider. Kopiering eller annen form for bruk av hele eller deler av innholdet, kan kun skje etter skriftlig tillatelse eller som tillatt ved lov. For ytterligere vilkår se her.

Les mer om

Kultur

Bli Varslet

Ikke gå glipp av noe!

Du kan få en epost hver gang vi skriver om dette.

Mer om samme emne

Vedlegg 9: Marwe Saida på flukt fra Taliban: – Jeg kunne ikke gå, det var mange mennesker og jeg kunne ikke finne sønnen min (DN, 17.09.21)

DN
Dagens Næringsliv
Åpne i appen
Åpne
Magasinet
DNMagasinet
Hjemme

DNMagasinet

MARTINE TANGENES
Logg inn
Andre magasiner fra DN
RUBRIK
r:2
Smak

 Omeid Soleimani Zaida og Marwe Soleimani Zaida, med barna Fazlullah og Sama, i et lånt husvære i den tyrkiske byen Van, hvor de gjemmer seg for det tyrkiske politiet. De har reist flere hundre mil gjennom Pakistan og Iran fra Kabul.
Omeid Soleimani Zaida og Marwe Soleimani Zaida, med barna Fazlullah og Sama, i et lånt husvære i den tyrkiske byen Van, hvor de gjemmer seg for det tyrkiske politiet. De har reist flere hundre mil gjennom Pakistan og Iran fra Kabul.
Marwe Saida på flukt fra Taliban: – Jeg kunne ikke gå, det var mange mennesker og jeg kunne ikke finne sønnen min
Reportasje
Tekst André Liohn

◀
Vil du få varsel hver gang André Liohn publiserer noe?
Du bestemmer selv hvor ofte, og kan skru av varselet når som helst.
Ja takk! Avbryt

Foto André Liohn

17. september 2021

Omeid (33) og Marwe (32) møttes som ungdommer på skolen i Kabul og ble forelsket. Etter 15 års ekteskap og fire barn flykter de fra Taliban.

Social share

DETTE ER SAKEN:

Ekteparet Zaida fryktet for konsekvensene da de skjønnte at Taliban var på vei til å overta makten. Sammen med sine fire barn la de på flukt mot Tyrkia.

Artikkelen fortsetter under annonsen

– Jeg hadde mistet skoene mine. Jeg kunne ikke gå, det var mange mennesker og jeg kunne ikke finne sønnen min, forteller Marwe Soleimani Zaida (32).

Hun og mannen Omeid Soleimani Zaida (33) har fått låne midlertidig tak over hodet i den tyrkiske byen Van, like ved grensen til Iran. De gjemmer seg for tyrkisk grensepolit, etter at de klarte å komme seg inn i Tyrkia via Iran.

Omeid jobbet for innenriksdepartementet og ledet seksjonen for digitalisering av Afghanistans identifikasjonssystem. Her var han med på å bygge opp systemet for den nå avgåtte afghanske regjeringen. Da han og kona Marwe skjønnte at Taliban igjen var i ferd med å ta makten, følte ingen av dem at de ville være trygge i landet.

Med 10.000 dollar, oppspart gjennom flere år, forlot familien jobb og hjem i Kabul. Ved hjelp av en sjåfør som kjørte dem mot grensen til Pakistan rakk de akkurat å komme seg ut av landet før Taliban igjen tok makten. Derfra gikk ruten videre mot Tyrkia.

Underveis forsvant plutselig den yngste sønnen.

Forelsket på skolen

Omeid og Marwe tilhører en generasjon afghanere som er vokst opp etter at Taliban ga fra seg makten sist.

– Vi vokste opp, men forsto ikke helt hva Taliban var. Det eneste jeg husker, er at vi alltid måtte unngå steder der Taliban var, sier Omeid.

Ormeid Soleimani Zaida jobbet for innenriksdepartementet og ledet seksjonen for digitalisering av Afghanistans identifikasjonssystem før Taliban tok makten. Kabul, byen der de begge ble født, ble aldri en fredelig by, men etter Talibans forrige fall kom det forbedringer: Nye skoler, sykehus, elektrisitet, gjenoppbygging av boliger som hadde blitt ødelagt etter borgerkrigen. I 2005, fire år etter Talibans fall, prøvde det afghanske utdannelsessystemet å bryte med en fortid full av undertrykkelse og uvitenhet. Den nye regjeringen hadde blant annet forbudt kjønnssegregering som hindret jenter i å få tilgang til utdanning. Endringene skjedde sakte, men etter hvert kunne jenter delta i klasserom og få den samme utdannelsen som tidligere var forbeholdt gutter. Artikkelen fortsetter under annonsen

– Jeg er glad for at jeg kunne fullføre skolegangen min. Jentene i Afghanistan kunne gå på skole med guttene, sier Marwe. Det var også på skolen at Omeid og Marwe møttes, etter at en fetter introduserte dem for hverandre. De fortalte foreldrene sine at de elsket hverandre og ønsket å gifte seg. I et år planla de bryllupet, mens hun fullførte skolegangen og han fikk seg jobb.

Jeg er glad for at jeg kunne fullføre skolegangen min. Jentene i Afghanistan kunne gå på skole med guttene

Marwe Soleimani Zaida – flyktning

Fryktet straff

Da han skjønte at Taliban igjen kunne ta kontroll over landet, fryktet Omeid at identifikasjonssystemet som han hadde hjulpet den afghanske regjeringen med å innføre, en dag kunne brukes av Taliban selv. Med det i hendene fryktet han at Taliban en dag ville forsøke å straffe familien dersom det ble oppdaget at de hadde forsøkt å forlate landet. De bestemte seg derfor for å krysse grensen ulovlig ved hjelp av smuglere.

I ukene før Talibans maktovertagelse måtte familien unngå å reise gjennom områder som allerede var kontrollert av Taliban – steder der de afghanske regjeringsstyrkene var kastet ut, det vil si rundt grensen til Iran. Å krysse det lille hjørnet gjennom Pakistan gikk raskt. De klarte å komme i kontakt med en smugler som lovet å ta dem til den iransk-tyrkiske grensen for 1500 dollar for hvert familiemedlem. De minste barna, sønnen Fazlullah og datteren Sama, skulle de slippe å betale for.

Turen gjennom Iran ble nesten alltid gjort om natten, i varebiler og små lastebiler fulle av andre afghanere, for det meste gutter mye yngre enn dem. Folk som aldri hadde levd under Talibans kontroll, og som var klare for å starte et liv i Vesten.

Reisen ble lang, og de måtte ofte vente i flere dager, gjemt i hus og skur, før de fortsatte. Maten og de hygieniske forholdene var dårlige, og Fazlullah og Sama ble syke.

Orneid og Marwes ett år gamle datter Sama.

Etter at Taliban tok makten i Afghanistan, prøver et stort antall mennesker, for det meste unge gutter og menn, å flykte via Iran og inn i Tyrkia. Mange henvender seg til menneskesmuglere for å komme seg ut av landet.

De som var på flukt måtte ofte vente i flere dager, gjemt i hus og skur, før de fortsatte.

Viktig å dekke til vinduene for ikke å bli sett utenfra.

Fakta:

Etter den internasjonale intervensjonen høsten 2001 og Talibans fall sto oppbygging av utdannelsessystemet sentralt i fredsprosessen og gjenreisningen av Afghanistan.

Utviklingen i utdannelsessektoren etter krigen anses som en av landets største suksesshistorier. Da peker man særlig på den voldsomme økningen av barn som siden 2001 er innskrevet på skolen, inkludert jenter.

Andelen av analfabeter er blant de høyeste i verden. 43 prosent av befolkningen er lese- og skrivekyndige (UNESCO, 2018). Dette vil si 55,48 prosent av mennene og 29,81 prosent av kvinnene i Afghanistan.

I aldersgruppen 15–24 år kan 65,42 prosent lese og skrive.

Estimert er 3,7 millioner barn ute av skolen i Afghanistan, hvorav 60 prosent av disse er jenter (Unicef).

Den lave andelen av jenter i utdanning kan blant annet forklares av mangel på kvinnelige lærere, spesielt i rurale områder. Mange jenter i Afghanistan gifter seg svært tidlig, 17 prosent før fylte 15 år. Klare 90 prosent av Afghanistans skoler er jenteskoler.

De siste årene har det vært en voldsom økning i antall lærere, inkludert omtrent 31 prosent kvinner.

Barna gir seg utrettelig, sult og smerte. I flere dager led de av diaré og oppkast. For å spare dem for lidelsene, men uten å kunne tilby noen alternativer, begynte Omeid og Marwe å bedøve dem med medisiner de fikk av smuglerne. Noen få dråper fortennet i vann fikk barna til å sove mesteparten av dagen. Når de våknet, fikk de mer av samme medisin. De siste iranske smuglerne de reiste med var unge, uhøflige, og hadde lite forståelse for barnas situasjon. Ifølge Omeid var de bare interessert i penger.

Smuglere er ikke utdannede mennesker. De er ikke vant til å forstå hva en familie er, de tenker bare på penger, sier Omeid.

Smuglere er ikke utdannede mennesker, de er ikke vant til å forstå hva en familie er, de tenker bare på penger

Omeid Soleimani Zaida – flyktning

DN.no

Bevittne på

MARTINE JANGENES

Smuglerne

knallansatte

Rundeservice

Til slutt ble familien og en gruppe på mer enn 100 afghanske ungdommer sluppet av nær grensen mellom Iran og Tyrkia.

De ble fortalt at iranske soldater vokter regionen og at de ikke lenger kunne fortsatte å reise på offisielle veier, at de bare skulle gå om natten langs de små elvene mellom åsene. De fikk beskjed om at de ville bli deportert tilbake til Afghanistan hvis de ble tatt. Målet var å nå en landsby kalt Balesur, der en ny smugler skulle hjelpe dem å nå Tyrkia.

Hundrevis av mennesker ble etterlatt av smuglerne. Ingen av dem visste hvordan de skulle nå landsbyen, ingen ante at det ville ta tre netter å gå før de endelig kunne få hjelp igjen – av en ny smugler.

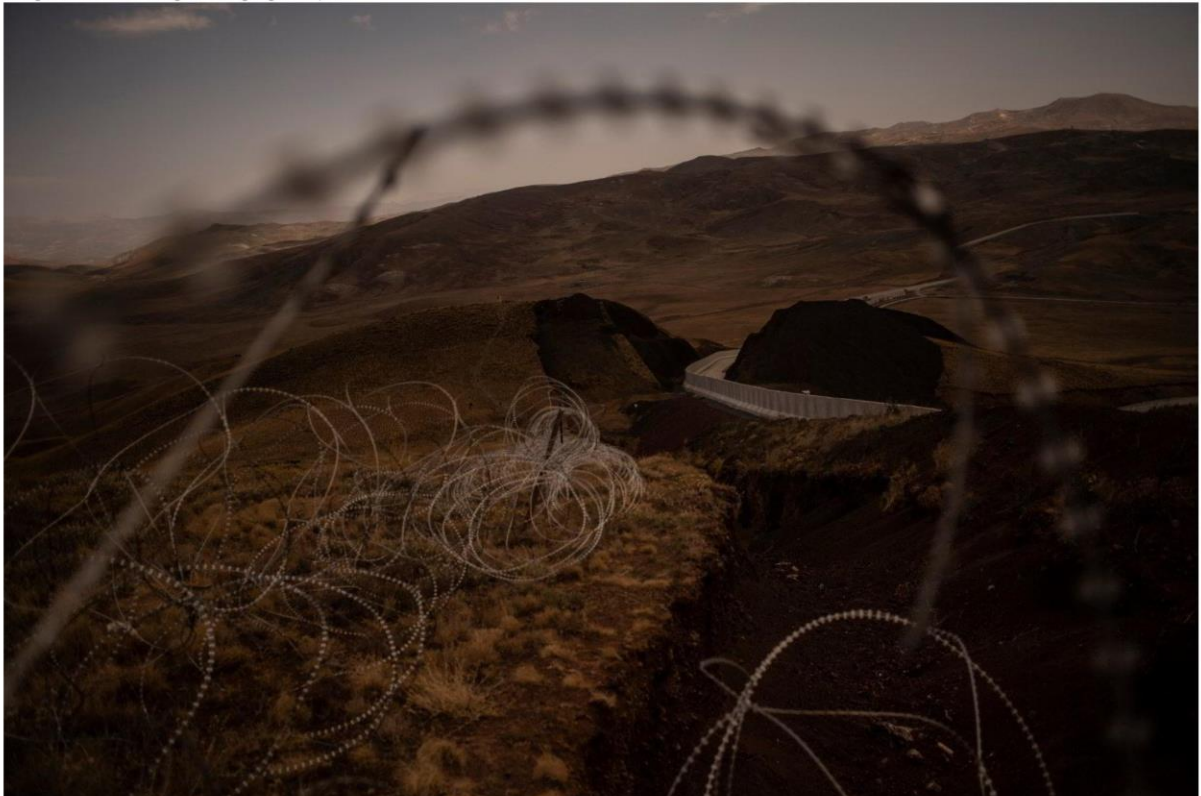
Den høye temperaturen på dagtid gjorde dem svimle, den kalde nattevinden ga frysninger og feber. De minste barna, Fazlullah og Sama, forsto knapt hva som foregikk, de var bedøvet, men gråt likevel. Da de kom til Balesur, kunne de endelig mate og ivareta barna – med god hjelp fra en forståelsesfull bonde.

Tyrkiske sikkerhetsstyrker jobber hardt for å sikre landets østlige grense mot Iran. Mange flyktninger kommer seg likevel over grensen.

Kirkegården med umerkede graver er ingen god lekeplass.

Observasjonsposter, piggråd og skyttergraver settes opp av tyrkiske myndigheter langs den rundt 295 kilometer lange grensen til nabolandet Iran.

Muren bygges

Grensen mellom Iran og Tyrkia ligger i Kurdistan, en ikke anerkjent nasjon bebodd av kurdere. Den kurdiske opprørsbevegelsen PKK er svært aktive i området.

De siste ukene har Tyrkia intensivert arbeidet med å bygge en 295 km lang barriere som består piggråd, dype grøfter og en fire meter høy betongvegg. I tillegg til fysiske hindringer har den tyrkiske regjeringen sendt 6000 soldater til grensen mot Iran for å blokkere afghanske flyktninger som flykter fra Taliban. I dagene etter maktovertagelsen i august anslo Tyrkias president Erdogan at så mange som 300.000 afghanere, registrerte og uregistrerte, allerede befinner seg i Tyrkia, ifølge den statlige tyrkiske kringkasteren TRTWorld.

Tyrkiske hærsoldater og militærpolitipatruljer kontrollerer tyrkiske landsbyer nær grensen til Iran. Helikoptre søker i de mest utilgjengelige delene av fjellene, og båter søker i Vansjøen, en av de farligste rutene, der hundrevis av flyktninger allerede har mistet livet.

En mur er bygget, dype grøfter er gravd og piggråd er rullet ut, men mange kommer seg likevel over grensen i områder der myndighetene ennå ikke har etablert fysiske stengsler.

Tyrkisk grensepolitli holder streng kontroll fra poster langs grensen mot Iran.

Sønner forsvarer

Omeid og Marwe ventet i fem-seks dager før de fikk beskjed om at alle skulle være klare til å krysse grensen om natten. På iransk side ligger byen Balesur bare noen få kilometer fra grensen. Tyrkiske soldater er plassert i høye tårn og kan enkelt se biler og mennesker bevege seg i det fjerne. Om vinteren er sandfjellene, som nesten ikke har vegetasjon, dekket av et tykt lag snø. Når snøen smelter

om våren, strømmer vannet gjennom lange, smale daler til innsjøen på den tyrkiske siden. Det er gjennom disse afghanske flyktninger ofte når Tyrkia. Artikkelen fortsetter under annonsen

Magasinet
DNMagasinet
Hurtigmeny

DN.no
MARTINE TANGENES

Mer enn 200 personer var klare til å krysse grensen. Omeids to eldste sønner bar familiens få eiendeler, mens Omeid og Marwe tok de minste barna, bedøvet av sovepiller, i armene. Folk ble delt inn i grupper som ble transportert og fordelt mot de ulike krysningspunktene langs grensen.

Sammen med dusinvis av andre afghanske ungdommer gikk familien i noen strevsomme timer, de fulgte en liten bekk og gikk opp mot et fjell til de nådde et punkt på grensen der muren ennå ikke var reist. Der måtte de gjennom piggråd og en grop. Piggrådens skarpe blader er laget for å kutte opp alle som prøver å passere.

Unge gutter og menn lever under svært kummerlige kår på grensen mellom Iran og Tyrkia etter å ha flyktet fra Afghanistan. Tyrkiske myndigheter anslår at rundt 300.000 afghanere har tatt seg over grensen til Tyrkia.

X

Flyktingene går mest om natten, for ikke bli sett.

– Vi måtte hoppe over, noen ble sittende fast. Buksene og skoene mine satt fast, sier Marwe.

Skremt begynte hun å løpe barbert. Føttene ble fulle av blåmerker, kroppen var utmattet. Hun slet med å holde følge med gruppen, og i armene hadde hun den lille sønnen. På en klippe på den tyrkiske siden kunne hun nesten ikke gå lenger og Omeid var borte. Da ba Marwe om hjelp fra en ung flykting, som fortsatte med den sovende sønnen hennes uten å vente. Med det lille hun hadde av krefter måtte hun fortsette å gå alene til hun ble gjenforent med gruppen, der datteren Sama og Omeid var. Omeid trodde han hadde mistet sin kone og sønn.

– Hun var barbert og gråt, hun spurte hvor sønnen min var, og jeg svarte at jeg ikke visste og at jeg trodde han skulle være sammen med henne. Hun begynte å gråte, sier Omeid.

Hun var barbert og gråt, hun spurte hvor sønnen min var, og jeg svarte at jeg ikke visste og at jeg trodde han skulle være sammen med henne

Omeid Soleimani Zaida – flykting

Gjemmer seg

Alle begynte å lete etter gutten, men de fant ham ikke. Gruppen måtte bare fortsette på ordre fra smuglerne. De håpet Fazlullah ville bli funnet trygt på stedet der alle skulle samles. De gikk til like før dagbry før de møtte nye smuglere som skulle hjelpe dem. Det var fire unge tyrkere som hverken snakket persisk eller dari.

Misforståelser førte til at Omid ble banket opp, men de kom etter hvert frem dit smuglerne skulle føre dem. Der ble de også gjenforent med minstegutten Fazlullah og den unge afghaneren som hadde tatt seg av ham. Afghaneren reddet gutten og levert ham til en av smuglerne, som igjen leverte ham tilbake til Omeid og Marwe.

I Tyrkia gikk familien i dekning i et hus i flere uker, i påvente av at det skulle bli mulig å fortsette ferden videre.

Lille Fazlullah har ikke sagt et eneste ord etter at han ble gjenforent med foreldrene.

Det har etter at denne reportasjen ble laget ikke vært mulig å komme i kontakt med familien igjen. Om reisen videre lyktes, vites ikke.

* (Vilkår) Copyright Dagens Næringsliv AS og/eller våre leverandører. Vi vil gjerne at du deler våre saker ved bruk av lenke, som leder direkte til våre sider. Kopiering eller annen form for bruk av hele eller deler av innholdet, kan kun skje etter skriftlig tillatelse eller som tillatt ved lov. For ytterligere vilkår se her. Copyright Dagens Næringsliv AS og/eller våre leverandører. Vi vil gjerne at du deler våre saker ved bruk av lenke, som leder direkte til våre sider. Kopiering eller annen form for bruk av hele eller deler av innholdet, kan kun skje etter skriftlig tillatelse eller som tillatt ved lov. For ytterligere vilkår se her.

Les mer om

Afghanistan

Flyktinger

Fotografi

Taliban

Reportasje

Bli Varslet

Mer om samme emne

Nettavisen Nyheter. Direktesport Pluss Na Live Video
Sportspill
Meny

Afghanistan

Taliban avbrøt kvinneprotest i Kabul med makt

BLE STOPPET: Et medlem av Taliban snakker til de kvinnelige demonstrantene i Kabul mens en annen forsøker å hindre fotografen i å ta bilde. Foto: Bulent Kilic (AFP)

Taliban grep inn med makt da kvinnene ville demonstrere for lik rett til utdanning.

Del 30.09.21 10:31
30.09.21 14:28

Trond Lepperød

Tips meg

Lytt til denne artikkelen
2:29

ANNONSE

Se video fra det franske nyhetsbyrået AFP:

Agence France-Presse ✓
@afpfr · [Følg](#)

Six jeunes Afghanes ont brièvement tenté jeudi matin à Kaboul de manifester pour revendiquer leur droit à l'éducation, avant d'en être violemment empêchées par des talibans qui ont tiré en l'air, ont constaté des journalistes de l' [#AFP](#)

Seks unge kvinner forsøkte torsdag morgen å gjennomføre en demonstrasjon i Kabul for å hevde sin rett til utdanning. På kort tid ble de forhindret av soldater fra Taliban som viste kvinnene bort og forsøkte å hindre journalister på stedet fra å ta bilder, melder [AFP](#).

Det ble også skutt i luften, forteller journalister på stedet.

- Ikke knekk pennene våre, ikke brenn bøkene våre, ikke lukk skolene våre, sto det på et av bannerne som kvinnene brukte i demonstrasjonen, melder avisa [Le Soir](#) via AFP.

Stoppet med makt

Budskapet falt åpenbart ikke i god jord hos Taliban, som med makt grep inn og stanset demonstrasjonen som fant sted utenfor en jenteskole i den østlige delen av Afghanistans hovedstad.

ANNONSE

De seks kvinnene bar slør og hadde på seg munnbind da de ved 08-tiden lokal tid kom for å demonstrere for kvinners rett til utdanning.

På et av bannerne sto det på engelsk, «Ikke politiser utdanningen».

:KTET PROTEST: Et medlem av Taliban griper med makt inn for å stanse en av monstrantene. Foto: Bulent Kilic (AFP)

- Har vokst opp med håp

- Disse jentene tilhører en generasjon i Afghanistan som har fått vokse opp med håp om mangfold og like rettigheter. Det er positivt at de står opp og forsvarer sin rett til utdanning, og det er veldig synd at de blir møtt på denne måten, sier Tuva Todnem Lund, leder i Norsk Studentorganisasjon, til Nettavisen.

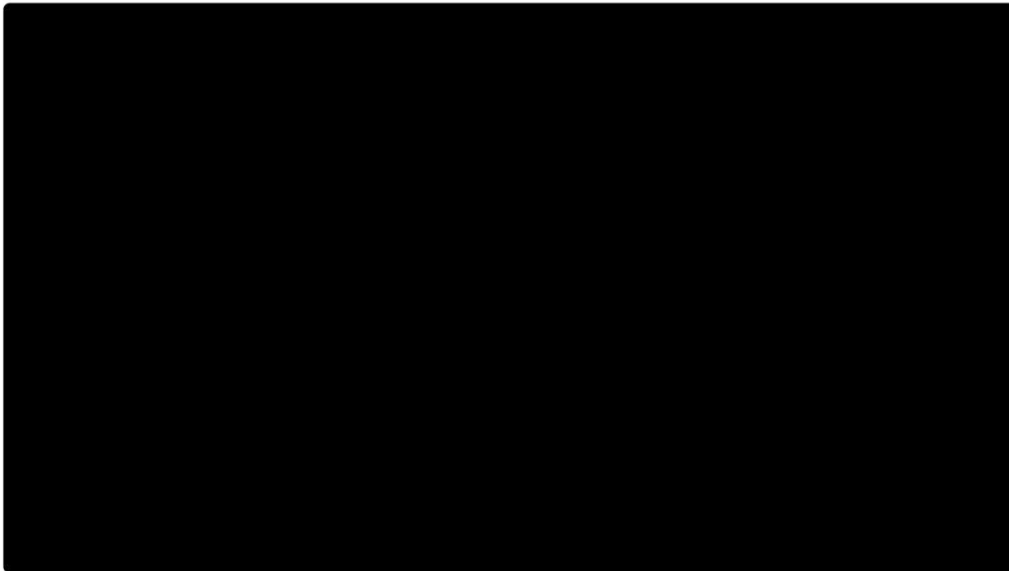
Organisasjonen har engasjert seg for kvinners rettigheter i Afghanistan og bedt Norge ta et globalt ansvar i Sikkerhetsrådet.

ANNONSE

- For oss er dette med like muligheter til utdanning helt sentralt. Utdanning er kjempeviktig for å løfte og nå målene FN har satt om bærekraft, sier Lund.

Hun ber norske myndigheter ta ansvar for at studentene i Afghanistan får fullføre utdanningen og ber Norge gjennom FN jobbe for at også flyktninger fra Afghanistan får fullføre sin utdanning.

- Det er viktig Norge er tydelig i kommunikasjonen utad om kvinners rettigheter, sier NSO-lederen og peker på at Norge også kan påvirke gjennom bistandspenger.

Slik sjekker du føflekkene

SKKET OVER: Journalistene på stedet fikk klar beskjed om at bilder og filming var
nsket. Foto: Bulent Kilic (AFP)

UET BORT: En journalist som dekket demonstrasjonen fikk geværmunningen i ryggen da han ble vist bort fra stedet. Foto: Bulent Kilic (AFP)

Streng restriksjoner

Siden Taliban tok over makten i landet i august har de i økende grad ekskludert kvinner fra det offentlige liv. Kvinner med høyere jobber i departementene har mistet jobben sine. Det er innført strenge restriksjoner for jenter som ønsker å ta høyere utdanning. Departementet for kvinnesaker er avviklet og et nytt departement for dyd og forebygging av umoral har sett dagens lys, melder NTB via AFP.

ANNONSE

En del kvinner har modig protestert mot de nye, ekskluderende reglene, men Taliban har flere ganger svart med slå hardt ned på – og forby – demonstrasjoner.

REKLAME

Fredag kan du vinne 110 millioner i Eurojackpot. Lever din kupong her

[Afghanistan](#)

[Taliban](#)

[Menneskerettigheter](#)

[Utenriks](#)

● Unison hyllest av Fredrik Solvang: – Årets TV-øyeblikk

Vikram Gupta

Fra en jentepappa: Nok

Utdanning

Norge krever at Taliban gjenåpner jenteskoler

Norge krever at Taliban straks gjenåpner alle jenteskoler i Afghanistan. Foto: AP / NTB
Foto: (NTB scanpix)

De valgte medlemslandene i FNs sikkerhetsråd, med Norge i spissen, ber i en felles appell Taliban om å gjenåpne afghanske jenteskoler.

Del 27.09.22 20:10
27.09.22 20:10

NTB
NTB
Tips meg

ANNONSE

Norge leder Sikkerhetsrådets arbeid med Afghanistan, og i forkant av tirsdagens møte gikk FN-ambassadør Mona Juul ut med en appell til Taliban-regimet i Kabul. Den holdt hun på vegne av de ti valgte medlemslandene i Sikkerhetsrådet, samt de fem landene som trer inn i rådet neste år.

I appellen ba Juul Taliban om straks å omgjøre sin beslutning om å nekte jenter over tolv år skolegang i Afghanistan.

– Taliban har gjort Afghanistan til det eneste landet i verden der jenter nektes slik skolegang, sa hun.

Må respektere

– Vi ber Taliban om å respektere den universelle retten til utdanning, også for alle kvinner og jenter, og til straks å leve opp til sitt løfte om å gjenåpne skolene for alle kvinnelige studenter i landet, fortsatte Juul.

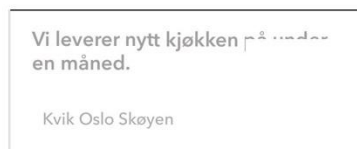
FNs nestkommanderende i Afghanistan, Markus Potzel, orienterte under tirsdagens møte Sikkerhetsrådet om situasjonen i landet og slo fast at verdenssamfunnet nå er i ferd med å miste tålmodigheten med Taliban.

Det har vært enkelte framskritt siden Taliban grep makten i fjor, men de har vært for få og har kommet for sakte, og de blir overskygget av det negative, sa Potzel.

Mister tålmodigheten

– Jeg er redd tålmodigheten nå er i ferd med å renne ut for mange i verdenssamfunnet når det gjelder strategien for kontakt med Taliban, sa han.

ANNONSE

FNs generalsekretær António Guterres la under møtet fram sin siste kvartalsrapport om landet. Han konstaterer at USAs attentat på al-Qaida-lederen Ayman al-Zawahri i Kabul avdekket at det fortsatt er kontakt mellom gruppen og Taliban.

– Det er stikk i strid med Talibans løfter om terrorbekjempelse, konstaterer Guterres.

(©NTB)

REKLAME

Fredag kan du vinne 110 millioner i Eurojackpot. Lever din kupong her

Utdanning

Se kommentarer (1)

● Unison hyllest av Fredrik Solvang: – Årets TV-øyeblikk

Vikram Gupta

Fra en jentepappa: Nok er nok

